

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA: PRIMER
SLOVENSКИH REGIJSКИH PARKOV**

Ljubljana, 28. avgust 2019

ALJA DRAKSLER

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Alja Draksler, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza trajnostnega razvoja turizma: Primer slovenskih regijskih parkov, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem doc. dr. Kirom Kuščerjem,

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu prek Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA.....	2
1.1 Trajnostni razvoj.....	3
1.1.1 Definicija trajnostnega razvoja	3
1.1.2 Agenda za trajnostni razvoj.....	4
1.2 Trajnostni turizem	6
1.2.1 Opredelitev trajnostnega turizma	6
1.2.2 Kazalniki trajnostnega razvoja turizma.....	7
1.2.3 Prednosti trajnostnega turizma	8
1.3 Trajnostni turizem na zavarovanih območjih.....	9
1.3.1 Vpliv turizma na zavarovana območja.....	9
1.3.2 Primeri turističnih dejavnosti na zavarovanih območjih.....	10
2 PREGLED TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA ZAVAROVANIH OBMOČIJ.....	10
2.1 Zgodovina turizma na zavarovanih območjih.....	10
2.2 Trendi, ki vplivajo na turizem v parkih.....	12
2.2.1 Demografske spremembe.....	12
2.2.2 Ekološki turizem	12
2.2.3 Spreminjanje načina življenja in okoljska ozaveščenost	13
2.2.4 Tehnološki napredek	13
2.3 Trend rasti zavarovanih območij	13
2.4 Natura 2000.....	16
2.5 Koristi zavarovanih območij	18
2.6 Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju	19
2.6.1 Ekonomski steber	21
2.6.2 Ekološki steber	22
2.6.3 Družbeno-kulturni steber	24
2.6.4 Zadovoljstvo obiskovalcev	25
2.6.5 Ekološka izobraževanja.....	27
2.6.6 Prisotnost politične moči.....	28
2.7 Dobre prakse.....	29

2.7.1	Smernice za dobro prakso zavarovanih območij	29
2.7.2	Primeri dobrih praks zavarovanih območij.....	30
3	ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI.....	34
3.1	Opredelitev zavarovanih območij	34
3.2	Naravni parki	35
3.2.1	Narodni park	36
3.2.2	Regijski park.....	36
3.2.3	Krajinski park	37
3.3	Slovenski regijski parki	37
3.3.1	Notranjski regijski park	37
3.3.2	Regijski park Škocjanske jame	41
3.3.3	Kozjanski regijski park	45
4	ANALIZA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA SLOVENSКИH REGIJSКИH PARKOV	49
4.1	Opredelitev problema raziskave, namena in ciljev.....	49
4.2	Raziskovalna vprašanja	49
4.3	Empirična raziskava.....	53
4.3.1	Podatki in metodologija.....	53
4.3.2	Rezultati raziskave.....	55
4.3.2.1	<i>Ekonomski steber</i>	<i>56</i>
4.3.2.2	<i>Ekološki steber</i>	<i>56</i>
4.3.2.3	<i>Družbeno-kulturni steber</i>	<i>58</i>
4.3.2.4	<i>Zadovoljstvo obiskovalcev</i>	<i>59</i>
4.3.2.5	<i>Ekološka izobraževanja.....</i>	<i>60</i>
4.3.2.6	<i>Prisotnost politične moči</i>	<i>60</i>
4.3.3	Omejitve in priporočila za nadaljnja raziskovanja	61
	SKLEP.....	63
	LITERATURA IN VIRI.....	64
	PRILOGA	I

KAZALO TABEL

Tabela 1: Porast števila in površine zaščitene območij na svetu od leta 1962 do leta 2014.....	14
Tabela 2: Porast števila in površine zaščitene območij v Evropi od leta 1962 do leta 2017.....	14
Tabela 3: Delež zavarovanih površin v Sloveniji od leta 1992 do leta 2016 v %	15
Tabela 4: Delež zavarovanih površin v Sloveniji od leta 1992 do leta 2016 v ha	16
Tabela 5: Območja Natura 2000 v Sloveniji leta 2004, 2013 in 2016.....	17
Tabela 6: Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju.....	19
Tabela 7: Odnos med kategorijami zavarovanja po ZON in IUCN.....	35
Tabela 8: Seznam intervjuvancev	54
Tabela 9: Seznam kategorij in kod kvalitativne raziskave.....	55

KAZALO SLIK

Slika 1: Povezava med cilji in kazalniki trajnosti	5
Slika 2: Logotip - Natura 2000.....	16
Slika 3: Zavarovana območja v evropskih državah.....	18
Slika 4: Naravni parki v Sloveniji	36
Slika 5: Logotip – Notranjski regijski park	38
Slika 6: Logotip – Projekt Life.....	40
Slika 7: Logotip – Life Stržen	40
Slika 8: Logotip – Regijski park Škocjanske jame.....	41
Slika 9: Logotip – Unesco svetovna dediščina.....	42
Slika 10: Logotip – Ramsarska konvencija	42
Slika 11: Logotip – Kozjanski regijski park.....	45
Slika 12: Logotip – Človek in biosfera	46
Slika 13: Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje.....	47
Slika 14: Slogan Praznik kozjanskega jabolka.....	48

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Intervju.....	1
--------------------------	---

SEZNAM KRATIC

ang. – angleško

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje
CDDA – (ang. The Common Database on Designated areas); skupna podatkovna baza za zavarovana območja
EU – Evropska unija
IUCN – (ang. International Union for Conservation of Nature); Svetovna zveza za ohranitev narave
MAB – (ang. Man and Biosphere); človek in biosfera
MOP – Ministrstvo za okolje in prostor
UNEP – (ang. The United Nations Environment Programme); Program Združenih narodov za okolje
UNESCO – (ang. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization); Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UNWTO – (ang. United Nations World Tourism Organization); Svetovna turistična organizacija
VISIT – (ang. Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism); Prostovoljna iniciativa za trajnost v turizmu
WTTC – (ang. World Travel and Tourism Commission); Svetovna komisija za turizem in in potovanja
ZON – Zakon o ohranjanju narave

UVOD

Turizem je v zadnjih šestih desetletjih doživel hitro rast in je tako eden izmed najhitreje rastočih sektorjev svetovnega gospodarstva (The World Tourism Organization, 2016, str. 2). V letu 2018 se je število mednarodnih turističnih prihodov povečalo za 5,4 % in skupno doseglo 1,4 milijarde prihodov. Ta številka je bila dosežena dve leti pred napovedjo (The World Tourism Organization, 2019, str. 2). Do leta 2030 pa napovedi mednarodnih prihodov turistov kažejo, da bo potovalo že 1,8 milijarde vseh ljudi (The World Tourism Organization, 2016, str. 3). Vendar pa hitra rast turizma prinaša tako pozitivne kot tudi negativne vplive. Pretekla rast in razvoj sta privedla do nekaterih resnih negativnih vplivov na okolje. Nekateri so zelo vidni, kot so upadanje zalog vode ali kupi smeti, drugi so manj vidni in še vedno bolj neznani, kot so globalno segrevanje, tanjšanje ozonskega plašča in izguba biotske raznovrstnosti (Murphy & Price, 2005, str. 167).

Turizem je velik onesnaževalec okolja, zato so v svetovnem turizmu vedno bolj pomembna okoljska vprašanja in reševanje okoljskih težav (Pigram & Wahab, 1997, str. 3). Ker posledic turizma ne moremo preprečiti, je treba načrtovati in upravljati z namenom zmanjšati negativne vplive in poudariti pozitivne učinke turizma (Archer, Cooper & Ruhanen, 2005, str. 79). Kot odgovor na negativne vplive turizma se je pojavila trajnostna oblika turizma, trajnostni turizem. Trajnostni turizem ima svoje korenine v konceptu trajnostnega razvoja (Pigram & Wahab, 1997, str. 3). Trajnostni razvoj temelji na ekonomskem, družbenem in ekološkem stebu. Trije stebri so medsebojno odvisni, zato je za trajnostni razvoj treba iskati ravnotežje med njimi (Mihalič, 2006, str. 95–96).

Pomembno obliko varovanja okolja in narave predstavljajo zavarovana območja. Le-ta v največji možni meri omogočajo trajno ohranjanje naravnih značilnosti (Plut, 2005, str. 9). V Sloveniji imamo ohranjeno bogato biotsko raznovrstnost, raznoliko krajino in zeleno podobo, za kar je v veliki meri odgovorna k takemu cilju usmerjena politika države in lokalnih skupnosti. Zavarovanih imamo približno enajst odstotkov ozemlja, državni zbor pa je sprejel program, v katerem je poudarek na ustanavljanju novih parkov (Berginc, 2005, str. 5–6). Naravne parke v Sloveniji delimo na narodni park, regijski park in krajinski park. Imamo tri regijske parke, ki jih bom v nadaljevanju magistrskega dela tudi bolj podrobno predstavila. To so Kozjanski regijski park, regijski park Škocjanske jame in Notranjski regijski park (Parki Slovenije, 2012č). Dejstva kažejo, da so parki v pomoč učinkovitejšemu varstvu narave, pomembni so za razvoj turizma, rekreacije, raziskovanja, izobraževanja in zmernejšo rabo naravnih virov, pomembno pa spodbujajo tudi regionalni razvoj (Berginc, 2005, str. 5–6).

Glavni namen magistrskega dela je na podlagi 3 + 3 modela preveriti, ali je trenutni turistični razvoj v slovenskih regijskih parkih usmerjen v trajnostni razvoj. Cilj magistrskega dela pa je preučiti trajnostni razvoj turizma v zavarovanih območjih, s poudarkom na slovenskih regijskih parkih. S pomočjo kvalitativne raziskave želim preveriti trenutno stanje trajnostnega turizma in predstaviti možne izboljšave.

Magistrsko delo bo rezultat teoretičnega in empiričnega dela. Teoretični del zajema pregled in interpretacijo že obstoječe literature s področja trajnostnega razvoja turizma, zavarovanih območij in zakonodaje o slovenskih parkih. Deskriptivno bom na podlagi mednarodnih knjig, člankov in raziskav predstavila osnovne pojme o trajnostnem razvoju ter trajnostnem turizmu, predstavila bom zavarovana območja na splošno in slovenske naravne parke. V delu bom poudarila nekaj dobrih praks v svetu, ki mi bodo v pomoč pri podajanju smernic za slovenske parke. Empirični del pa zajema intervjuje.

Empirični del, ki zajema kvalitativno raziskavo, bo pripomogel k boljšemu razumevanju trajnostnega razvoja slovenskih regijskih parkov. Teoretična spoznanja bom preverila s sistematičnim pregledom literature, tabela pa bo osnova tudi za vprašanja za intervjuje. Opravila bom individualne, delno strukturirane intervjuje z upravljavci slovenskih regijskih parkov ter drugimi deležniki, kot so zaposleni, lokalna skupnost in lokalni ponudniki. Glavni namen intervjujev je preveriti trenutno stanje trajnostnega razvoja turizma v Sloveniji na primeru treh slovenskih regijskih parkov. Za analizo intervjujev bom uporabila program Atlas.ti.

Rezultati globinskih intervjujev z deležniki bodo pripomogli k razumevanju trenutnega stanja regijskih parkov s poudarkom na okoljskih razmerah ter odkrili možne izboljšave na področju trajnostnega razvoja v Sloveniji. Z dobljenimi intervjuji bom pridobila odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Magistrsko delo je razdeljeno na štiri poglavja. V prvem poglavju bom predstavila trajnostni razvoj turizma. Teoretično bom opredelila trajnostni razvoj in trajnostni turizem ter predstavila trajnostni turizem na zavarovanih območjih. V drugem poglavju bom nadaljevala s pregledom trajnostnega razvoja turizma na zavarovanih območjih. Predstavila bom zgodovino turizma na zavarovanih območjih, opisala trende, ki vplivajo na turizem v parkih in predstavila trend rasti zavarovanih območij skozi leta. Opredelila bom Naturo 2000 in koristi zavarovanih območij. Nadaljevala bom s sistematičnim pregledom literature, ki vsebuje elemente trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju, in predstavila dobre prakse. V tretjem poglavju bom predstavila zavarovana območja v Sloveniji, bolj podrobno pa bom opisala tri slovenske regijske parke. Magistrsko delo bom sklenila v četrtem poglavju, z analizo trajnostnega razvoja turizma slovenskih regijskih parkov. Tu bom opredelila problem raziskave, namena in ciljev, nadaljevala z raziskovalnimi vprašanji ter predstavila rezultate empirične raziskave.

1 TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA

Turizem je od druge polovice dvajsetega stoletja eden izmed najpomembnejših sektorjev gospodarske dejavnosti in vsi kazalniki kažejo, da se bo rast v naslednjih letih še nadaljevala. Skupaj z rastjo turizma pa se večja tudi povpraševanje po naravi prijaznem turizmu, kot sta trajnostni turizem ter obisk nacionalnih in naravnih parkov. Turisti so pri

povpraševanju vedno bolj zahtevni in si želijo popolno potovalno izkušnjo, vključno s stikom z lokalno skupnostjo in njihovo edinstveno kulturo. Želijo se učiti o lokalni flori in favni ter o sami ohranitvi narave (Malviya, 2005, str. 137). V nadaljevanju bom predstavila trajnostni razvoj in trajnostni turizem ter trajnostni turizem na zavarovanih območjih.

1.1 Trajnostni razvoj

Pojem ekonomskega razvoja temelji na ustvarjanju prihodkov in ne vključuje samega vpliva dejavnosti na okolje. Zatorej je Svetovna zveza za ohranitev narave (ang. International Union for Conservation of Nature, v nadaljevanju IUCN) leta 1980 predlagala trajnostni razvoj kot kompromis med razvojem in ohranitvijo, katera cilja sta se takrat zdela nezdružljiva. Omenjeni razvoj je tako ponudil upanje, da bi poleg družbenega in ekonomskega napredovanja ohranjali tudi okolje in njegove dobrine (Grainger, 2004, str. 12). Koncept trajnostnega razvoja tako raziskuje odnos med gospodarskim razvojem, kakovostjo okolja in družbeno enakostjo (Rogers, Jalal & Boyd, 2008, str. 42).

1.1.1 Definicija trajnostnega razvoja

Izraz trajnostni razvoj (ang. Sustainable development) se je v javnosti prvič pojavil leta 1987 v dokumentu Naša skupna prihodnost (ang. Our Common Future), poznanem tudi kot Brundtlandsko poročilo. Dokument je izdala Svetovna komisija za okolje in razvoj, v njem pa je poudarjena pomembnost trajnosti za prihodnost svetovnega gospodarskega razvoja (Weeden, 2002, str. 143).

V literaturi lahko najdemo več definicij trajnostnega razvoja. Najbolj pogosta je definicija Svetovne komisije za okolje in razvoj, ki pravi, da je trajnostni razvoj »proces, ki zagotovi zadovoljevanje potreb sedanjih generacij in s tem ne onemogoči bodočim generacijam, da bodo zadovoljile svoje lastne potrebe« (Western Cape Education Department, brez datuma).

Čeprav je zgornja definicija razumljiva, je preveč nejasna za uporabo v operativnem nadzoru in teoretični raziskavi, zato so jo raziskovalci v naslednjih letih dodatno razvijali (Grainger, 2004, str. 12). Radermacher (1999, str. 339–340) navaja, da bi definicija trajnosti morala »vključevati naslednje elemente: globalizacijo, dolgo časovno obdobje (ker so okoljske posledice dolgoročnega značaja), okoljsko politiko in pristop od zibelke do groba«, definicija Svetovne banke (ang. The World Bank) pa pravi, da je trajnostni razvoj, ki traja (World Bank, 1992, str. 8).

Trajnostni razvoj temelji na treh stebrih (ekonomskem, družbenem in ekološkem) (Mihalič, 2006, str. 95–96):

- ekonomska trajnost se nanaša na ekonomsko učinkovitost podjetij in njihovih dejavnosti na dolgi rok;

- družbena trajnost poudarja pomembnost spoštovanja človekovih pravic in enakih možnosti za vse;
- ekološka trajnost zajema varovanje in poslovanje z viri, s poudarkom na omejene in življenjsko pomembne.

Leta 1992 so v Riu de Janeiru sprejeli dokument za udejanjanje trajnostnega razvoja na globalni ravni. Načrt z imenom Agenda 21 je oblikovala Svetovna komisija za potovanja in turizem (WTTC) skupaj s Svetovno turistično organizacijo (ang. United Nations World Tourism Organization, v nadaljevanju UNWTO) in Svetom Zemlje. Agenda 21 v gospodarsko načrtovanje vključuje stroške okolja in izčrpavanje naravnih virov ter je dobra podlaga za doseganje ciljev trajnostnega razvoja (Hall & Lew, 1998, str. 44).

1.1.2 Agenda za trajnostni razvoj

Program Združenih narodov za okolje (ang. The United Nations Environment Programme, v nadaljevanju UNEP) je razvil agendo za doseganje trajnostnega razvoja turizma v obliki 12 ciljev, ki se nanašajo na že omenjene tri stebre (ekološkega, ekonomskega in družbenega). Agenda je namenjena doseganju bolj trajnostnega razvoja turizma z zmanjšanjem negativnih vplivov in povečanjem pozitivnih vplivov turizma. Cilji agende so (Mihalič, 2006, str. 99–100; The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 18–19):

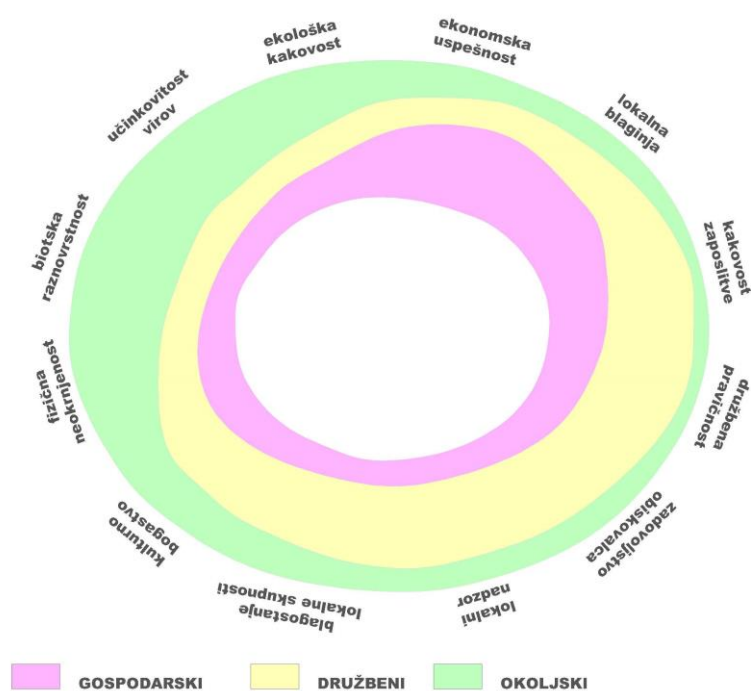
- ekonomska uspešnost – zagotoviti sposobnost preživetja in konkurenčnost za turistične destinacije in podjetja, da bodo poslovala na dolgi rok;
- lokalna blaginja – čim večji prispevek turizma k blaginji lokalne destinacije, v kateri naj ostane čim večji del potrošnje obiskovalcev;
- kakovost zaposlitve – povečanje števila in kakovosti lokalnih delovnih mest, ki nastanejo zaradi turizma;
- družbena pravičnost – pravična razdelitev ekonomskih in družbenih koristi turizma, vključno z izboljšanjem priložnosti, prihodkov in storitev za revne;
- zadovoljstvo obiskovalcev – ponuditi varno in pozitivno izkušnjo za vse obiskovalce, brez diskriminacije;
- lokalni nadzor – vključevanje lokalnih skupnosti v načrtovanje in odločanje o razvoju turizma na njihovem območju;
- blagostanje lokalne skupnosti – ohranjati in krepiti kakovost življenja lokalnega prebivalstva;
- kulturno bogastvo – spoštovati in bogatiti zgodovinsko dediščino, avtentično kulturo, tradicije in različnosti lokalnih skupnosti;
- fizična neokrnjenost – ohraniti in izboljšati kakovost krajin, tako mestnih kot podeželskih, ter preprečiti fizično in vizualno degradacijo okolja;
- biotska raznovrstnost – spodbujati ohranjanje naravnih območij, habitatov in živalstva ter čim bolj zmanjšati škodo;

- učinkovitost virov – zmanjšati uporabo redkih in neobnovljivih virov za potrebe razvoja in delovanja turizma;
- ekološka kakovost – čim bolj zmanjšati onesnaževanje zraka, vode in zemlje ter proizvodnje odpadkov, ki nastanejo zaradi turizma.

Kot je prikazano na sliki 1, se številni cilji nanašajo na kombinacijo okoljskih, gospodarskih in družbenih vplivov (The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 19):

- ekonomska uspešnost je močno odvisna od ohranjanja kakovosti lokalnega okolja;
- zadovoljstvo obiskovalca je povezano z družbenim ciljem, torej z zadovoljevanjem njegovih potreb in zagotavljanjem priložnosti, vendar pa je zelo pomembno tudi za ekonomsko trajnost;
- kulturno bogastvo se pogosto obravnava kot družbeno področje, vendar pa ima močan vpliv na okoljske vidike v smislu grajenega okolja in kulturnih razsežnosti medsebojnega delovanja družbe z naravo;
- čeprav je blagostanje lokalne skupnosti mogoče videti predvsem kot družbeni cilj, je močno povezano z okoljskim upravljanjem virov, kot je dostop do sveže vode;
- kakovost zaposlitve in družbena pravičnost, kot je zmanjševanje revščine, sta tesno povezana tako z gospodarskimi kot tudi z družbenimi vprašanji trajnosti.

Slika 1: Povezava med cilji in kazalniki trajnosti

Vir: The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization (2005, str. 20).

1.2 Trajnostni turizem

Trajnostni turizem je odgovor na vedno večji vpliv turizma na okolje. Ker je nemogoče, da turizem ne bi negativno vplival na okolje, ga je treba narediti trajnostnega (Mihalič, 2006, str. 98). Trajnostni razvoj turizma je primeren za vse vrste pokrajin, vse destinacije, vse vrste turizma, celo za množični turizem, čigar vplive lahko s pomočjo trajnostnega razvoja precej omilimo (The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 12).

1.2.1 Opredelitev trajnostnega turizma

Pri ravnanju z okoljem sta priljubljena izraza trajnostni turizem in ekoturizem, zelo pogosto pa se uporabljajo tudi pridevniki, kot so zeleni, ekološki, okoljski in okolju prijazni. Koncept trajnostnega turizma je zelo širok. Trajnostna merila se ne nanašajo le na turistično okolje. Pomemben element trajnostnega razvoja je tudi njegova moralna obveznost, da spodbuja medčloveško in generacijsko pravičnost pri razvoju (Mihalič, 2000, str. 70).

Svetovna komisija za okolje in razvoj je trajnostni razvoj turizma opredelila kot razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije in hkrati ne zmanjšuje možnosti prihodnjim generacijam, da bodo zadovoljevale svoje potrebe (Mihalič, 1995, str. 58).

UNEP opisuje trajnostni turizem kot »turizem, ki upošteva sedanje in bodoče ekonomske, družbene in ekološke vplive ter zadovoljuje potrebe obiskovalcev, gospodarstva in lokalnega prebivalstva« (The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 12).

UNWTO je razvil model trajnostnega razvoja turizma 3 + 3, kar pomeni, da so za uspešen trajnostni razvoj turizma potrebni naslednji trije stebri in tri zahteve (Mihalič, 2008, str. 20; The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 11):

- ekonomski steber, ki zagotavlja ekonomsko uspešnost poslovanja na dolgi rok, omogoča družbene in ekonomske koristi za vse udeležence in njihovo pravično razporeditev, vključno s področjem stabilne zaposlenosti, pridobivanjem dohodkov in družbenih storitev za lokalno prebivalstvo ter prispeva k odpravljanju revščine;
- ekološki steber, ki zagotavlja optimalno uporabo naravnega okolja, vzdržuje ekološke procese in pomaga pri varovanju naravnih virov ter biotske raznovrstnosti;
- družbeno-kulturni steber, ki spoštuje družbeno-kulturno avtentičnost lokalnega prebivalstva, ohranja izgrajeno in kulturno dediščino ter tradicionalne vrednote lokalnega prebivalstva in prispeva k razumevanju ter toleranci med različnimi kulturami;
- trajnostni razvoj mora zagotavljati in vzdrževati zadovoljstvo obiskovalcev;

- ekološko izobraževanje za bolj ekološko odgovornost in zavest obiskovalcev;
- zahteva po prisotnosti politične moči in sodelovanju vseh deležnikov.

Omenjeni trije stebri zahtevajo usklajenost med ekonomskimi, ekološkimi in družbeno-kulturnimi cilji ter hkrati omogočajo, da turistične dejavnosti ostanejo konkurenčne v dolgoročnem obdobju. Nekateri kritiki so poskušali vključiti še četrti, politični steber, kar pa se ni nikoli uresničilo, saj se neposredno ne nanaša na vplive turizma. Nekateri so povezovali politični konsenz s tremi zahtevami, potrebnimi za trajnostni turizem. Trajnostni turizem temelji na ozaveščenosti o trajnosti in etiki, ki ga podpirajo ekološko izobraževanje in informacije za vse zainteresirane skupine na strani povpraševanja in ponudbe. Da se omogoči izvajanje trajnostnega turizma, je pomemben tudi politični koncept, saj zahteva ozaveščeno udeležbo vseh pomembnih interesnih skupin, soglasja, kritično maso in močno politično vodstvo. Trajnostni turizem pa bi moral ohraniti tudi visoko raven zadovoljstva obiskovalcev in s tem zadovoljiti potrebe trga (Mihalič, 2016, str. 463).

Po mnenju Inskeepa (1991, str. 460–461) so osnovni cilji trajnostnega razvoja turizma:

- izboljšati tako ekološke kot tudi ekonomske (gospodarske) razmere;
- promovirati enakopravnost v razvoju;
- izboljšati kakovost življenja prebivalcev v receptivni državi;
- zagotoviti visoko zadovoljstvo turistov;
- vzdrževati kakovost okolja v najširšem možnem pomenu.

1.2.2 Kazalniki trajnostnega razvoja turizma

Kazalniki trajnostnega razvoja so merila za doseg ciljev in zahtev trajnostnega turizma. To so izbrana merila, ki jih spremljamo skozi daljše časovno obdobje in s pomočjo katerih lahko merimo spremembe v turističnem sistemu in njegovem okolju (Mihalič, 2006, str. 100–101).

Za doseganje ciljev trajnostnega razvoja so nujne informacije, le-te pa morajo biti jasne in razumljive njihovim ciljnim skupinam. Tako na primer statistični grafi o emisijah toplogrednih plinov niso informativni za urbanega prebivalca, so pa pomembni za znanstvenike in njihove raziskave o globalnem segrevanju. Informacije je torej treba predstaviti v različnih oblikah, za vsako ciljno skupino posebej. Najbolj primerni za to so kazalniki, ki predstavljajo te informacije s poenostavitvijo, selekcijo in združevanjem originalnih podatkov. Kazalnik omogoča vpogled v zadevo večjega pomena ali pa naredi trend oziroma pojav zaznaven (van Wijngaarden, 2001, str. 251–252).

Kazalniki se nanašajo na dve področji: področje vplivov na okolje in področje kakovosti destinacije. Meriti morajo spremembe na področju ekološkega (naravni, kulturni in družbeni) in ekonomskega okolja, ki sta ključna za trajnostni razvoj turizma, ter

vključevati še politično okolje, ki meri politično uresničljivost trajnostnega razvoja (Mihalič, 2006, str. 101–102).

Leta 2004 je nastala prostovoljna iniciativa za trajnost v turizmu (ang. Voluntary Initiative for Sustainability in Tourism, v nadaljevanju VISIT). Po modelu VISIT ločimo štiri skupine kazalnikov trajnostnega razvoja turističnih destinacij (ECOTRANS, 2004, str. 10–12):

- kazalnike politične uresničljivosti koncepta, ki kažejo pripravljenost za implementacijo koncepta trajnostnega razvoja. Za sprejetje in uporabo instrumentov v praksi je nujna politična pripravljenost;
- okoljske kazalnike, ki merijo obremenitve okolja zaradi turizma. Delitev na pet podskupin: transport, načrtovanje zmogljivosti, poraba energije, poraba vode in ravnanje z odpadki;
- družbeno-kulturne kazalnike, ki se nanašajo na naše družbeno in kulturno okolje (varnost destinacije, pogoji zaposlitev v turizmu, sprejetost turistov ...);
- ekonomske kazalnike, ki merijo odvisnost gospodarstva od turističnega sektorja (povprečna dolžina bivanja, delež turizma v BDP-ju destinacije).

1.2.3 Prednosti trajnostnega turizma

V Vancouvru, na konferenci Globe leta 1990, so predstavili naslednje prednosti trajnostnega turizma (Swarbrooke, 1999, str. 10):

- trajnostni turizem spodbuja razumevanje vplivov turizma na različne oblike okolja;
- trajnostni turizem zagotavlja pravično porazdelitev koristi in stroškov;
- turizem ustvarja delovna mesta za lokalno prebivalstvo;
- turizem spodbuja donosnost domače industrije;
- turizem spodbuja pritek denarja v lokalno gospodarstvo;
- turizem diverzificira lokalno gospodarstvo;
- trajnostni turizem spodbuja sodelovanje vseh deležnikov pri odločanju;
- turizem spodbuja izboljšave na področju infrastrukture;
- turizem ustvarja rekreacijske objekte;
- turizem pripomore k financiranju za ohranitev kulturne dediščine;
- naravni turizem spodbuja produktivno rabo zemljišč;
- kulturni turizem krepi spoštovanje lokalne skupnosti in spodbuja boljše razumevanje med različnimi narodi;
- okoljsko trajnostni turizem poudarja pomen naravnih in kulturnih virov ter prispeva k njihovi ohranitvi;
- trajnostni turizem spremlja, ocenjuje in upravlja vplive turizma, razvija zanesljive metode okoljske odgovornosti in odpravlja negativne učinke.

1.3 Trajnostni turizem na zavarovanih območjih

Parki in druga zavarovana območja so zelo priljubljena turistična destinacija. Za turistične namene pa jih je možno uporabljati le pod pogojem, da se upoštevajo varstveni cilji (Metsahallitus, 2016, str. 5).

1.3.1 Vpliv turizma na zavarovana območja

Pozitivni vplivi turizma na zavarovana območja so lahko naslednji (The World Tourism Organization & The United Nations Environment Programme, 1992, str. 6–9):

- turizem ustvarja dobiček;
- ustvarja lokalna delovna mesta v turističnem sektorju in drugih podpornih sektorjih;
- spodbuja dobičkonosne domače industrijske panoge (hotele, restavracije, transport ...);
- spodbuja kmetijsko gospodarstvo;
- spodbuja izboljšave lokalnega prevoza in komunikacijske infrastrukture;
- omogoča dodatna državna sredstva za spodbujanje razvoja;
- spodbuja produktivno rabo zemljišč;
- izboljšuje medkulturno razumevanje in globalno komunikacijo;
- zagotovi lahko mehanizem za samostojno financiranje parka;
- ustvarja možnosti za rekreacijo za vse;
- spodbuja ohranjanje naravnih območij.

Turizem in rekreacija na zavarovanih območjih sta lahko obravnavana z različnih vidikov, saj lahko predstavljata tudi breme za okolje. Okoljski učinki turističnega obiska so zelo raznoliki in različno intenzivni (Cigale, Lampič & Mrak, 2010, str. 76). Negativni vplivi turizma na zavarovana območja so naslednji (The World Tourism Organization & The United Nations Environment Programme, 1992, str. 12):

- čeprav so območja zaščitena, niso imuna na poslabšanje kot posledico neustreznega ravnanja, pritiska človeške populacije in prevelikega števila turistov;
- turizem lahko negativno vpliva na živali na zavarovanih območjih in zmanjšuje njihovo populacijo;
- neodobravanje lokalnega prebivalstva, še posebej v primeru, če v parku vidijo korist samo za tujce in ne zase;
- premajhno zanimanje turistov za številna naravno pomembna področja (na primer tropski gozd in mangrovi) in posledično premalo upravljaljske pozornosti;
- izkoriščanje parka predvsem za ekonomske koristi in iskanje čim bolj donosnih alternativ uporabe za zemljišče;
- vlada lahko z namenom povečanja gospodarskega dobička (veliki hoteli, avtoceste, golf igrišča) prispeva k zmanjšanju naravnih vrednot parka in ustvari območje, katerega glavni cilj je množični turizem in ne ohranjanje.

1.3.2 Primeri turističnih dejavnosti na zavarovanih območjih

Spodaj je predstavljenih nekaj dejavnosti, primernih za trajnostni turizem na zavarovanih območjih (Europarc Federation, 2012, str. 134–138):

- pohodništvo, čolnarjenje in kolesarjenje – z ali brez strokovnega vodnika, za samostojne obiskovalce pa so nujno potrebne označene poti;
- opazovanje živali – ker pa živali ni mogoče zlahka opaziti in cilja doživljanja živali ni mogoče zagotoviti, je opazovanje le-teh še posebej vznemirljivo. V pomoč obiskovalcem so lahko lokalni vodniki, ki poznajo lokacije in navade živali;
- opazovanje ptic – ena izmed najbolj priljubljenih dejavnosti pri opazovanju narave, tako za otroke kot za odrasle;
- opazovanje insektov – najbolj razvejana skupina organizmov s skoraj milijon znanimi vrstami;
- opazovanje rastlin – na svetu obstaja ogromno rastlinskih vrst za učenje in prepoznavanje;
- opazovanje dreves – staro drevo predstavlja celoten miniaturni svet biološke raznovrstnosti. Na njem lahko živi več sto rastlin, gob in živalskih vrst. Starejše, kot je drevo, bolj je dragoceno za naravo;
- obisk jam – jame so neokrnjeni habitati za številne določene vrste živali in rastlin.

2 PREGLED TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Večina zavarovanih območij je dobila varstveni status zaradi dobro ohranjenega naravnega okolja oziroma prisotnosti bogatih naravnih vrednot. Za ta območja je značilna kulturna pokrajina z različnimi gospodarskimi dejavnostmi. Ena izmed dejavnosti je tudi turizem, ki je na zavarovanih območjih prisoten že dolgo in predstavlja pomembno razvojno možnost. Turistični obisk je poleg gospodarskega vidika pomemben tudi za rekreacijsko vlogo zavarovanih območij, ki zagotavlja kakovostno preživljanje prostega časa za vse prebivalce (Cigale, Lampič & Mrak, 2010, str. 76). V nadaljevanju bom predstavila zgodovino turizma na zavarovanih območjih, opisala bom trende, ki vplivajo na turizem v parkih, opisala trend rasti zavarovanih območij, predstavila Naturo 2000, nekaj koristi zavarovanih območij in smernice ter primere dobrih praks.

2.1 Zgodovina turizma na zavarovanih območjih

Prva zavarovana območja v Evropi so na začetku obdobja renesanse ustanovili kralji in drugi državni vladarji. Območja so bila običajno namenjena kraljevskemu lovu, kasneje pa so jih odprli za javno uporabo, kar je pomenilo vključenost lokalne skupnosti in turizem v parkih (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 5).

Narodni parki, kot jih poznamo dandanes, imajo skupne značilnosti. Ustanovila jih je vlada, območja so bila običajno velika in so vsebovala razmeroma naravno okolje, parki pa so bili dostopni za vse ljudi, torej sta bila turizem in število obiskovalcev že od vsega začetka osrednji steber narodnih parkov (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 7).

Hall in Frost (2009, str. 7) razdelita širjenje narodnih parkov na tri faze. Prva faza se je zgodila konec 19. stoletja, ko so številne narodne parke ustanovile Združene države Amerike, ideja pa se je razširila na območja Kanade, Avstralije in Nove Zelandije. V drugi fazi, prvi polovici 20. stoletja, je koncept posvojila Evropa. Narodne parke so tako ustanovile Švedska, Italija, Romunija, Grčija, Španija, Islandija, Irska in Švica. Britanija, Francija in Belgija pa so ustanovljale narodne parke v svojih azijskih in afriških kolonijah. Za tretjo fazo, fazo po drugi svetovni vojni, pa sta značilna globalno širjenje narodnih parkov ter velik pomen nacionalnih spomenikov in narave. To je obdobje, ko narodni parki, poleg rekreacije in turizma, postanejo pomembni tudi z ekološkega in ohranitvenega vidika.

Na današnjem območju Slovenije lahko o organiziranem razvoju turizma govorimo za časa Avstro-Ogrske monarhije, na razcvet turizma pa je pomembno vplivala izgradnja železnice v 19. stoletju. Posledično se je na našem ozemlju izoblikovalo kar nekaj pomembnih turističnih središč. Ena izmed glavnih posebnosti so bili kraški pojavi, kot so Cerkniško jezero in kraške jame (Alič & Cvikl, 2011, str. 8).

Jamski turizem je v Sloveniji zelo stara dejavnost. Prvi znani podpisi iz Postojnske jame so iz leta 1213. Čeprav jamski turizem ni bil edina oblika turizma, pa so jame privlačile največ tujih obiskovalcev. Jamski turizem naj bi razvil svoje korenine na Slovenskem in se pri nas tudi razvil v mednarodne razsežnosti. Na delu slovenskega krasa se je jamski turizem začel že v antiki, pravi jamski turizem se je pojavil v 17. stoletju, sodobni organizirani jamski turizem pa se je pojavil na začetku 19. stoletja (ZRC SAZU, brez datuma).

Za turizem je bilo urejenih kar nekaj jam, od tega so danes pomembne v svetovnem pomenu Škocjanske jame in Postojnska jama. Grotta Gigante pri Briščkih je regionalnega ali celo državnega pomena, medtem ko so druge jame lokalnega pomena oziroma dodatna turistična ponudba ožje regije (ZRC SAZU, brez datuma). Notranje dele Postojnske jame so odkrili leta 1818, leta 1819 pa so jamo slovesno odprli. V Postojnski jami so se odločili za množični turizem, medtem ko so Škocjanske jame urejali za tako imenovano »podzemeljsko planinstvo« (Alič & Cvikl, 2011, str. 8).

Kraške jame, ki so bile urejene za turizem, so bile donosne že v zgodovini (Alič & Cvikl, 2011, str. 8). Pomembno vprašanje je, kako povečati donos jamskega turizma in obenem ohraniti kraško podzemlje. Primer dobrih praks so Postojnska jama in Škocjanske jame, medtem ko sta primer neuspeha Pečina na Hudem letu in Clementina. Naravna lepota jam še zdaleč ni dovolj, da bi bila jama lahko uspešna turistična jama. Potrebni je več

dejavnikov, kot so: finančna donosnost, rentabilnost in ohranjena narava (ZRC SAZU, brez datuma).

V 19. stoletju so se že izoblikovala naslednja turistična središča: Bled, Bohinj, Dolenjske Toplice, Ljubljana, Kamnik, Begunje, Poljče, Kranjska Gora, Rogaška Slatina, Dobrna, Laško, Rimske Toplice, Radenci, Maribor, Celje, Ptuj, Gorica, Bovec, Kobarid in Tolmin. Večina krajev je bila povezana z zdravilišči, v porastu pa sta bila tudi letoviščarski turizem ter, zaradi zanimive flore in favne, zanimanje za obisk gora. Slovensko planinsko društvo so ustanovili leta 1893 (Alič & Cvikl, 2011, str. 9).

Proti koncu 19. stoletja, ko je naraščalo število gostov, je začel rasti tudi državni interes za turizem. Leta 1908 so ustanovili ministrstvo za javna dela, ki je prevzelo pobudo za pospeševanje turizma, si prizadevalo za privabljanje gostov, pospeševalo investicije v turistično infrastrukturo in prometne povezave, se zavzemalo za varovanje značilnih krajevnih znamenitosti in lepot ter podpiralo spremljevalne dejavnosti turizma (Alič & Cvikl, 2011, str. 9).

2.2 Trendi, ki vplivajo na turizem v parkih

Eagles in McCool (2002, str. 43) pravita, da se bo povečanje svetovnega turizma nadaljevalo, dokler bo cena energije še relativno nizka. Posledično pa se pričakuje tudi vedno večje število obiskov oddaljenih parkov. Na upravljanje parkov pomembno vplivajo številni trendi. Spodaj je nekaj glavnih trendov tudi opisanih.

2.2.1 Demografske spremembe

Struktura prebivalstva v razvitem svetu se s staranjem prebivalstva močno spreminja. Staranje prebivalstva ima pomembne posledice na parke in njihovo upravljanje. Ljudje, starejši od 45 let, kampirajo veliko redkeje kot ljudje, mlajši od 45 let, zato je nevarnost, da se bo rekreacija na prostem v prihodnjih letih občutno zmanjšala. Vendar pa imajo starejši ljudje na razpolago več časa in denarja. Da bi jih spodbudili k obiskovanju parkov, se morajo parki prilagoditi njihovim interesom in zadovoljevati potrebe starejših obiskovalcev. Starejše starostne skupine dajejo prednost udobnim nastanitvam, kot so avtodomi in pokrite namestitve. Visoko fizične dejavnosti nadomestijo z opazovanjem ptic, opazovanjem divjih živali, izleti in drugimi manj napornimi udejstvovanji (Eagles & McCool, 2002, str. 43–44).

2.2.2 Ekološki turizem

Ena izmed oblik trajnostnega turizma je tudi ekološki turizem ali eko turizem. Nanaša se na ekološko odgovorna potovanja, kjer turist obišče relativno ohranjeno naravno okolje z namenom spoznavanja in občudovanja narave (Mihalič, 2006, str. 107–108). Ekološki

turizem šteje za najhitreje rastočo vrsto turizma s potencialom za povečanje obiskov zaščitene naravnih območij. Parki zagotavljajo odlične možnosti za ekološke turiste s svojimi izjemnimi pokrajinami, živalskim svetom, divjino, jezeri, rekami, gozdovi in plažami. Prednost ekološkega turizma vključuje možnost izobraževanja obiskovalcev ter hkrati podpira naravna območja in vire z ustvarjanjem prihodkov (Eagles & McCool, 2002, str. 44).

2.2.3 Spreminjanje načina življenja in okoljska ozaveščenost

Vedno več ljudi si prizadeva živeti dejaven način življenja, ki spodbuja dobro počutje ali zdravje celotnega bitja. Za večino ljudi to vključuje povezavo z naravo. Parki lahko s trženjem kot idealno mesto za sprostitev, dihanje svežega zraka in vadbe ta trend izkoristijo sebi v korist. Ta sprememba načina življenja je močno povezana s splošnim povečanjem okoljske ozaveščenosti in okoljskimi vprašanji. Otroci so vedno bolj izpostavljeni osnovam ekologije, recikliranju odpadkov, okoljski etiki, porabi in trajnosti. Posledično se ti otroci spreminjajo v ekoturiste. Parki lahko prispevajo k širjenju te vzgoje in ponudijo programe za otroke in odrasle (Eagles & McCool, 2002, str. 45).

2.2.4 Tehnološki napredek

Tehnologija, s katero je sedaj možna hitra izmenjava informacij, spreminja način komuniciranja in učenja. Ker je vedno manj ovir, lahko ljudje iz oddaljenih koncev sveta lažje spoznavajo in obiščejo kateri koli park. Mednarodni turisti, ki obiskujejo oddaljene parke, lahko zahtevajo posebno opremo in potrebne programe na sami destinaciji. Aplikacije za komunikacijo, trženje, programiranje, dostopnost in objekte so vedno bolj pomembne. S pomočjo tehnologije bodo imeli rekreativci dostop do ogromno spletnih podatkovnih baz, vključno z zemljevidi, lokacijami divjih živali in zvokov, ocenami območij in veliko več. S hitrim tehnološkim napredkom obstaja tudi več možnosti za kakovostne storitve in za učinkovitost upravljanja parkov (Eagles & McCool, 2002, str. 46).

2.3 Trend rasti zavarovanih območij

Leta 2014 je bilo na svetovnem seznamu 209.429 zavarovanih območij, ki so skupno pokrivala 32.868.673 km² površine. Zaščitene je bilo 3,41 % svetovnega morskega območja in 14 % svetovnih kopenskih območij. Z leti bistveno naraščata tako število kot tudi površina zavarovanih območij (Deguignet in drugi, 2014, str. 12). Tabela 1 prikazuje porast skupnega števila in površine zavarovanih območij na svetu od leta 1962 do leta 2014.

Tabela 1: Porast števila in površine zaščitene območij na svetu od leta 1962 do leta 2014

Leto	Število zavarovanih območij	Površina zavarovanih območij (v km²)
1962	9.214	2.400.000
1972	16.394	4.100.000
1982	27.794	8.800.000
1992	48.388	12.300.000
2003	102.102	18.800.000
2014	209.429	32.868.673

Vir: Deguignet in drugi (2014, str. 14).

Federacija Europarc je vseevropska zveza narodnih in naravnih parkov. Povezuje narodne in regionalne parke, naravne rezervate, morske in kopenske zavarovane krajine in območja Nature 2000 iz skupno 36 evropskih držav (Merc, 2015). Federacija Europarc je mreža za evropsko naravno in kulturno dediščino. Zavzema se za ohranjanje narave in za trajnostni razvoj s poudarkom na upravljanju zavarovanih območij z mednarodnim sodelovanjem in izmenjavo dobrih praks ter izkušenj. Njihov slogan je Dobro za parke, dobro za ljudi (Europarc Federation, 2015, str. 1–2).

Leta 1995 je bil Europarc pobudnik za Evropsko listino za trajnostni turizem na zavarovanih območjih. Evropska listina je mednarodno priznana kot model upravljanja trajnostnega turizma. Cilj vseh projektov in dejavnosti listine je varovanje naravne in kulturne dediščine ter stalno izboljševanje turizma na zavarovanih območjih z vidika okolja, lokalnega prebivalstva, podjetij in obiskovalcev (Europarc Federation, 2015, str. 2–4).

Podatki za Evropo iz leta 2014 kažejo, da so zavarovana območja pokrivala eno četrtno evropskih zemljišč in skoraj 6 % regionalnih morij. To pomeni več kot 1.000.000 km² kopnega in več kot 340.000 km² obalnih in morskih ekosistemov v Evropi (European Environment Agency, 2014). Z več kot 95.000 območji ima Evropa več zavarovanih območij kot katera koli druga regija na svetu (European Environment Agency, 2015). Tabela 2 prikazuje porast skupnega števila in površine zavarovanih območij v Evropi od leta 1962 do leta 2017.

Tabela 2: Porast števila in površine zaščitene območij v Evropi od leta 1962 do leta 2017

Leto	Število zavarovanih območij	Površina zavarovanih območij (v km²)
1962	6.581	55.981,89
1972	11.337	128.859,69
1982	18.760	275.364,29
1992	36.723	551.893,89
2003	67.740	837.972,68
2014	101.001	1.305.572,73
2017	103.670	1.506.714,05

Vir: European Environment Agency (2018).

Slovenija velja za državo z zelo bogato biotsko raznovrstnostjo (Merc, 2015). Ima izjemno raznoliko krajino ter pestro rastlinsko in živalsko raznovrstnost (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma a). Za ohranjanje le-te skrbimo z različnimi mehanizmi, kot so zakonodajni predpisi, razvojni dokumenti, finančna sredstva, ozaveščanje javnosti, ter z različnimi naravovarstvenimi ukrepi, vključno z določanjem in upravljanjem zavarovanih območij in območij Nature 2000 (Merc, 2015). Ustanavljanje zavarovanih območij je med najpomembnejšimi in najstarejšimi mehanizmi ohranjanja narave (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma a).

Kot je razvidno iz tabele 3, je bilo do leta 2004 kontinuirano večanje deleža zavarovanih območij, pri čemer pomemben delež predstavlja edini narodni park v Sloveniji, Triglavski narodni park. Ustanovljen je bil leta 1981, v letu 2010 pa se je njegova površina povečala za 174 ha, oziroma za slabega 0,01 odstotka površine celotne Slovenije. V letu 2002 se je površina povečala zaradi razglasitve Notranjskega regijskega parka, nato v letu 2003 zaradi razglasitve Krajinskega parka Goričko, v letu 2008 pa zaradi Krajinskega parka Ljubljansko barje. Leta 2012 so razglasili še Krajinski park Radensko polje in leta 2014 Krajinski park Pivška presihajoča jezera (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma a).

Tabela 3: Delež zavarovanih površin v Sloveniji od leta 1992 do leta 2016 v %

	1992	2002	2003	2004	2006	2008	2010	2013	2016
Narodni park (%)	4,13	4,13	4,13	4,13	4,13	4,13	4,14	4,14	4,14
Regijski park (%)	1	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12	2,12
Krajinski park (%)	2,19	2,8	5,09	5,1	5,1	5,77	5,69	5,75	6,41
Naravni rezervat (%)	0,24	0,25	0,25	0,25	0,25	0,26	0,27	0,27	0,27
Naravni spomenik (%)	0,51	0,62	0,62	0,59	0,61	0,65	0,96	0,97	0,95
Skupaj (%)	7,82	9,62	11,9	11,89	11,9	12,56	12,57	12,67	13,9

Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje (brez datuma b).

Leta 1992 je bil skupni delež zavarovanih površin v Sloveniji 158.363,15 ha, zadnji podatek za leto 2016 pa kaže, da je ta delež 281.711,47 ha (tabela 4) (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma b). Trenutno imamo v Sloveniji en narodni park, tri regijske parke, 45 krajinskih parkov, en strogo naravni rezervat, 55 naravnih rezervatov in 1.164 naravnih spomenikov (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma a).

Tabela 4: Delež zavarovanih površin v Sloveniji od leta 1992 do leta 2016 v ha

Leto	Narodni park (v ha)	Regijski park (v ha)	Krajski park (v ha)	Naravni rezervat (v ha)	Naravni spomenik (v ha)	Skupaj (v ha)
1992	83.808,04	20.308,84	44.392,35	4.818,26	10.200,18	158.363,15
2002	83.808,04	42.991,40	56.861,23	5.007,12	12.382,00	194.905,65
2003	83.808,04	42.991,40	103.129,50	5.007,12	12.382,00	241.173,92
2004	83.808,04	42.991,40	103.396,04	5.072,08	11.942,87	241.019,64
2006	83.808,04	42.991,40	103.437,13	5.072,08	12.186,59	241.072,45
2008	83.808,04	42.991,40	117.007,68	5.252,81	12.186,59	254.596,16
2010	83.981,98	42.991,40	115.280,17	5.472,89	19.267,72	254.677,45
2013	83.981,98	42.991,40	116.777,76	5.639,00	19.698,57	256.947,79
2016	83.981,98	42.991,40	129.971,21	5.495,91	19.269,16	281.711,47

Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje (brez datuma b).

2.4 Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje zavarovanih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije. Glavni cilj je ohraniti biotsko raznovrstnost za naslednje generacije, ohraniti živalske in rastlinske vrste ter habitate, ki so v Evropi redki ali ogroženi. Natura 2000 je pomemben del izvajanja direktive o habitatih in direktive o pticah, ki podpirata trajnostni razvoj (Ministrstvo za okolje in prostor, brez datuma a).

Slika 2: Logotip - Natura 2000

Vir: Notranjski regijski park (brez datuma č).

Način varovanja območja Natura 2000 je prepuščen presoji države, najbolj pogosto pa je pogodbeno varstvo ali skrbništvo. Za območja Natura 2000 so na razpolago finančni programi Evropske unije za sofinanciranje naravovarstvenih projektov, naravi prijaznih oblik kmetovanja in drugih dejavnosti trajnostnega razvoja (Ministrstvo za okolje in prostor, brez datuma b). Slika 2 prikazuje logotip Nature 2000.

Mreža Natura 2000 je pri varstvu narave v Evropski uniji ključnega pomena. Do konca leta 2006 je bilo v Evropski uniji po direktivi o pticah razglašanih 4.617 območij oziroma več

kot 254.000 km², po habitatni direktivi pa 20.862 območij oziroma več kot 560.000 km². Različne države so opredelile različno število območij (Ministrstvo za okolje in prostor, brez datuma b).

V Sloveniji je določenih 355 območij, od tega jih je določenih na podlagi direktive o habitatih 324 in na podlagi direktive o pticah 31. Skupna površina je 7.681 km², od tega 5,5 km² na morju. Območja zajemajo 37,46 odstotka celotne Slovenije, na zavarovanih območjih pa je 29 odstotkov površine območij Nature 2000 (Ministrstvo za okolje in prostor, brez datuma c). Tabela 5 prikazuje primerjavo območij Nature 2000 v Sloveniji med leti 2004, 2013 in 2016.

Tabela 5: Območja Natura 2000 v Sloveniji leta 2004, 2013 in 2016

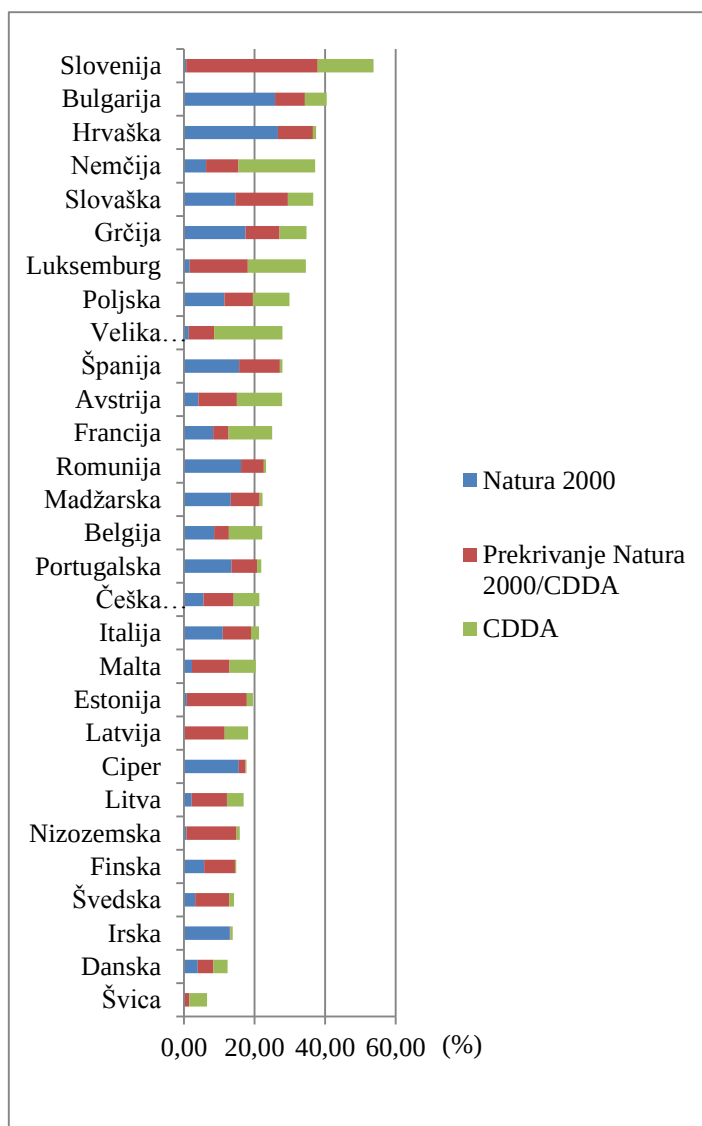
	Slovenija	Natura 2000 – leto 2004		Natura 2000 – leto 2013		Natura 2000 – leto 2016	
	Površina (v km²)	Površina (v km²)	Delež površine države (v %)	Površina (v km²)	Delež površine države (v %)	Površina (v km²)	Delež površine države (v %)
Kopno + morje	20.677,56	7.202,88	34,83	7.683,06	37,16	7.684,33	37,16
Kopno	20.274,22	7.199,78	35,51	7.677,15	37,87	7.678,42	37,87
Morje	403,34	3,10	0,77	5,89	1,46	5,89	1,46

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor (2016).

Stopnja prekrivanja med Naturo 2000 in nacionalnimi oznakami kaže na obseg, v katerem so države uporabile svoja nacionalno določena območja za podporo Naturi 2000 in v kolikšni meri se območja Natura 2000 razširjajo prek nacionalnih sistemov (European Environment Agency, 2015).

Slovenija je po deležu površine, s slabimi 38 odstotki, vključenega v omrežje Natura 2000, prva med državami članic Evropske Unije (v nadaljevanju EU) (Merc, 2015), kot je tudi razvidno iz spodnje slike. Slika 3 prikazuje dopolnjevanje med evropskimi oznakami (Natura 2000 oziroma omrežja Emerald za Švico) in nacionalnimi oznakami po deležu kopenskega območja. Oznaka CDDA pomeni skupno podatkovno bazo za zavarovana območja (ang. Common database of designated areas) (European Environment Agency, 2015).

Slika 3: Zavarovana območja v evropskih državah

Prirejeno po European Environment Agency (2015).

2.5 Koristi zavarovanih območij

Zavarovana območja imajo številne pozitivne učinke, tako za lokalno prebivalstvo kot tudi za druge prebivalce planeta. Najbolj pogoste in očitne koristi zavarovanih območij so ekološke narave. Učinkovito upravljanje zavarovanih območij privede do ohranjenih in vzdrževanih zdravih ekosistemov. Zavarovana območja so pomembno orodje za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ponujajo številne okoljske storitve, kot so čista voda in svež zrak, lahko ublažijo učinke, povezane s podnebnimi spremembami, ter zagotavljajo tišino in mir (Europarc Federation, 2012, str. 50–51).

Obstajajo tudi ekonomske prednosti, včasih je celo poudarjeno, da so zavarovana območja zaslužna za regionalni razvoj. Zavarovana območja zagotavljajo zaposlitve, kar posredno

vodi do dohodka in davkov. Zavarovana območja lahko sprožijo tudi regionalni razvoj in podpirajo regionalno trženje (Europarc Federation, 2012, str. 50–51).

Zavarovana območja prinašajo ogromne kulturne in duhovne koristi družbi. Zavarovana območja lahko izboljšajo kakovost življenja zaradi naravnih in okoljskih koristi. Družbena razsežnost vključuje tako rekreacijske kot tudi zdravstvene učinke, na drugi strani pa duhovne in kulturne vrednote, kot so zgodovinske stavbe ali romarske poti (Europarc Federation, 2012, str. 50–51).

2.6 Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju

Na podlagi strokovne literature o trajnostnem razvoju sem zbrala elemente ekonomskega, ekološkega in družbeno-kulturnega stebra ter elemente zadovoljstva obiskovalcev, ekoloških izobraževanj in prisotnosti politične moči. Tabela 6 je bila osnova za vprašanja za intervjuje.

Tabela 6: Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju

Ekonomski steber	Vir
Financiranja in donacije	Emerton, Bishop in Thomas (2006)
Ekonomski stroški parka	Naidoo in drugi (2006)
Poslovna sodelovanja in partnerstva	Jones in Burgess (2005)
Javne investicije	Thompson in Peepre (2000)
Cenovna politika	Walpole, Goodwin in Ward (2001)
Vlaganje v raziskave	Thompson in Peepre (2000)
Vlaganje v razvoj infrastrukture	Thompson in Peepre (2000)
Vlaganje v razvoj inovacij	Moscardo (2008)
Finančno načrtovanje	International Union for Conservation of Nature (2000)
Politika zaposlovanja	Lundmark, Fredman in Sandell (2010)
Vpliv sezone	Jones in Scott (2006)
Prisotnost učinkovite promocije	Wearing, Archer in Beeton (2007)
Vpliv ekonomske globalizacije	Eagles in McCool (2002)
Ekološki steber	Vir
Ohranjanje naravnih virov	Owen in Chiras (1990)
Ohranjanje biotske raznovrstnosti	Dawson, Jackson, House, Prentice in Mace (2011)
Ravnanje z odpadki	Erdogan in Tosun (2009)
Reciklaža in ponovna uporaba materialov (minerali, papir, steklenice in e-odpadki)	Tietenberg in Lewis (2009)
Vpliv podnebnih sprememb na park	Jones in Scott (2006)
Zmogljivost parka	Manning (2002)
Učinkovita raba vode	Erdogan in Tosun (2009)
Energetska učinkovitost	Erdogan in Tosun (2009)
Onesnaževanje okolja (tal, zraka, vode, hrup, svetloba)	Belsoy, Korir in Yego (2012)
Nadzor onesnaževanja v parku	Tietenberg in Lewis (2009)
Izvajanje nadzora v parku	Baltaretu (2011)

Se nadaljuje

Tabela 6: Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju (nad.)

Ekološki steber	Vir
Kazniva dejanja zoper okolje in kazni	Lausche (2011)
Obstoječe prepovedi in omejitve (kot sredstvo za ohranjanje narave)	Sanderson in Bird (1998)
Upravljanje dejavnosti znotraj parka	Lausche (2011)
Tehnologije obnovljivih virov (obnovljivi viri energije)	Panwar, Kaushik in Kothari (2011)
Učinkovitost komunalne infrastrukture	Belle, Stolton, Dudley, Hockings in Burgess (2012)
Družbeno-kulturni steber	Vir
Vključevanje lokalnih skupnosti	Goldstein (2003)
Zagotavljanje lokalne podpore	Salm, Clark in Siirila (2000)
Organizacija dogodkov za lokalne skupnosti	Goldstein (2003)
Zaposlitvene možnosti za lokalno prebivalstvo	Salm, Clark in Siirila (2000)
Gospodarske koristi za lokalno prebivalstvo	International Union for Conservation of Nature (2000)
Vključevanje prostovoljcev	Trzyna (2014)
Odnosi med deležniki	Hamu, Auchincloss in Goldstein (2004)
Struktura gostov	International Union for Conservation of Nature (2000)
Ciljne skupine gostov	International Union for Conservation of Nature (2000)
Upravljanje s tveganji in vzpostavitev varnosti v parku	Peterson in Hronek (2011)
Učinkovita (obojestranska) komunikacija	Hamu, Auchincloss in Goldstein (2004)
Reševanje konfliktov (način in učinkovitost)	Goldstein (2003)
Ohranjanje kulturne dediščine	Ogden (2007)
Ohranjanje tradicionalnih vrednot lokalnega prebivalstva	UNEP in UNWTO (2005)
Medkulturno razumevanje	UNEP in UNWTO (2005)
Zadovoljstvo obiskovalcev	Vir
Zadovoljstvo obiskovalcev	Okello in Yerian (2009)
Gostoljubnost lokalnega prebivalstva	Israr in drugi (2009)
Dostopnost informacij za obiskovalce	Eck in Wilson (2001)
Motivi za obisk parka	Chiesura (2004)
Obstoječa turistična ponudba na območju parka	International Union for Conservation of Nature (2000)
Ponudba lokalne hrane	Sims (2009)
Ponudba vodenih ogledov in drugih dogodkov	Leverington in drugi (2010)
Možnosti za spoznavanje narave in okolja	International Union for Conservation of Nature (2000)
Zdravje in dobro počutje	Puhakka, Pitkanen in Siikamaki (2016)
Prisotnost obstoječih turističnih objektov	Leung, Spenceley, Hvenegaard in Buckley (2015)
Zagotavljanje varnosti v parku	Eagles, McCool in Haynes (2002)
Razvoj in uporaba nove tehnologije	Davis, Petersen in Thau (2014)
Informacijske in komunikacijske tehnologije	Leung, Spenceley, Hvenegaard in Buckley (2015)
Učinkovitost prometne infrastrukture	Leung, Spenceley, Hvenegaard in Buckley (2015)
Varna in vzdrževana prometna infrastruktura	Eck in Wilson (2001)

Se nadaljuje

Tabela 6: Elementi trajnostnega razvoja turizma na zavarovanem območju (nad.)

Ekološka izobraževanja	Vir
Ekološka izobraževanja	Salm, Clark in Siirila (2000)
Formalno usposabljanje	Salm, Clark in Siirila (2000)
Vlaganje v izobraževanje in usposabljanje	Thompson in Peepre (2000)
Raziskovalna dejavnost	Salm, Clark in Siirila (2000)
Prisotnost informacijskega centra in drugih informacijskih zmogljivosti	Leverington in drugi (2010)
Dostopnost pravil in predpisov v parku	Lausche (2011)
Prisotnost politične moči	Vir
Podpora lokalne oblasti	Brokaj (2014)
Podpora Evropske unije (za ohranjanje narave)	European Commission (2016)
Trajnostni ukrepi vlade	Bramwell in Alletrop (2001)
Sodelovanje deležnikov	Bott, Grabowski in Wearing (2011)
Davčna politika in ekološki davki	Harper (2007)
Vpliv in učinkovitost okoljske politike	Dias in Begg (1994)
Upravljanje parka (način in kakovost)	Borrini-Feyerabend in drugi (2013)
Okoljsko ravnanje	Eck in Wilson (2001)
Politika sprejemanja odločitev	Allan (2008)

Vir: Lastno delo.

2.6.1 Ekonomski steber

Čeprav financiranje nevladnih in zasebnih sektorjev postaja vse pomembnejši del financiranja zavarovanih območij, ostajata dva ključna vira, ki zagotavljata večino sredstev – državni proračun in mednarodna donatorska pomoč (Emerton, Bishop & Thomas, 2006, str. 9). Pri vzpostavljanju zavarovanih območij so javne investicije bistvene za uresničitev potencialnih gospodarskih koristi. Državna financiranja pa so lahko tudi učinkovit način za spodbujanje zasebnih vlaganj (Thompson & Peepre, 2000, str. 25).

Finančni načrt je orodje, ki pomaga določiti zahteve za financiranje zavarovanega območja (vključno s količino in časom financiranja) in uskladiti dohodkovne vire. Finančno načrtovanje se razlikuje od finančnega proračuna, saj ne samo ugotovi, koliko denarja je potrebno za različne vrste dejavnosti, temveč najde tudi najprimernejše vire financiranja kratkoročnih, srednjih in dolgoročnih potreb (International Union for Conservation of Nature, 2000, str. 4). Thompson in Peepre (2000, str. 6) svetujeta, naj država v sodelovanju z zavarovanimi območji vlaga v raziskave in infrastrukturo, Moscardo (2008, str. 4) pa meni, da je potreben finančni vložek tudi v razvoj inovacij. Inovacije lahko pridejo v številnih oblikah, vendar imajo tri skupne elemente – ustvarjalnost, pristop reševanja težav in nov način razmišljanja. Moscardo meni, da imajo sedanji pristopi k turizmu in trajnostnemu regionalnemu razvoju številne težave, rešitve teh težav pa lahko izvirajo iz uporabe metod ustvarjalnega mišljenja.

Trženje, kljub pogostim zaznavam, ni nujno izključno povezano z dobičkonosnimi motivi. Za upravljavce zavarovanih območij je treba ob razumevanju potreb, vedenja in značilnosti svojih obiskovalcev (enakovrednih strankam v komercialnem smislu) ostati pomemben element katere koli tržne strategije, zato je osredotočanje na privabljanje večjega števila obiskovalcev manj pomembno kot strategije, namenjene dolgoročno trajnostnemu varstvu naravnega okolja, in zagotavljanje koristi za vse ustrezne zainteresirane strani (Wearing, Archer & Beeton, 2007, str. 4).

Nedavne študije, ki vključujejo prostorske porazdelitve bioloških koristi in gospodarske stroške pri načrtovanju ohranjanja, so pokazale, da lahko omejeni proračuni dosežejo bistveno večje biološke koristi, kot če načrtovanje ne upošteva stroškov (Naidoo in drugi, 2006, str. 681), osnovo za premagovanje težav pa predstavljajo poslovna sodelovanja in partnerstva (Jones & Burgess, 2005, str. 13).

Razvoj nacionalnih parkov in drugih zavarovanih območij ima velik potencial za regionalni razvoj, vključno z zaposlitvenimi možnostmi (Lundmark, Fredman & Sandell, 2010, str. 19). Ena redkih dovoljenih uporab zavarovanih območij, ki ustvarja finančne koristi, je turizem. Trajnostni turizem pa je lahko rešitev za upravljavce teh območij. Naravi prijazen turizem prinaša ekonomske koristi brez večjih okoljskih stroškov (Walpole, Goodwin & Ward, 2001, str. 219). Zavarovana območja morajo ugotoviti, kakšna bi bila najprimernejša strategija oblikovanja cen. Določanje cen se lahko uporabi kot orodje za doseganje določenih ciljev. Lahko se odločijo za politiko nizkih cen, politiko maksimiranja prihodkov ali politiko kritja stroškov, povezanih s turizmom (Walpole, Goodwin & Ward, 2001, str. 225).

Številne spremembe so pomembne za upravljanje nacionalnih parkov in turizma, vključno z globalizacijo gospodarstev, rastjo mednarodnih potovanj in obiski vseh vrst parkov, prebivalstva in demografskih sprememb, staranja prebivalstva v industrializiranih državah in spreminjajočega se odnosa do okolja (Eagles & McCool, 2002, str. 63–64). Jones in Scott (2006, str. 42) trdita, da na turizem in rekreacijo v naravi močno vpliva podnebje. Podnebje lahko vpliva na fizične vire, ki določajo temelje številnih turističnih in rekreacijskih dejavnosti ter dolžino in kakovost turističnih in rekreacijskih sezon.

2.6.2 Ekološki steber

Znano je, da so energetska učinkovitost, učinkovita raba vode in ravnanje z odpadki pomembni sestavni del upravljanja z okoljem (Erdogan & Tosun, 2009, str. 411). Owen in Chiras (1990) poudarita pomembnost ohranjanja naravnih virov in učinkovito upravljanje le-teh. Ko se energetske viri enkrat porabijo, se razpršijo v toploto in jih ni mogoče reciklirati. V nasprotju z energijo pa nekateri drugi viri ohranijo svoje osnovne fizikalne in kemijske lastnosti med uporabo ter se lahko pod ustreznimi pogoji reciklirajo ali ponovno uporabijo. To so minerali, vključno s kovino, ter papir, steklenice in e-odpadki (Tietenberg & Lewis, 2009).

Prebivalstvo vpliva na okolje predvsem z uporabo naravnih virov in proizvodnjo odpadkov ter z okoljskimi obremenitvami, kot so izguba biotske raznovrstnosti, onesnaževanje zraka in vode ter povečan pritisk na njive (Belsoy, Korir & Yego, 2012, str. 66). Onesnaženost je pogost pojav, zlasti v primerih, ko na zavarovanem območju niso upoštevani splošni okoljski predpisi, kar lahko za floro in favno povzroča resne posledice. Onesnaženost okolja se kaže v zraku (prometni sistemi), vodi, hrupu (povečan promet, letala), trdnih odpadkih in vizualnih elementih (prometni znaki, oglasi). Na tem področju lahko nadzor onesnaževanja prinaša številne prednosti (Tietenberg & Lewis, 2009). Za visoko raven onesnaženosti krajine, tako znotraj parka kot v njegovi okolici, je pogosto razlog turizem (Belsoy, Korir & Yego, 2012, str. 70–71). Na naravne in kulturne vire lahko negativno vpliva tudi večja rekreativna uporaba nacionalnih parkov in zavarovanih območij. Določanje količine rekreacijske uporabe, ki se lahko končno sprejme v parku ali na zavarovanem območju, se pogosto obravnava s konceptom nosilnosti (Manning, 2002, str. 306).

Obnovljivi viri energije bodo imeli pomembno vlogo v prihodnosti sveta. Obnovljivi viri energije so tisti viri, ki se lahko znova uporabljajo za proizvodnjo energije, npr. sončna energija, energija vetra, energija iz biomase, geotermalna energija itd. Pogosto se imenujejo tudi alternativni viri energije. Obnovljive tehnologije se štejejo za čiste vire energije in optimalna uporaba teh virov zmanjšuje vplive na okolje, proizvaja minimalne sekundarne odpadke ter je trajnostno utemeljena na trenutnih in prihodnjih gospodarskih in socialnih družbenih potrebah (Panwar, Kaushik & Kothari, 2011, str. 1513–1514), treba pa je vzdrževati tudi komunalno infrastrukturo (Belle, Stolton, Dudley, Hockings & Burgess, 2012, str. 17).

Dawson, Jackson, House, Prentice in Mace (2011, str. 57) menijo, da so naravovarstveniki vedno bolj zaskrbljeni zaradi motenj in izgube biotske raznovrstnosti, saj se vplivi podnebnih sprememb še krepijo. Podnebne spremembe naj bi imele kritične posledice tudi za politiko in samo upravljanje parkov, saj sta turizem in rekreacija v naravi neposredno povezana s podnebjem (Jones & Scott, 2006, str. 42).

Prepovedi in omejitve se razlikujejo tako od države do države kot tudi od parka do parka (Sanderson & Bird, 1998, str. 443). Za uravnavanje dejavnosti znotraj zavarovanega območja se uporabljajo tri glavne pravne tehnike: prepovedane dejavnosti v večini ali v vseh situacijah; zahteva po pisnem dovoljenju za opravljanje določenih dejavnosti, ki so drugače prepovedane; dovoljene dejavnosti brez pisnega dovoljenja, dokler se upoštevajo splošna pravila (Lausche, 2011, str. 175). Primarni cilj uravnavanja dejavnosti znotraj in v bližini določenega zavarovanega območja je ohranjanje območja (Lausche, 2011, str. 259).

Kazniva dejanja zoper okolje običajno ureja zakonodaja o zavarovanih območjih. Prva obravnava je skladna s kazenskim zakonikom in njenimi pravili o kaznih, postopku in sodni pristojnosti. Kazni za prekrške se nanašajo na prepovedane in nadzorovane dejavnosti, navedene v zakonu o zavarovanih območjih (Lausche, 2011, str. 193).

Spremljanje je bistvena sestavina vsakega procesa načrtovanja ali upravljanja, saj brez spremljanja menedžerji ne vedo ničesar o napredku pri doseganju ciljev, ki so si jih postavili ali si jih bodo postavili. Spremljanje je sistematično in občasno merjenje ključnih kazalcev bioloških in družbenih razmer. Tu sta dva posebna vidika spremljanja turizma na zavarovanih območjih: spremljanje vplivov obiskovalcev na okolje in spremljanje kakovosti storitev (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 151). Spremljanje turistov znotraj naravnih zavarovanih območij se pojavi kot posledica velikega obiska teh destinacij. Ker so ta območja občutljiva in varujejo dragocene vrste rastlin in živali, vedno obstaja potreba po stalnem spremljanju dejavnosti in njihovem vplivu na vire, treba pa je sprejeti tudi nujne ukrepe za zaščito in ohranitev. Spremljanje je del načrta upravljanja, ki se nenehno ocenjuje znotraj zavarovanih območij. Spremljanje turistov in virov se izvaja s posebnimi sredstvi, ki so določena na znanstveni podlagi (Baltaretu, 2011, str. 39).

2.6.3 Družbeno-kulturni steber

Obstaja širok spekter neposrednih zaposlitvenih možnosti, ki jih ustvarjajo zavarovana območja. Zvezne, pokrajinske in teritorialne vlade najemajo večje število osebja za upravljanje parkov, operacije in druge turistične storitve (Thompson & Peepre, 2000, str. 22). Tako lahko lokalno prebivalstvo in lokalni ponudniki pridobijo številne gospodarske koristi od zavarovanega območja. Ti so lahko v obliki neposredne zaposlitve na zavarovanem območju, kot so čuvaji, inštruktorji, menedžerji ali upravitelji, ali pa imajo koristi od delovnih mest v podjetjih, odvisnih od zavarovanega območja, kot so hoteli, restavracije, trgovine ali raziskovalne organizacije. Lokalna podjetja imajo koristi od prodaje, ki izhaja iz njihovega geografskega in poslovnega odnosa z zavarovanimi območji. Upravitelji zaščitene območij lahko razvijejo tudi povezane izdelke, ki se prodajajo v lokalnih podjetjih ali v trgovini na kraju samem. Del dobička iz takšne prodaje bi se nato lahko vrnil na zavarovano območje. Te proizvodne linije je mogoče povezati z značilnostmi in naravnimi proizvodi zaščitene območja – medom in drugimi tradicionalnimi živili, tradicionalnimi zdravili, domačimi semenskimi paketi, zeliščnimi živili ali lokalnimi obrtmi. Lahko so tudi izobraževalna gradiva, kot so vodniki po naravi, slikovne knjige ali video posnetki. Morda so vrsta proizvodov, ki temeljijo na naravi, kot so ptičje hiše in hranilniki ali vrtno potrebščine (International Union for Conservation of Nature, 2000, str. 14–15).

Lokalne skupnosti je treba spodbujati, da parke vidijo kot priložnosti za družbeni in gospodarski razvoj, ne samo kot vrsto prepovedi in omejitev (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 100). Lokalna skupnost bi morala sodelovati v vseh fazah načrtovanja, tudi pri identificiranju težav in njihovem reševanju. Ne samo, da imajo lahko dobre ideje in rešitve, ampak si zavarovano območje z vključevanjem lokalne skupnosti tudi lažje pridobi njihovo podporo (Salm, Clark & Siirila, 2000, str. 74). Goldstein (2003, str. 40–43) meni, da je treba sodelovati z lokalno skupnostjo ter prirejati delavnice, festivale in druge dogodke z namenom ozaveščanja. Trzyna (2014, str. 57) meni, da bi

morala zavarovana območja izkoristiti potencialno veliko število lokalnih prostovoljcev, ki bodo vključevali veliko visoko motiviranih, dobro izobraženih in nadarjenih ljudi. Učinkovito sodelovanje med različnimi interesnimi skupinami je doseženo z neformalno komunikacijo in izgradnjo zaupanja ter delovnih odnosov (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 12). Za reševanje konfliktov se običajno uporablja delovanje oblasti, njihovo sodelovanje pa lahko pripomore k izgradnji podpore in razumevanja v družbi (Goldstein, 2003, str. 16).

Analiza trga in povzetek strategije temeljita na podrobnejši študiji, ki preučuje segmentacijo trga, potrebe, trende in rasti ter gradi na njih, da razvije ciljno tržno strategijo, ki določa, katere bodo ciljne stranke in zakaj. Povzetek trga vključuje tudi analizo industrije, ki podrobneje proučuje, kdo sodeluje v panogi, kakšni so trendi, kaj spodbuja te trende in kdo so glavni konkurenti (International Union for Conservation of Nature, 2000, str. 25). Misliti je treba tudi na varnost v parku, tako za obiskovalce kot tudi za samo naravo. Vedno lahko pride do namerne ali nenamerne škode, do osebe ali do lastnine (Peterson & Hronek, 2011, str. 1–3).

Pomemben trend ohranjanja kulturne dediščine je vse bolj očit na strokovnih konferencah, v publikacijah in na razpravah, začenja pa se tudi vpliv na metodologijo ohranjanja. To vpliva na način, kako strokovnjaki za zaščito pristopijo k delu in upravljajo zbirke. Razumevanje, spoštovanje in sodelovanje sta bolj pomembna kot kdaj koli prej pri opravljanju dela (Ogden, 2007, str. 275). Trajnostni turizem bi moral spoštovati družbeno-kulturno avtentičnost gostiteljskih skupnosti, ohraniti svojo zgrajeno in živo kulturno dediščino in tradicionalne vrednote ter prispevati k medkulturnemu razumevanju in strpnosti (The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 11).

2.6.4 Zadovoljstvo obiskovalcev

Turizem je zaradi svoje nestanovitne narave zahtevna industrija. Njegov uspeh je odvisen od številnih dejavnikov. Zaradi dejavnikov, kot so globalni terorizem, gospodarska udeležba in kakovost destinacije, je turizem krhka industrija. Stopnja zadovoljstva turistov pa je ključna za možnost ponovnih obiskov. Zadovoljstvo zavisi od kakovosti opazovanja divjih živali, nastanitve, hrane in osebnih interakcij, zadovoljni gost pa postane redni gost oziroma priporoči destinacijo bodočim strankam (Okello & Yerian, 2009, str. 606).

Upravljalci zavarovanih območij morajo prisluhniti strankam pri razvoju tržnih strategij. Vzpostaviti je treba dialog med upravljalci in obiskovalci, da se ugotovijo pozitivne priložnosti in proizvodi, ki jih lahko nudijo zavarovana območja (International Union for Conservation of Nature, 2000, str. 17).

Motivi za obisk parka so lahko različni. Različne dejavnosti odražajo zahteve, ki jih ljudje dajejo naravnim prostorom, in potrebe, za katere pričakujejo, da bodo izpolnjene. Te

dejavnosti so lahko šport, sprostitve, druženje z otroki, beg iz mesta, sprehod, meditacija, druženje ... (Chiesura, 2004, str. 132). Turisti se na zavarovanih območjih pogosto vključujejo v različne dejavnosti, kot so fotografiranje, kampiranje, pohodništvo, plavanje, piknik, lov, ribolov, potapljanje in drugi športi (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 47). Puhakka, Pitkanen in Siikamaki (2016) so na primeru Finske odkrili, da so bile pri obiskovalcih zavarovanih območij zaznane zelo pozitivne koristi za njihovo dobro počutje. Raziskava kaže, da so obiski parkov zagotavljali dobro počutje, pa tudi pobeg iz vsakdanjega življenja in dela. Študija kaže, da so potencialne koristi varovanih območij za javno zdravje pomembne. Zavarovana območja prav tako pomagajo pri izpolnjevanju etične odgovornosti pri spoštovanju narave in zagotavljanju priložnosti za spoznavanje narave in okolja (International Union for Conservation of Nature, 2000, str. 4).

Ena izmed ključnih privlačnosti destinacije je gostoljubnost lokalnega prebivalstva (Israr in drugi, 2009, str. 630), pomembno vlogo pri izkušnjah trajnostnega turizma pa lahko igra tudi lokalna hrana. V zadnjih letih so poskusi izboljšanja gospodarske in okoljske trajnosti turizma in kmetijstva povezani z razvojem »alternativnih« prehranskih omrežij in obnovljenim navdušenjem za prehranske izdelke, za katere se domneva, da so tradicionalni in lokalni (Sims, 2009, str. 321).

Vsa rekreacija na prostem vključuje določeno raven tveganja. Obvladovanje takšnega tveganja je pomemben del upravljanja parkovnega turizma. Učinkovite prakse upravljanja tveganj obiskovalcev so pomembne pri upravljanju zavarovanih območij. Številne oblike dejavnosti obiskovalcev in rekreacija imajo z njimi povezano tveganje (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 75). Na turistično povpraševanje pomembno vpliva varnost destinacije. Upravljalci zavarovanih območij se morajo zavedati varnostnih pričakovanj obiskovalcev, pojasniti lokalne razmere potencialnim obiskovalcem in se odzivati na varnostne zahteve obiskovalcev. Če je mogoče, morajo upravljalci zavarovanih območij vzpostaviti načrt za upravljanje varnosti. Pomembno je, da se varnost jemlje resno in da se ljudem pove, kakšne so razmere (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 19–20).

Za učinkovito upravljanje zavarovanih območij na področju trajnostnega turizma in ekološkega izobraževanja je pomembna dostopnost vodenih ogledov in drugih dogodkov (Leverington in drugi, 2010, str. 95), v parku pa morajo biti prisotni tudi informacijski sistemi za obiskovalce in uporaba napredne tehnologije za te sisteme (Eck & Wilson, 2001, str. 3). Nova tehnologija lahko pomaga zagotoviti, da zaščitena območja ostanejo zaščitena. Zavarovana območja bi morala izkoristiti prednosti sodobne tehnologije, kot je internet (Davis, Petersen & Thau, 2014). Prisotnost tehnologije v parkih in njeno uporaba za izboljšanje zmogljivosti, obvladovanje parkov in izboljšanje izkušenj obiskovalcev ni nov pojav. Glavno področje uporabe tehnologije je zasnova objekta, ki vse bolj vključuje okolju prijazne in trajnostne koncepte (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 173–174).

Vpliv turistične infrastrukture na zavarovano območje je zelo odvisen od tega, kje in kako so postavljeni objekti (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 162). Na turizmu v zavarovanih območjih vplivajo številni dejavniki, kot so narava zavarovanega območja, turistični objekti, dostopnost in privlačnost za turiste (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 16).

Turistična destinacija mora biti dostopna, to pomeni, da je treba vlagati v razvoj infrastrukture in telekomunikacij lokalnih in okoliških skupnosti. To vključuje vzdrževanje in nadgradnjo cest, spodbujanje trajnostnih prevoznih sredstev do in z zavarovanih območij, izgradnjo komunikacijskih omrežij, kot so stacionarni telefoni, stolpi za mobilne telefone, internet (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 86). Ključ do olajševanja turizma je varen, učinkovit in udoben prevozni sistem, ki omogoča obiskovalcu dostop in mobilnost (Eck & Wilson, 2001, str. 1).

2.6.5 Ekološka izobraževanja

Naravna območja se uporabljajo tako za raziskave kot tudi za izobraževanje in formalno usposabljanje. Pri ohranjanju okolja igra pomembno vlogo ozaveščanje med vsemi zainteresiranimi stranmi. Najpomembnejši cilj je z javnimi informacijami in izobraževanjem razložiti dolgoročne, trajnostne koristi, ki jih lahko zagotovi ohranjanje (Salm, Clark & Siirila, 2000, str. 31–57). Thompson in Peepre (2000, str. 6) svetujeta, naj država v sodelovanju z zavarovanimi območji vlaga v izobraževanje ter usposabljanje.

Ena od ključnih vlog zakonodaje o zavarovanih območjih je zagotoviti jasna pooblastila in potrebne postopke odločanja za vzpostavitev in določitev zaščitene območij v okviru formalnega sistema zavarovanih območij. V pravnih okvirih zavarovanih območij je treba te ključne elemente obravnavati tako, da v skladu z lokalno prakso uporabljajo glavno zakonodajo in pomožne instrumente, kot so pravila in predpisi, da se najbolj odzovejo na cilje in potrebe sistema zavarovanih območij (Lausche, 2011, str. 146). Glede na pravno prakso se lahko uporabijo različne pravne tehnike za določitev splošnih pravil ali pogojev uporabe zaščitene območij v formalnem sistemu, ki je odprt za javnost. Splošna pravila ali pogoji uporabe običajno niso zapleteni. Ti morajo biti široko dostopni in lahko razumljivi. Pristop, ki se uporablja za opredelitev pravil, je lahko navedba dovoljenih dejavnosti, prepovedanih dejavnosti ali kombinacije obeh (Lausche, 2011, str. 181).

Za učinkovito upravljanje zavarovanih območij na področju trajnostnega turizma in ekološkega izobraževanja je nujna prisotnost turistično-informacijskega centra in drugih informacijskih zmogljivosti (Leverington in drugi, 2010, str. 95).

2.6.6 Prisotnost politične moči

Da bi dosegla okoljske, družbene in gospodarske cilje, so zavarovana območja odvisna od trajne politične zavezanosti in finančne podpore (European Commission, 2016, str. 4). Lokalni organi so ključni pri razvijanju ukrepov za zagotavljanje, da turizem postaja vse bolj trajnosten (Brokaj, 2014, str. 103), ima vlada možnost zagotoviti trajnostne ukrepe (Bramwell & Alletorp, 2001, str. 93), podpora EU pa se je v zadnjih desetletjih osredotočila na to, da omogoči ustvarjanje, upravljanje in vzdrževanje ključnih zavarovanih območij (European Commission, 2016, str. 4). Cilj regionalnih, nacionalnih in političnih ukrepov Evropske unije je preprečiti negativne spremembe okolja (Lundmark, Fredman & Sandell, 2010, str. 19). Vlade sprejemajo različne okoljske politike, z namenom zmanjšanja negativnih vplivov na okolje. Posebne okoljske politike se lahko razvrstijo glede na cilje, časovni okvir, mehanizme za izvajanje in naravo sankcij (Dias & Begg, 1994, str. 275). Vse bolj so priljubljene gospodarske politike, kot so trgovanje z dovoljenji in zelenimi davki. Te spodbude imajo številne prednosti pred tradicionalnimi predpisi, še posebej pri nadzoru emisij toplogrednih plinov (Harper, 2007, str. 422–423).

Trajnostni razvoj turizma zahteva informirano sodelovanje vseh pomembnih deležnikov (The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization, 2005, str. 11). Skupne cilje bi lahko uspešno načrtovali in izvedli samo, če bi temeljili na soglasju s ključnimi deležniki (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 11). Zavarovana območja bi morala vključiti v svoje delo čim večje število deležnikov, saj se tako lažje zagotovi preživetje zavarovanih območij ob bistvenih družbenih, gospodarskih in okoljskih spremembah, ki predstavljajo številne izzive (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 4).

Pomembno je okoljsko ravnanje, zlasti razvoj bioloških in družbenih zmogljivosti parkov in drugih rekreacijskih površin ter oblikovanje prometnih sistemov (Eck & Wilson, 2001, str. 3). Kljub prizadevanjem vlade, da bi z dodeljevanjem in razdeljevanjem omejenih sredstev med konkurenčnimi zahtevami dosegli maksimalno donosnost pri ohranjanju, postaja pri upravljanju parkov vse težje sprejemati pragmatične, pregledne in pravočasne odločitve, ki so ekološko, družbeno in gospodarsko trajnostne. Velika težava je zahteva, da letno sprejemajo te odločitve, drugi vladni oddelki pa tekmujejo za enake javnofinančne prihodke (Allan, 2008, str. 1).

Upravljanje katerega koli zavarovanega območja vključuje različne akterje, instrumente in pooblastila ter je vključeno v več ravneh pravil in odločitev – od mednarodnih političnih okvirov do nacionalnih proračunskih sporazumov, od regionalnih načrtov rabe zemljišč do vsakodnevnih odločitev, ki vplivajo na preživljanje ljudi rezidenta in v bližini zavarovanih območij (Borrini-Feyerabend in drugi, 2013, str. 10).

2.7 Dobre prakse

V nadaljevanju bom predstavila smernice za dobro prakso zavarovanih območij in nekaj primerov dobrih praks zavarovanih območij.

2.7.1 Smernice za dobro prakso zavarovanih območij

Kako se turizem na zavarovanih območjih razvija, je odvisno od naslednjih načel (Europarc Federation, 2015, str. 7):

- temeljna naloga za razvoj in upravljanje trajnostnega turizma mora biti varovanje naravne in kulturne dediščine na zavarovanem območju ter povečanje ozaveščenosti, razumevanja in vrednotenja območja;
- trajnostni turizem mora slediti načelom trajnostnega razvoja, kar pomeni, da mora obravnavati vplive turizma v vseh vidikih (okoljski, družbeni in ekonomski);
- vključevati je treba vse deležnike, imeti morajo možnost sodelovanja pri odločitvah o razvoju in upravljanju;
- načrtovanje trajnostnega turizma mora biti učinkovito, z določenimi cilji in ukrepi;
- razvoj in upravljanje turizma bi morala nenehno izboljševati trajnostne vplive na okolje, zadovoljstvo obiskovalcev, gospodarsko uspešnost, lokalno blaginjo in kakovost življenja, kar zahteva redno spremljanje in poročanje o napredku in rezultatih.

Trzyna (2014, str. 51–100) predstavi 30 smernic za najboljšo prakso zavarovanih območij. Smernice so razdeljene na štiri dele, in sicer so to: urbana zavarovana območja in ljudje, urbana zavarovana območja in kraji, urbana zavarovana območja in ustanove ter promovirati, ustvarjati in izboljševati urbana zavarovana območja. V prvem delu, urbana zavarovana območja in ljudje, je 11 smernic za zavarovana območja:

- dostopnost do urbanih zavarovanih območij za vse, vključno z različnimi etničnimi skupinami, invalidi in revnimi;
- spodbujati lokalni občutek pripadnosti;
- vključiti prostovoljce in podporne skupine;
- premišljena komunikacija in uporaba različnih komunikacijskih tehnologij;- predstaviti, pospeševati in spodbujati dobro okoljsko vedenje;- predstaviti prednosti za zdravje pri stiku z naravo in spodbujati dobre prehrambne navade;
- preprečiti onesnaževanje;
- preprečiti in preganjati kazniva dejanja;
- zmanjšati interakcije med divjimi živalmi in ljudmi;
- nadzor divjega lova;
- nadzor invazivnih tujerodnih vrst živali in rastlin.

Drugi del, urbana zavarovana območja in kraji, vsebuje šest smernic:

- spodbujati komunikacijske in infrastrukturne povezave med naravnimi območji;
- pomagati vnesti elemente narave v grajeno okolje;
- preprečevati in nadzirati posege v okolje;
- nadzirati in upravljati vodo;
- preprečevati in nadzorovati požare;
- zmanjšati hrup in svetlobno onesnaževanje.

Urbana zavarovana območja in ustanove se delijo na naslednjih pet smernic:

- sodelovati z vsemi vpletenimi družbenimi strukturami;
- sodelovati z institucijami, kot so muzeji, živalski in botanični vrtovi, šole ...;
- ustvariti široko mrežo podpornikov in zaveznikov;
- sodelovati z univerzami na področju dodatnih raziskav in usposabljanja kadra;
- učiti se iz izkušenj drugih.

Zadnji del, promovirati, ustvarjati in izboljševati urbana zavarovana območja, pa vsebuje osem smernic:

- promovirati in ščititi urbana zavarovana območja;
- uresničevati nacionalne in globalne prioritete za ohranjanje okolja;
- ustvarjati in razširjati urbana zavarovana območja;
- ozaveščati o pravilih in organizacijski kulturi, ki upoštevajo razlike med mestnimi in bolj oddaljenimi zavarovanimi območji;
- zavedati se, da so politične spretnosti bistvenega pomena za uspeh;
- pridobiti finančna sredstva iz različnih virov;
- izkoristiti mednarodne organizacije in izmenjave;
- izboljševati urbana zavarovana območja s pomočjo raziskav in vrednotenja.

2.7.2 Primeri dobrih praks zavarovanih območij

Čeprav v Sloveniji nimamo točnih podatkov o koristi delovanja določenega parka na turistično gospodarstvo, pa so v tujini znali povezati parkovno ozemlje z dejavnostmi ohranjanja narave, z dejavnostjo lokalnega turističnega gospodarstva in iz tega izhajajočimi ekonomskimi rezultati. Izkušnje kažejo, da to vpliva na večji obisk, daljšo turistično sezono, večje državne in tuje investicije v infrastrukturo za obiskovalce ter lažje trženje. Berginc v svojem delu poda naslednje primere dobrih praks: Narodni park Bavarski gozd, Narodni park Abruci in Narodni park Nežidersko jezero v Avstriji. Pri slednjem so opazili, da opazovanje ptic spomladi in jeseni podaljša njihovo turistično sezono, številčnejši pa so tudi večdnevni gostje, ki v državi pustijo več denarja od

enodnevnih gostov. V Avstriji so ugotovili, da bi bilo brez parkov deset odstotkov manj obiskovalcev (Berginc, 2005, str. 6).

Trzyna (2014, str. 52–54) na podlagi smernic predstavi primere dobrih praks. V prvem delu, zavarovana območja in ljudje, je kot dostopni park predstavljen narodni park Table Mountain v Južni Afriki. Na svoji spletni strani ima podrobna navodila za invalidne obiskovalce, dostop na vrh gore je možen z dvigalom in gondolo, trgovina, restavracija in sanitarije pa so opremljene s klančino za invalidske vozičke. Urejene avtobusne povezave do svojih parkov imajo številne države, Royal National Park v Avstraliji pa ponuja možnost kolesarjenja po parku, izposoja koles, na njihovi spletni strani pa je na voljo vodnik po kolesarskih poteh parka.

Ljudje imajo pogosto občutek, da so del naravnega območja zaradi prisotnih kulturnih dobrin. Številna zavarovana območja vsebujejo verske objekte, ki povezujejo obiskovalce z naravnim okoljem parka. Tako številni turisti obiščejo Kanheri jame v Indijskem parku Sanjay Gandhi, saj so svete tako za budiste kot za hindujce, park Yangmingshan v Tajvanu pa vključuje tako taoistične kot tudi budistične templje. Slednji park je prav tako dober primer vključevanja izobraženih in nadarjenih prostovoljcev (Trzyna, 2014, str. 56–57).

Eden izmed načinov komuniciranja je uporaba interneta. Dandanes imajo skoraj vsa zavarovana območja svoje spletne strani, vendar pa se po podatkih in obliki precej razlikujejo. Hong Kong Country Parks Authority ima na svoji spletni strani objavljene kontrolne sezname živali, zemljevide, trenutne razmere in druge podrobnejše informacije. V Londonu pa na spletni strani WWT London Wetland Centre dnevno objavljajo poročila o opažanju ptic ter drugih dogodkov, kot sta razvoj in cvetenje rastlin (Trzyna, 2014, str. 59).

Ameriški načrt Green Parks Plan poziva obiskovalce k trajnostnemu načinu življenja in jih informira o potrebnih trajnostnih ukrepih za vsakdanje življenje. Kot dober primer energetske in okoljsko oblikovanega območja pa je Santa Monica Mountains National Recreational Area v Los Angelesu. Center za obiskovalce proizvede le toliko energije, kot jo porabi na letni ravni, poleg energetske učinkovitosti pa ohranja tudi videz hleva (Trzyna, 2014, str. 60).

Zavarovana območja imajo pomembno vlogo pri stiku z naravo in telesni vadbi, kar izboljšuje tako telesno kot tudi duševno zdravje ljudi. V Avstraliji so leta 2000, na pobudo Viktorijinih parkov, začeli gibanje Zdravi parki zdravi ljudje (ang. Healthy Parks healthy People). Pobuda združuje organizacije parkov, okoljsko in zdravstveno varstvo, javno zdravje, turizem in izobraževalni sektor. Kasneje so pobudo posvojili tudi v Ameriki. Muir Woods National Monument v San Franciscu je razvil številne projekte za dobro okoljsko in zdravo vedenje. Eden izmed njih je Hrana za parke (ang. Food for the Parks), katerega namen je širiti dostopnost hranljive in lokalno sveže hrane za obiskovalce. V Muir Woods so ponudbo hitre prehrane zamenjali z ekološko pridelano, lokalno in zdravo hrano,

vključno z izbiro veganske, vegetarijanske, brezglutenske in druge dietne prehrane (Trzyna, 2014, str. 61–62).

Velika težava zavarovanih območij z velikim številom obiskovalcev je onesnaževanje. Najpogostejša oblika onesnaževanja so cigaretni filtri, velik delež pa dodajo tudi embalaža in plastične vrečke. Leta 2002 je bil Bangladeš prva država, ki je prepovedala uporabo plastičnih vrečk, številne afriške države prepovedujejo uporabo vseh plastičnih vrečk, Kitajska je prepovedala tanke vrečke za enkratno uporabo, nekatere države, kot je Irska, pa so zmanjšale uporabo plastičnih vrečk, ko so trgovine začele zaračunavati dajatve za vreče. K bolj čistemu okolju pripomorejo znaki in opozorila ter dovolj zabojnikov za smeti, ki naj spodbujajo recikliranje (Trzyna, 2014, str. 63–64).

Zaradi velike obiskanosti so obiskovalci parkov pogosto žrtve kaznivih dejanj, kot so žeparstvo in vlomi v avtomobile. Obseg in vrsta kaznivih dejanj se med parki razlikujeta in sta povezana s stopnjo kriminala v bližnjih krajih. Eden izmed najbolj ogroženih parkov zaradi kriminalnih dejavnosti je Table Mountain, v središču Cape Town. Park je vložil precej denarja v izboljšanje varnosti obiskovalcev. Leta 2005 so razporedili ekipe usposobljenih zaposlenih, da so s psi in vozili nadzorovali dogajanje v parku ter sodelovali z drugimi organi pregona. Informacijske centre so prestavili na parkirne prostore, varovali so dno soteske, pri varovanju pa so pomagali tudi prostovoljci (Trzyna, 2014, str. 64–65).

V parku Sanjay Gandhi so morali zaradi pogostih konfliktov med ljudmi in leopardi ukrepati in ponovno vzpostaviti ravnovesje v naravi. Med letoma 2002 in 2005 so v parku in njegovi okolici zajeli 64 leopardov ter jih večino premestili izven mestnega območja. S tem ukrepom so si tudi prizadevali za ponovno naselitev avtohtone jelenjadi in povečanje števila pašnih travnikov (Trzyna, 2014, str. 66).

Osebe številnih parkov pa se mora soočati tudi z divjim lovom in invazivnimi vrstami živali ter rastlin. V parku Table Mountain so bila zaradi nezakonitega zbiranja rastlin in lubja za tradicionalno medicino močno poškodovana zavarovana avtohtona drevesa. Ker kazenski pregon in ograje niso zalegli, so se odločili za alternativo in zapuščene terase pretvorili v kraj, kjer so tradicionalni zdravilci lahko gojili svoje zdravilne rastline. Za preprečevanje širjenja nove vrste pa sta zgodnje odkrivanje in odstranjevanje bistvenega pomena. Za izkoreninjenje je poleg strokovnega znanja in velike naložbe potrebna tudi podpora lokalne skupnosti. Dober primer je National Park Service v Ameriki, saj je šest parkov v mestu San Francisco ogroženih zaradi številnih invazivnih vrst. Za pomoč pri spremljanju in izkoreninjenju so ustanovili skupino prostovoljcev pod vodstvom ekologov, ki so usposobljeni za prepoznavanje rastlin in poročanje o prisotnosti invazivnih vrst (Trzyna, 2014, str. 68–73).

Številna zavarovana območja si za ublažitev učinkov razdrobljenosti habitatov in za zaščito prostoživečih živali pomagajo s koridorji. Še posebej uporabljajo koridore zavarovana območja v Sydneyju, Rio de Janeiru, Sao Paulu, Nairobiju, Los Angelesu in

San Francisco. Dobra primera učinkovitih koridorjev v urbanem okolju sta Nairobi National Park v Keniji in Santa Monica Mountains National Recreational Area v Kaliforniji. Dobra infrastruktura v parku in njegovi okolici pa služi tako za rekreativne namene prebivalcev kot tudi za dostop za nujne primere. Dobre povezave med naravnimi območji lahko pozitivno vplivajo na posameznika in njegovo udejstvovanje v naravnem okolju. Dober primer je 250-kilometerska pot v mestu Rio de Janeiro, Transcarioca Trail, ki povezuje številne nacionalne, državne in občinske naravne parke. Dobre povezave med parki imata tudi Hongkong in Kalifornija (Trzyna, 2014, str. 75–77).

Parki morajo nadzirati morebitne posege v njihovo okolje in biti pozorni tako na bogate kot tudi na revne prebivalce. Vodje parka Tijuca National Park v Braziliji uporabljajo satelitske posnetke, helikopterske polete in geografske informacijske sisteme, s pomočjo katerih lažje odkrijejo in ustavijo črno gradnjo v parku (Trzyna, 2014, str. 80).

V Keniji so za jezero Nakuru uporabili celostno upravljanje s porečji, ki upošteva vse, kar je povezano s porečjem, od človeškega do naravnega delovanja. Omenjeno upravljanje je bilo uporabljeno za reševanje sporov med mestno, podeželsko in ohranitveno rabo v prizadevanju za nadzor onesnaževanja in vzdrževanja ravni vode (Trzyna, 2014, str. 81).

V nekaterih zavarovanih območjih, kot sta Royal National Park in Table Mountain National Park, so vrste in ekosistemi prilagojeni posebnim požarnim režimom. V tem primeru se dovoli, da požari gorijo v skrbno nadzorovanih razmerah. Predpisani požari pa se prižgejo v času, ko je najmanj verjetno, da bi ušli izpod nadzora. Požar je lahko težava v vlažnih tropskih območjih in v suhih regijah. Park v Hongkongu ima opozorilni znak nevarnosti požara (Trzyna, 2014, str. 82–83).

Zavarovana območja naj bi sodelovala z institucijami in zagotavljala izkušnje ter izobrazbo o naravi. Številna zavarovana območja sodelujejo s šolskimi centri za usposabljanje učiteljev o naravi, tako pri poučevanju v razredu kot na terenu zavarovanega območja. Gateway National Recreation Area v New Yorku ima program, kjer učitelj v poletnem času služi kot nadzornik v parku. V naslednjem šolskem letu učitelji delijo svoje izkušnje z učenci in izdelajo učne načrte, povezane s parki. Royal National Park nudi strokovno usposabljanje za učitelje, vključno z delom na terenu, delavnice o podnebnih spremembah in trajnostno izobraževanje, Table Mountain National Park pa ima učni načrt in program za usposabljanje učiteljev, ki lahko z opravljenim tečajem izvajajo okoljsko vzgojo v parku (Trzyna, 2014, str. 89).

Veliko bolj verjetno je, da bo lokalno prebivalstvo pomagalo zavarovanim območjem, če bodo zavarovana območja pomagala prebivalcem. Lake Nakuru National Park v Keniji neposredno podpira lokalne šole in pomaga občini z vodo in komunalnimi storitvami. Table Mountain National Park v Afriki nudi zaposlitve in usposabljanja za ljudi iz bližnjih naselij. Santa Monica Mountains Conservancy v Kaliforniji sodeluje z mestnimi in šolskimi uradniki ter omogoča revnejšim predelom dostop do narave. Ustvariti pa je treba

tudi široko mrežo zaveznikov. Nairobi National Park sodeluje z lokalno poslovno skupnostjo, s pomočjo katere so ob mestnem robu parka nasadili 30 kilometrov dolg gozd avtohtonih dreves. Mombasa Marine National Park and Reserve pa sodeluje s kenijskim glavnim pristaniščem z namenom boja proti prekomernemu ribolovu (Trzyna, 2014, str. 90–91).

3 ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI

Pred leti je raziskava med tujimi turisti pokazala, da je eden izmed glavnih razlogov za obisk Slovenije njena narava, torej njena bogata biotska raznovrstnost, raznolika krajina in zelena gozdnata podoba. Poleg naključnih dejstev in okoliščin, kot so geografija, geologija, podnebje, zgodovina, ekonomija in družbena tradicija, je za podobo ozemlja pomembna tudi politika države in lokalnih skupnosti (Berginc, 2005, str. 5).

Zaradi gospodarskega razvoja in razvoja turizma se je v zadnjih desetletjih v Sloveniji močno skrčilo naravno okolje. Zato je bilo treba najdragocenejše dele narave zavarovati z zakonom (Jurinčič & Popič, 2009, str. 177). V Sloveniji imamo eno izmed najvišjih stopenj biotske raznovrstnosti v Evropski uniji in veliko krajinsko pestrost. Za območja, kjer so strnjena največja bogastva in lepote narave, si že dolga leta prizadevajo za varovanje in ohranjanje narave (Parki Slovenije, 2012č).

3.1 Opredelitev zavarovanih območij

IUCN je leta 1992 v Caracasu sprejel definicijo zavarovanega območja: »Območje kopnega ali morja, namenjeno zavarovanju in ohranitvi biotske raznovrstnosti, naravnih in pripadajočih kulturnih virov z upravljanjem na podlagi pravnega zavarovanja ali drugih učinkovitih sredstev« (Dudley, 2008, str. 4).

IUCN (brez datuma) je opredelil naslednje kategorije zavarovanih območij:

- Ia strogi naravni rezervat – predvsem za znanstveno raziskovanje;
- Ib naravno območje – predvsem za ohranjanje naravnega stanja;
- II narodni park – predvsem za ohranjanje ekosistemov in za rekreacijo;
- III naravni spomenik – predvsem za ohranjanje naravnih pojavov;
- IV zavarovani habitati rastlinskih in živalskih vrst – za ohranjanje določenih ogroženih vrst;
- V zavarovana krajina – za ohranjanje kopenske in morske krajine;
- VI zavarovana območja naravnih virov – zagotovljena trajnostna raba naravnih virov.

V Sloveniji delimo zavarovana območja na naravne parke oziroma širša zavarovana območja ter naravne rezervate in spomenike oziroma ožja zavarovana območja (Parki Slovenije, 2012č). Določa jih Zakon o ohranjanju narave (ZON, Ur. l. RS, št. 96/2004)

(Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma a). Iz tabele 7 je razviden odnos med kategorijami zavarovanih območij ZON in IUCN.

Tabela 7: Odnos med kategorijami zavarovanja po ZON in IUCN

ZON kategorija	IUCN-kategorija	Opis
Narodni park	II/V	varstvo ekosistemov, rekreacija / krajina
Regijski park	V/II	krajina, rekreacija / varstvo ekosistemov
Krajinski park	V	krajina, rekreacija
	VI	trajnostna raba naravnih virov
Naravni rezervat	IV	ohranitev habitatnih vrst
Naravni spomenik	III	naravne, kulturne izjemne vrednosti
Strogi naravni rezervat	I	raziskovanje, ohranjanje naravnega stanja

Vir: Ogorelec, Zupanc & Hladnik (2016, str. 37).

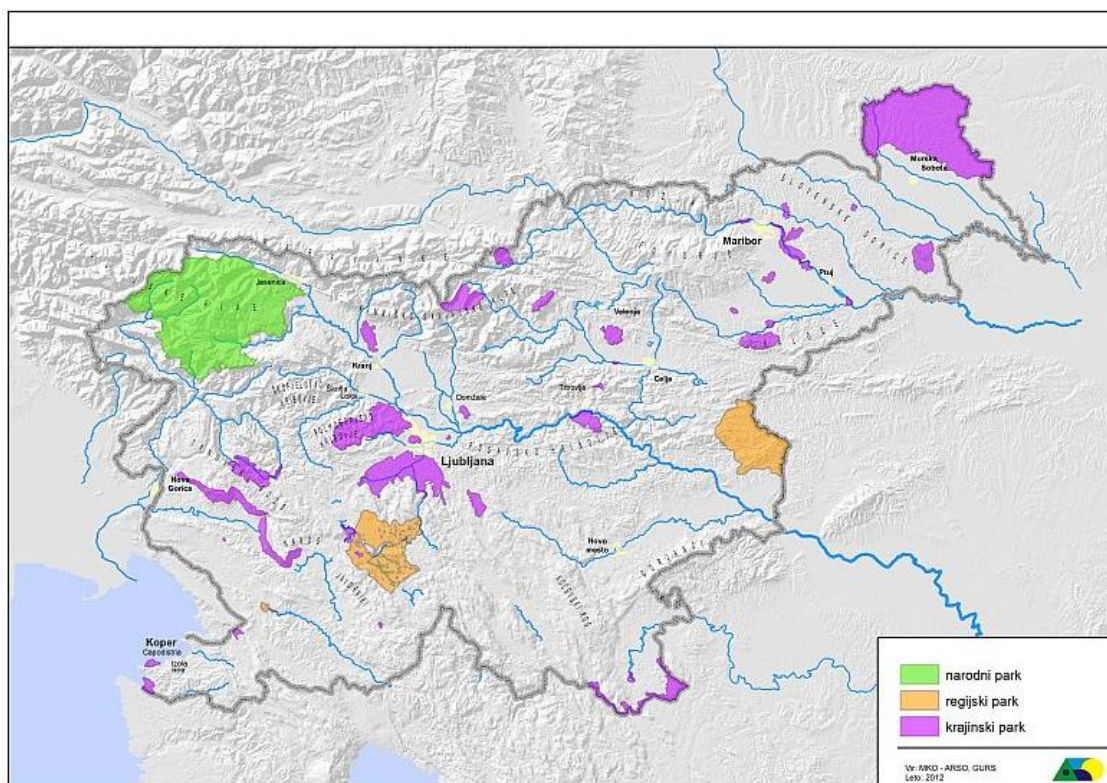
Leta 2011 so upravljalci ustanovili dogovorno skupnost za ohranjanje narave, tako imenovano Skupnost naravnih parkov Slovenije. V skupnosti najdemo 11 naravnih parkov. Poleg Triglavskega narodnega parka še naravni rezervat Škocjanski zatok, krajinski park Strunjan, krajinski park Ljubljansko barje, krajinski park Goričko, krajinski park Sečoveljske soline, krajinski park Logarska dolina, krajinski park Kolpa ter tri regijske parke: Kozjanski regijski park, regijski park Škocjanske jame in Notranjski regijski park (Parki Slovenije, 2012č).

3.2 Naravni parki

Definicija v 67. členu ZON pravi, da so naravni parki oziroma širša zavarovana območja »območje narave, kjer je velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot, ki so lahko tudi kompleksno in funkcionalno med seboj povezane«.

Naravne parke povezuje skupni interes ohranjanja narave, učinkovito varstvo narave in kulturnega izročila. V Sloveniji naravne parke delimo na narodni park, regijski park in krajinski park (Parki Slovenije, 2012č). Na sliki 4 so prikazana zavarovana območja v Sloveniji. Z zeleno barvo je označen Triglavski narodni park, z vijolično slovenski krajinski parki, oranžna barva pa označuje tri slovenske regijske parke. Na skrajnem vzhodu je Kozjanski park, na jugozahodu park Škocjanske jame in med njima, v južnem delu osrednje Slovenije, Notranjski regijski park.

Slika 4: Naravni parki v Sloveniji

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor (brez datuma č).

3.2.1 Narodni park

ZON v prvem odstavku 69. člena opredeljuje narodni park kot »veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo«. V parku prevladuje prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnimi procesi, večji človekov vpliv pa je omejen na manjši del parka, ki pa mora biti z naravo skladno povezan.

V Sloveniji imamo en narodni park, Triglavski narodni park. Ustanovljen je bil leta 1981, njegovo prvo varovanje pa sega v leto 1924. Leži na severozahodu Slovenije in obsega 83.982 ha. Zanj so značilni številni gorski vrhovi, globoke soteske, bogat rastlinski ter živalski svet, slikovite vasice in bogata kulturna dediščina (Parki Slovenije, 2012d).

3.2.2 Regijski park

Definicija po 70. členu ZON-a pravi, da je regijski park »obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnotežen«.

V Sloveniji imamo tri regijske parke: Kozjanski regijski park, regijski park Škocjanske jame in Notranjski regijski park, ki jih bom v nadaljevanju tudi bolj podrobno predstavila.

3.2.3 Krajinski park

71. člen ZON-a pravi, da je krajinski park »območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost«.

Trenutno imamo v Sloveniji 45 krajinskih parkov (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma c). V skupnosti naravnih parkov Slovenije najdemo: naravni rezervat Škocjanski zatok, krajinski park Strunjan, krajinski park Ljubljansko barje, krajinski park Goričko, krajinski park Sečoveljske soline, krajinski park Logarska dolina in krajinski park Kolpa (Parki Slovenije, 2012č).

3.3 Slovenski regijski parki

Po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje je bil leta 2010 v Sloveniji skupni delež zavarovanih območij 12,57 % kopnega državnega ozemlja, delež regijskih parkov pa 2,12 % (Agencija Republike Slovenije za okolje, brez datuma b).

Jerič (2008) navaja naslednje cilje regijskih parkov:

- dolgoročno zavarovati in vzdrževati raznolikost krajine;
- vzdrževati harmonično povezavo naravne in kulturne dediščine ter kontinuiteto tradicionalne rabe tal;
- preprečiti in odpraviti rabo tal ter dejavnosti, ki niso skladne z namenom varovanja;
- omogočiti znanstveno, izobraževalno in popularizacijsko dejavnost.

Razlika med parki je ta, da je pri narodnih parkih poudarek na ohranjanju prvobitne narave, pri regijskem parku pa je poleg narave pomembno tudi varovanje kulturne pokrajine. Regijski park, v primerjavi s krajinskim parkom, daje večji pomen ohranitvi naravnih ekosistemov (Jerič, 2008).

V nadaljevanju bom predstavila tri slovenske regijske parke: Notranjski regijski park, Regijski park Škocjanske jame in Kozjanski regijski park. Vsi omenjeni parki so tudi del Skupnosti naravnih parkov Slovenije (Parki Slovenije, 2012č).

3.3.1 Notranjski regijski park

Notranjski regijski park je bil ustanovljen leta 2002 z namenom, da se ohranjajo, varujejo in raziskujejo tako naravne kot tudi kulturne vrednote območja. Park leži znotraj meja

občine Cerknica in obsega dobrih 222 km² (Notranjski regijski park, brez datuma č). Slika 5 prikazuje logotip Notranjskega regijskega parka.

Slika 5: Logotip – Notranjski regijski park

Vir: Notranjski regijski park (brez datuma i).

Odlok o Notranjskem regijskem parku (Ur. l. RS, št. 75/2002) v 48. členu določa, da je upravljanje s parkom javna služba. Upravljavca parka je javni zavod, ustanovljen s posebnim aktom, ki vključuje tudi vprašanja v zvezi z delovanjem zavoda. V 49. členu odloka so opredeljeni organi zavoda. To so svet zavoda, strokovni svet in direktor. V 50. členu pa je določeno, da se upravljanje parka izvaja na podlagi načrta upravljanja, o izvajanju letnega načrta upravljanja pa mora zavod vsako leto poročati občinskemu svetu in županu Občine Cerknica.

Po 11. členu odloka o Notranjskem regijskem parku je park celotna občina Cerknica, z izjemo zazidanih in nezazidanih stavbnih zemljišč, cest in poti, izključuje pa tudi peskokope, železnico ter vojaško vadišče in strelišče. Na območju parka so naslednja varstvena območja: območje travišč in mokrišč na področju Cerkniškega jezera, območje strnjenih gozdov, naravni rezervati in naravni spomeniki. Naravni rezervati v parku so: Zadnji kraj, Dujice, Osredki, Levišča in Vranja jama, naravni spomeniki pa so: Rakov Škocjan, Iške in Zale, Križna jama in Zelške jame.

Med naravnimi znamenitostmi parka najdemo presihajoče Cerkniško jezero, Rakov Škocjan in Križno jamo, ki so razglašeni za mednarodno pomembno mokrišče – Ramsarsko območje, zaradi ogroženih ptic pa tudi za območje Natura 2000. Površina Cerkniškega jezera po navadi meri dobrih 20 km², v obdobju, ko pa je vode največ, pa je skoraj s 30 km² največje jezero v Sloveniji (Notranjski regijski park, brez datuma b). Rakov Škocjan je kraška dolina, prvi slovenski krajinski park, ustanovljen leta 1949. Po dolini je speljana naravoslovna učna pot (Notranjski regijski park, brez datuma k). Križna

jama pa je tretji najdaljši jamski sistem v Sloveniji, z dolžino rogov 8230 m in več kot 40 podzemnih jezer (Notranjski regijski park, brez datuma e). Naravne znamenitosti Notranjskega regijskega parka so tudi Slivnica, Javorniki, Menišija ter soteska Iške in Zale (Notranjski regijski park, brez datuma h). Odlikujejo ga 404 naravne vrednote, od tega 297 podzemnih jam. Na območje parka sega devet območij Natura 2000, šest po Habitatni direktivi in tri po Ptičji direktivi (Parki Slovenije, 2012b).

V 36. členu odloka o Notranjskem regijskem parku pa je poudarek na kulturni dediščini v parku. To so predvsem arheološka najdišča in predmeti, naselbinska območja, stara mestna in vaška jedra, oblikovana narava in kulturna krajina, stavbe in drugi zgodovinsko pomembni predmeti.

V parku najdemo kulturni dom, ki predstavlja središče kulturnega življenja v Notranjskem regijskem parku. Tu se odvijajo koncerti in druge prireditve, sodelujejo pa tudi z vsemi vzgojno-izobraževalnimi zavodi v Cerknici (Notranjski regijski park, brez datuma f). V muzeju Cerknškega jezera je na ogled živa maketa jezera (Notranjski regijski park, brez datuma g), Hiša izročila pa služi kot izobraževalni center za nesnovno kulturno dediščino ter se ukvarja z ohranjanjem izročila obrti in dejavnosti na Notranjskem (Notranjski regijski park, brez datuma d). Imajo pestro stavbno dediščino, kot so cerkve in kapelice, mlini in žage, vojaška dediščina in gradovi, ruralna arhitektura ter spomeniki (Notranjski regijski park, brez datuma l).

Obiskovalci imajo poleg ogleda parka na voljo tudi številne druge dejavnosti, kot so: kolesarski izleti, pohodništvo, čolnarjenje, drsanje, vožnja z lojtrnikom, opazovanje medvedov in ptic, ribolov in pikniki (Notranjski regijski park, brez datuma a).

Po 13. členu odloka o Notranjskem regijskem parku se na območju parka spodbuja trajnostni razvoj. Le-ta se uresničuje z uporabo okolju prijaznih tehnologij in metod pri gospodarjenju z naravnimi viri; s kmetovanjem, ki je usklajeno z naravnimi in kulturnimi vrednotami; s sonaravnim gospodarjenjem z vodo, gozdom, divjadjo in ribami tako, da se zagotavlja ohranjanje biotske raznovrstnosti; z okolju prijaznim turizmom in rekreacijo, ki hkrati omogoča spoznavanje narave ter povzroča čim manj hrupa, obiskovalce pa usmerja na ekološko manj občutljiva območja; z načinom urejanja prostora tako, da se ohranja krajinska raznovrstnost; ter z omogočanjem dopolnilnih dejavnosti in novih delovnih mest. V 14. členu odloka je opisan varstveni režim na območju parka, prepovedano pa je kakor koli škodljivo vplivati na naravne vrednote, biotsko ali krajinsko raznovrstnost, ali ogrožati regijsko značilne ekosisteme.

Odlok o Notranjskem regijskem parku v 53. členu določa organe nadzora. Za inšpekcijski nadzor so zadolženi inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, občinska inšpekcija in komunalno nadzorstvo. Upravljavca parka pa lahko sklene ustrezne pogodbe o nadzoru s posameznimi strokovnimi organizacijami za posamezno območje varovanja.

Odlok o Notranjskem regijskem parku v 51. členu opredeli finančne vire. To so: občinski proračun, prihodki od prodaje blaga in storitev upravljavca parka, vstopnine, donacije in dotacije ter drugi viri. Odlok v 52. členu pa določa namene porabljanja sredstev, in sicer: za dejavno varovanje naravnih vrednot ter območij, pomembnih za ohranjanje zavarovanih in ogroženih živalskih in rastlinskih vrst, za okoljsko sanacijo, za urejanje turistične infrastrukture, za pospeševanje razvoja parka, za nakup zemljišč in druge naloge.

Program Life je finančni instrument, ki ga upravlja in financira Evropska komisija. To je največji evropski finančni mehanizem, namenjen pa je izključno ukrepom na področju varstva okolja, ohranjanja narave ter blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam (Notranjski regijski park, brez datuma č). Ekipa Notranjskega parka je junija 2017 sporočila, da so bili uspešni na razpisu programa Life. Objavili so, da bodo zaradi projekta, skupaj s partnerji, v prihodnjih letih zaposlili trinajst oseb, organizirali več dogodkov in prireditev ter izobraževanj in usposabljanj tako za domačine kot tudi za turistične delavce in vodnike (Notranjski regijski park, brez datuma j). Slika 6 prikazuje logotip projekta Life.

Slika 6: Logotip – Projekt Life

Vir: Notranjski regijski park (brez datuma č).

Park je skupaj s štirimi partnerji pridobil sredstva za izvedbo projekta z imenom Life Stržen, v skupni vrednosti 4 milijone evrov. Projekt traja od septembra 2017 do septembra 2022 (Notranjski regijski park, brez datuma j). Slika 7 prikazuje logotip projekta Life Stržen.

Slika 7: Logotip – Life Stržen

Vir: Notranjski regijski park (brez datuma č).

Projekt zajema dejavnosti, kot so: oblikovanje ustrezne, naravi prijazne infrastrukture za obiskovanje Cerknškega jezera; številni kulturni dogodki, prireditve in izobraževanja; ter obnova vodotoka Stržen (Notranjski regijski park, brez datuma j). Namen obnove vodotoka Stržen je povrniti strugo v prvotni dvojni okljuk in podaljšati strugo za 1,5 kilometra. Posledično se bo voda na tem območju zadrževala dalj časa, kar bo v sušnih mesecih povečalo možnost preživetja organizmov, vezanih na vodo. Obnova pa bo pripomogla tudi k bolj učinkovitemu naravnemu čiščenju vode (Notranjski regijski park, brez datuma c).

3.3.2 Regijski park Škocjanske jame

Škocjanske jame ležijo na Škocjanskem krasu, obsežni uravnani pokrajini, ki pripada jugovzhodnemu robu matičnega Krasa. Škocjanske jame so najbolj znamenit podzemeljski pojav na Krasu in v Sloveniji ter sodijo med najpomembnejše jame na svetu. Priprave za ustanovitev Regijskega parka Škocjanske jame so se začele na začetku devetdesetih let, zakon o parku pa je bil sprejet leta 1996 (Debevec, Kranjc, Mihevc, Peric & Slapnik, 2005, str. 8–42). Slika 8 prikazuje logotip regijskega parka Škocjanske jame.

Slika 8: Logotip – Regijski park Škocjanske jame

Vir: Javni zavod Park Škocjanske jame (brez datuma c).

Čeprav je ožje zavarovano območje veliko 413 ha, je vplivno območje parka veliko večje, 45.000 ha (Javni zavod Park Škocjanske jame, brez datuma c). Leta 1997 je kot upravljavec parka začel delovati javni zavod, ki sprejema programe varstva in razvoja parka, stalno spremlja in analizira stanje naravne in kulturne dediščine, skrbi za prepoznavnost, raziskovalno dejavnost, izobraževanje, vzdrževanje infrastrukture in sodeluje z domačini (Debevec, Kranjc, Mihevc, Peric & Slapnik, 2005, str. 42).

Škocjanske jame so bile leta 1986 vpisane na Unescov seznam svetovne dediščine, saj jih odlikuje pomemben zapis geološke zgodovine Zemlje, ki se v obliki kraških procesov odraža v največjem podzemnem kanjonu s tekočo reko, razvejanem sistemu rogov, obsežnih podzemnih dvoranah in udornih dolinah. Vpis na Unescov seznam pa pomeni tudi dve odgovorni nalogi za državo in upravljavca. Prva je zavarovanje izjemne

univerzalne vrednosti in ohranjanje integritete lokacije, druga pa, da se širši javnosti omogočita dostop do znamenitosti in kakovosten ogled. Za to je treba imeti primerno znanje in orodja za iskanje ter vzpostavljanje ekološkega ravnotežja (Debevec & Peric, 2016, str. 17). Slika 9 prikazuje logotip Unescove svetovne dediščine.

Slika 9: Logotip – Unesco svetovna dediščina

Vir: Javni zavod Park Škocjanske jame (brez datuma c).

Ker so Škocjanske jame še vedno edini spomenik v Sloveniji in na klasičnem Krasu, vpisan na Unescov seznam svetovne dediščine, jih to uvršča na posebno mesto med naravnimi spomeniki sveta. Tako so postale vrednota, ki jo priznava ves svet, pri čemer se je država obvezala storiti vse, da to naravno znamenitost ohrani in zaščiti (Debevec, Kranjc, Mihevc, Peric & Slapnik, 2005, str. 40). Od leta 1999 so Škocjanske jame vpisane še kot podzemno kraško mokrišče, razglašeno za območje Ramsarske konvencije, leta 2004 pa so bile sprejete v program Človek in biosfera (ang. Man and Biosphere, v nadaljevanju MAB), kot biosferno območje Kras (Parki Slovenije, 2012c). Slika 10 prikazuje logotip Ramsarske konvencije.

Slika 10: Logotip – Ramsarska konvencija

Vir: Javni zavod Park Škocjanske jame (brez datuma c).

Regijski park Škocjanske jame je splet naravne in kulturne dediščine. Na zavarovanem območju je zakonsko varovana naravna dediščina. Naravni spomeniki, razglašeni leta 1996, so: Mala dolina in Velika dolina, brezno Okroglica, stene in bregovi slepe doline

Reke, podzemne jame na območju parka ter kapnik v Lipjih jamah pri Divači (Javni zavod Park Škocjanske jame, brez datuma b). V parku pa je tudi zakonsko varovana nepremična kulturna dediščina. Tu najdemo številne kulturne spomenike, kot so: dve območji naselbinskih spomenikov, arheološki spomeniki, dva umetnostno-zgodovinska spomenika, etnološki spomeniki, tehniški spomeniki in zgodovinski spomeniki (Javni zavod Park Škocjanske jame, brez datuma a).

Prvi dokumentirani obiski parka so od leta 1750 v Veliki dolini, prve turistične poti v jami pa so bile od leta 1884 do leta 1906. Leta 2006 je bil podatek o številu obiskovalcev na leto približno 90.000. Današnja dolžina turistične poti je okoli 3.000 m in okoli 500 stopnic, dolžina vseh jamskih rogov je 6.200 m, globina pa -223 m. V jami je ena izmed največjih podzemnih dvoran v Evropi, Martelova dvorana in drugi naravni spomeniki, kot je največja slepa dolina v Sloveniji, do 100 m globoka soteska (Javni zavod Park Škocjanske jame, brez datuma c).

Park Škocjanske jame ima za svoje obiskovalce urejeno učno pot Škocjan, s katero lahko bolje spoznajo posebnosti klasičnega krasa. Informativne table vsebujejo ilustracije, fotografije in vsem generacijam razumljivo spremno besedilo. Pripomorejo k boljšemu razumevanju naravnih pojavov in kulturne dediščine. Obiskovalci imajo na voljo tudi Vodnik po učni poti Škocjan, v štirih jezikih: slovenščini, angleščini, nemščini in italijanščini (Javni zavod Park Škocjanske jame, brez datuma č). V parku je že več let poskrbljeno tudi za pestro kulturno dogajanje. Leta 1994 je bilo ustanovljeno Turistično društvo Škocjan, ki je v sodelovanju s parkom kmalu začelo organizirati različne prireditve, s katerimi želijo popestriti kulturni in življenjski utrip teh krajev. Najbolj obiskana prireditev je tradicionalni pohod ob ponoru reke Reke, druge vsakoletne prireditve pa so še Škocjanski festival in Dan parka Škocjanske jame ter jamski praznik Belajtna (Čeligoj, 2016, str. 83–84).

Z zagotavljanjem turističnih zmogljivosti pa se močno posega v jamski prostor z urejanjem poti, razsvetljavo in informacijskimi središči. Turizem že sam po sebi povečuje ekološki odtis človeštva in posameznika. Vplivi se zaradi hrupa, onesnaženja zraka, svetlobnega onesnaženja, porabe vode in obremenitve komunalne infrastrukture kažejo kot ekološko negativen učinek, ki je v omejenem in ranljivem podzemnem svetu lahko tudi trajen. Obisk je mogoč, a zaradi varstva omejen ter pod skrbnim nadzorom jamskih vodnikov in naravovarstvenih nadzornikov (Debevec & Peric, 2016, str. 17–18).

Javni zavod je z zakonom zavezan, da spremlja stanje v jamah in na površju parka, zato se v parku izvaja program monitoringa, ki združuje strokovnjake z različnih področij, lokalno skupnost in prostovoljne naravovarstvene nadzornike. V Škocjanskih jamah spremljajo jamsko mikroklimo z dvema namenoma. Prvi je spremljati vpliv obiskovalcev na jamsko okolje in preprečiti nepovratne spremembe zaradi prevelikega obiska. Drugi pa je varstvo tistih zaposlenih, ki se v delovnem času zadržujejo v jami, saj so delovne razmere zahtevne zaradi vlage, teme in sevanja naravnega ozadja. Zaposleni redno opravljajo zdravniške

preglede, opraviti pa morajo tudi tečaj in izpit iz varstva pred sevanji (Debevec & Peric, 2016, str. 17–18).

Od leta 2006 merijo temperaturo, vlago, ogljikov dioksid in zračni tok na treh merilnih mestih, rezultati pa kažejo dvig temperature in majhno povečanje koncentracije CO₂ po obisku, vpliv obiska pa je dobro viden tudi pri spremljanju koncentracije delcev PM₁₀ in PM_{2,5}. Meritve so pokazale, da je povečanje koncentracije delcev v jami povezano z vdorom zunanjega zraka ob odpiranju vrat in s številom obiskovalcev, lepo pa je vidno tudi naraščanje koncentracije delcev z začetkom ure obiskov in nato zmanjševanje po končanem obisku jame. Za ohranjanje kakovosti jamskega zraka je zatoj treba časovno omejevati obiske ter upoštevati čas za regeneracijo jamskega zraka ponoči in v urah pred začetkom obiska (Debevec & Peric, 2016, str. 18).

Jamo je oblikovala ponikalnica Reka, ki zbere večino vode na neprepustnih flišnih kamninah. Po močnih padavinah Reka v jami poplavlja, teče pa od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirom Timave na italijanski strani (Debevec, Kranjc, Mihevc, Peric & Slapnik, 2005, str. 16). Škocjanske jame spadajo v skupino jam z izjemno bogato podzemno favno, vrstno najobsežnejša pa je favna, ki jo prinašajo curki prenikajoče vode. Organizmi v prenikli vodi, kot so ceponožni raki, so pomemben kazalnik stanja okolja. S spremljanjem živih organizmov lahko tako dobijo oceno o vitalnosti populacije, njeni stabilnosti ali ogroženosti ter posledično tudi podatke o morebitnih vplivih na okolje (Šturm, 2016, str. 21).

Hiter razvoj parka, ki je sodil med demografsko in gospodarsko ogrožena območja, se med drugim odraža v številnih vključevanjih v razne mednarodne ustanove, s čimer park dobiva vse pomembnejšo vlogo pri pospeševanju ekonomskega razvoja, tako znotraj divaške občine kot Krasa in Slovenije nasploh (Debevec, Kranjc, Mihevc, Peric & Slapnik, 2005, str. 43).

Debevec in Kranjc (2016, str. 51) pravita, da je Park Škocjanske jame, skupaj z mednarodnimi nazivi, prejel veliko odgovornost za državo in ljudi, ki živijo in delajo na območju parka. V skladu z določili konvencije o Unescovi svetovni dediščini in s konvencijo Ramsar so v svoje delo vključili izobraževanje, ki poteka v dveh smereh. S poučevanjem šolske mladine, obiskovalcev in drugih znanja željnih posameznikov želijo spodbuditi spoznavanje naravnih vrednot in kulturne dediščine, s pridobivanjem lokalnega znanja, ki že obstaja na tem območju, pa želijo ohranjati in uveljavljati pričevanje vedenja njihovih prednikov.

Pečar (2016, str. 73) pravi, da je bilo od začetka delovanja Parka leta 1997 izvedenih veliko investicij in investicijskega vzdrževanja. Do leta 2011 je bilo v skupni vrednosti za več kot 5 milijonov evrov investicij, v javno občinsko infrastrukturo je park vložil 111.000 evrov, iz lastnih prihodkov pa je domačinom v parku namenil 313.000 evrov za ureditev prenočišč in prenovo domačij. V obdobju od leta 2011 do leta 2016 pa je park Škocjanske

jame s pridobljenimi sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj in iz lastnih prihodkov v turistično infrastrukturo v parku skupaj vložil več kot 2,5 milijona evrov. Med drugim je v obdobju petih let namenil skoraj 71 tisoč evrov za javno infrastrukturo v naseljih na zavarovanem območju ter dobrih 116 tisoč evrov nepovratnih sredstev za sofinanciranje prenove domačij v parku in 19 tisoč evrov za realizacijo poslovnega načrta ureditve apartmajev v Matavunu.

Evropska unija finančno podpira projekte in programe na različnih tematskih področjih, kot so regionalni razvoj, zaposlovanje, kmetijstvo, raziskave in inovacije. Ena od pomembnejših dejavnosti parka je vključevanje v raziskovalne, investicijske in druge projekte. Iz različnih virov Evropske unije je na voljo precej finančnih sredstev, vendar so pogoji sodelovanja vedno bolj zahtevni. V zadnjem desetletju je park pridobil finančna sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in iz drugih evropskih programov. Leta 2009 je potekala obnova turistične infrastrukture v Mahorčičevi in Mariničevi jami ter Mali dolini. Obnovljene so bile poti, tlaki, ograje, elektrifikacija in most. Med letoma 2013 in 2015 pa je potekala obnova jamske infrastrukture v Tihi in Šumeči jami, kjer so obnovili pot, kamnite zidove in ograje, elektrifikacijo in osvetlitev ter vzpostavili optično omrežje. Želijo se usmeriti bolj v pridobivanje sredstev in jih nameniti naravovarstvenim vsebinam, za ohranjanje narave, zaščito ogroženih vrst, raziskovalno dejavnost ter za obnovo in vzdrževanje infrastrukture v parku (Pernelj, 2016, str. 77–80).

3.3.3 Kozjanski regijski park

Leta 1981 je bil ustanovljen Spominski park Trebče, čigar namen je bil negovanje spomina na pokojnega Josipa Broza Tita in varovanje bogate kulturne dediščine Kozjanskega. Leta 1999 pa je Zakon o ohranjanju narave parku podelil status regijskega parka in ga hkrati preimenoval v Kozjanski regijski park. Posledično so v ospredje stopile naravovarstvene vsebine parka, ki so bile prej zapostavljene (Jančar & Trebušak, 2000, str. 108). Slika 11 prikazuje logotip Kozjanskega regijskega parka.

Slika 11: Logotip – Kozjanski regijski park

Vir: Občina Bistrica ob Sotli (brez datuma).

Kozjanski regijski park je, poleg Triglavskega narodnega parka, najstarejše zavarovano območje v Sloveniji. Razprostira se na 206 km² na vzhodu Slovenije. Leži v petih občinah (Kozje, Bistrica ob Sotli, Podčetrtek, Brežice in Krško), znotraj parka pa živi približno 11.000 prebivalcev. Upravljalavec parka je javni zavod Kozjanski park (Kozjanski park, 2016, str. 4).

Delo javnega zavoda vodi Svet zavoda, delovanje parka pa poteka na podlagi letnega programa dela, ki ga sprejme svet javnega zavoda. Park se financira iz državnega proračuna, iz sredstev lokalnih skupnosti, sponzorjev in donatorjev, lastnih prihodkov in iz projektov. Določena sredstva pa pridobivajo tudi za delovanje biosfernega območja od Unesca, ki so namenjena za raziskave, promocijo in delo z mladino (Kozjanski park, 2016, str. 4–5).

Zaradi visoke biotske raznovrstnosti je park uvrščen med najpomembnejša naravovarstvena območja v Sloveniji in Evropi (Parki Slovenije, 2012a). Od leta 2004 spada 69 % območja parka v ekološko pomembna območja Slovenije in evropsko pomembna posebna varstvena območja Natura 2000. Od leta 2010 pa ima območje Kozjanskega z Obsoteljem status biosfernega rezervata Človek in biosfera pod zaščito Unesca (Kozjanski park, 2016, str. 4). Slika 12 prikazuje logotip rezervata Človek in biosfera.

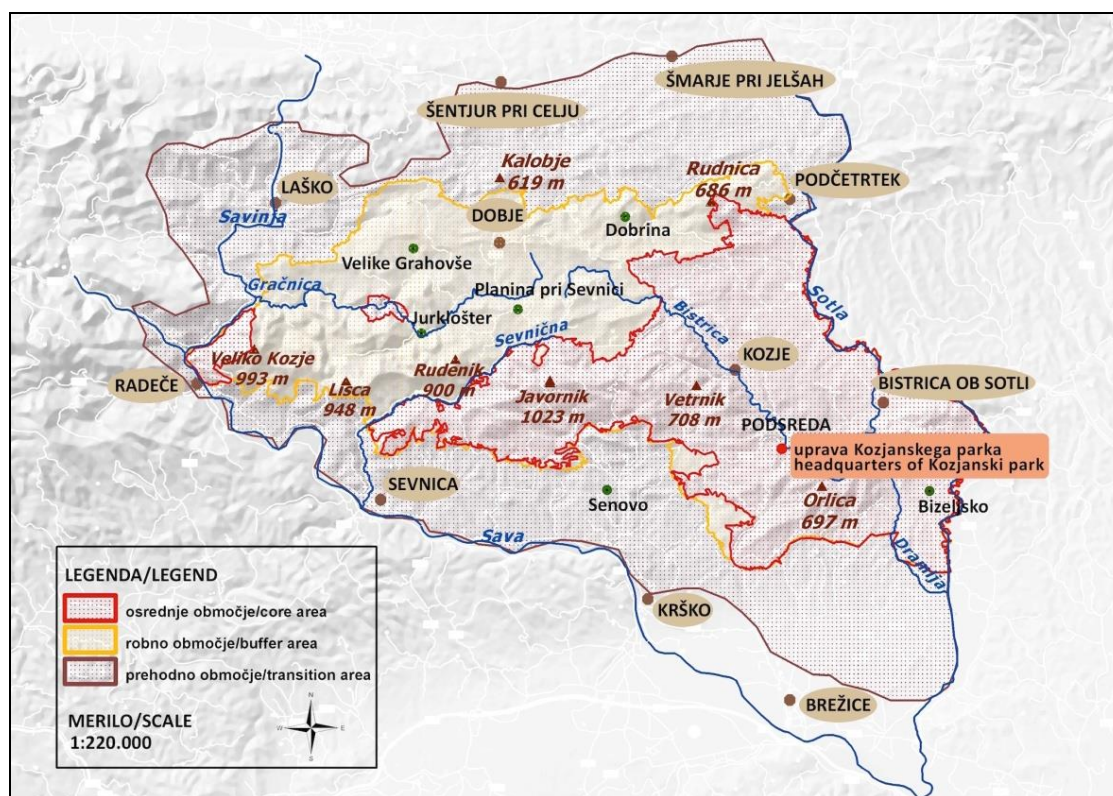
Slika 12: Logotip – Človek in biosfera

Vir: GEAart d. o. o. (brez datuma).

V Sloveniji imamo poleg biosfernega območja Kozjansko in Obsotelje trenutno še tri biosferna območja (Julijske Alpe, Kras in Mura). To so območja ekosistemov z bogato biotsko raznovrstnostjo, njihove funkcije pa so ohranjanje biotske raznovrstnosti, spodbujanje trajnostnega razvoja ter omogočanje in podpora raziskavam, izobraževanju in ozaveščanju s poudarkom na ohranjanju narave in trajnostnem razvoju (GEAart d. o. o., brez datuma).

Slika 13: Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje

Vir: Kozjanski park (brez datuma a).

Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje, ki obsega 947 km², je med Savo, Savinjo in Sotlo, razdeljeno pa je na osrednje območje (naravovarstveni cilji); robno območje (podpora varstvu v osrednjem območju) in prehodno ali vplivno območje (prevladujoči cilji trajnostnega razvoja) (slika 13). V osrednjem območju leži celotno območje Kozjanskega regijskega parka. Leta 2012 so ustanovili Mrežo šol biosfernega območja, v katero je vključenih šest osnovnih šol. Namen mreže pa je spodbujati izobraževanje in raziskovanje pri mladih (Kozjanski park, brez datuma a).

Kozjanski park je poznan po izjemno visoki stopnji biotske pestrosti. Popisi in monitoringi redno daljšajo sezname rastlinskih in živalskih vrst (Kozjanski park, brez datuma č). V parku so naravovarstveno najpomembnejši habitati (Parki Slovenije, 2012a). Tu najdemo hribovska suha travišča, precej ogrožene travniške sadovnjake, gozdove in precej redke mokrotne travnike (Kozjanski park, brez datuma b). V parku so številne naravne znamenitosti: soteska Bistrice, soteska Zelenjak, Lurška jama, Gruska, kremenčev pesek, Ajdovska žena, Bister graben, Drevesni očaki, slapovi in osameli kras (Kozjanski park, brez datuma d).

Bogata kulturna dediščina se prepleta z ohranjeno naravo. V parku najdemo arheološka najdišča, prafarne in romarske cerkve, gradove in srednjeveške trge (Kozjanski park, brez datuma c).

Za obiskovalce imajo pestro ponudbo. Lahko se udeležijo raznoraznih dogodkov, ki se odvijajo skozi leto, delavnic rabe naravnih materialov, fotografskih natečajev, festivala ekološke hrane, lahko se odločijo za vodene ogleda ali druge pešpoti. Organizirajo naravoslovne dneve in naravoslovne tabore, glasbeno poletje in poroke (Kozjanski park, brez datuma e). Vsako leto v mesecu oktobru pa organizirajo tudi Praznik kozjanskega jabolka (slika 14), ki je po njihovih besedah osrednja naravovarstvena prireditev Kozjanskega parka (Kozjanski park, 2018).

Slika 14: Slogan Praznik kozjanskega jabolka

Vir: Kozjanski park (2018).

Na spletni strani Kozjanskega parka so primeri dobrih praks. Poleg oživljanja travniških sadovnjakov in ohranjanja suhih travnikov na Vetrniku in Oslici omenjajo tudi vzpostavljane romarskih poti v povezavi s popularizacijo varstva narave in promocije naravnih vrednot ter vzpostavitev vzorčne rastlinske čistilne naprave. S projektom Emina romarska pot so povezali kraje na Koroškem, Štajerskem, Dolenjskem in Gorenjskem. Zaradi razpršene poselitve v parku in s tem oteženega čiščenja komunalnih voda iz posameznih gospodinjstev pa so pod upravo parka v Podsredi uvedli vzorčen primer rastlinske čistilne naprave. Ta vrsta naprave je preprosta, cenovno ugodna, učinkovita in sovpada z načeli varstva narave (Kozjanski park, brez datuma f).

4 ANALIZA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA SLOVENSКИH REGIJSКИH PARKOV

V tem poglavju se osredotočim na preverjanje stanja trajnostnega razvoja turizma slovenskih regijskih parkov. Najprej opredelim problem raziskave, namen in cilje, nato podam raziskovalna vprašanja dela ter zaključim z opisom poteka empirične raziskave, rezultati, omejitvami in predlogi za nadaljnja raziskovanja.

4.1 Opredelitev problema raziskave, namena in ciljev

Vprašanje o ohranjanju narave je globalnega pomena in število zavarovanih območij je povezano z deležem ohranjene narave. Čeprav se v Sloveniji zaščitena območja trudijo in gradijo na trajnostnem razvoju, ni možnega velikega pozitivnega učinka na okolje, če drugi posamezniki in podjetja ne sodelujejo (Mlinar, 2010, str. 89).

Glavni namen magistrskega dela je na podlagi 3 + 3 modela preveriti, ali je trenutni turistični razvoj v slovenskih regijskih parkih usmerjen v trajnostni razvoj.

Cilj magistrskega dela je preučiti trajnostni razvoj turizma na zavarovanih območjih. S pomočjo že obstoječih raziskav in literature želim analizirati trajnostni razvoj turizma v naravnih parkih po svetu. S pomočjo rezultatov le-teh ter na podlagi dobljenih intervjujev želim ugotoviti pomanjkljivosti in podati smernice za nadaljnji trajnostni razvoj turizma v slovenskih regijskih parkih. Z raziskavo želim na podlagi zavarovanih območij poudariti pomembnost trajnostnega razvoja turizma in ljudem predstaviti njegove prednosti na dolgi rok. S pomočjo literature in na podlagi dobljenih intervjujev želim ugotoviti pomanjkljivosti ter podati smernice za nadaljnji trajnostni razvoj turizma v slovenskih regijskih parkih.

4.2 Raziskovalna vprašanja

Z izvedbo empiričnega dela bom pridobila odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja in podvprašanja, ki mi bodo pomagala preveriti stanje trajnostnega razvoja turizma na zavarovanih območjih, na primeru treh slovenskih regijskih parkov. S pomočjo 3 + 3 modela bom preverila učinkovitost izvajanja ukrepov za trajnostni razvoj turizma, torej, ali upoštevajo vse tri stebre in tri zahteve trajnostnega razvoja. Na podlagi odgovorov bom nato podala smernice za nadaljnji razvoj.

Raziskovalno vprašanje 1: Ali slovenski regijski parki dosegajo ekonomsko uspešnost poslovanja na dolgi rok?

Kljub temu da je narava brezplačna, je upravljanje drago, saj turisti povzročajo negativne vplive na okolje. Le-ti zahtevajo dodatna vlaganja v tehnologijo in druge procese za zmanjšanje škode (Eagles & Hillel, 2008, str. 4–5). Finančna sredstva so potrebna za kritje

tako posrednih kot tudi neposrednih stroškov, povezanih s parkom. Zavarovana območja po večini financirajo mednarodni donatorji in nacionalne vlade, vendar pa so vidne vse večje proračunske omejitve v javnem sektorju. Sredstva niso vedno privedla do dolgoročnih trajnostnih rezultatov, saj so bile finančne naložbe kratkoročne, z zelo omejeno podporo. Konvencionalne vire financiranja bi bilo treba dopolniti z drugimi sredstvi (Emerton, Bishop & Thomas, 2006, str. 5).

- Ali cenovna politika parkov omogoča financiranja v nadaljnji razvoj in na kakšen način se park financira?

Turistična destinacija mora biti dostopna, to pomeni, da je treba vlagati v razvoj infrastrukture in telekomunikacij. To vključuje vzdrževanje in nadgradnjo cest, spodbujanje trajnostnih prevoznih sredstev do in z zavarovanih območij, izgradnjo komunikacijskih omrežij, kot so stacionarni telefoni, stolpi za mobilne telefone, internet (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 86), in vzdrževanje komunalne infrastrukture (Belle, Stolton, Dudley, Hockings & Burgess, 2012, str. 17).

- Ali parki vlagajo v prometno in komunalno infrastrukturo ter v informacijsko in komunikacijsko tehnologijo?

Inovacije so lahko rešitev številnih težav. Le-te imajo tri skupne elemente – ustvarjalnost, pristop k reševanju težav in nov način razmišljanja (Moscardo, 2008, str. 4).

- Ali vlagajo v razvoj inovacij?

Raziskovalno vprašanje 2: Ali slovenski regijski parki poslujejo ekološko?

Poleg odpadne vode zavarovana območja pridelajo tudi znatno količino trdih odpadkov, s katerimi je treba ustrezno upravljati, da se prepreči okoljska škoda in izguba urejenih površin. Ker odpadkov ni mogoče povsem izključiti, je lahko v pomoč fraza: Zmanjšati, ponovno uporabiti in reciklirati (Chapman, De Lacy & Whitmore, 2006, str. 378–382).

- Ali ustrezno ravnaajo z odpadki?

Turizem ima lahko poleg pozitivnih tudi vrsto negativnih vplivov na okolje. Kraji, ki so dostopni za avtomobile, se soočajo z onesnaževanjem zraka, prometnimi zastoji in težavami s parkiranjem. Zelo pogost negativni vpliv pa je tudi onesnaževanje okolja z različnimi odpadki (van der Borg, Costa & Gotti, 1996, str. 307). Smernice IUCN pravijo, da naj bi zavarovana območja preprečevala onesnaževanje tal, minimalizirala hrup in svetlobno onesnaževanje (Trzyna, 2014, str. 62–83).

- Ali imajo težave z onesnaževanjem okolja (onesnaževanje tal, zraka ali hrup)?

Zaradi naraščajočega obiska in občutljivosti zavarovanih območij je treba tudi redno spremljati vire, obiskovalce in dejavnosti, ki se odvijajo v parku. Le tako se lahko zaščitijo dragocene vrste rastlin in živali ter sprejemajo potrebni ukrepi (Baltaretu, 2011, str. 39).

- Ali imajo urejen nadzor nad celotnim parkom?

Zavarovana območja igrajo pomembno vlogo v trajnostnem svetu, zato mora menedžment zavarovanih območij izvajati najboljše možne prakse trajnosti. Upoštevati je treba, da se za upravljanje zavarovanih območij uporabljajo energija in naravni viri, da se proizvajajo odpadki, gradijo ceste in stavbe, da je potrebna kanalizacija in podobno. Zavarovana območja imajo številne možnosti za razvoj in sprejetje trajnostnih praks. Ključna področja, na katera morajo biti pozorni upravljavci, sta: poraba energije, materiala in vode ter proizvodnja odpadkov. Pogosti viri energije so: rastlinska vlakna; nafta; premog; plin; voda; sonce; veter in uran. Neobnovljivi viri energije pa so pomemben vir onesnaževanja, zato nekatera zavarovana območja sprejemajo ukrepe za varčevanje z energijo in uvajajo obnovljive vire energije, kot so vetrna, sončna ali hidro (Chapman, De Lacy & Whitmore, 2006, str. 378–382).

- Ali uporabljajo obnovljive vire energije?

Raziskovalno vprašanje 3: Ali slovenski regijski parki spoštujejo tako družbene kot tudi kulturne vrednote?

Ogden (2007, str. 275) poudarja pomembnost ohranjanja kulturne dediščine. Trend ohranjanja kulturne dediščine je vedno bolj očit na strokovnih konferencah, v publikacijah in na razpravah ter začel vplivati na metodologije ohranjanja. Pri ohranjanju so vedno bolj pomembni razumevanje vseh vidikov kulture, spoštovanje kulture in sodelovanje s pomembnimi kulturnimi skupinami.

- Ali ustrezno upravljajo kulturno dediščino v parku?

Lokalne skupnosti je treba spodbujati, da parke vidijo kot priložnost (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 100). Sodelovati morajo v vseh fazah načrtovanja, tudi pri identificiranju težav in njihovem reševanju. Zavarovano območje si z vključevanjem lokalne skupnosti lažje pridobi njihovo podporo (Salm, Clark & Siirila, 2000, str. 74).

- Ali je lokalno prebivalstvo vključeno v odločanje parka?

Eagles, McCool in Haynes (2002, str. 26) so predstavili smernice za doseganje ekonomskih koristi na zavarovanih območjih. Med drugim so poudarili prednostno zaposlovanje lokalnega prebivalstva in pomembnost vključevanja lokalnega prebivalstva v načrtovanje dejavnosti.

- Ali prednostno nudijo zaposlitev lokalnemu prebivalstvu in jih vključujejo v načrtovanje?

Za učinkovito sodelovanje med različnimi deležniki sta pomembni neformalna komunikacija in izgradnja zaupanja (Hamu, Auchincloss & Goldstein, 2004, str. 12).

- Kakšni so odnosi med posameznimi deležniki?

Eagles, McCool in Haynes (2002, str. 38–39) menijo, da je treba gostiti posebne prireditve in ponujati možnosti lokalnemu prebivalstvu za proslavljanje svojih kulturnih običajev.

- Ali ponujajo kulturne prireditve za lokalne skupnosti v okolici parka?

Raziskovalno vprašanje 4: Ali slovenski regijski parki zagotavljajo in vzdržujejo zadovoljstvo obiskovalcev?

V parku mora biti dovolj turistične infrastrukture, kot so dostop, nastanitveni objekti in informacijski prostori. Posledica pomanjkanja turistične infrastrukture sta manjši obisk destinacije in kratka doba bivanja turistov (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 47). Sims (2009, str. 321) pa trdi, da obstaja povezava med trajnostnim turizmom in lokalno pridelano hrano. Raziskave kažejo, da lahko lokalna hrana igra pomembno vlogo pri izkušnjah doživljanja trajnostnega turizma, saj se obiskovalcu ustreže z željo po avtentičnosti. Lokalna živila simbolizirajo kraj in kulturo destinacije.

- Ali so na voljo ponudba lokalne hrane in dovolj turističnih objektov za potrebe turistov?

Poleg ponudbe lokalno pridelane hrane Eagles, McCool in Haynes (2002, str. 38–39) med smernicami za povečanje koristi turizma na vseh zavarovanih območjih poudarijo tudi, da je treba zagotoviti možnosti za rekreacijo. Turisti se v zavarovanih območjih pogosto vključujejo v različne dejavnosti, kot so fotografiranje, kampiranje, pohodništvo, plavanje, piknik, lov, ribolov, potapljanje in drugi športi (Leung, Spenceley, Hvenegaard & Buckley, 2015, str. 47).

- Ali ponujajo dovolj dejavnosti za turiste in zagotavljajo možnosti za rekreacijo?

Upravljalci zavarovanih območij morajo razumeti svoje obstoječe in potencialne obiskovalce ter njihove želje. Upoštevati morajo njihove potrebe, pričakovanja in zadovoljstvo. To poznavanje je lahko koristno tudi pri razumevanju dejavnikov, ki vodijo v nesreče. Preprečevanje nezgod oziroma zagotavljanje varnosti bi morala biti skupna odgovornost med upravljalci zavarovanih območij, turističnimi ponudniki in obiskovalci (Eagles, McCool & Haynes, 2002, str. 75).

- Ali je poskrbljeno za varnost v parku in njegovi okolici?

Raziskovalno vprašanje 5: Ali ponujajo ekološka izobraževanja za udeležence?

Naravna območja se uporabljajo za izobraževanje, usposabljanje in raziskave. Javno izobraževanje je običajno organizirano v okviru programov na zavarovanih območjih ali pa prek publikacij, predavanj oziroma diaprojekcij v drugih centrih in ustanovah ali prek televizije (Salm, Clark & Siirila, 2000, str. 31).

- Ali ponujajo ekološka izobraževanja za zainteresirane skupine?

Ogorelec (2005, str. 46) pravi, da sodijo učne poti med najbolj priljubljene ureditve za obiskovalce. Poti so običajno opremljene s pojasnjevalnimi tablami in tiskanim vodnikom, možno pa se je dogovoriti tudi za vodeni ogled. Poleg učnih poti naj bi parki imeli tudi središča za obiskovalce oziroma informacijski center ali točko. V nekaterih centrih nudijo multivizijo, zbirko ali muzej in prodajajo svoje publikacije. V parkih so priporočeni tudi vodeni ogledi. Na voljo naj bi bili na vseh zavarovanih območjih, kjer imajo središča za obiskovalce.

- Ali so vsem dostopne informacije o parku?

Turisti so lahko zaradi nevednosti, pomanjkanja skrbi ali pa namensko nevarni za okolje. Za zmanjšanje slabih učinkov na okolje s strani obiskovalcev je priporočljiv kodeks obnašanja, ki pa mora biti dostopen javnosti tako na samem kraju kot tudi pred samim obiskom v brošurah ali na spletni strani območja. Kode morajo biti kratke in vsem razumljive (Eagles, Bowman & Chang-Hung Tao, 2001, str. 64).

- Ali imajo dostopna pravila za obnašanje v naravi?

Raziskovalno vprašanje 6: Ali sta prisotna politična moč in sodelovanje vseh deležnikov?

Eagles, Bowman in Chang-Hung Tao (2001, str. 34) poudarijo pomembnost sodelovanja vseh deležnikov za uspešen trajnostni razvoj turizma in poudarijo, da bi vlada morala spodbujati in podpirati ohranjanje narave in kulture.

- Ali sta prisotna sodelovanje in podpora vseh deležnikov?

Nekatere odločitve temeljijo predvsem na individualni presoji, druge pa na predpisih in omejitvah. Upravitelji zavarovanih območij dejavno sodelujejo pri načrtovanju in odločanju na območju parka, treba pa je vključiti tudi druge posebne interesne skupine, kot so lokalne skupnosti (Eagles, Bowman in Chang-Hung Tao, 2001, str. 35–78).

- Kako je urejena politika sprejemanja odločitev v parku?

4.3 Empirična raziskava

Kot je razvidno iz literature, imajo zavarovana območja dobre pogoje za trajnostni razvoj destinacije in turizma. Empirična analiza bo bolj jasno pokazala trenutno stanje trajnostnega razvoja turizma v slovenskih regijskih parkih.

4.3.1 Podatki in metodologija

Za empirično analizo magistrskega dela sem uporabila metodo kvalitativnega raziskovanja.

Eden izmed načinov zbiranja primarnih podatkov so intervjuji. Razlikujejo se po stopnji strukturiranosti, enotnosti in stalnosti vrstnega reda vprašanj. Za delno strukturirane

intervjuje je značilno, da so tema pogovora in vprašanja zapisani kot opomnik, spraševalec pa glede na potek pogovora določi zaporedje in oblikovanje vprašanj (Bregar, Zagmajster & Radovan, 2010, str. 297–298). Opravila sem individualne, delno strukturirane intervjuje z upravljavci slovenskih regijskih parkov in drugimi deležniki, kot so zaposleni, lokalna skupnost in lokalni ponudniki v treh slovenskih regijskih parkih. Vogrinc (2008, str. 14) pravi, da kvalitativno raziskovanje, v primerjavi s kvantitativnim raziskovanjem, daje poudarek proučevanju subjektivnih doživetij posameznika. Zbrani podatki so v besedni in slikovni obliki, zato tudi pri analiziranju zbranih podatkov ne uporabljamo statističnih postopkov. Prednost kvalitativnega raziskovanja je prav tako vključenost raziskovalca v okolje, kar mu pomaga pri opazovanju preučevanega.

V treh slovenskih regijskih parkih sem opravila 25 intervjujev. Tiste intervjuje, ki sem jih opravila osebno, sem z dovoljenjem posnela z diktafonom. Prepise intervjujev je mogoče najti v prilogi magistrskega dela. Seznam intervjuvancev z njihovo vlogo in terminom pogovora je predstavljen v tabeli 8.

Tabela 8: Seznam intervjuvancev

Vloga deležnika	Park	Termin pogovora
Upravljavec parka	Kozjanski regijski park	05. 08. 2017
Upravljavec parka	Notranjski regijski park	29. 11. 2017
Upravljavec parka	Regijski park Škocjanske jame	10. 01. 2018
Zaposlena v parku	Kozjanski regijski park	15. 11. 2017
Zaposlena v parku	Kozjanski regijski park	09. 11. 2017
Zaposlen v parku	Notranjski regijski park	29. 11. 2017
Zaposlen v parku	Notranjski regijski park	29. 11. 2017
Zaposlen v parku	Regijski park Škocjanske jame	10. 01. 2018
Zaposlen v parku	Regijski park Škocjanske jame	10. 01. 2018
Lokalni ponudnik	Kozjanski regijski park	08. 09. 2017
Lokalni ponudnik	Notranjski regijski park	07. 12. 2017
Lokalni ponudnik	Notranjski regijski park	25. 01. 2018
Lokalni ponudnik	Regijski park Škocjanske jame	07. 09. 2017
Lokalni ponudnik	Regijski park Škocjanske jame	11. 10. 2017
Prebivalec	Kozjanski regijski park	06. 09. 2017
Prebivalka	Kozjanski regijski park	09. 10. 2017
Prebivalec	Kozjanski regijski park	05. 08. 2017
Prebivalka	Notranjski regijski park	17. 08. 2017
Prebivalec	Notranjski regijski park	27. 02. 2018
Prebivalec	Notranjski regijski park	25. 01. 2018
Prebivalka	Notranjski regijski park	13. 03. 2018
Prebivalka	Notranjski regijski park	13. 03. 2018
Prebivalec / nekdanji direktor	Regijski park Škocjanske jame	07. 10. 2017
Prebivalec	Regijski park Škocjanske jame	11. 11. 2017
Prebivalka	Regijski park Škocjanske jame	11. 11. 2017

Vir: Lastno delo.

Analiza delno strukturiranih intervjujev je težja in dolgoročnejša od drugih vrst raziskav (Kordeš & Smrdu, 2015, str. 41). Poznamo več oblik analiziranja, najbolj pogosto pa se uporabljajo vsebinska analiza, semiotična analiza, hermenevtična analiza in kvalitativna vsebinska analiza (Vogrinc, 2008, str. 57). Sama sem uporabila kvalitativno vsebinsko analizo, pri kateri je ključni proces kodiranje besedila (Vogrinc, 2008, str. 61). Ko zaradi prevelikega števila surovih podatkov teorije ne moremo narediti, uporabimo kodiranje, za katerega je značilno, da z združevanjem različnih podatkov pospešimo analizo (Kordeš & Smrdu, 2015, str. 41). Vogrinc (2008, str. 63) pravi, da se lahko pri procesu kodiranja uporabi deduktivni ali induktivni pristop. Uporabila sem deduktivni pristop, za katerega je značilno, da raziskovalec pripravi seznam kod pred začetkom analize podatkov in preverja, ali so se te kode pojavile v odgovorih ali ne.

Naslednji korak pri analizi je identificiranje tem, ko na podlagi pomena kod prepoznamo širše teme, s skupnim vsebinskim pomenom. Posamezna tema mora biti oblikovana tako, da je specifična za eno idejo, vendar dovolj široka, da zajame različne segmente besedila (Stirling, 2001, str. 392).

Tabela 9: Seznam kategorij in kod kvalitativne raziskave

Kategorija	Kode
Ekonomski steber	Ekonomska uspešnost Financiranja Vlaganja
Ekološki steber	Trajnostni razvoj Nadzor Obnovljivi viri energije
Družbeno-kulturni steber	Kulturna dediščina Lokalno prebivalstvo Odnosi
Zadovoljstvo obiskovalcev	Zadovoljstvo Ponudba Varnost
Ekološka izobraževanja	Izobraževanja Dostopnost informacij Dostopnost pravil
Prisotnost politične moči	Lokalna podpora Podpora države Podpora Evropske unije

Vir: Lastno delo.

4.3.2 Rezultati raziskave

V nadaljevanju predstavljam glavne rezultate raziskave. Posamezne odgovore intervjuvancev sem med seboj primerjala, iskala skupne točke oziroma razhajanja, izsledke pa sem razdelila na šest tematskih sklopov, tri stebre in tri zahteve. Z izsledki sem posredno odgovorila na predhodno zastavljena raziskovalna vprašanja.

4.3.2.1 Ekonomski steber

Pri ekonomskem okolju so opazne velike razlike med parki, saj ima park Škocjanske jame velik lasten dohodek s prodajo kart, medtem ko sta Kozjanski in Notranjski park finančno bolj odvisna od ustanoviteljev in je glavnina financiranja iz državnega oziroma občinskega proračuna. Deležniki v Kozjanskem in Notranjskem parku so mnenja, da nikoli ni dovolj finančnih sredstev in da ni možno narediti vsega, kar želiš, deležniki v parku Škocjanske jame pa so si enotni, da je cenovna politika parka primerna in da imajo dovolj finančnih sredstev za potrebna vlaganja. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da jim stojita ob strani tudi svet in ministrstvo, da lahko ta sredstva vlagajo v obnovo kulturnih spomenikov in v samo naravo. Posledično so tudi vsi vprašani iz parka Škocjanske jame mnenja, da finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok, medtem ko so pri Notranjskem in Kozjanskem parku mnenja glede tega deljena. Zaposlena v Kozjanskem parku in upravljavec Notranjskega parka pravita, da to ni njihovo poslanstvo, po dva prebivalca iz obeh parkov pa menijo, da finančni vložki ne omogočajo ekonomske uspešnosti na dolgi rok.

Parki imajo urejeno infrastrukturo s pomočjo evropskih sredstev. Kar se tiče komunalne in prometne infrastrukture, lahko vidimo, da Kozjanski park sodeluje z občinami in jim svetuje. Upravljavec slednjega pravi, da so zelo pozorni in pridobivajo informacije o posegih od Zavoda za varstvo narave. Pohvalil je občino Podčetrtek in njihovo kolesarsko stezo ter poudaril rastlinsko čistilno napravo. Glede na odgovore intervjuvancev imajo najbolj pomanjkljivo infrastrukturo v Notranjskem parku. Notranjski park ne sodeluje in ne investira. Upravljavec le-tega pravi, da je soglasodajalec občina, oni lahko samo podajo svoje mnenje. Park Škocjanske jame pa sodeluje z občino in tudi sam investira v pločnike, cestne površine, obnove, parkirišča in čistilno napravo. Upravljavec slednjega je poudaril financiranje nove, večje čistilne naprave, kjer so pri projektu upoštevali vse tri vasi. Projekt kanalizacijskega sistema in prečrpavanje v čistilno napravo sta bila izvedena iz njihovih sredstev in na njihovo pobudo.

Glavna vlaganja treh parkov so v: ohranjanje narave, infrastrukturo, raziskave, ozaveščanja in vzdrževanja. Glavni stroški pa so: stroški dela, materiala, investicije in infrastrukture. Vsi vprašani pa trdijo, da vlagajo tudi v razvoj inovacij. Upravljavec Kozjanskega parka pravi, da so inovativne tudi ideje, kot je njihov nov projekt Hall of fame.

Vsi parki se soočajo s povečanim obiskom v poletnih mesecih, samo park Škocjanske jame si prizadeva za sezonalizacijo z raznimi ukrepi, kot so zamik skupin, cenovna politika in reklame v zimskem času.

4.3.2.2 Ekološki steber

Pri odgovorih o naravnem okolju opazimo, da se vsi trudijo živeti čim bolj ekološko v skladu z razpoložljivimi sredstvi in znanjem. Zaposleni v Kozjanskem parku se grejejo na lokalno biomaso in imajo rastlinsko čistilno napravo za čiščenje odpadnih voda, vsi

varčujejo z rabo vode in energije ter se izogibajo plastiki in raje uporabljajo materiale za večkratno uporabo. Upravljavec Kozjanskega parka pravi, da pripomorejo k varovanju okolja z vzdrževanjem krajine, torej s košnjo ob primernem času, s prenosom žab čez cesto in s sodelovanjem s ključnimi lastniki. Intervjuvani iz Kozjanskega parka in parka Škocjanske jame so omenili, da organizirajo čistilne akcije po okolici parka, glede števila smetnjakov pa so si bili tudi precej enotni, da jih je več kot dovolj in da smetnjaki v naravo ne sodijo. Vsi vprašani ločujejo odpadke, Kozjanski regijski park in regijski park Škocjanske jame pa tudi organizirata čistilne akcije za bolj čisto okolje. Upravljavec parka Škocjanske jame pa je poudaril problematiko onesnaženja reke Reke. Redno opravljajo študije in meritve, popisali pa so tudi vse potencialne onesnaževalce. Intervjuvanci trdijo, da uporabljajo lokalne materiale za večkratno uporabo, kolikor se le da, in da se izogibajo plastiki.

Vsi so potrdili, da prepovedi izhajajo iz zakonskih aktov in da zaradi obstoja parka ni nobenih posebnih prepovedi. Kar pa se reguliranih dejavnosti tiče, pa so v Notranjskem parku poudarili režim košnje in čolnarjenje, v parku Škocjanske jame pa gradnjo oziroma popravilo hiš. Za nadzor nad parki naj bi skrbeli naravovarstveni nadzorniki, redarji, inšpekcija, policija in zaposleni. Vendar vprašani iz Kozjanskega in Notranjskega regijskega parka menijo, da je za nadzor slabo poskrbljeno. V večini pa so pohvalili nadzor v regijskem parku Škocjanske jame. Za nadzor skrbijo številni naravovarstveni nadzorniki, uporabljajo videonadzor, v času večjega obiska pa naj bi imeli povečan tudi nadzor s strani osebja.

V Kozjanskem regijskem parku imajo dva naravovarstvena nadzornika, 10 zaposlenih pa ima opravljen tudi izpit za prekrškovni organ za naravovarstveni nadzor. Upravljavec je poudaril težavo, da naravovarstvenemu nadzoru manjkajo uniforme. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da je število nadzornikov veliko na majhnem območju, zato je tudi število prekrškov manjše. Intervjuvanci iz Notranjskega parka pa so poudarili, da je za nadzor slabo poskrbljeno in da nihče ne sankcionira kršiteljev. Upravljavec le-tega pravi, da v parku ni poudarjen naravovarstveni nadzor, v primeru prekrškov so primorani klicati policijo, redarstvo ali ustrezni inšpektorat. Zaposleni v Notranjskem parku pa pravi, da je kaznivih dejanj zelo malo, se pa pojavljajo prekrški, kot je vožnja po naravnem okolju.

Veliko možnosti za izboljšave je tudi pri obnovljivih virih energije. Sedež Kozjanskega parka ima urejeno gretje na lokalno biomaso in rastlinsko čistilno napravo za čiščenje odpadnih voda, prebivalka v Notranjskem regijskem parku uporablja delno vetrno energijo in ponudnik v parku Škocjanske jame sončno energijo. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da imajo v načrtu sončno energijo, so pa večino goriv zamenjali s toplotnimi črpalkami. Drugi intervjuvanci še ne uporabljajo virov zelene energije.

4.3.2.3 Družbeno-kulturni steber

Odgovori kažejo, da v Kozjanskem in Notranjskem parku vprašani niso zadovoljni z načini ohranjanja kulturne dediščine, da je kulturne dediščine preveč in da so načini za ohranjanje le-te slabi oziroma jih ni. Zaposlena v Kozjanskem parku pravi, da je njihovo glavno poslanstvo varovanje narave ter da v obnovo kulturne dediščine ne smejo več vlagati finančnih sredstev. Nasprotno pa zaposleni v parku Škocjanske jame pravijo, da njihovi načini vključujejo nadzor, raziskave, promocijo in obnove. Pravijo, da imajo v parku Škocjanske jame zaposleno osebo, ki skrbi za kulturno dediščino. Vsi intervjuvanci pa so si enotni pri mnenju, da lokalno prebivalstvo ni vključeno pri odločitvah o ohranjanju kulturne dediščine, saj je le-to stvar spomeniškega varstva. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da niso soglasodajalci, temveč je to Zavod za kulturno dediščino.

Parki v sodelovanju z občino prirejajo kulturne prireditve, je pa tu še precej možnosti za izboljšave. Notranjski regijski park ohranja narodno nošo in trži drevak. Kot pravi upravljavec parka, ima ena družina v lasti dva drevaka, oni pa poskušajo zagotoviti, da bi ta drevak preživel. Kozjanski regijski park vsako leto priredi Praznik kozjanskega jabolka. Zaposlena v Kozjanskem parku pravi, da je to ena najbolj odmevnih okoljskih prireditev, ki vsako leto privabi veliko število ponudnikov in obiskovalcev prireditve. Kot pravi upravljavec parka, omenjeni dogodek letno obišče do 15.000 ljudi v dveh dneh. Vsako leto organizirajo tudi festival ekološke hrane in različne delavnice.

90 % vprašanih je odgovorilo, da park pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva, tako neposredno kot tudi posredno. Upravljavec Kozjanskega parka trdi, da so vsi zaposleni domačini, medtem ko upravljavca Notranjskega parka in parka Škocjanske jame pravita, da pri zaposlitvah dajejo prednost domačinom. Z eno izjemo pri Notranjskem parku vsi vprašani zaznavajo koristi od parka, od zaposlitve do urejenosti okolja in ohranjene narave.

Načeloma lokalno prebivalstvo nima negativnih izkušenj z obiskovalci, še največ nezadovoljstva so izrazili prebivalci Notranjskega regijskega parka, kjer pravijo, da imajo težavo tudi z onesnaževanjem okolja.

Odnosi med deležniki so glede na odgovore intervjuvancev zelo različni. Zaposlen iz Notranjskega parka pravi, da so nekateri odnosi dobri in korektni, drugi pa slabši, saj nekateri mislijo samo na svoje koristi. Upravljavec Kozjanskega parka pravi, da se ljudje radi med seboj prepirajo in se ne spoštujejo, vendar nekih velikih sporov ni. Se pa vsi trudijo komunicirati in dogovarjati z deležniki. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da imajo z domačini redna srečanja in sestanke.

Upravljavec Kozjanskega parka pravi, da so pri njih dobrodošle vse skupine gostov. Trend v porastu so naravoslovni tabori za najmlajše, zanimanje pa je tudi za delavnice za odrasle, družine, upokoјence in združenja. Med obiskovalci je tudi večje število tujcev, kot so Avstralci, Rusi, Italijani, Avstrijci, Nemci, Danci in Francozi. V parku Škocjanske jame se

obiskovalci razlikujejo glede na sezono. Tako spomladi prevladujejo šolske skupine, preko zime pa upokoјenci in turisti iz oddaljenih krajev. Upravlјavec pravi, da so prevladujoči delež tuji obiskovalci, njihova ciljna skupina pa so izobraženi gostje. Kot pravi zaposlen v Notranjskem parku, v parku ocenjujejo približno 25.000 obiskovalcev na leto, od tega največ Slovencev, med tujci pa prevladujejo Francozi. Njihove ciljne skupine so starejši, pari in ljubitelji narave.

4.3.2.4 Zadovolјstvo obiskovalcev

Glede na odgovore zaposlenih v treh parkih, so obiskovalci na splošno zadovolјni s ponudbo v parkih. Vendar po mnenju vprašanih v Kozjanskem in Notranjskem parku primanjkuje turističnih objektov, s poudarkom na prenočitvenih kapacitetah. Upravlјavec parka Škocjanske jame meni, da v parku manjkata kamp in boljša, luksuzna ponudba. Zaposleni v Notranjskem parku pravi, da turističnih objektov ne bo nikoli dovolј, zaposlena v Kozjanskem parku pa pravi, da ima večja skupina možnost prenočiti samo v Termah Olimia. V parkih so možne izboljšave tudi pri ponudbi prehrane. Upravlјavec parka Škocjanske jame trdi, da restavracija v omenjenem parku v visoki sezoni ponuja hitro hrano po visokih cenah. Upravlјavec Notranjskega parka pravi, da z izjemo nekaterih turističnih kmetij, ponudba hrane v Notranjskem parku ne temelji na parkovnih vsebinah, da manjka ponudba bio, lokalnih pridelkov. Vprašani pa so najbolj pohvalili ponudbo hrane v Kozjanskem regijskem parku. Po mnenju zaposlenih je v Kozjanskem parku ponudba hrane dobra. Upravlјavec Kozjanskega parka pa pravi, da imajo obiskovalci na voljo tudi lokalno hrano, kot je koreјev.

Vsi trije parki imajo možnost vodenih ogledov, ponudba pa se razlikuje od parka do parka, saj imajo različne naravne danosti. Upravlјavec Notranjskega parka pravi, da v omenjenem parku ponudba ni na želeni ravni, da so vodeni ogledi na voljo samo za organizirane skupine. Prebivalec iz Notranjskega parka pa pravi, da največ vodenj opravijo agencije, ki nenadzorovano in neevidentirano vstopajo na območje parka. Upravlјavec Kozjanskega parka meni, da je ponudba vodenih ogledov v omenjenem parku dobra, po predhodnem dogovoru možna tudi čez vikende. Upravlјavec parka Škocjanske jame pa pravi, da imajo za vodenje po jami za to usposobljene zaposlene, možno pa je vodenje tudi po učni poti. V vseh treh parkih je na voljo veliko možnosti za rekreacijo. Obiskovalci imajo na voljo pohodništvo, kolesarjenje ter v Notranjskem regijskem parku tudi čolnarjenje, drsanje in ribolov. Po mnenju zaposlenega v Notranjskem parku, so glavni motivi za obisk parka obisk jezera, opazovanje medveda ter ohranjena narava.

Park Škocjanske jame ima poskrbljeno tudi za gibalno ovirane, saj imajo omogočen izhod iz jam z dvigalom, invalidom, ki jim ni omogočen vhod v jame, pa ponujajo virtualni ogled jame.

Parki uporabljajo IT-tehnologijo, kot so internet, video nadzor, letni kino, elektronsko vodenje, kamere in projektor. Upravlјavec Kozjanskega parka pravi, da imajo tudi sistem

obveščanja o dogodkih prek SMS-poštarja, kar jim omogoča poslati obvestilo na 300 telefonov. Od leta 2015 je v Kozjanskem parku na voljo avdio vodič, poudaril pa je tudi aplikacijo Nexto, ki je namenjena promociji naravnih in kulturnih znamenitosti. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da so skozi jamo speljali optiko in postavili nadzorni sistem, kamere in domofone.

Vsi parki imajo poskrbljeno za varnost obiskovalcev z ograjami in opozorilnimi tablamami na nevarnih odsekih ter označenimi potmi. Upravljavec Kozjanskega parka pravi, da imajo obiskovalce svojih dejavnosti zavarovane. Na nevarnih odsekih so obnovili stopnišče tudi žičnato ograjo, večjo nevarnost kot sam prostor pa predstavljajo klopi in kače. V parku Škocjanske jame imajo za namen varnosti postavljene tudi kamere po celi jami.

4.3.2.5 Ekološka izobraževanja

Ekološka izobraževanja za zainteresirano javnost so osnovna dejavnost vseh treh regijskih parkov. Upravljavec parka Škocjanske jame pravi, da organizirajo veliko število izobraževanj. Sami poskrbijo za plačilo predavateljem in za promocijo. Upravljavec Notranjskega parka pa pravi, da imajo parkovne večere na različne naravovarstvene teme, raziskovalne počitnice in festival okoljevarstvenega filma.

V vseh treh parkih je prisoten informacijski center za obiskovalce, Notranjski regijski park pa s pomočjo sredstev Evropske unije gradi tudi nov informacijski center pri vhodu v park. Vsi trije parki imajo urejeno učno pot za obiskovalce. Informacije imajo tako dostopne v informacijskem centru in na spletni strani, najdemo pa jih lahko tudi v tiskanem gradivu in na informacijskih tablah. Upravljavec Notranjskega parka meni, da so glede dostopnosti informacij zgleden primer, upravljavec Kozjanskega parka pa je poudaril pomanjkanje denarja za ponatis letakov in brošur.

V regijskem parku Škocjanske jame in Kozjanskem regijskem parku so prisotne table s piktogrami, kjer so dostopna in vidna pravila za obnašanje. Na tablah se odraža tudi strategija parka. Manj opazne table s pravili so v Notranjskem regijskem parku.

4.3.2.6 Prisotnost politične moči

Raziskava je pokazala, da v Kozjanskem parku vsi vprašani čutijo lokalno podporo. Zaposleni, vključno z upravljavcem, so pohvalili sodelovanje z lokalnimi oblastmi, medtem ko so prebivalci in lokalni ponudniki poudarili pomoč prek subvencij in razpisov. Nasprotno pa vprašani ne zaznavajo podpore države oziroma jo zaznavajo le v minimalnem finančnem obsegu. Rezultati kažejo, da si le-ta prizadeva za trajnostni razvoj, težava pa je izvedbena plat, saj je, kot je rekel upravljavec Kozjanskega parka, »o vseh teh velikih idejah lažje govoriti, kot pa narediti«. V primerjavi z državo pa deležniki dobro zaznavajo podporo Evropske unije. Zaradi statusa zaščenega območja se podpora kaže prek projektov in subvencij. Zaposlena v Kozjanskem parku je poudarila subvencije za obdelavo kmetijskih površin.

V Notranjskem parku so si vprašani, z izjemo enega prebivalca, enotni. Podpora lokalne oblasti se čuti, saj je ustanovitelj parka občina. Je pa upravljavec parka mnenja, da občina nudi podporo samo pri tistih projektih, pri katerih vidi tudi lastne koristi. Nasprotno pa vprašani ne zaznavajo podpore države oziroma jo zaznavajo le v minimalnem finančnem obsegu. Upravljavec Notranjskega parka pravi, da bi bila na ravni ministrstev potrebna boljša komunikacija, hkrati pa državni cilji nimajo finančnih stebrov, kar pomeni, da denarja za realizacijo teh ciljev ni. Notranjski park pridobiva evropska sredstva prek evropskih projektov, kot je projekt Life, in prek kmetijske subvencije.

V primerjavi s Kozjanskim in Notranjskim parkom pa v parku Škocjanske jame lokalne podpore ni čutiti. Upravljavec slednjega pravi, da lokalna skupnost nima dovolj znanja o njihovem delu. Zaposleni v parku Škocjanske jame pa meni, da je sodelovanje enostransko in da je premalo pomoči lokalne skupnosti. Tako kot pri drugih dveh parkih tudi v parku Škocjanske jame vprašani ne zaznavajo podpore države oziroma jo zaznavajo le v minimalnem finančnem obsegu. Upravljavec pogoša, da bi dobili svoj status v državnem merilu, eden izmed ponudnikov v parku Škocjanske jame pa je celo mnenja, da država služi na račun parka. Zaradi statusa zaščitenega območja se podpora EU kaže prek projektov in subvencij. Upravljavec pravi, da imajo zaradi statusa naravne in kulturne dediščine pri marsikaterem programu financiranja določeno prednost. Prebivalca v Škocjanskih jamah pa sta poudarila finančno podporo za čistilno napravo in podporo pri obnovi hiš.

Tako Kozjanski regijski park kot tudi Regijski park Škocjanske jame sta v lasti države, zato je na vodenje parka velik vpliv državna politika ter odločitve sprejemajo državni uradniki in direktor, Notranjski regijski park pa je ustanovila občina Cerknica, zato se odločitve sprejemajo na občinski ravni. Kljub vsemu pa se večini vprašanim zdi trenutni politični sistem vzdržen. Izjeme so: zaposlena v Kozjanskem parku, ki si želi več samostojnosti, ponudnik v Škocjanskih jamah, ki je mnenja, da je prisotnega premalo sodelovanja, ter prebivalca Kozjanskega parka in dva prebivalca Notranjskega parka, ki se jim sistem ne zdi vzdržen.

Strategija parkov je med drugim varovanje in ohranjanje narave, prevladujoči delež intervjuvanih iz Notranjskega parka pa trdi, da s strategijo parka niso seznanjeni in da se le-ta ne odraža v opozorilnih tablah, medtem ko udeleženci iz parka Škocjanske jame in Kozjanskega parka pravijo, da so seznanjeni s strategijo in da se ta odraža v tablah s piktogrami.

4.3.3 Omejitve in priporočila za nadaljnja raziskovanja

Raziskava magistrskega dela temelji na intervjujih z deležniki slovenskih regijskih parkov. Za boljšo primerjavo rezultatov sem poskušala oblikovati vprašanja za vse deležnike čim bolj enaka. Zaradi obširnosti intervjuja in strokovnih, kompleksnih vprašanj sem dobila

precej negativnih odgovorov, s pojasnilom, da nimajo časa ali pa potrebnega znanja. Majhna odzivnost je bila predvsem na strani lokalnih ponudnikov.

Poleg upravljavcev, zaposlenih, lokalnega prebivalstva in lokalnih ponudnikov je bil moj namen pridobiti odgovore tudi od obiskovalcev, vendar se je izkazalo, da vprašanja in tematika za slednje niso primerni. Nekateri naključni intervjuvani obiskovalci niso niti vedeli, da so na območju parka, drugi pa niso bili dobro seznanjeni z delovanjem parka. Zaradi tega sem bila primorana iz raziskave izključiti mnenja turistov, kar pa je treba raziskati v prihodnje.

Zaradi zgoraj naštetih razlogov je vzorec za raziskavo precej majhen. Poleg osebnih obiskov parkov sem poslala več kot 100 elektronskih sporočil in opravila okoli 20 telefonskih klicev. Z večino sem se sestala osebno, nekateri pa so želeli opraviti intervju prek telefona ali pa odgovoriti kar prek elektronske pošte, kjer se pojavi težava zaradi napačnega razumevanja vprašanj in krajših, neuporabnih odgovorov. Skupaj sem zbrala 25 anketiranih.

Z nekaterimi sodelujočimi je bilo potrebno veliko prilagajanja in usklajevanja. Tako sem morala za določene termine opraviti številne klice in poslati več elektronskih sporočil, da sem po številnih prošnjah dobila termin za sestanek. Ena izmed glavnih omejitev pri raziskavi je bil torej dolgotrajen proces pridobivanja odgovorov. Za celoten proces intervjujev sem potrebovala približno eno leto.

Kot zadnjo omejitev bi poudarila pomanjkanje literature s področja dobrih parkovnih praks po svetu. Kljub vsem omejitvam sem pridobila več kakovostnih odgovorov, ki so bili ključni za moje magistrsko delo.

Raziskava lahko služi kot izhodišče za nadaljnja raziskovanja, zato bom podala nekaj priporočil za le-ta. Ena izmed glavnih omejitev je bila izključenost mnenja obiskovalcev parkov. Zato bi kot prvo priporočilo poudarila vključenost turistov v raziskavo. Najbolj primeren bi bil anketni vprašalnik z bolj splošnimi vprašanji, s katerimi bi pridobili njihovo mnenje o samem delovanju parka, urejenosti okolja in gostoljubnosti domačinov.

Predlagala pa bi tudi bolj poglobljeno analizo odnosa lokalnega prebivalstva do samega parka, saj je raziskava pokazala, da domačini nimajo dovolj strokovnih informacij in da je v večini vključeno precej nizko zadovoljstvo z delovanjem parka.

V nadaljevanju bi predlagala tudi razširjeno analizo na druge parke. Pri primerjavi z drugimi evropskimi regijskimi parki bi dobili boljši vpogled v prednosti in pomanjkljivosti naših parkov ter bi lažje podali predloge za boljši trajnostni razvoj.

SKLEP

Število zavarovanih območij po svetu stalno narašča. Prav tako pa narašča tudi povpraševanje po turizmu na zavarovanih območjih. Zavarovana območja so trenutno ena izmed najbolj privlačnih turističnih destinacij. Ljudje se v parke zatekajo iz svojega vsakodnevnega, stresnega življenja. Glavni motiv obiska zavarovanih območij je ohranjena narava, glavne dejavnosti pa so šport, sprostitve, meditacija, druženje, pomembno vlogo pa imata tudi gostoljubnost lokalnega prebivalstva in lokalna hrana. Turisti se želijo učiti o lokalni flori in favni ter doživeti stik z lokalno skupnostjo. Zanimanje za trajnostni turizem odraža tudi vse večjo družbeno odgovornost do okolja. Pomembno vlogo pri povpraševanju pa igra tudi varnost destinacije. Zavedati se je treba varnostnih pričakovanj obiskovalcev in jim pojasniti razmere na destinaciji.

V Sloveniji imamo tri regijske parke: Notranjski regijski park, Regijski park Škocjanske jame in Kozjanski regijski park. Njihov skupni interes je ohranjanje narave in varovanje kulturne pokrajine. V tem smislu lahko parke obravnavamo tudi kot javno dobro. Naravna in kulturna raznolikost sta namreč dobrini, ki ju ni mogoče opisati samo z ekonomskimi kriteriji ampak je ta raznolikost v prenekaterih primerih lahko neprecenljiva in tako javni interes nadvlada ekonomskega.

Kljub skupnim interesom pa se trije parki precej razlikujejo. Kozjanski regijski park in Regijski park Škocjanske jame sta v lasti države, kar pomeni, da ima na vodenje parka velik vpliv država, medtem ko je Notranjski regijski park ustanovila občina Cerknica, zato se odločitve sprejemajo na občinski ravni. Velika razlika pa se opazi tudi pri ekonomskem okolju, saj ima Regijski park Škocjanske jame velik lasten dohodek iz prodaje kart, medtem ko sta Kozjanski in Notranjski regijski park finančno bolj odvisna od ustanoviteljev in je glavnina financiranja iz državnega oziroma občinskega proračuna. Zaradi večjih dohodkov park Škocjanske jame več denarja vlaga tudi v območje parka in njegovo okolico.

Empirična raziskava je pokazala, da je turizem v slovenskih regijskih parkih usmerjen v trajnostni razvoj, so pa možne še določene izboljšave. Podpora EU je občutna in se odraža prek projektov in subvencij. Evropska skupnost je sprejela tudi ptičjo in habitatno direktivo, ki sta skupaj osnova območij Natura 2000. Glede na odgovore intervjuvancev pa je pomoč države precej pomanjkljiva oziroma jo zaznavajo le v minimalnem finančnem obsegu. Ker Kozjanski in Notranjski regijski park nimata dovolj lastnih sredstev, intervjuvanci pravijo, da nikoli ni dovolj finančnih sredstev za potrebna vlaganja. Pomanjkljivo je tudi vključevanje lokalnega prebivalstva v odločitve parka, saj so odločitve po večini odvisne od same zakonodaje, vendar pa pri zaposlovanju dajejo prednost lokalnemu prebivalstvu. V večini vsi zaznavajo koristi od parka, lokalno prebivalstvo v Kozjanskem parku pa se zaradi obiskovalcev parka sooča z onesnaževanjem okolja. Možne izboljšave so tudi na področju nadzora v Notranjskem in Kozjanskem parku.

Vsi intervjuvanci se trudijo živeti čim bolj ekološko v skladu z razpoložljivimi sredstvi in znanjem. Ekološka izobraževanja za zainteresirano javnost so osnovna dejavnost vseh treh regijskih parkov. Kozjanski regijski park in Regijski park Škocjanske jame organizirata čistilne akcije za bolj čisto okolje. Regijski park Škocjanske jame pa si prizadeva za sezonalizacijo z raznimi ukrepi, kot so zamik skupin, cenovna politika in reklame v zimskem času.

Na številnih zavarovanih območjih je turizem eden izmed glavnih virov dohodka in je ključna sestavina, ki jo je treba upoštevati pri upravljanju parkov. Vendar pa turizem na zavarovanih območjih predstavlja tako priložnosti kot tudi nevarnosti. Vplivi turizma na okolje so odvisni od oblike turizma. Ker so ta območja ekološko občutljiva, jih je treba upravljati trajnostno. Prekomeren in nenadzorovan obisk lahko trajno škodi destinaciji. Temeljni element pri načrtovanju turizma na zavarovanih območjih mora biti trajnost. Turizem mora prispevati k ciljem zavarovanih območij in jih ne ogrožati. Upravljalci zavarovanih območij se ne smejo ravnati samo po gospodarskem vidiku. Uskladiti morajo družbene, ekološke in ekonomske cilje ter zagotavljati dobro počutje in zadovoljstvo tako obiskovalcev kot tudi vseh drugih deležnikov. Nujna je prisotnost politične moči, za učinkovito izvajanje trajnostnega turizma pa so pomembna tudi ekološka izobraževanja za vse zainteresirane skupine.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za okolje. (brez datuma a). *Kazalci okolja v Sloveniji*. Pridobljeno 11. oktobra 2018 iz http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=755
2. Agencija Republike Slovenije za okolje. (brez datuma b). *Register zavarovanih območij*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz http://kazalci.arso.gov.si/xml_table?data=graph_table&graph_id=16224&ind_id=755
3. Agencija Republike Slovenije za okolje. (brez datuma c). *Širša zavarovana območja*. Pridobljeno 27. januarja 2017 iz <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%c4%8dja/SeznamParkov.htm>
4. Alič, A. & Cvikl, H. (2011). *Uvod v turizem in destinacijski menedžment*. Ljubljana: Zavod IRC.
5. Allan, A. J. M. (2008). *Decision-making in conservation: a model to improve the allocation of resources amongst national parks* (doktorska disertacija). Palmerston North: Massey University.
6. Archer, B., Cooper, C. & Ruhanen, L. (2005). The positive and negative impacts of tourism. V W. F. Theobald (ur.), *Global tourism* (str. 79–102). Amsterdam: Elsevier.
7. Baltaretu, A. (2011). Methods of monitoring the visitors inside the natural protected areas. *Cactus tourism journal*, 2(2), 39–43.

8. Belle, E., Stolton, S., Dudley, N., Hockings, M. & Burgess, N. D. (2012). *Protected area management effectiveness: a regional framework and additional METT module for monitoring the effects of climate change*. Cambridge: UNEP.
9. Belsoy, J., Korir, J. & Yego, J. (2012). Environmental impacts of tourism in protected areas. *Journal of environment and earth science*, 2(10), 64–73.
10. Berginc, M. (2005). Vloga države pri spodbujanju in omejevanju turističnega razvoja v zavarovanih območjih. V *Turizem v zavarovanih območjih* (str. 5–8). Ljubljana: Turistična zveza Slovenije.
11. Borrini-Feyerabend, G., Dudley, N., Jaeger, T., Lassen, B., Pathak Broome, N., Phillips, A. & Sandwith, T. (2013). *Governance of protected areas: from understanding to action*. Gland: IUCN.
12. Bott, A. L., Grabowski, S. & Wearing, S. (2011). Stakeholder collaboration in a prospective world heritage area: the case of Kokoda and the Owen Stanley Ranges. *Cosmopolitan civil societies journal*, 3(2), 35–54.
13. Bramwell, B. & Alletorp, L. (2001). Attitudes in the Danish tourism industry to the roles of business and government in sustainable tourism. *International journal of tourism research*, 3(2), 91–103.
14. Bregar, L., Zagmajster, M. & Radovan, M. (2010). *Osnove e-izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
15. Brokaj, R. (2014). Local government's role in the sustainable tourism development of a destination. *European scientific journal*, 10(31), 103–117.
16. Chapman, J., De Lacy, T. & Whitmore, M. (2006). Sustainability practice and sustainable use. V M. Lockwood, G. L. Worboys & A. Kothari (ur.), *Managing protected areas: a global guide* (str. 377–405). London: Earthscan.
17. Chiesura, A. (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and urban planning*, 68(1), 129–138.
18. Cigale, D., Lampič, B. & Mrak, I. (2010). Turistični obisk in zavarovana območja – primer Triglavskega narodnega parka. *Dela*, 21(33), 75–96.
19. Čeligoj, J. (2016). Tradicionalne prireditve v parku. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 83–87). Škocjan: Park Škocjanske jame.
20. Davis, C., Petersen, R. & Thau, D. (2014, 11. november). New technology can help ensure that protected areas stay protected. *World resources institute*. Pridobljeno 30. aprila 2017 iz <http://www.wri.org/blog/2014/11/new-technology-can-help-ensure-protected-areas-stay-protected>
21. Dawson, T. P., Jackson, S. T., House, J. I., Prentice, I. C. & Mace, G. M. (2011). Beyond predictions: biodiversity conservation in a changing climate. *Science*, 332(6025), 53–58.
22. Debevec, A., Kranjc, A., Mihevc, A., Peric, B. & Slapnik, R. (2005). *Škocjanske jame – v nedrjih klasičnega krasa*. Škocjan: Park Škocjanske jame.

23. Debevec, V. & Kranjc, D. (2016). Izobraževanje v parku. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 51–56). Škocjan: Park Škocjanske jame.
24. Debevec, V. & Peric, B. (2016). Monitoringi in raziskave v jami. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 17–20). Škocjan: Park Škocjanske jame.
25. Deguignet, M., Juffe-Bignoli, D., Harrison, J., MacSharry, B., Burgess, N. & Kingston, N. (2014). *2014 United Nations list of protected areas*. Cambridge: UNEP-WCMC.
26. Dias, A. K. & Begg, M. (1994). Environmental policy for sustainable development of natural resources. *A United Nations sustainable development journal*, 18(4), 275–286.
27. Dudley, N. (2008). *Guidelines for applying protected area management categories*. Gland: IUCN.
28. Eagles, P. F. J. & Hillel, O. (2008). Improving protected areas finance through tourism. V *Protected areas in today's world: their values and benefits for the welfare of the planet: technical series No. 36* (str. 77–86). Montreal: UNEP.
29. Eagles, P. F. J. & McCool, S. F. (2002). *Tourism in national parks and protected areas: planning and management*. London: CABI.
30. Eagles, P. F. J., Bowman, M. E. & Chang-Hung Tao, T. (2001). *Guidelines for tourism in parks and protected areas of East Asia*. Gland: IUCN.
31. Eagles, P. F. J., McCool, S. F. & Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: guidelines for planning and management*. Gland: IUCN.
32. Eck, R. W. & Wilson, E. M. (2001). Transportation needs of national parks and public lands. V *Transportation in the new millennium* (str. 1–3). Washington DC: Transportation Research Board, National Research Council.
33. ECOTRANS. (2004). *The VISIT initiative: tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability*. Saarbrücken: The VISIT Initiative.
34. Emerton, L., Bishop, J. & Thomas, L. (2006). *Sustainable financing of protected areas: a global review of challenges and options*. Gland: IUCN.
35. Erdogan, N. & Tosun, C. (2009). Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: case of Goreme Historical National Park. *International journal of hospitality management*, 28(3), 406–414.
36. Europarc Federation. (2012). *Guide to sustainable tourism in protected areas*. Pridobljeno 9. oktobra 2018 iz https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/05/2012_Parks_and_Benefits_Guide_to_sustainable_tourism_in_Protected_Areas.pdf
37. Europarc Federation. (2015). *Sustainable tourism in protected areas*. Pridobljeno 9. oktobra 2018 iz https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2015/12/ECST_2015.pdf

38. European Commission. (2016). *European Union support for sustainable use and conservation of nature in developing countries*. Pridobljeno 20. aprila 2017 iz https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/publication-eu-nature-conservation-for-development-b4life-20160901_en.pdf
39. European Environment Agency. (2014, 21. november). *Protected areas cover a quarter of Europe's land and almost 6% of regional seas*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz <https://www.eea.europa.eu/highlights/protected-areas-cover-a-quarter>
40. European Environment Agency. (2015, 19. februar). *Nationally designated protected areas*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nationally-designated-protected-areas/nationally-designated-protected-areas-assessment-3>
41. European Environment Agency. (2018, 19. december). *Nationally designated protected areas*. Pridobljeno 5. maja 2019 iz <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nationally-designated-protected-areas-10/assessment>
42. GEAart d. o. o. (brez datuma). *MAB – človek in biosfera*. Pridobljeno 8. oktobra 2018 iz <https://www.naravniparkislovenije.si/slo/zanimivosti/mab-clovek-in-biosfera>
43. Goldstein, W. (2003). *Communication, education and public awareness for protected areas West Asia and North Africa*. Gland: IUCN.
44. Grainger, A. (2004). Introduction. V M. Purvis & A. Grainger (ur.), *Exploring sustainable development: geographical perspectives* (str. 1–32). London: Earthscan.
45. Hall, C. M. & Frost, W. (2009). Introduction: the making of the national parks concept. V W. Frost & C. M. Hall (ur.), *Tourism and national parks* (str. 3–15). London: Routledge.
46. Hall, C. M. & Lew, A. (1998). *Sustainable tourism: a geographical perspective*. Harlow: Longman.
47. Hamu, D., Auchincloss, E. & Goldstein, W. (2004). *Communicating protected areas*. Gland: IUCN.
48. Harper, C. K. (2007). Climate change and tax policy. *Boston college international and comparative law review*, 30(2), 410–460.
49. Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
50. International Union for Conservation of Nature. (2000). *Financing protected areas*. Gland: IUCN.
51. International Union for Conservation of Nature. (brez datuma). *Protected area categories*. Pridobljeno 30. januarja 2017 iz <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areas-categories>
52. Israr, M., Shaukat, S. N., Shafi, M. M., Ahmad, N., Baig, S. & Nasir, M. (2009). Role of host community in promotion of eco-tourism in the northern areas of Pakistan. *Sarhad journal of agriculture*, 25(4), 629–634.
53. Jančar, T. & Trebušak, M. (2000). Ptice Kozjanskega regijskega parka. *Acrocephalus*, 21(100), 107–134.

54. Javni zavod Park Škocjanske jame. (brez datuma a). *Kulturna dediščina*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/zavarovano-obmocje/kulturna-dediscina>
55. Javni zavod Park Škocjanske jame. (brez datuma b). *Naravna dediščina*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/zavarovano-obmocje/naravna-dediscina>
56. Javni zavod Park Škocjanske jame. (brez datuma c). *Osebna izkaznica jam*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/skocjanske-jame/osebna-izkaznica-jam>
57. Javni zavod Park Škocjanske jame. (brez datuma č). *Upravljalni načrt*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/uprava-parka/upravljalni-nacrt>
58. Jerič, M. (2008). *Notranjski regijski park in regijski park Moravski kras – primerjalna analiza* (diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
59. Jones, B. & Scott, D. (2006). Climate change, seasonality and visitation to Canada's national parks. *Journal of park & recreation administration*, 24(2), 42–62.
60. Jones, P. J. S. & Burgess, J. (2005). Building partnership capacity for the collaborative management of marine protected areas in the UK: a preliminary analysis. *Journal of environmental management*, 77(3), 227–243.
61. Jurinčič, I. & Popič, A. (2009). Sustainable tourism development in protected areas on the pattern of Strunjan landscape park. *Varstvo narave*, 22(22), 177–192.
62. Kordeš, U. & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
63. Kozjanski park. (2016). *Program dela in finančni načrt javnega zavoda Kozjanski park za leto 2016*. Podsreda: Javni zavod Kozjanski park.
64. Kozjanski park. (2018, 10. oktober). *Praznik kozjanskega jabolka*. Pridobljeno 8. oktobra 2018 iz <https://kozjanski-park.si/?p=3702>
65. Kozjanski park. (brez datuma a). *Biosferno območje*. Pridobljeno 8. oktobra 2018 iz https://kozjanski-park.si/?page_id=299
66. Kozjanski park. (brez datuma b). *Habitati*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=274
67. Kozjanski park. (brez datuma c). *Kulturna dediščina*. (2012). Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=195
68. Kozjanski park. (brez datuma č). *Narava in Natura 2000*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=193
69. Kozjanski park. (brez datuma d). *Naravne znamenitosti*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=288
70. Kozjanski park. (brez datuma e). *Ponudba za obiskovalce*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=974
71. Kozjanski park. (brez datuma f). *Primeri dobrih praks*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz http://kozjanski-park.si/?page_id=199
72. Lausche, B. (2011). *Guidelines for protected areas legislation*. Gland: IUCN.

73. Leung, Y. F., Spenceley, A., Hvenegaard, G. & Buckley, R. (2015). *Tourism and visitor management in protected areas: guidelines towards sustainability*. Gland: IUCN.
74. Leverington, F., Kettner, A., Nolte, C., Marr, M., Stolton, S., Pavese, H., Stoll-Kleemann, S. & Hockings, M. (2010). *Protected area management effectiveness assessments in Europe*. Bonn: Bundesamt für Naturschutz.
75. Lundmark, L. J. T., Fredman, P. & Sandell, K. (2010). National parks and protected areas and the role for employment in tourism and forest sectors: a Swedish case. *Ecology and society*, 15(1), 19–42.
76. Malviya, S. (2005). *Tourism leisure and recreation*. Delhi: Isha Books.
77. Manning, R. E. (2002). How much is too much? Carrying capacity of national parks and protected areas. V A. Arnberger, C. Brandenburg & A. Muhar (ur.), *Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas. conference proceedings* (str. 306–313). Vermont: University of Vermont.
78. Merc, M. (2015, 18. maj). Več kot tretjina Slovenije je del mreže posebej varovanih območij, imenovane Natura 2000. *Statistični urad Republike Slovenije*. Pridobljeno 9. oktobra 2018 iz <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5195>
79. Metsahallitus. (2016). *Sustainable tourism in protected areas – guide for tourist companies*. Vantaa: Metsahallitus.
80. Mihalič, T. (1995). *Ekonomija okolja v turizmu*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
81. Mihalič, T. (2000). Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness. *Tourism management*, 21(1), 65–78.
82. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
83. Mihalič, T. (2008). *Turizem. Ekonomski vidiki*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
84. Mihalič, T. (2016). Sustainable-responsible tourism discourse – towards »responsustable« tourism. *Journal of cleaner production*, 111(B), 461–470.
85. Ministrstvo za okolje in prostor. (2016). *Primerjava območij Natura 2000 v Sloveniji med leti 2004, 2013 in 2016*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Primerjava_N2K_2004_2016_20160725_MOP.pdf
86. Ministrstvo za okolje in prostor. (brez datuma a). *O naturi 2000*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz <http://www.natura2000.si/o-naturi-2000/>
87. Ministrstvo za okolje in prostor. (brez datuma b). *Kaj je natura 2000*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz <http://www.natura2000.si/o-naturi-2000/kaj-je-natura-2000/>
88. Ministrstvo za okolje in prostor. (brez datuma c). *Natura 2000 v Sloveniji*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz <http://www.natura2000.si/o-naturi-2000/natura-2000-v-sloveniji/>
89. Ministrstvo za okolje in prostor. (brez datuma č). *Narodni, regijski in krajinski parki Slovenije (obstoječa zavarovana območja)*. Pridobljeno 27. januarja 2017 iz http://www.parki.mop.gov.si/obstojeca_zavarovana_obmocja.html
90. Mlinar, A. (2010). Etika v izobraževanju za trajnostni razvoj. *Anthropos*, 42(3/4), 81–97.

91. Moscardo, G. (2008). Sustainable tourism innovation: challenging basic assumptions. *Tourism and hospitality research*, 8(1), 4–13.
92. Murphy, P. E. & Price, G. G. (2005). Tourism and sustainable development. V W. F. Theobald (ur.), *Global tourism* (str. 167–193). Amsterdam: Elsevier.
93. Naidoo, R., Balmford, A., Ferraro, P. J., Polasky, S., Ricketts, T. H. & Rouget, M. (2006). Integrating economic costs into conservation planning. *Trends in ecology and evolution*, 21(12), 681–687.
94. Notranjski regijski park. (brez datuma a). *Aktivnosti*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/obiskovanje/aktivnosti>
95. Notranjski regijski park. (brez datuma b). *Cerkniško jezero*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/narava/naravne-znamenitosti/cerkniško-jezero>
96. Notranjski regijski park. (brez datuma c). *Cilji projekta*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://life.notranjski-park.si/sl/cilji-projekta/>
97. Notranjski regijski park. (brez datuma č). *Finančni mehanizem LIFE*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://life.notranjski-park.si/sl/financni-mehanizem-life/>
98. Notranjski regijski park. (brez datuma d). *Hiša izročila*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/kultura/hisa-izrocila>
99. Notranjski regijski park. (brez datuma e). *Križna jama*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/narava/naravne-znamenitosti/krizna-jama>
100. Notranjski regijski park. (brez datuma f). *Kulturni dom*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/kultura/kulturni-dom>
101. Notranjski regijski park. (brez datuma g). *Muzej Cerkniškega jezera*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/kultura/muzej-cerkniskega-jezera>
102. Notranjski regijski park. (brez datuma h). *Naravne znamenitosti*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/narava/naravne-znamenitosti/>
103. Notranjski regijski park. (brez datuma i). *O parku*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/o-parku>
104. Notranjski regijski park. (brez datuma j). *Projekt LIFE*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.notranjski-park.si/novice-dogodki/projekt-life>
105. Notranjski regijski park. (brez datuma k). *Rakov Škocjan*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/narava/naravne-znamenitosti/rakov-skocjan>
106. Notranjski regijski park. (brez datuma l). *Stavbna dediščina in spomeniki*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.notranjski-park.si/kultura/stavbna-dediscina-spomeniki>
107. Občina Bistrica ob Sotli. (brez datuma). *Kozjanski park*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.bistricaobsotli.si/predstavitev/kozjanski-park>
108. Ogden, S. (2007). Understanding, Respect and collaboration in cultural heritage preservation: a conservator's developing perspective. *Library trends*, 56(1), 275–287.
109. Ogorelec, B. (2005). Pomen interpretacije za turizem v zavarovanih območjih. V *Turizem v zavarovanih območjih* (str. 44–50). Ljubljana: Turistična zveza Slovenije.

110. Ogorelec, B., Zupanc, S. & Hladnik, J. (2016). *Zavarovana območja*. Pridobljeno 21. februarja 2017 iz http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/nadzor_narava/usposabljanje/Ogorelec-Zupanc-Hladnik_Parki_2016.pdf
111. Okello, M. M. & Yerian, S. (2009). Tourist satisfaction in relation to attractions and implications for conservation in the protected areas of the Northern Circuit, Tanzania. *Journal of sustainable tourism*, 17(5), 605–625.
112. Owen, O. S. & Chiras, D. D. (1990). *Natural resource conservation: an ecological approach*. (5 izd.). New York: Macmillan Publishing Company.
113. Panwar, N. L., Kaushik, S. C. & Kothari, S. (2011). Role of renewable energy sources in environmental protection: a review. *Renewable and sustainable energy reviews*, 15(3), 1513–1524.
114. Parki Slovenije. (2012a). *Kozjanski regijski park*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.parkislovenije.si/kozjanski-park.html>
115. Parki Slovenije. (2012b). *Notranjski regijski park*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.parkislovenije.si/notranjski-regijski-park.html>
116. Parki Slovenije. (2012c). *Park Škocjanske jame*. Pridobljeno 29. januarja 2017 iz <http://www.parkislovenije.si/park-skocjanske-jame.html>
117. Parki Slovenije. (2012č). *Skupnost naravnih parkov Slovenije*. Pridobljeno 27. januarja 2017 iz <http://www.parkislovenije.si/>
118. Parki Slovenije. (2012d). *Triglavski narodni park*. Pridobljeno 27. januarja 2017 iz <http://www.parkislovenije.si/triglavski-narodni-park.html>
119. Pečar, Č. (2016). Investicije in vzdrževanje v parku med letoma 2011 in 2016. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 73–76). Škocjan: Park Škocjanske jame.
120. Peternej, K. (2016). Projektne aktivnosti kot podpora osnovnim dejavnostim parka. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 77–81). Škocjan: Park Škocjanske jame.
121. Peterson, J. A. & Hronek, B. B. (2011). *Risk management for park, recreation, and leisure services* (6 izd.). Urbana: Sagamore Publishing.
122. Pigram, J. J. & Wahab, S. (1997). The challenge of sustainable tourism growth. V S. Wahab & J. J. Pigram (ur.), *Tourism, development and growth: the challenge of sustainability* (str. 3–13). London: Routledge.
123. Plut, D. (2005). Zavarovana območja in turistični napredek Slovenije. V *Turizem v zavarovanih območjih* (str. 9–16). Ljubljana: Turistična zveza Slovenije.
124. Puhakka, R., Pitkanen, K. & Siikamaki, P. (2016). The health and well-being impacts of protected areas in Finland. *Journal of sustainable tourism*, 25(12), 1830–1847.
125. Radermacher, W. (1999). Indicators, green accounting and environment statistics – information requirements for sustainable development. *International statistical review*, 67(3), 339–354.

126. Rogers, P., Jalal, K. F. & Boyd, J. A. (2008). *An introduction to sustainable development*. London: Earthscan.
127. Salm, R. V., Clark, J. & Siirila, E. (2000). *Marine and coastal protected areas: a guide for planners and managers*. Gland: IUCN.
128. Sanderson, S. & Bird, S. (1998). The new politics of protected areas. V K. Brandon, K. H. Redford & S. E. Sanderson (ur.), *Parks in peril: people, politics, and protected areas* (str. 441–454). Washington DC: Island Press.
129. Sims, R. (2009). Food, place and authenticity: local food and the sustainable tourism experience. *Journal of sustainable tourism*, 17(3), 321–336.
130. Stirling, A. J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative research*, 1(3), 385–405.
131. Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. London: CABI.
132. Šturm, S. (2016). Spremljanje stanja narave v jami. V *Dvajset let pozneje: izdano ob 30-letnici vpisa na Unescov seznam svetovne dediščine in 20. obletnici ustanovitve Parka Škocjanske jame* (str. 21–25). Škocjan: Park Škocjanske jame.
133. The United Nations Environment Programme & The World Tourism Organization. (2005). *Making tourism more sustainable: a guide for policy makers*. Nairobi: The United Nations Environment Programme.
134. The World Tourism Organization & The United Nations Environment Programme. (1992). *Guidelines: development of national parks and protected areas for tourism*. Nairobi: The United Nations Environment Programme.
135. The World Tourism Organization. (2016). *Tourism highlights 2016*. Madrid: The World Tourism Organization.
136. The World Tourism Organization. (2019). *International Tourism Highlights 2019*. Madrid: The World Tourism Organization.
137. Thompson, J. & Peepre, J. (2000). *Economic benefits of protected areas*. Yukon: Canadian parks and wilderness society.
138. Tietenberg, T. & Lewis, L. (2009). *Environmental & natural resource economics* (10 izd.). Abingdon: Routledge.
139. Trzyna, T. (2014). *Urban protected areas: profiles and best practice guidelines*. Gland: IUCN.
140. van der Borg, J., Costa, P. & Gotti, G. (1996). Tourism in European heritage cities. *Annals of tourism research*, 23(2), 306–321.
141. van Wijngaarden, T. (2001). Indicators of sustainable development. V D. Devuyt (ur.), *How green is the city?* (str. 251–274). New York: Columbia University Press.
142. Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
143. Walpole, M. J., Goodwin, H. J. & Ward, K. G. R. (2001). Pricing policy for tourism in protected areas: lessons from Komodo national park, Indonesia. *Conservation biology*, 15(1), 218–227.
144. Wearing, S., Archer, D. & Beeton, S. (2007). *The sustainable marketing of tourism in protected areas: moving forward*. Gold Coast: Sustainable Tourism CRC.

145. Weeden, C. (2002). Ethical tourism: an opportunity for competitive advantage? *Journal of vacation marketing*, 8(2), 141–153.
146. Western Cape Education Department. (brez datuma). *Report of the World Commission on environment and development: our common future*. Pridobljeno 17. januarja 2017 iz <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
147. World Bank. (1992). *World development Report 1992: development and the environment*. New York: Oxford University Press.
148. ZRC SAZU. (brez datuma). *Zgodovina jamskega turizma*. Pridobljeno 18. februarja 2017 iz <http://www.razvojkrasa.si/si/turizem/96/article.html>

PRILOGA

Priloga 1: Intervju

1. SKLOP: Upravljavci parka

- Kako oziroma na kakšen način zaznavate podporo parku s strani lokalne oblasti, vlade RS oz. Evropske unije? Kako se podpora kaže v praksi (ekološke dajatve, subvencije ...)?
- Kateri so po vašem mnenju glavni ukrepi omenjenih institucij na področju trajnostnega razvoja? Se le ti odražajo tudi v oblikah ekološke in ekonomske politike?
- Kako je urejena politika sprejemanja odločitev v parku?
- Menite, da je obstoječi sistem vzdržen za vse deležnike?
- Ali je cenovna politika parka primerna in omogoča nadaljnja vlaganja v razvoj? Katera so najbolj pogosta vlaganja (infrastruktura, raziskave, ozaveščanje, preventiva)?
- Kateri so glavni stroški parka in na kakšen način se le ta financira?
- Menite, da finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok? Naštete nekaj razlogov zakaj je/ni temu tako?
- Ali menite, da park pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva? Katere so te zaposlitve?
- Kakšna je ponudba storitev znotraj parka in kako se park odziva glede na sezonskost?
- Kakšni so načini za ohranjanje kulturne dediščine v parku?
- Menite, da je lokalno prebivalstvo v zadostni meri vključeno pri sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine in drugih odločitvah?
- Kakšni so odnosi med posameznimi deležniki (lokalna skupnost, uprava parka, lokalno prebivalstvo, gospodarstvo, obiskovalci ...)? Na kakšen način je vzpostavljena vzajemna komunikacija med akterji?
- Kakšna je struktura gostov in katere so ciljne skupine gostov? Kateri so glavni motivi za obisk parka in katere aktivnosti park ponuja obiskovalcem?
- Kakšna je ponudba hrane v parku (lokalna, dietna, vegetarijanska...)?
- Je za potrebe turistov dovolj obstoječih turističnih objektov?
- Kakšna je ponudba vodenih ogledov in drugih dogodkov v parku? Katere ponudbe in programe imajo obiskovalci na voljo za zdravje in dobro počutje?
- V času digitalizacije se pojavljajo nove in nove tehnologije. Katere tehnologije uporabljate v vašem parku? Si z njimi pomagata tudi pri urejanju prometa, pri oglaševanju, privabljanju novih gostov, promocije, vodenje ogledov preko mobilnih telefonov ...?
- Ali park vlaga v razvoj inovacij (v katere)?
- Katere informacijske zmogljivosti ima park? So informacije lahko dostopne vsem obiskovalcem? Katere možnosti do dostopa informacij so na voljo?
- Se v parku nahajajo turistični objekti namenjeni izključno obiskovalcem? Katere infrastrukture ponujajo ti objekti (komunalno, prometno, IT)?

- Park kot zaščiteno območje ima tudi posebno vlogo pri izgradnji komunalne in prometne infrastrukture. Kakšna je politika parka na tem področju? Katere so glavne investicije na tem področju?
- Kakšna je strategija razvoja parka? Se le ta odraža tudi v opozorilnih tablah in kodeksu obnašanja v samem parku?
- Katere so obstoječe prepovedi in omejitve z namenom ohranjanja naravne in kulturne dediščine? Katere so regulirane dejavnosti znotraj parka?
- Ali znotraj parka obstajajo ekološke oznake? Če da, katere so to in kaj pomenijo?
- Na kakšen način je poskrbljeno za varnost v parku in njegovi okolici? Kako zagotavljate, da obiskovalci in prebivalci spoštujejo pravni red parka?
- Kako pogosta so kazniva dejanja in prekrški ter kako se rešujejo konfliktne situacije? Kakšne so kazni in sankcije za le te?
- Na kakšen način ste ekološki in kako pripomorete pri varovanju naravnih virov ter biotske raznovrstnosti?
- Ali uporabljate katere od tehnologij obnovljivih virov (sončno, hidro, vetrno)?
- Na kakšen način skrbite za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost?
- Uporabljate materiale za večkratno uporabo?
- Kako ravirate z odpadki in kako se soočate z onesnaženjem okolja? Je v samem parku na voljo dovolj smetnjakov?
- Kako je urejen nadzor nad parkom?
- Kako pogosto (in za koga) park ponuja ekološka izobraževanja in skrbi za bolj ekološko odgovornost in zavest obiskovalcev?
- Katere možnosti za spoznavanje narave in okolja ponuja park?
- Kako se park sooča z vplivom klimatskih sprememb?

Kozjanski regijski park – Upravljavec, 5. 8. 2017

»To so tri ločena poglavja. Evropska skupnost je zelo pomembna. Nenazadnje diktira naravovarstveni utrip. Kolikor družba zaznava pomen ohranjanja narave, toliko se tudi politika k temu obrača in toliko imamo tudi podpore od teh organov. Evropska skupnost je sprejela za nas dva zelo pomembna dokumenta; ptičjo in habitatno direktivo, kateri sta skupaj osnova Natura 2000 območij. V EU imamo enega najvišjih, če ne celo najvišjo stopnjo (38 % naše države pod Naturo 2000) in je tudi politika okoli Nature 2000 kar dobro dognana, tako da zadeva kar funkcionira. Čeprav, če pogledamo evropsko skupnost kot celoto, nam biotska raznovrstnost upada. Kar se tiče vlade, parlamenta in ministrstev. Mi spadamo pod javni zavod in smo posredni proračunski porabniki (ministrstva so neposredni). Odvisni smo od tega, kakšen je odnos slovenske družbe do sektorja varstva narave, do ohranjanja narave in to se potem odraža tudi na proračunski pogači. Žal moram ugotoviti, da kljub vsem napovedim o gospodarski rasti v naši državi se v sektorju varstva narave le ta ne odraža. Nas je recesija skoraj pokopala, sredstva nam padajo, tako da smo soočeni s tem, da moramo vse več svojih aktivnosti usmeriti v to, da sami nekaj zaslužimo in zapolnimo manko, tako na masi za plače kot na masi za materialne stroške. O kakšni manjši investiciji se lahko pogovarjamo samo v primeru daljše bolniške, drugače pa so finančne razmere v bistvu zelo slabe. Proračun za leto 2018 naj bi bil isti kot za leto 2017, torej bomo imeli enake težave kot letos. Imamo premalo denarja na segmentu za materialne stroške. Poslujemo zelo racionalno, v zadnjih letih smo zamenjali dobavitelja elektrike, zavarovalnico, odprodali smo nekaj nepremičnin, z lokalnim časopisom, zavarovalnico in z vzdrževalcem računalniške opreme smo znižali pogodbeno vrednost. Z ministrstvom dobro sodelujemo. Na ministrstvu je kar nekaj ljudi, ki poznajo problematiko. Se trudijo rešiti, kar se rešiti da, ampak seveda znotraj svojih pristojnosti. Odvisni so od vladne politike. V naši državi je tako, eni sindikati so močni, ti sindikati se znajo izboriti za pravice svojih članov. Mi nimamo močnega sindikata v naravovarstvu, tako da tudi tu ostajamo zadaj. Politika kroji naš vsakdan. Z lokalnimi skupnostmi pa imamo odlične odnose in dobro razvit dialog. Dajemo pripombe na občinske razvojne načrte, na njihove prostorske dokumente, sodelujemo z zavodom za varstvo narave pri dajanju teh pripomb. Ampak ni bilo pa vedno tako. Zdaj prihajajo volitve (predsedniške in državno zborske). Kandidati bodo vsi podarjali pomen ohranjanja narave in naravnega okolja. Do trenutka, ko so izvoljeni, potem pa to ponikne. Interesi so pri nas sveti. Če ima lokalna skupnost interes postaviti industrijsko cono, jo bo postavila, ne glede na Naturo 2000. Včasih je težko utemeljevati naravovarstvo. Ko ljudje vidijo pred sabo tovarno in 10 delovnih mest jim je vseeno za žabe. Kot naravovarstvenik se moraš znati pogovarjati in ponuditi tudi kakšno alternativno možnost. Znat moraš utemeljevati zadeve, kar ni vedno enostavno. V zavarovanih območjih skrbimo za okoljsko zlatino naše države. Nastali smo iz določenih vzrokov in to je ta okoljska zlatina, ki jo premoremo. Zavarovana območja pokrivajo okoli 12 % naše države. Na teh 12 % ne moremo reševati ekološke problematike celotne države.«

»To je vse skupaj ena velika godlja. Med sabo je vse zelo povezano. Trenutna vlada si zelo prizadeva za trajnostne oblike gospodarjenja. Bil sem na nekaj izobraževanjih in to se teoretično sliši vse krasno in tudi potrebno. Izvedbeni del pa malo šepa, ker je o vseh teh velikih idejah lažje govorit, kot pa naredit. Kar se trajnosti tiče, vem da je trajnost v gozdarstvu zagotovljena skozi zakon o gozdovih, za kmetijstvo in vode pa ne poznam, da bi bili zagotovljeni neki trajnostni principi. Mislim da nas čaka še kar precej dela. Zelo spoštujem prizadevanja vlade in določenih organizacij, ki se ukvarjajo s področnim turizmom, na primer STO, ki zelo podpira zelene oblike turizma. Čeprav je tudi strašno težko definirat, kaj je zelena oblika turizma.«

»V zavarovanih območjih velike samostojnosti ni, ker je naš šef sektor za varstvo narave na ministrstvu za okolje in prostor, kateri pregleduje naše programe dela, naša poročila, naše mesečne finančne zahteve, sprašuje če poslujemo s programom dela... Mi smo po eni strani samostojni zavod, samostojnosti odločanja pa imamo bore malo. Zavarovana območja smo podaljšana roka politike ministrstva. Po eni strani je to tudi logično in normalno. Ne more imeti ministrstvo eno politiko, zavarovana območja pa drugo. Je pa problem v tem, da na politike naravovarstvenega ministrstva upravljalci zavarovanih območij nimamo nobenega vpliva. Premalo se nas vpraša, če se nas pa že vpraša, se nas pa skoraj nič ne upošteva. To je problem našega sistema.«

»Vzdržen je toliko, kolikor se uspemo izborit. Borimo se vsi v prostoru, tudi občine in društva. Vsi se borimo za to, da lahko naredimo nekaj dobrega za narod. Ne delam zase, vedno delam za druge, za slovensko družbo, za slovensko naravo. Ukvarjati se z varstvom narave, je lepo samo na prvi pogled. Ko se začneš soočati s problemi je pa to zelo problematično področje.«

»Pri nas je vlaganje v razvoj dvojno. Kot prvo, je potrebno zagotoviti osnovne pogoje za delo zavoda, drugič pa je nakup ali pogodbeno varstvo ali zakup naravovarstveno pomembnih površin. Tu lahko naredimo največ. Eno in drugo področje se sooča z določenimi težavami. Posebej kakšne zakupne pogodbe. Mi se soočamo z zelo problematičnimi zbirokratiziranim družbeno-političnim sistemom.«

»Glavni stroški parka so, kot v vseh zavodih, stroški dela. Potem so tu tudi izdatki za poslovanje zavoda, kot so: računalniki, varnost, elektrika, gorivo, registracija avtomobilov. Tretji izdatek so investicije. Smo posredni proračunski porabniki, glavnina sredstev je iz državnega proračuna, za tisto kar nam državni proračun ne zagotavlja pa moramo zaslužiti sami (po večini izobraževalne narave; vstopnine, naravoslovni dnevi ...).«

»Finančni vložki zagotavljajo uspešnost na dolgi rok. Naravovarstvo bo toliko uspešno, kolikor bo uspešen celotni sistem. Lahko mi vlagamo milijone, milijarde v zavarovana območja, če ne bomo imeli podpore še v drugih predpisih, v drugih odločitvah dnevne politike, ne bomo mogli biti uspešni. Uspešni bomo toliko, kolikor bomo imeli urejene

finančne razmere in kolikor bomo imeli vpliva na prostor. Problem je vpliv na prostor, ki ga nimamo dovolj. Predpisi nam ne dajejo nobene prave avtoritete v prostoru.«

»Seveda, saj so vsi zaposleni lokalci. Zaposleni so na vseh mestih, naravovarstveni tehniki, nadzorniki, tehnični sodelavci, finančniki ...«

»Mi smo prepoznani po viskodebelnih travniških sadovnjakih. To je naša inkrajinska tipika. Zelo pomembni so tudi naravovarstveno, ker gre za pridelavo sadja z dreves, ki jih ni potrebno špricati. Tu imamo drevesnico, kjer pridelamo nekaj teh sadik, imamo izobraževalne delavnice za vzdrževanje viskodebelnih travniških sadovnjakov, pred leti pa smo pridobili tudi linijo za proizvodnjo soka. Sezona je sezona. Poleti imamo seveda več obiska kot pozimi. Ko je sezona, se moraš pač temu prilagoditi. Takrat imamo ogromno obiska, ogromno obiskovalcev na gradu, visokih suhih travnikih ... Pozimi pa imamo poročila, programe in bilanco. Zima ima neke svoje specifične - poročila, bilanca, programi ...«

»Slabi. Prvo kot prvo, kulturne dediščine imamo veliko preveč. In je vedno problem, kadar jo vrednotiš. Ko vprašaš profesionalca iz zavoda za varstvo kulturne dediščine je vse pomembno, čeprav ni. Nenazadnje, uporabnik kulturne dediščine smo vsi in bi morali imeti tudi mi pravico kaj povedati. Ni vsaka podrtija potrebna obnove, če sploh ne veš, za kaj bi jo nato uporabil. Tisto, kar pa imamo in na nek način funkcionira, je pa vse nedorečeno. Na primer, mi imamo v upravi grad Podsreda, ki pa že 30 let ni obnovljen do konca. Cela kopica nerešenih zadev in odprtih vprašanj. Naša osnovna usmerjenost je v naravno dediščino, ampak se vsa zavarovana območja v nekem manjšem obsegu ukvarjamo tudi s kulturno dediščino. Dialog med ministrstvi je sicer v zadnjem času vzpostavljen, ni pa še dal rezultatov.«

»Lokalno prebivalstvo težko sodeluje, saj nimamo organa. Imamo svet zavoda, strokovni svet, splošna javnost lahko sodeluje preko Facebooka, preko socialnih omrežij. Tu vedno odgovarjamo in tudi upoštevamo njihova mnenja. To pa so neformalne oblike sodelovanja in odločanja. Pri nas dialog poteka, nihče ni nikoli naletel na zaprta vrata. Dobro se zastopimo z lokalnimi skupnostmi, k nam po navadi pridejo z dobrimi predlogi in teh smo vedno veseli.«

»Po mojem mnenju so odnosi taki kot vsepovsod. Ljudje se radi med seboj kregajo in nobenega ne spoštujejo. V glavnem pa nekih velikih sporov ni. Med prebivalci imamo tudi dober rating. V letih 2012 in 2013 smo imeli javnomnenjske raziskave. Na vprašanje kako so zadovoljni z življenjem v zavarovanem območju, v Kozjanskem parku, je 56 % vprašanih odgovorilo da so zadovoljni. Komunikacija dobro poteka. Vzpostavljena je preko socialnih omrežij, mobitela (mojo številko imajo vsi in sem vedno dosegljiv) ...«

»Pri nas so vsi dobrodošli. Nismo posebej usmerjeni. Trend v porastu so naravoslovni tabori za najmlajše (8–15let), potem imamo delavnice za odrasle (posebej kar se tiče viskodebelnih travniških sadovnjakov), za družine (npr. razstava Herman Lisjak,

spoznavanje otroka z okoljem skozi Hermana Lisjaka), upokojenci, združenja ... tudi veliko tujcev (zelo nas veselijo redni obiski Avstralcev, pogosto pridejo tudi Rusi, Italijani, Avstrijci, Nemci, Danci, Francozi-dogovor ki nam pošiljka 3 x na leto mladostnike 15–25let, ki spoznavajo Slovenijo na malce nevsakdanji način). Park je privlačen že po sami besedi park. Zavarovana območja so bila vedno po neki človeški psihologiji zanimiva za obisk. Nimamo najvišjega vrha niti največje jame. Mi moramo znat naravne vrednote in biotsko raznolikost na dober način interpretirat in ljudi prepričati, da mogoče kdo kaj za okolico/naravo naredi. Naš največji dogodek je praznik kozjanskega jabolka, v dveh dneh pride do 15.000 ljudi. Potem imamo tudi festival ekološke hrane, ki privabi vsako leto več obiska. Imamo tudi delavnice, na primer izdelava okrasja pred novim letom, raznorazna predavanja, razstave na gradu ...»

»Ponudba hrane v parku je dobra, hrano imamo odlično. Imamo ponudbo lokalne hrane, vegetarijanske, dietne ... Moderno je biti malo retro glede hrane in iskati kaj so kuhali našo predniki. Ena izmed takih jedi na kozjanskem je korejevec. To je korenčkova juha, pripravljena na poseben način. To imamo ne meniju pri pogostitvah, otvoritvah, protokolarnih dogodkih ...»

»Ne, nimamo dovolj turističnih objektov. Problem so prenočitvene kapacitete.«

»Ponudba vodenih ogledov je dobra, za vnaprej dogovorjene skupine pridemo tudi ob sobotah in nedeljah. Organiziramo tudi tri pohode na leto. Odziv je dober. Ponudba za zdravje in dobro počutje: pohodne steze, priključek za avtodome, dobili bomo polnilec za električna vozila. Ljudje se na različne načine dobro počutijo. Imamo tudi dva apartmaja, ki jih oddajamo.«

»Mobiteli, digitalni fotoaparati, računalniki, na Facebooku imamo dva profila, imamo spletno stran, sistem obveščanja preko elektronske pošte in sistem obveščanja o dogodkih preko SMS poštarja (kjer smo eni redkih, ki to možnost izkoriščamo) – za vsak dogodek pošljemo obvestilo na 300 telefonov. Zdaj smo dobili tudi optiko. Seveda si pomagamo. Za vodenje ogledov so od leta 2015 na voljo avdio vodiči. Če se le da, uporabljamo slovenske proizvode. Eden izmed njih je tudi aplikacija Nexto, ki je namenjena promociji naravnih in kulturnih znamenitosti.«

»Seveda. Inovacija je širok pojem, inovativne so tudi ideje. En primer, ki ga bomo realizirali prihodnje leto je Hall of fame. Zavod za varstvo narave bi moral imeti bazo podatkov o lastnikih naravnih vrednot in z njimi redno komunicirati. Mi smo se odločili, da bomo predstavili vsakega lastnika in njegovo družino (na primer lastnika travnika s sibirsko peruniko). Le te bomo zbrali in na gradu en prostor opremili s fotografijami in s kratkim opisom, kje je njihov prispevek k ohranjanju narave.«

»So, imamo spletno stran, table v več jezikih, redno printamo letake in brošure. Problem je samo denar za ponatis.«

»Grad Podsreda, dva apartmaja, info soba s promocijskimi filmi in predavanji ... Zdaj bomo imeli polnilnico za električne avtomobile, imamo postajališče za avtodome s priključkom za elektriko, vodo, sanitarijami, kuhinjo, razmišlja se o avtokampu.«

»Sodelujemo, zelo smo pozorni, nenazadnje tudi dobimo informacije, ko sodelujemo z zavodom za varstvo narave, ki pripravlja strokovna mnenja o posegih v prostor. Kar se tiče infrastrukture, je treba pohvalit občino Podčetrtek, ki je tudi parkovna občina. V zadnjih letih so naredili prekrasno kolesarsko stezo. Kolesarska steza bo kmalu povezala tudi občino Bistrica ob sotli, ki je 100 % v parku, zelo radi pa bi videli, da se v naslednji fazi steza spelje tudi v občino Kozje do Podsrede. Nove ceste se ne gradijo. Komunalna infrastruktura je odlično urejena. Imamo tudi eno dobro prakso kar se komunalne infrastrukture tiče in sicer rastlinsko čistilno napravo. Glavne investicije so kolesarska steza, polnilnica za električna vozila, postajališče za avtodome, obnovili smo avtobusna postajališča (v obliki jabolka) in preplastitve cest.«

»Naša strategija je razvoj dobrih parkovnih praks; kozjansko jabolko, želja je obsežnejši parkovni Info center, imeli smo željo da bi objekt, ki je predstavljal Slovenijo na Expo 2015, dobili v Kozjanski park.«

»Vse izhaja iz predpisov. Omejitve imamo v zakonu o ohranjanju narave. Klasične prepovedi so: hrup, odlaganje odpadkov, kurjenje, psi na povodcih, prepovedana hoja izven urejenih peš poti, vožnja po naravnem okolju. Premalo je reguliranih dejavnosti znotraj parka. Nekaj vpliva imamo le na: odpiranje peskokopov, urejanje vodotokov, vožnja izven naravnega okolja, kurjenje, kampiranje, hrup, odlaganje odpadkov, kamnolomi.«

»Seveda. Za označevanje v zavarovanih območjih velja pravilnik o označevanju. Mi se ga tudi držimo. Po tem pravilniku mora biti vsaka naravna vrednota označena; Republika Slovenija, naravovarstvena pentlja, ki simbolizira povezanost človeka in naravnega okolja, ime naravne vrednote, kratek opis in režimi varstva.«

»Obiskovalce naših aktivnosti imamo zavarovane. Kjer so najbolj nevarni odseki (jama Gruska) smo obnovili stopnišče in žičnato ograjo. Naš prostor niti ni pretirano nevaren. Problem so klopi, ter kače. Možno je srečati medveda, potepuške pse, treba je paziti da se ne izgubiš ali kam padeš, drugače pa pri nas nekih nevarnosti ni. Imamo dva naravovarstvena nadzornika, nas je pa 10 v parku opravilo izpit za prekrškovni organ za naravovarstveni nadzor. Problem je v tem, da še nimamo uniform. Naravovarstveni nadzor tako kot bi moral zaživet s pravilniki po zakonskih predpisih, še ne živi. Izkaznice so naredili, vendar pa manjkajo uniforme.«

»S kaznivimi dejanji se soočamo nekajkrat na leto. Najbolj pogosta je vožnja v naravnem okolju, (imeli smo težavo z motokros motorji in štirikolesniki) in smetenje. Vse rešujemo s pogovorom. Imamo določeno avtoriteto v prostoru in to zaenkrat zadostuje. Zato so pomembni zaposleni domačini, ker poznajo okolje in ljudi, vejo kdo ima motorje in

štirikolesnike. Načeloma pa moram pohvalit okoljsko inšpekcijo, s katero zelo dobro sodelujemo, tako da skupaj zadeve uspešno rešujemo.«

»S tem, kar nam predpisi omogočajo in nam dovoljujejo. Se pravi, z vzdrževanjem krajine (košnja), s konkretnimi opravili (prenos žab), sodelovanje z lastniki, kjer se te naravne vrednote nahajajo (sibirska perunika). Vse pa je bolj na bazi prepričevanja.

»Ja, zamenjali smo peč na olje in se grejemo na lokalno biomaso. Odpadne vode pa čistimo z rastlinsko čistilno napravo.«

»Mislim, da smo zelo varčni. Imamo varčne žarnice, racionalne prevoze. Ne hodimo na malico ampak gre eden in prinese za vse ter jemo v naših prostorih. Sodelovka je kupila hibridni avto, kombinacija električna in bencin. Imeli smo na izposoj električni avto in računam, da bomo dobili kakšnega do konca leta, za izvajanje naravovarstvenega nadzora v parku. Printerja imamo dva v najemu, ker se nam je to pokazalo bolj racionalno, glede porabe in vzdrževanja. Živimo zelo racionalno, pri nas ni nobenega razmetavanja.«

»Če je le možno.«

»Odpadke obvezno sortiramo. Imamo tako prilagojeno in tako so tudi odvažani. Prijavljamo kršitelje. Menim, da je v parku dovolj smetnjakov. Če postaviš smetnjak, ga bodo tudi napolnili. Če smetnjaka ni, pa odnesejo s sabo. Smetnjak je potuha.«

»Lahko bi bil bolje, ampak čakamo, da se vsa opravila za zagon naravovarstvenega nadzora enkrat končajo. Kamere imamo, nekateri objekti so pod video nadzorom, kar tudi dobro plačujemo. Imeli smo ideje, da bi kupili še nekaj kamer, vendar je to spet vse stvar denarja, saj so kvalitetne kamere preko katere lahko prepoznaš obraz, zelo drage.«

»Na vseh delavnicah na to opozarjamo. To je naša redna dejavnost. Skozi sezono skoraj dnevno (od aprila do novembra), izven sezone manj.«

»Info center in predavanja«

»Pomagati ne more kaj dosti.«

Notranjski regijski park – Upravljavec, 29. 11. 2017

»Pomagaj si sam in bog ti bo pomagal. Mi imamo z lokalno oblastjo izjemno dober odnos. Lokalna oblast ima izjemen posluš za tisti del našega posla, kjer oni prepoznajo svoje koristi, koristi za ljudi, za lokalno prebivalstvo. V tem segmentu imamo visoko stopnjo razumevanja, nekoliko manjša je ta stopnja razumevanja, ko govorimo o konkretnih naravovarstvenih ciljih. Da sem konkreten, ko govorimo o turizmu se vsi razveselijo, ko pa govorimo o tem, da je treba ohranjati, imamo včasih problem. Predvsem, ko je na lokalni ravni potrebno sprejeti odločitev, ki nekaj uveljavlja, neko politiko ali prakso. Takrat je

lahko problem, ker je potrebno večino glasov v občinskem svetu. S samo operativo v odnosu do občine je super.

Vlada in EU je pri nas zelo povezano. Mi smo z dobljenimi projekti na evropskih razpisih izkoristili pravila iger, sklepe, na državnem nivoju, da so bili ti projekti financirani s strani proračuna države. Jasno, da so nekatere strukture, nekateri koncepti na državni ravni rahlo nedefinirani. Ustanovitelj našega parka je občina, ne država. Tako da smo mi, napram ostalim parkom, v drugačni poziciji. Predvsem pa bi si želeli, da bi bili bolj natančno definirani cilji, ki naj jih zavarovana območja zasledujejo. In da bi na strokovni ravni, na nivoju ministrstva morala obstajati boljša komunikacija, prvič na nivoju resorjev v državi, na nivoju ministrstev (kmetijstvo, gozdarstvo, naravovarstvo), drugič pa cilji, ki si jih je država zadala, nimajo finančnih stebrov. Nam so naložili neke cilje, konkretno v programu Natura 2000, realizacija teh ciljev pa je odvisna od nas, denarja za to pa ni. Kar se tiče podpore, to je vse na nek način v okviru prepletanja evropske politike in pa državne politike. Se pravi Evropa, v skupni evropski kmetijski politiki, namenja kar precej denarja (kmetijsko okoljska podnebna plačila) država pa spremlja točna pravila igre, kaj in koliko na kakšen hektar. Iz teh ukrepov uspemo mi na nek način povrniti stroške ohranjanja narave na Cerkniškem jezeru, ki jih je na letni ravni kar precej.«

»Jaz jih ne poznam dovolj dobro, da bi lahko podal kompleksen odgovor. Mi lahko to ocenjujemo samo s parkovne perspektive, tukaj pa smo v veliki meri odvisni sami od sebe. Kar se mi zdi v zadnjih letih strašno pomembno je to, da je država prepoznala in vedno bolj prepoznava, da je naložba v ohranjanje narave, naložba, ki je pomembna, ki je vredna tudi za življenje ljudi. Pri izvedbi tega pa smo včasih malo nerodni in tega ne razumemo celovito.«

»Tako, kot nam to diktirajo statuti in ustanovitveni dokumenti. Krovna institucija, vrhovni organ je svet zavoda. Svet zavoda ima svoje pristojnosti, ki so definirane v statutu. Svet zavoda vodi zavod in direktor je tisti, ki implementira te odločitve. Direktor je tisti, ki skupaj s svojimi vodji enot oblikuje letni program dela in finančni načrt, ki je potem potrjen oziroma korigiran na svetu zavoda in te stvari je potem treba izpeljati. Mi funkcioniramo na osnovi letnega programa dela in finančnega načrta, ki je na nek način ustava našega dela.«

»Vzdržen je že, vprašanje če je idealen. Ko govorimo o deležnikih, bi si mi želeli, da bi imeli bolj strukturirane skupine deležnikov, s katerimi komuniciramo.«

»Nikoli ni dovolj, da bi lahko naredili vse kar si želimo ali kar bi morali narediti. Dejstvo pa je, da je na razpolago kar precej evropskih virov in dokler mi te vire koristimo in smo uspešni pri tem delu, bi bilo krivično reči, da smo bogi revčki. Ni pa stabilnosti. Direktni cilji dela v zavarovanih območjih na državni ravni so ti cilji podprti s financami, to lahko zagotavlja stabilnost in nenazadnje lahko znotraj zavarovanih območij dosega boljše efekte. Najbolj pogosta vlaganja v tem trenutku pri nas, so zagotovo vlaganja v ohranjanje

narave, se pravi v konkretne akcije na terenu. Notranjski park vsako leto pokosi 400 ha zemljišč na Cerknškem jezeru, kar zahteva precejšnje fiksne stroške. Vlagamo v infrastrukturo, turistično infrastrukturo.«

»Plače, infrastruktura in ohranjanje narave. Naši prihodki zavisijo od donacije oziroma prispevka občine. Financiramo se iz občinskega proračuna, iz tega, kar ustvarimo sami in iz evropskih projektov.«

»Tukaj je stvar filozofije, zato pravim, da bi bilo potrebno definirati cilje na državni ravni in sprejeti neko strategijo, s čim naj se parki sploh ukvarjajo. Škocjanske jame so izjemno uspešne, imajo močan vir prihodkov na osnovi tržne dejavnosti. Vprašanje je, ali je to prva, nujna ali sploh pomembno poslanstvo parka, da zasleduje svojo ekonomsko uspešnost. Če se mi, kot park, zdaj usmerimo v zagotavljanje ekonomske uspešnosti, nimam s tem nobene težave in lahko to takoj naredimo, kar pa pomeni, da bo park monopoliziral storitve na področju nekega trajnostnega razvoja ali pa trženja nekih trajnostnih turističnih produktov za sebe. Naša strategija je, da mi kot park, vzpostavljamo temelje za ekonomsko uspešnost občanov oziroma regije. Mi vzpostavljamo temelje, znotraj katerih bodo ljudje prepoznali svoje priložnosti. Če bi nekdo na državni ravni ali občinski ravni sprejel strategijo, da mora park sam preživeti, potem to pomeni, da smo mi dobesedno čez noč konkurenca lokalnim turističnim ponudnikom.«

»Absolutno, posredno in neposredno. Če imamo razpis za novo zaposlitev, če imamo enakovrednega kandidata, poskušamo dati prednost lokalnemu. Imajo pa tudi prednost, ker območje že dobro poznajo. Neposredno so te zaposlitve v administraciji, posredno pa bi težko točno definirali, katera delovna mesta so samo zato, ker park obstaja (v gostinskih in prenočitvenih obratih, vodiči ...).«

»Storitve obstajajo, nekatere so na zavidljivi ravni, tukaj mislim predvsem na Križno jamo, na maketo Cerknškega jezera oziroma muzej Jezerski hram. Pri vseh ostalih storitvah in turističnih produktih, pri kapacitetah, namestitvah, gostinski ponudbi, smo pa zelo zelo na začetku. Ta ponudba ni na nivoju, ki jo zahteva tako bogato in tako kompleksno območje, kot je Notranjski park. Tukaj je naloga parka, da pomaga ljudem te stvari razviti na ustrezen nivo. Mi smo absolutno odvisni od sezone, podatki o štetju obiska kažejo, da nam ta sezona absolutno ne pomeni samo julij in avgust, ampak da se pravzaprav začne nekje na polovici aprila in traja do konca oktobra. Imamo zelo enakomerno porazdeljen obisk skozi te mesece, z nekaj odstopanja v avgustu. Treba se je zavedati, da mi kot park nimamo svojega produkta, svoje infrastrukture, svojega muzeja, interpretacijskega centra, info centra, ampak smo zelo na začetku. In naša prva stvar je bila, da smo te ljudi sistematično prešteli. In se na ta način morali tudi sezonsko odzivati, smo mi bili na lokacijah, ki jih ljudje obiskujejo in te ljudi poskušali prešteti. V tem trenutku ne delamo nič na sezonalizaciji in nič na privabljanju gostov, saj bi si lahko naredili medvedjo uslugo. Zaenkrat tudi nimamo infrastrukture, ki bi primerno usmerila ljudi, da le ti ne bi hodili po zasebnih zemljiščih.«

»Tukaj imamo mi določeno zadrego. Predvsem vidimo največji pomen v tem, da se kot park povezujemo s posamezniki in organizacijami (predvsem nevladnimi), ki se z dediščino sistematično ukvarjajo. Ohranjanje dediščine in aktivacija le te, je tako kot ostale parkovne stvari, odvisna od evropskih razpisov. Mi se ob projektih, ki jih v tem trenutku izvajamo, sistematično ne uspemo ukvarjati z ohranjanjem ali aktivacijo razvoja te dediščine. V veliki meri tudi zaradi tega, ker na drugi strani nimamo deležnikov, s katerimi bi uspeli imet neko kvalitetno sodelovanje. Preveč smo si navzkriž. Kljub temu, da smo imeli pripravljene evropske projekte, za evropske sklade, se nam zaenkrat še ni uspelo poenotiti z deležniki. Uspemo pa skozi številne male akcije, ki pa niso dolgoročno strateške, jih ne uspemo pripeljati na strateški nivo. Z malimi akcijami, v okviru tematskih vikendov na Cerkniškem jezeru, tudi povezane z dediščino, na vsak način želimo zagotoviti vodenja po kulturni dediščini in tako naprej. Pomemben del te dediščine je absolutno drevak. Tukaj ima ena družina v lasti dva drevaka, na vsak način poskušamo zagotoviti, da bi ta drevak preživel. To pa se bo zgodilo, če bo prinašal nek prihodek. In pa preko raziskovalnih počitnic za otroke, tu je dediščina sestavni del tega izobraževalnega programa.«

»Za vključenost lokalnega prebivalstva bi težko rekel. Ker, ko govorimo o sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine na lokalni ravni, moram reči, da se je z lokalnim programom kulture to sodelovanje različnih deležnikov postavilo na zavirljiv nivo. Park je bil koordinator, v bistvu sprejemanja tega lokalnega programa kulture, za to smo imeli človeka, ki se je s tem ukvarjal in tukaj je bilo na visoki ravni.«

»Kot pri vsaki stvari, nekateri boljši, nekateri slabši. Zagotovo pa lahko rečemo, da obstajajo med nekaterimi ključnimi deležniki visoka stopnja nesoglasij, nerazumevanja. In da je zelo težko to povezovati. Tukaj je vloga parka, da naj bi vse skupaj povezal, je pa včasih težko. En del komunikacije je formalne narave, formalno strukturiran, tako kot nam velela statut. Občina ima permanenten vpogled, permanenten vpliv na to kaj se dogaja, kaj delamo in permanenten vpogled in nadzor nad uporabo denarja. Druga stran pa je neformalna plat, konkretna, permanentna komunikacija z županom, direktorico občinske uprave in posameznimi službami na občini. Tu moram reči, da to zgledno funkcionira. Kar pa se tiče deležnikov, pa nimamo sistemsko urejenega permanentnega komuniciranja. Nimamo vzpostavljenih tako imenovanih strateških svetov za kulturo, dediščino, turizem, oziroma imamo te stvari narejene v povojih in se recimo srečujemo po koncu turistične sezone s turističnimi deležniki, enkrat na leto s kulturnimi deležniki, z lovci spet povsem neformalni stiki, ki niso na sistemski ravni, podobno z ribiči. Ti sveti bi morali biti vzpostavljeni. S prebivalci nimamo nobenih formalnih pravil, vrata se vedno odprta in ta komunikacija zelo poteka.«

»Glede gostov jaz na pamet ne vem. Glavni motiv za obisk je brezdvomno ohranjena narava, kot krovni simbol parka tudi jezero s svojim večnim presihanjem in svojo vedno drugačno podobo. Divjina, z divjimi živalmi, kot so zveri in medvedi, ptice in vsi geofornološki pojavi. V parku je ogromno možnih aktivnosti. Pohodništvo, kolesarstvo,

obiskovanje jam, opazovanje divjadi, kulturne izkušnje, maketa jezera, čolnarjenje, drsanje, vožnja z lojtrnikom, ribolov, opazovanje ptic, pikniki ... Izjemno je široka ta ponudba.«

»Ponudba hrane, razen nekih cvetočih izjem (nekatero turistične kmetije), zaenkrat ne bazira na nekih parkovnih vsebinah, nekemu izročilu, ne bazira na priložnostih, ki jih park prinaša. Manjka ponudba bio, eko oziroma produkcije hrane na osnovi surovin, ki uspevajo v parku.«

»Turističnih objektov ni dovolj.«

»Večna dilema, kdo ustvarja to ponudbo. Ali je to povpraševanje izletnikov, ki ustvarja to ponudbo ali pa je ponudba tista. Zagotovo ta ponudba ni na nivoju, ki bi si ga želel. Vodení ogledi so na voljo, ampak zaenkrat samo za organizirane skupine. Za zdravje in dobro počutje je na voljo vse poprej naštetó.«

»Strojna tehnologija. Kmetijska mehanizacija, to nam je osnovno poslanstvo. Gozdarska mehanizacija, za same konkretne ukrepe. Tudi gradbena mehanizacija, za same konkretne ukrepe na terenu. In pa jasno IT tehnologijo. Si pomagamo z vsem tem.«

»Da, vlaga. Vsaka projektna ideja, ki smo jo do sedaj realizirali je v bistvu inovativna, ker zahteva na nek način poenotenje struktur ali deležnikov, ki so sami popolnoma razbiti in neučinkoviti. Konkretno, ena izmed projektnih idej, ki čaka na realizacijo, se mi zdi, da je absolutno inovativna, ker prinaša združevanje zemljišč na Cerkníškem jezeru. Kolikor je meni znano, tega v Sloveniji ni izpeljalo še nobeno zavarovano območje. Zagotovo pa so inovativni tudi turistični produkti, ki jih ponujamo.«

»Turistično informacijski center, mobilni turistični informacijski voz – lojtrnik, spletna stran in pa kompleten nabor socialnih omrežij. Bi rekel, da smo pri dostopnosti informacij zgleden primer, vsaj v Slovenskih razmerah. Spletna stran, socialno omrežje.«

»Da, maketa Jezerski hram, Hiša izročila. To sta muzeja. Notri je lokal z vso pripadajočo infrastrukturo.«

»Občina je soglasodajalec, mi morda kdaj podamo samo svoje mnenje. Z naše strani ni investicij na področju cestne in komunalne infrastrukture.«

»Na spletni stran, pod zavihkom O parku, imamo definirano poslanstvo, vizijo in cilje. Zaenkrat se ne odraža v opozorilnih tablah in kodeksu obnašanja. Prvi problem je predvsem v tem, da je prometna signalizacija podvržena zakonskim kriterijem, prometni znaki bi morali biti prilagojeni okolju v katerem smo. Kot drugo pa, če nismo implementirali v praksi to kar smo se na politíčni ravni dogovorili, je vse brezpredmetno. Se pravi, da ne morejo na 200m na Cerkníškem jezeru za red poskrbeti institucije, ki so za to pristojne in lahko vsak krši vse možne zakonske predpise, brez kakršnekoli kazni.

Imamo pa vsaj pet institucij, ki naj bi skrbele za red (medobčinsko redarstvo, policija, naravovarstveni nadzor, inšpektorati ...).«

»Jaz pravim, da ni prepovedi in omejitev. Morda iz odloka, prepovedano uničevati in trgati zavarovane stvari. Ampak to ni omejitev, to je narava človekovega razuma. Regulirane dejavnosti, če govorimo o vplivu parka (park nima vpliva ne sečnjo), pa so čolnarjenje, zračni promet (predvsem športni zračni promet) in ribolov.«

»Da, ekološke oznake so. Ne bi točno vedel katere.«

»Za varnost je poskrbljeno predvsem v Rakovem Škocjanu z ustrežno infrastrukturo, ki je ustrezno varovana z ograjo in ustrezno označenimi potmi, opozorili, da je kje lahko nevarno. Za pravni red parka ni poskrbljeno. V parku ni vzpostavljen naravovarstveni nadzor, torej zagotavljanje reda, ki je neposredno podvrženo parkovnemu upravljanju. Kličemo policijo, redarstvo ali ustrezni inšpektorat.«

»Prekrški so zelo pogosti, kazniva dejanja manj. Konfliktne situacije lahko mi rešujemo le z dialogom. Mi pristojnosti za kazni nimamo, če je kaj takega, to rešuje policija ali redarstvo.«

»Tukaj je ključna parkovna vloga. Mi moramo konkretno na samem terenu najprej razumeti, kje imamo kaj. Dokler park nima vzpostavljenega permanentnega spremljanja stanja, monitoringa in ugotavljanja rastišč, gnezdišč in obstajanja različnih habitatnih tipov, potem ni možno ukrepati. Kolegi so v preteklih letih to vse popisali, mi natančno vemo kaj v parku kje imamo. Na osnovi tega je možno reagirati. Tukaj lahko z veliko samozavestjo govorim, Notranjski park je v Sloveniji na tem področju naredil največ. Park ima v lasti 400 ha zemljišč. Mi delujemo v skladu z vsemi naravovarstvenimi smernicami, da ohranjamo tisto, kar nam je najbolj vredno, s konkretnimi ukrepi na terenu, s strojno mehanizacijo, z ročno mehanizacijo, z gozdarsko mehanizacijo. Pri tem, da se s Cerknjskim jezerom upravlja na način, ki lahko daje največje možne rezultate in ohranja to biotsko pestrost, da se zagotavlja neko mozaičnost na Cerknjskem jezeru. Da se preprečuje razraščanje invazivnih vrst in da se s pravilnim usmerjanjem obiskovalcev, predvsem v Rakovem Škocjanu preprečujemo blodenje in gomazenje ljudi vsepovsod. Tukaj ima park ključno vlogo in to vlogo, po mojem mnenju, dobro opravljamo.«

»Zaenkrat ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Za energetske učinkovitost imamo toplotno črpalko, s katero se grejemo v stavbi, v kateri smo.«

»Mislim, da mi pri poslovanju nimamo te priložnosti za materiale za večkratno uporabo.«

»Mi kot institucija ločujemo svoje odpadke. Smo pa opravili do sedaj tri očiščevalne akcije in pa fantje, ki delajo na terenu, vedno počistijo tisto, kar pač tam ostane za malomarneži. Mi vsi se nagibamo k temu, da se odstranjuje smetnjake iz zavarovanih območij.«

»Nadzor nad parkom je slabo urejen.«

»Tega je kar precej. Imamo parkovne večere, kjer se dotikamo raznoraznih naravovarstvenih, okoljevarstvenih tem (na primer podnebne spremembe in poplave, ki so prizadele Cerknico), imamo raziskovalne počitnice, kjer so tudi te teme za otroke, osnovnošolce. Imamo ustvarjalni natečaj za vse triade osnovne šole, kjer so naravovarstvene, okoljevarstvene teme. Imamo festival naravovarstvenega oziroma okoljevarstvenega filma.«

»Kar bi si želeli. Tukaj je gostota in paleta kraških pojavov. Tu je možno videti vse kar ponuja Kras. Tu je tudi izjemno vodno bogastvo. Opaženih je bilo preko 270 vrst ptic. Imamo tudi življenjske prostore, ki so bolj alpskega tipa (soteska Iške in Zale) z deročimi rekami in velikim padcem. Kraška suha travišča ...«

»Upamo si trditi, da so te spremembe občutne. Gredo pa z roko v roki in s tem povečujejo efekt drugih nespametnih človekovih posegov. Ljudje so skušali izsušiti Cerkniško jezero in so prekopavali vodotoke v izravnalne kanale. Skupaj s podnebnimi spremembami je sedaj efekt ta, da jezero presahne tudi tri do petkrat na leto, včasih pa je presahnil enkrat na tri leta. V naslednjih štirih letih se bo vložilo 3,5 milijona evrov evropskega denarja v denaturacijo potokov na Cerkniškem jezeru, se pravi tisto kar je bilo skopano se bo odpeljalo v stare struge, zato, da se zagotovi nek vodni minimum in s tem preživetje najbolj ogroženih vrst. To je naš spopad s podnebnimi spremembami in s človekovo norostjo.«

Regijski park Škocjanske jame – Upravljavec, 10. 1. 2018

»Mislim, da lokalna skupnost nima niti znanja niti dovolj poznavanja našega dela, da bi dejansko res čutil neko podporo z njihove strani. Čeprav ne bom kritiziral, meni se zdi, da v njihovih okvirih nam pomagajo, oziroma skušajo pomagat, ni pa tega bistveno čutit. Z njihove strani gledajo na nas, kot na neko turistično destinacijo, katera bi mogla njim pomagat, nas pa niti ne vključujejo v neke razvojne programe. Kar se tiče države, jaz pogrešam, da bi v državnem merilu imeli tisti svoj status. Dejansko niso niti uredili statusa, kar se tiče upravljanja s kmetijskimi zemljišči, kljub temu, da pošiljamo pozive na ministrstva naj nam to uredijo. Potem so tu razne sanacije starih ekoloških dolgov, ki so bile neke deponije... zaradi tega, ker ta reka Reka teče potem v našo jamo, nima zaradi tega nobene prednosti na državnem nivoju. Tako da iz tega vidika, jaz mislim, da bi država lahko marsikaj več naredila. Kar se samega financiranja tiče, ne bom niti kritiziral, ker je podobno z vsemi javnimi zavodi. Pač denarja za take dejavnosti zmanjkuje, vidimo pa, da ga je za drugje dovolj. Kar se EU tiče, pa vidim tukaj edino tako prednost, da imamo pri marsikateremu programu financiranja, torej pri projektih, ki jih prijavljamo, neko prednost,

ker smo le naravna in kulturna dediščina in da imamo že v samih programskih dokumentih zagotovljeno neko prednost – to se mi pa zdi zelo pozitivno.«

»Pretežno tukaj, pri trajnostnem razvoju, so ustanove, ki delujejo na terenu, ki jih država tudi sofinancira oziroma financira in sistem subvencij, ki je pretežen del trajnostnega razvoja vezan na kmetijska zemljišča. In te subvencije, ki so vezane na kmetijske okoljske programe. Ja, se odražajo v oblikah ekonomske in ekološke politike.«

»Tudi pri nas je čutit, da pri določenih članih sveta, ki je dejansko organ upravljanja pri nas, igra tudi še vedno politika svojo vlogo. Če bi to eliminirali, bi bilo zelo ustrezno upravljanje in vodenje.«

»Z naše strani je primeren. S tem, da bi pa rekel, da nam marsikdaj dajejo vlogo, ki je dejansko mi nimamo. Mi smo od duhovnika, občine, krajevne skupnosti, vse kar manjka. Na nas se obrnejo prej kot na te institucije.«

»Imamo izhodišča, smo usmerjeni, imamo pa to veliko možnost, da imamo mi tudi velik dohodek iz strani prodanih kart in zaenkrat nam tudi svet in ministrstvo stojita ob strani, da lahko ta sredstva vlagamo. Imamo v planu, in tudi do sedaj smo že vlagali, v obnovo kulturnih spomenikov in ne samo v naravo. S tem pa, da tudi vlagamo v tako infrastrukturo, ki bi pomagala ohranjati naravo (na primer razsvetljava v jami, ki je vezana na manjši vnos električne energije v ekološko občutljivo območje kot je jama).«

»Glavni stroški so delo, material in investicije. Največji vir prihodkov je prodaja kart, manjši delež pa dobimo tudi iz državnega proračuna. Se pa spreminja tudi to. Projekti se spreminjajo iz leta v leto. Ko se neko programsko obdobje konča, potem se tudi projekti končajo in novi startajo. V tistih letih je mogoče s tega naslova manj prihodkov in tudi sorazmerno s povečanjem števila obiskovalcev in povečanja prihodkov s te strani tudi minimalno zmanjšuje njihovo udeležbo pri financiranju naših dejavnosti.«

»Ja, smo samostojni v temu.«

»Dejansko, kar se zaposljivosti tiče, imajo pri nas neko prednost domačini. Seveda ob istih referencah. Tukaj nudimo že v naši inštituciji možnost zaposlitve, poleg tega pa vsi ti obiskovalci, ki pridejo sem, so nek potencial, ki ga bolj ali manj izkoriščajo drugi. Tukaj imamo na primer turistične prenočitvene kapacitete (kamp, apartmaji, turistična kmetija) in to je za določene deležnike že kar znaten prihodek. Poleg tega za določena dela (vzdrževalna dela, prevozne storitve...) večkrat najamemo domačine, tako da imajo čim več koristi od teh obiskovalcev in od nas.«

»Glavna ponudba je obisk jame. Poleg tega ponujamo razne izobraževalne programe, muzejske zbirke, učno pot, različne prireditve... Na sezonskost se odzivamo na dva načina. Prvo, ko pričakujemo večje število obiskovalcev, povečamo število zaposlenih, tako da lahko te skupine obvladujemo. Drugo pa so naše reklame. Mi skoraj nimamo reklam.

Imamo jih izključno samo v zimskih mesecih, da dosežemo to desezonalizacijo. Poleg tega reagiramo tudi s cenovno politiko. V teh zimskih mesecih, ko je najnižji obisk, imamo najnižje cene. Posebej imamo še popuste za družine, upokoјence, skupine, društva... s tem, da je potem jeseni in spomladi malo višja cena, v najvišji sezoni pa še višja.«

»Skrbimo za nadzor nad kulturno dediščino, raziskujemo, promoviramo, skrbimo za obnovo, zaposleno pa imamo tudi osebo, ki skrbi za kulturno dediščino.«

»Kar pa se samih domačinov tiče, marsikdaj nam pripisujejo: Park nam ne dovoli. Mi nismo soglasodajalci, to je Zavod za kulturno dediščino. Ampak dejansko potem nas krivijo. Druga zadeva, mi vodimo raznorazne delavnice, tudi ko skušamo z domačini skupaj določiti skupno označevanje in tukaj jih zelo težko dobimo skupaj.«

»Odnosi so različni, načeloma pa bi rekel, da brez posebnosti. Z domačini imamo redno srečanja in sestanke. Kar se tiče samega odnosa z domačini, tukaj pa je večji problem kot med nami in prebivalci, med njimi samimi. Pred nekaj leti so se zamenjale vodilne strukture, zamenjal se je glavni na vasi in zdaj so tu dva do trije tabori, ki se med seboj ne prenašajo in ko skličeš sestanek, delavnice... se nočejo udeležiti. Gospodarstvo se vključuje in nam pomaga, zainteresirani lahko sodelujejo preko različnih odborov. Odnos do turistov in njihov odziv pa redno spremljamo na spletnih straneh. Štiri leta zapored smo dobili certifikat odličnosti TripAdvisorja. Tam imamo zelo lepe ocene, nekaj nezadovoljstev pa se pojavlja zaradi prepovedi fotografiranja v jamah.«

»Odvisno na sezono imamo različne obiskovalce. Poleti se tisti, ki se peljejo na morje in nazaj, tukaj spotoma ustavijo ali pa če preživljajo dopust v neposredni bližini in je slabo vreme, pridejo k nam. Spomladi, proti poletju, so predvsem skupine; šole, študenti, dijaki, ker smo za njih tak učni center. Preko zime pa prihajajo manjše skupine, pretežno penzionisti in turisti iz oddaljenih krajev (Kitajska, Japonska, Koreja). Približno $\frac{3}{4}$ obiskovalcev so tujci, ciljne skupine pa so visoko izobraženi gostje.«

»V parku je restavracija, ki je v naši lasti ampak je v upravljanju našega najemnika. Problem je, ko je v visoki sezoni potrebno ponujati hitro hrano po visokih cenah, preko leta pa potem nima tujih gostov, ki gredo rajši v okoliške gostilne in turistične kmetije.«

»Kar se turističnih objektov tiče, mislim, da v parku manjka camp. To morajo hitro urediti, je v planu. Mogoče tukaj res manjka boljša, dražja, luksuzna ponudba. Tu so apartmaji, tudi cenovno kolikor toliko ugodni, ampak prav tista ciljna skupina visoko izobraženih, bi bili verjetno pripravljeni tudi več plačati. Spodbujamo, sofinanciramo ureditve teh prenočitvenih kapacitet pri domačinih in mislim, da je še dosti rezerve.«

»Vodene ogledе dejansko mi prevzemamo, ker imamo usposobljene in registrirane ljudi, da vodimo po jami. Vodimo tudi po učni poti skupine, ki se najavijo, medtem, ko jaz vidim, da je tu še neka priložnost tudi za domačine, da bi oni prevzemali to vodenje. Nekih

posebnih ponudb za zdravje nimamo. Tu so našli neke bioenergetske točke, ki pa jih mi ne spodbujamo.«

»Vedno bolj IT tehnologije, skozi jamo smo dali optiko, nadzorni sistem – kamere, poskrbljeno imamo za varnost – domofoni (zaradi vlage v jami so se telefoni stalno kvarili, zdaj pri optiki dosti lažje), internet, aplikacije, brezplačni virtualni ogled jame. Oglaševanje je zadeva., ki nas kar malo zbode. Nam se je povečal obisk iz 45.000 ob osamosvojitvi na 178.000. Dejansko mi bolj skrbimo za to, da ohranjamo naravo, da nadzorujemo skupine, ki k nam prihajajo, kot pa, da bi si še bistveno želeli povečati obisk. Kar se prometa tiče, imamo zdaj v planu ureditev novih parkirišč, opremljenih z radarji, tako da bomo lahko šteli promet. To nam bo pomagalo tudi pri preusmerjanju turistov na zgornje parkirišče. Ko greš v jamo, si lahko naložiš aplikacijo (pogoj slušalke) za vodenje v 20 jezikih.«

»Da, park vlaga v inovacije.«

»Informacije so dostopne vsem. Info center, na spletu, kroženje ljudi pri nas (vsak vodnik gre največ dvakrat vodit v jamo, v ostalem delovnem času malo zaokroži, ali gre v nek nadzor ali v Info center), letaki, table, prospekti, trganka...«

»Kongresno informacijski center za raznorazne prireditve, muzejske zbirke, prodaja kart, tam je tudi WC in parkirišče.«

»Mi smo naredili večjo dimenzijo naše čistilne naprave, ker smo bili ravno na meji ali gremo v večjo, kjer rabiš gradbeno dovoljenje, ali pa bi šli na tisto manjšo, ki jo pač rabiš, ker mi imamo sezonski obisk. Ampak, ker smo upoštevali vse 3 vasi, smo šli v večjo kapaciteto, istočasno pa smo preko kohezijskega projekta, ki je vezan na Naturo, mi sprojektirali in občini dali denar, da je naredila svoj projekt kanalizacijskega sistema v teh treh vaseh in prečrpavanja v našo čistilno napravo. To so bila naša pobuda in sredstva. Pri prometni infrastrukturi pa sodelujemo z občino Divača. Financiramo v pločnike po vasi in obnovitev trga, za parkirišče pa smo kupili parcelo izven zaščitene območja.«

»Mi imamo poseben zakon kot regijski park. Imamo seveda table, ki vsakega obvestijo, da je prišel v regijski park, da se vsak zaveda, da je pod nekim drugim režimom. Naš kodeks obnašanja se ne spreminja, ostaja enak. Nas pa Triglavski narodni park večkrat primerja, da mi manj kaznujemo ljudi, kot oni, kajti tam je velika verjetnost, da boš eno »ušpičil« v parku in da te ne bojo dobili, ker je park zelo velik in kadarkoli gre naravovarstveni nadzornik mimo, dejansko vedno najde neke ljudi in jih uglobi. Pri nas pa je veliko število nadzornikov na majhnem območju in že s svojo prisotnostjo nekako skrbiš, da ni tako velikih, hujših prekrškov. So, ampak jih ni veliko. Več temelji na samem opozarjanju.«

»V parku je prepovedana vožnja z vozili po poteh in prenočevanje zunaj. Neke posebne regulative, zato ker smo v parku, pa ni. Ker ti, če imaš nek kulturni spomenik, v parku ali

zunaj, zanj velja isto. To pomeni, ne smeš ga rušiti, ne smeš ga veliko spreminjat. Če imaš neko naravno vrednoto v gozdu, po gozdarskem načrtu ne smeš tam sekat.«

»V parku je okoli 160 različnih znakov: ne smeti, ne trgaj rož...«

»Ograje, poti, mreže, da ne pada kamenje, ograje pred previsi, brezni in opozorilne table. Obiskovalce izobrazijo ali informirajo naravovarstveni nadzorniki. Dejansko imamo kamere po celi jami, tako za njihovo varnost, če bi se na primer ugasnila luč ali bi se kje kaj udrlo, kot tudi za kontrolo, če bi kdo skušal umaknit kapnik ali iti dol s poti...«

»Lani so se pojavljali žeparji, ki so kradli denarnice. V takem primeru pokličemo policijo, skupaj pogledamo po kameri. Kazni in sankcije ureja policija.«

»Z vsemi možnimi ukrepi, od nadzora, razsvetljave, kanalizacije, do sortiranja smeti, spodbujanja zamenjave fosilnih goriv, skupnih čistilnih akcij, ki jih imamo z domačini, izkoreninjanje invazivnih tujerodnih rastlin...«

»Tehnologij obnovljivih virov ne uporabljamo, imamo pa v planu sončno. Večino fosilnih goriv smo zamenjali s toplotnimi črpalkami.«

»Kar se tiče energetske učinkovitosti, smo naredili energetske preglede stavb in zamenjali ogrevanje s plinom, s toplotnimi črpalkami, obnovili smo okna, ki so učinkovitejša. Za vodo zaenkrat še nimamo posebnih ukrepov.«

»Za propagandni material uporabljamo papirnate vrečke, najlona nimamo več, na prireditvah se izogibamo plastiki, lončki so stekleni.«

»Naše odpadke ločujemo, smet ob poti pobirajo naši nadzorniki, kar nas pa še vedno moti, pa je onesnažena reka Reka. Delamo številne študije in meritve. Popisali smo vse potencialne onesnaževalce, od Ilirske Bistrice do nas. Tukaj nas čaka še dosti dela. Lani smo imeli to mednarodno čistilno akcijo (8 različnih držav, 196 ljudi) pod vodo reke Reke in tudi globoko v jamo. Smetnjakov je dovolj.«

»Nadzor nad parkom je dober, imamo veliko število nadzornikov.«

»Teh izobraževanj, ki jih mi organiziramo, je zelo veliko. Večinoma mi plačamo predavateljem in tudi promocijo, vabimo na ta predavanja (ohranjanje narave, ekologija). Predavanja so za prebivalce, organizirane skupine šol, tudi sami se udeležujemo.«

»Sprehod po naravi in kolesarjenje.«

»Mi nekih večjih posledic glede tega nimamo.«

2. SKLOP: Zaposleni v parku

- Kako oziroma na kakšen način zaznavate podporo parku s strani lokalne oblasti, vlade RS oz. Evropske unije? Kako se podpora kaže v praksi (ekološke dajatve, subvencije ...)?
- Kako je urejena politika sprejemanja odločitev v parku? Je le ta primerna?
- Menite, da je obstoječi sistem vzdržen za vse deležnike?
- Ali je cenovna politika parka primerna in omogoča nadaljnja vlaganja v razvoj? Katera so najbolj pogosta vlaganja (infrastruktura, raziskave, ozaveščanje, preventiva)?
- Kateri so po vašem mnenju glavni stroški parka in na kakšen način se le ta financira?
- Menite, da finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok? Naštete nekaj razlogov zakaj je/ni temu tako?
- Na kakšen način imate vi, kot posameznik, koristi (družbene in ekonomske) s strani parka?
- Ali menite, da park pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva? Katere so te zaposlitve?
- Kakšna je ponudba storitev znotraj parka in kako se park odziva glede na sezonskost?
- Kakšni so načini za ohranjanje kulturne dediščine v parku?
- Menite, da je lokalno prebivalstvo v zadostni meri vključeno pri sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine in drugih odločitvah?
- Kakšni so odnosi med posameznimi deležniki (lokalna skupnost, uprava parka, lokalno prebivalstvo, gospodarstvo, obiskovalci ...)? Na kakšen način je vzpostavljena vzajemna komunikacija med akterji?
- Kakšna je struktura gostov in katere so ciljne skupine gostov? Kateri so glavni motivi za obisk parka in katere aktivnosti park ponuja obiskovalcem?
- Kakšna je ponudba hrane v parku (lokalna, dietna, vegetarijanska ...)?
- Je za potrebe turistov dovolj obstoječih turističnih objektov?
- Kakšna je ponudba vodenih ogledov in drugih dogodkov v parku? Katere ponudbe in programe imajo obiskovalci na voljo za zdravje in dobro počutje?
- So obiskovalci zadovoljni s ponudbo ali kaj pogrešajo?
- V času digitalizacije se pojavljajo nove in nove tehnologije. Katere tehnologije uporabljate v vašem parku? Si z njimi pomagata tudi pri urejanju prometa, pri oglaševanju, privabljanju novih gostov, promocije, vodenje ogledov preko mobilnih ...?
- Ali park vlaga v razvoj inovacij (v katere)?
- Katere informacijske zmogljivosti ima park? So informacije lahko dostopne vsem obiskovalcem? Katere možnosti do dostopa informacij so na voljo?
- Se v parku nahajajo turistični objekti namenjeni izključno obiskovalcem? Katero infrastrukturo ponujajo ti objekti (komunalno, prometno, IT)?
- Park kot zaščiteno območje ima tudi posebno vlogo pri izgradnji komunalne in prometne infrastrukture. Kakšna je politika parka na tem področju? Katere so glavne investicije na tem področju?

- Kakšna je strategija razvoja parka? Se le ta odraža tudi v opozorilnih tablah in kodeksu obnašanja v samem parku?
- Katere so obstoječe prepovedi in omejitve z namenom ohranjanja naravne in kulturne dediščine? Katere so regulirane dejavnosti znotraj parka?
- Ali znotraj parka obstajajo ekološke oznake? Če da, katere so to in kaj pomenijo?
- Na kakšen način je poskrbljeno za varnost v parku in njegovi okolici? Kako se preverja, da obiskovalci in prebivalci spoštujejo pravni red parka?
- Kako pogosta so kazniva dejanja in prekrški ter kako se rešujejo konfliktna situacija? Kakšne so kazni in sankcije za le te?
- Na kakšen način ste ekološki in kako pripomorete pri varovanju naravnih virov ter biotske raznovrstnosti?
- Ali uporabljate katere od tehnologij obnovljivih virov (sončno, hidro, vetrno)?
- Na kakšen način skrbite za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost?
- Uporabljate materiale za večkratno uporabo?
- Kako ravirate z odpadki in kako se soočate z onesnaženjem okolja? Je v samem parku na voljo dovolj smetnjakov?
- Kako je urejen nadzor nad parkom?
- Kako pogosto (in za koga) park ponuja ekološka izobraževanja in skrbi za bolj ekološko odgovornost in zavest obiskovalcev?
- Katere možnosti za spoznavanje narave in okolja ponuja park?
- Kako se park sooča z vplivom klimatskih sprememb?

Kozjanski regijski park – Zaposlena, 15. 11. 2017

»Kozjanski park sega v pet občin (Kozje, Bistrica ob Sotli, Podčetrtek, Brežice in Krško) in z vsemi občinami odlično sodelujemo. Naše mnenje vključujejo v občinske razvojne načrte in prostorske dokumente. Finančno podpirajo nekatere naše programe, ki so pomembni za vse prebivalce občin npr. izvedbo največje okoljske prireditve v državi Praznik kozjanskega jabolka. Kozjanski park spada pod okrilje Ministrstva za okolje in prostor. Od ministrstva za okolje in prostor imamo financirane osnovne stvari (plače, materialne stroške) vse kar hočemo več pa dobimo preko evropskih projektov za katere se zelo borimo in smo jih že kar nekaj uspešno izvedli. Trenutno izvajamo projekt Life, preko katerega smo zaposlili tudi eno osebo. Evropska unija je seveda za nas zelo pomembna, sprejela je namreč dva dokumenta ptičjo in habitatno direktivo, ki sta osnova za Natura 2000 območij. Visoka stopnja biotske raznovrstnosti uvršča Kozjanski park med najpomembnejša naravovarstvena območja v Sloveniji in Evropi, saj spada večji del parka v evropsko pomembna varstvena območja Natura 2000.«

»Glede na to, da je Kozjanski park javni zavod, ki spada pod Ministrstvo za okolje in prostor, se vse glavne odločitve sprejemajo na pristojnem ministrstvu. Že pri programu dela nam določijo procent ur, ki jih moramo opraviti na posameznih delovnih nalogah.«

»Vzdržnost za vse deležnike lahko dosežemo samo s skupnim sodelovanjem (občine, prebivalci, društva...) kar nam bolj ali manj uspeva.«

»Kot sem že omenila, za osnovne stvari dobimo finančna sredstva iz pristojnega ministrstva, kolikor pa želimo vlaganja v razvoj pa nam uspe samo preko dobljenih EU projektov.«

»Glavni strošek je seveda strošek dela, sledijo materialni stroški (zavarovanje, električna, ogrevanje...) in investicije. Glavnina se financira iz pristojnega ministrstva, del iz občinskih sredstev in iz lastnih sredstev (vstopnine, kotizacije, prodaja sadik starih sort jabolk).«

»Finančni vložki seveda omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok. Z urejanjem turistične infrastrukture pričakujemo povečanje obiska turistov, od katerih imajo korist ponudniki turističnih storitev (prenočitve, kmečki turizmi, vinotoki...). Kozjanski park je razvil eno najbolj odmevnih okoljskih prireditvev Praznik kozjanskega jabolka, ki vsako leto privabi veliko število ponudnikov (170) in obiskovalcev prireditve (16.000). Trg Podsreda je premajhen za vse ponudnike, ki bi želeli stojnico ob tej prireditvi. Vsako leto imamo na čakalni listi vsaj 50 ponudnikov, ki izpolnjujejo pogoje za udeležbo na prireditvi, vendar jih ne moremo sprejeti. Vsi ponudniki iz območja Kozjanskega parka imajo prednost in tudi cena stojnice je za njih 50 % nižja.«

»Kozjanski park mi daje zaposlitev, torej imam od njega zelo veliko koristi. Na Kozjanskem delovnih mest ni veliko in to pomeni, da bi se morala v službo voziti najmanj v Celje.«

»Kozjanski park je eden večjih zaposlovalcev na tem območju. Redno nas je zaposlenih 18 oseb, ena oseba je zaposlena na EU projektu, vsako leto pa izvajamo tudi program javnih del, v katerega vključujemo 3-4 osebe. 10 oseb ima univerzitetno izobrazbo (ekonomist, geograf, geolog, krajinski arhitekt, gozdar, biolog, zgodovinar, kmetijec).«

»V Kozjanskem parku letno izvedemo preko 50 različnih dogodkov (glasbeni seminarji, razstave, koncerti, božične delavnice, velikonočne delavnice, naravoslovne-tedenske delavnice...). Večino obiskovalcev imamo seveda v poletnem času. Zimski čas je namenjen pripravi programa dela, poročil...«

»Kozjanski park je bil ustanovljen kot Spominski park Trebče in tudi spadal pod Ministrstvo za kulturo. Z Zakonom o ohranjanju narave (ZON) iz leta 1999 postane regijski park in se iz Spominskega parka Trebče preimenuje v Kozjanski park ter preide pod okrilje Ministrstva za okolje. Z ohranjanjem kulturne dediščine se v parku torej naj ne bi več ukvarjali, naše glavno poslanstvo je namreč varovanje narave. Tudi finančnih sredstev ne smemo vlagati v obnovo kulturne dediščine.«

»Iz prej naštetih razlogov, ne.«

»Menim, da so odnosi dobri. Pred leti je veljalo splošno mnenje, da je Kozjanski park zaviralec razvoja, vendar se je v zadnjih nekaj letih to mnenje bistveno spremenilo. V Kozjanskem parku so vrata vedno odprta vsakomur.«

»Ciljne skupine so šolajoča se mladina (udeležba na taborih, glasbenih seminarjih, naravoslovni in kulturni dnevi, delavnice) upokojenci, družine (za katere pripravimo celodnevni program ogleda Kozjanskega parka). Eden večjih motivov je seveda grad Podsreda, ki je po besedah kastelologa Ivana Stoparja najbolj grajski med gradovi na slovenskem. Sicer pa so motiv za obisk parka tudi visokodebelni sadovnjaki, drevesnica, suhi travniki. Kozjanski park, kot sem že omenila, letno pripravi preko 50 različnih dogodkov.«

»Menim, da je ponudba hrane dobra. V Bistrici ob Sotli imamo celo gostilno, ki se ponaša z nazivom Gostilna Slovenije.«

»Problem so nastanitvene kapacitete. Večja skupina turistov ima možnost prespati samo v Termah Olimia.«

»Za skupine pripravimo nekaj urni ali celodnevni ogled parka in jih seveda na celotni poti tudi spremljamo. Neokrnjeno naravo, mir... Že dve leti organiziramo oddih za glasbenike, ki se ga udeležijo glasbeniki iz celega sveta.«

»Glede na odzive menim, da so obiskovalci s ponudbo zadovoljni.«

»Seveda uporabljamo računalnike, mobitele, spletno stran, Facebook, avdio vodiče... Z urejanjem prometa se ne ukvarjamo, pri oglaševanju in promociji pa se jih seveda poslužujemo.«

»V letošnjem letu bomo dobili postajo za polnjenje električnih avtomobilov.«

»Osnovne informacije so na naši spletni strani, obveščamo preko Facebooka, SMS-poštarja, na voljo so zgibanke, zemljevidi, poslužujemo se seveda tudi medijev (TV, radio, časopisi).«

»Grad Podsreda, v Podsredi imamo na voljo dva apartmaja, postajališče za avtodome.«

»V parku smo zelo naklonjeni izgradnji kolesarskih poti. Komunalna infrastruktura je dobro urejena. V bližnji okolici so že tri rastlinske čistilne naprave. Glavne investicije so namenjene izgradnji kolesarskih poti, postavljanju postaj za izposajo koles, postavljanju polnilnic za električne avtomobile.«

»Razviti čim več dobrih parkovnih praks kot so npr. visokodebelni travniški sadovnjaki in z njimi povezana prireditve Praznik kozjanskega jabolka. V parku so predvsem učne table na katerih pa so tudi piktogrami, ki opozarjajo na pravilno obnašanje (ne kuri, šotorjenje ni dovoljeno, ne trgaj rož...).«

»Omejitve in prepovedi so določene z ZON-om (Zakon o ohranjanju narave). Prepovedi so: vožnja po naravnem okolju, jemanje proda iz rek, hrup, nabiranje gob-več kot 2 kg, odlaganje odpadkov, kurjenje. Regulirane dejavnosti: urejanje vodotokov, odpiranje peskokopov, vožnja izven naravnega okolja, kampiranje, odlaganje odpadkov.«

»Ekološke oznake so enake v vseh zavarovanih območjih. Zavarovano območje in naravne vrednote so označene z naravovarstveno pentljo. Naravovarstvena pentlja predstavlja simbol varstva narave in je sestavljena iz šestih medsebojno prepletajočih se ovalnih zank, ki prehajajo druga v drugo in so nanizane v krogu. Pentlja predstavlja celovitost in medsebojno povezanost žive in nežive narave. Tri zanke simbolizirajo neživi svet: vodo, zemljo in zrak, tri zanke pa živi svet: rastlinstvo, živalstvo in človeka.«

»Vse pešpoti in prireditve imamo zavarovane. Na nevarnih odsekih smo postavili ograje. Pravni red parka preverjamo z našimi naravovarstvenimi nadzorniki, ki zaenkrat lahko samo opozarjajo, saj še nimamo uniform.«

»Prekrškov ni veliko, vse pa poskušamo rešiti s pogovorom. Zaenkrat denarnih kazni še nismo izrekli.«

»Z ohranjanjem krajine (košnja, odstranjevanje invazivnih vrst, obnova visokodebelnih travniških sadovnjakov, varovanje rastišč - encijan), rastlinska čistilna naprava.«

»Ogrevamo se na lokalno biomaso. Imamo rastlinsko čistilno napravo.«

»Rastlinska čistilna naprava, varčne žarnice, imamo že en avtomobil na električni pogon, enega še dobimo.«

»Kolikor je možno.«

»Odpadke sortiramo. Enkrat letno izvedemo čistilno akcijo, v katero smo vključeni vsi zaposleni in krajani Podsrede. Menim, da je smetnjakov dovolj. Opažamo upadanje divjih odlagališč.«

»Na gradu imamo kamere.«

»To je naša osnovna dejavnost in vsi dogodki v parku (preko 50) imajo naravovarstveno noto.«

»Pešpoti, suhi travniki na Vetniku, travniški sadovnjaki, delavnice, predavanja. Pripravljamo naravoslovne dneve, tedenske naravoslovne delavnice, opazovanje metuljev, izdelovanje bivališč za koristne organizme, prenašamo žabe preko glavne ceste s pomočjo osnovnošolcev, predstavljamo rastlinsko čistilno napravo, obiskovalce vodimo po geološki učni poti, po suhih travnikih, po drevesnici Kozjanskega parka...«

»Nimamo kakšnega omembe vrednega vpliva.«

Kozjanski regijski park – Zaposlena, 9. 11. 2017

»Lokalne skupnosti podpirajo in dobro poznajo delovanje parka, delovanje parka financira MOP, ki tudi bdi nad delovanjem. Podpor in subvencij nismo deležni. Ker imamo v lasti in obdelujemo travniški sadovnjak dobimo kmetijske subvencije.«

»Odločitve oziroma glavne naloge nam naroča MOP – sektor za naravo, ki bdi nad vsemi zavarovanimi območji v državi. Vse glavne odločitve mora potrditi Svet zavoda, soglašati pa mora tudi MOP. Glede tega bi si želeli več samostojnosti, vendar smo finančno odvisni od ustanovitelja.«

»Težko bi odgovorila na to vprašanje.«

»Park je finančno zelo omejen, večja vlaganja so možna samo v okviru projektnih sredstev. V kolikor se da vlagamo v infrastrukturo za obiskovalce, za raziskave pridobivamo denar iz projektov in še kakšnih drugih virov, iz redne dejavnosti je tu na voljo zelo malo denarja. Iz redne dejavnosti pa nekaj denarja namenimo tudi promociji. Na splošno pa imamo dosti premalo denarja za vlaganja v razvoj.«

»Glavni strošek so plače zaposlenih in vzdrževanje infrastrukture in objektov v naši lasti. To je redna dejavnost in jo financira MOP.«

»Mi smo ustanovljeni z namenom, da prvenstveno skrbimo za ohranjanje narave, floro, favno in habitate. Vse ostale dejavnosti so podpora temu in menim, da o ekonomski uspešnosti v našem zavarovanem območju ne moremo govoriti.«

»Jaz osebno sem zaposlena v zavarovanem območju in težko bi povedala kakšne koristi imam jaz kot posameznik, ker pač tukaj opravljam naloge, ki somi naložene. To je bolj vprašanje za prebivalce in tudi obiskovalce parka.«

»Delno tudi prispeva, saj za posamezne dejavnosti, ki jih izvajamo vključujemo tudi lokalno prebivalstvo in tako prispevamo k dvigu njihove zasluzka. »

»Kot zavarovano območje ponujamo naslednje storitve: izvajamo naravoslovne, tehniške in kulturne dneve; izvajamo naravoslovne tabore in delavnice; izvajamo velikonočne in božične delavnice; upravljamo z gradom Podsreda, ki je odprt od aprila do novembra in v njem razstavljamo različne razstave; imamo drevesnico visokodebelnih sadnih dreves in v jeseni prodajamo sadike; v juniju organiziramo ekološko tržnico, oktobra pa Praznik Kozjanskega jabolka; organiziramo tematske pohode; pripravljamo aktivnosti ob okoljskih dnevih...«

»Mi v bistvu nimamo vzvodov za ohranjanje kulturne dediščine, tako kot ostali se lahko prijavljamo na različne razpise in skrbimo za kulturno dediščino v naši lasti. Lokalnim prebivalcem občasno nudimo pomoč pri pripravi razpisov ali pa s predlogi kako poskrbeti za objekte kulturne dediščine.«

»Kakorkoli, lokalno prebivalstvo sploh ni vključeno pri sprejemanju aktov.«

»Trudimo se, da se čim več povezujemo s posameznimi društvi v lokalnih skupnostih, seveda tudi vzorno sodelujemo z vsemi lokalnimi skupnostmi in te nas pri naši dejavnosti tudi podpirajo, občasno pripravljamo skupne projekte. Za lokalne prebivalce smo vedno na voljo za posamezna vprašanja in dileme. S prisotnostjo na terenu tudi vzpostavljamo neposreden stik z ljudmi.«

»Struktura gostov pri nas je zelo pestra: v jesenskem in pomladnem času imamo veliko šolskih skupin, za katere pripravimo vsebine za naravoslovne dni skozi katere se spoznavajo s pomenom zavarovanega območja in spoznavajo terensko in delno raziskovalno delo. Obiskovalcem je na voljo tudi grad Podsreda, kjer je struktura gostov zelo raznolika, povečuje se tudi delež tujcev. Nekateri obiskovalci obiščejo park izključno zato, ker želijo spoznati bogato biodiverzitetno in naravne vrednote, drugi pa tudi zato, da obiščejo le grad Podsreda in tam spoznajo naše delovanje z obiskom razstave o naravi ali z ogledom naše multivizijske predstavitve.«

»Ponudba hrane je dobra.«

»Za potrebe turistov ni dovolj objektov, problem so predvsem namestitvene kapacitete.«

»Ponujamo možnost vodenih izletov in drugih zgoraj navedenih programov.«

»Mislim, da so.«

»Svojo ponudbo oglašujemo na spletni strani in Facebook profilu. Glede prometa nimamo težav, je pa občina Kozje že uredila nekaj polnilnic za električne avtomobile, nekaj pa jih še ima v načrtu.«

»Kolikor nam finančna sredstva dopuščajo seveda vlagamo v inovacije.«

»Imamo v upravljanju grad Podsreda, ki na žalost ni prilagojen obisku invalidov. Informacije o nas dobivajo obiskovalci preko spleta in v TIC-ih«

»V parku je kar nekaj turističnih objektov. Le ti imajo urejeno komunalno in prometno infrastrukturo.«

»Pri teh investicijah mi sodelujemo samo z mnenjem in sicer v sodelovanju z ZRSVN. Ostalih pristojnosti nimamo.««

»Naša naloga je varovanje in ohranjanje narave. Zavarovano območje je označeno z informativnimi in označevalnimi tablam, kjer je tudi označeno kaj se kje lahko počne.«

»Omejitve in prepovedi so določene z Zakonom o ohranjanju narave.«

»Seveda imamo tudi ekološke oznake, na primer naravovarstveno pentljo.«

»Nevarni odseki so zavarovani z ograjo. Za red parka skrbijo naravovarstveni nadzorniki.«

»Večjih kršitev ni, tiste ki pa so, običajno rešujemo s pomočjo komunikacije. Če ne gre drugače se poslužujemo prijave na inšpekcijske službe.«

»Kot sama institucija seveda skrbimo, da kolikor je v naši moči pripomoremo k varovanju okolja.«

»Imamo rastlinsko čistilno napravo, ogrevamo se na lesno biomaso.«

»Rastlinska čistilna naprava, avtomobil na električni pogon.«

»Če je le možno.«

»Odpadke ločujemo, lokalne skupnosti pa imajo urejena zbirališča za odpadke, kar zelo lepo deluje. Mislim, da je dovolj smetnjakov.«

»V parku imamo organizirano tudi naravovarstveno – nadzorno službo, ki s prisotnostjo na terenu pripomore k reševanju posameznih nepravilnosti. Zaenkrat predvsem z opozarjanjem in dogovori.«

»Vsaj enkrat letno organiziramo te vrste izobraževanj, ki pa so po navadi namenjena zainteresirani javnosti.«

»Pri nas najlepše obiskovalci spoznavajo naravo na terenu. V kolikor želijo izvedeti več podrobnosti si lahko naročijo strokovno vodstvo.«

»Tega se pri nas še nismo lotili.«

Notranjski regijski park – Zaposlen, 29. 11. 2017

»Kot delavec na turističnem informacijskem centru, sem predvsem v stiku z lokalnim okoljem. Kar se tiče občine, tukaj čutim podporo. Kar pa se tiče države in EU, tukaj pa nimam nekih neposrednih stikov, jih pač čutim preko nadrejenega in se mi zdi da je kar v redu. Podpora se kaže preko projektov, ki smo jih pridobili.«

»Direktor sprejema odločitve. Sprejmemo jih lahko tudi mi sami, ampak on na koncu potrdi odločitev. Vsak ponedeljek imamo sestanek, tako da takrat rešujemo, ko ima kdo kaj za pripomnit. Kar se mene tiče, je primerna.«

»S tistimi, katerimi imam jaz kontakt, ja. Jaz imam kontakt predvsem na turističnem področju, ne pa toliko s kmeti, lastniki zemljišč in ostalimi. Tu pa se mi zdi, da bi se znali pojavljati konflikti, saj oni pa že imajo neke omejitve.«

»Mislim da ja. Predvsem je cenovna politika tudi kar se tiče trgovine s spominki in storitev in tako naprej, na tem področju je turistom dostopno, hkrati pa tudi zelo prijazno lokalnim

ponudnikom, ker jim praktično nobenih subvencij ne računamo. V tem času bo šlo kar dosti v infrastrukturo. Dokler ni bilo toliko Evropskih projektov, je šlo bolj v ozaveščanje in vzpodbujanje novih storitev in novih produktov, kot ne na primer izposoja koles, izposoja kanujev, lokalno vodenje, prodaja spominkov. V prihodnjih petih letih, pa bo v okviru projekta več vloženo v infrastrukturo (nov informacijski center ob jezeru, nove učne poti, opazovalnice za ptice ...).«

»Mislim, da so bile do zdaj plače, zdaj pa bodo ta infrastrukturna vlaganja. Financira se iz občine in iz projektov.«

»Ja, mislim da ja. Če bo občina še naprej naklonjena financiranju. Do zdaj smo se, če nismo pridobili projektov, financirali preko občine. In mislim, da smo tako močni v tej lokalni podpori, da mislim, da bo to financiranje še naprej ostajalo.«

»Najprej seveda to, da imam službo. Kot drugo pa spodbudno okolje v katerem živim. Tu je polno pribežališč v naravo, ki jih koristim tudi v svojem prostem času.«

»Ja, zaradi te naše politike, da probamo lokalcem čim več stvari omogočiti. Razpisi za delovna mesta, ki smo jih imeli preko projektov, drugače pa spodbujamo obrtnike in tudi turistične delavce, ne toliko k večji zaposljivosti, ampak k temu, da lažje opravljajo svoja dela.«

»Nekaj turističnih kmetij, ki ponujajo prehrano in prenočišča, izposoja koles, izposoja kanujev, največji porast je razviden pri opazovanju medveda v naravnem okolju. Vodení izleti in ogledi naravnih znamenitosti. Glede na sezono se spremeni odpiralni čas TICa, od maja do septembra smo ob Cerknškem jezeru, na mobilnem turističnem informacijskem centru, mobilna točka v Rakovem Škocjanu, odprta tudi samo med sezono, izposoja koles in ostale storitve, ki se ponujajo na območju parka so med sezono možne po urniku, izven sezone pa samo ob vnaprejšnjem dogovoru.«

»Ne bi vedel, je izven mojih pristojnosti. Jaz kot TIC sodelujem pri ohranjanju kulturne dediščine z določenimi zasebniki, ki imajo to. Recimo Hiša izročila se ukvarja z ohranjanjem nesnovne kulturne dediščine, Jezerski hram ima prav tako muzej, kjer so ti etnološki predmeti, neposredno pa se jaz ne ukvarjam.«

»Ne bi vedel.«

»Odkvisno, heterogeni. Z enimi se zelo dobro razumemo, z drugimi manj. Odkvisno koliko nas kdo rabi. S turističnimi ponudniki imamo enkrat letno sestanek, na katerega so vabljeni vsi, da naredimo pregled prejšnje turistične sezone in pregledamo načrte za naprej. Jaz pa jih tudi med letom individualno obiščem, da preverim kaj je novega in kakšna je ponudba. Drugače pa po potrebi, po telefonih, elektronski pošti ... S tistimi, ki so bolj aktivni imamo več kontakta, s tistimi, ki so manj pa pač manj.«

»TIC za informacije obišče približno 5.000 turistov letno, vsega skupno pa ocenjujemo, da je približno 25.000 obiskovalcev na leto. Največ je Slovencev, od tujcev pa je največ Francozov. Prihajajo ljudje, ki so že prej dobro informirani glede ohranjenosti narave, vedo kaj bodo dobili tukaj, so že brali o Cerknškem jezeru, o Rakovem Škocjanu, o Križni jami ... Poznajo vsaj eno od znamenitosti in to je tudi razlog, da pridejo sem. Predvsem se probamo prilagajati tistim, ki so že tukaj in jih ponovno privabit. Ciljne skupine so predvsem starejši, pari in ljubitelji narave, pohodniki, kolesarji, taki, ki imajo radi oddih v naravi in ki znajo ceniti naravo. Čedalje več je tudi opazovalcev medveda, to pa so večinoma tudi pari. Glavni motivi so obisk jezera, opazovanje medveda in pa ohranjena narava. Ponudba: kolesarjenje, kanuarjenje, pohodništvo, vodeni izleti, muzej ...«

»Pri hrani je tako, da gostilne nimajo te tipične lokalne hrane, so odprte ves čas. Svetujemo pa lokalno hrano, ki jo strežejo na turističnih kmetijah, žal pa še ni toliko obiska, da bi se turističnim kmetijam splačalo biti odprte ves čas, ampak so samo ob predhodnem naročilu.«

»Kar se tiče turističnih objektov, prenočišč je na primer avgusta premalo, v ostalih mesecih pa več kot dovolj. Predvsem pa manjka kamp, oziroma parkirišče za avtodome.«

»Imamo 40 lokalnih turističnih vodnikov z licenco, nekateri imajo svoje podjetje, drugi preko društva. Oni so usposobljeni, da vodijo te ogleda. Park sam pa ima bolj te izobraževalne oziroma naravoslovne dneve, namenjene šolam, fakultetam ... Park torej bolj izobražuje, za ogleda pa so bolj turistični vodniki. Za zdravje in dobro počutje imajo na voljo kanuarjenje, pohodništvo, kolesarjenje.«

»Kar jaz dobim povratnih informacij, so zelo zadovoljni, saj vejo že vnaprej kaj pričakovati. Od ponudnikov tudi slišim, da se ljudje vračajo nazaj in da so bolj zadovoljni pri nas, kot pa pri turistično bolj obleganih krajih kot so Bled in Portorož.«

»Mislim da nič takšnega, kar ne bi že vsi uporabljali. Pri marketingu uporabljamo največ spletni marketing. Mogoče edino, da imamo narejene kolesarske poti na GPS na Bike Maps, kjer priporočamo najboljše poti, ki niso zelo prometne.«

»Ja, vlaga. Zdaj predvsem v sklopu teh projektov, da bodo na učnih poteh neke take interaktivne zadeve. Ne toliko tehnološke, ampak bo treba na vsaki stvari nekaj narediti.«

»TIC in spletna stran. Načeloma se pritožujejo nad označenostjo v naravnem okolju, da je pomanjkljiva. Torej, da ni vedno možno najti prave poti v naravi, ko so oni na lokaciji. Kar pa se ostalega tiče, spletno stran dosti pohvalijo, da so vse informacije razvidne, tu na TICu pa so tudi po navadi zadovoljni.«

»Muzej, Križna jama.«

»Naš park nima toliko veze s temu, ker so naseljena območja izvzeta iz parka. Park je celotno območje občine Cerknica, minus naseljena območja. Torej, kar se same prometne in komunalne infrastrukture tiče, mogoče edino mnenje parka glede košev za smeti. Kar se tega tiče, ni nobenih investicij.«

»Strategija je omenjena v tistih ciljih parka. Torej, da želimo postat zelo zaščiteno območje, primerljivo s Triglavskim narodnim parkom. Oziroma, da bi tudi Notranjski park postal narodni in da bi se razširil še na sosednje občine. Včasih je bil tudi namen, da bi postal Notranjski park plus Bloke plus Loška dolina, da bi bilo vse skupaj kot eno zaščiteno območje. Opozorilnih tabel praktično nimamo, želimo si imeti čim manj opozorilnih tabel ter čim več spodbujat pravilno obnašanje. To namerava narediti z vstopnimi točkami, torej z raznimi pomoli za veslat in z učno potjo, ki usmerja obiskovalce.«

»Na jezeru so tiste osnovne table s prepovedmi, kot na primer ne meči odpadkov po tleh. Za naravo okolje je bila sprejeta omejitev za plovbo po Cerkniskem jezeru. Cerknisko jezero je razdeljeno v dve coni, po eni je plovba dovoljena, po drugi pa je precej bolj omejena (glede na globino vode in na mesec). Za domačine velja tudi režim košnje, kdaj se sme in kdaj se ne sme kositi. Prepoved veslanja, ostale prepovedi pa niso predmet parka.«

»Na vstopnih točkah je označeno, da je to park.«

»Za varnost, kjer je potrebno, so ograje in opozorilne table.«

»Za kazniva dejanja so pristojni policija in redarstvo, počasi pa se vzpostavljajo tudi naravovarstveni nadzorniki. Kako pogosta so, težko rečem. Po mojem mnenju se še najbolj krši prepoved vožnje po jezeru ob nedeljah (od parkirišča naprej je cesta ob nedeljah zaprta, z namenom, da se obiskovalcem vsaj en dan v tednu omogoči, da se v miru sprehajajo). Za konfliktna situacija je po navadi dovolj že opozorilo, kakšnih pretiranih kazni ni, je pa to predmet policije.«

»S tem, da spodbujamo dejavnosti, ki sledijo tem smernicam. Torej, da spodbujamo pohodništvo, vodene ogleda, vožnjo z lojtrnim vozom, kolesarjenje ... Da probamo čim več spodbujati take stvari in čim manj spodbujati ogleda, kjer se z avtobusom ali avtomobili peljejo ob Cerkniskem jezeru.«

»Mislim, da ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Glede vode in energije ne bi vedel.«

»Glede materiala za večkratno uporabo, sledimo predvsem temu, da se uporablja pri tablah in drugih izdelkih.«

»Odpadke ločujemo in probamo ozaveščat vse ostali, ki pridejo sem, da smeti, ki jih prinesejo s sabo, odnesejo tudi s sabo nazaj in naj jih ustrezno ločijo. V parku je po našem mnenju dovolj smetnjakov, po mnenju turistov in domačinov pa ne.«

»S policijo, redarstvom in naravovarstveniki.«

»S kakšnimi dejavnostmi, na primer Dan parka je taka prireditev, ki se odvija vsako leto in tudi tam pokažemo kaj spodbujamo skozi celo leto. Tam so zbrani tudi lokalni ponudniki in nabor vseh teh aktivnosti, ki jih ponujamo turistom med letom je takrat vsem na voljo brezplačno. Skozi to jih poskušamo ozavestiti. V preteklosti smo imeli vsak mesec v kulturnem domu eno predavanje, na temo naravovarstva (na primer ptice Cerkniškega jezera, volkovi, regulacija na Cerkniškem jezeru ...) prosto za vse obiskovalce, vendar obiskanost ni bila velika.«

»Cerkniško jezero, Rakov Škocjan, opazovanje divjih živali, kot so ptice in medvedi, botanični izleti, žuželke Cerkniškega jezera...«

»Ne vem, nikakor.«

Notranjski regijski park – Zaposlen, 29. 11. 2017

»Občina Cerknica je park ustanovila leta 2002. Podpora s strani lokalne oblasti je bila od nekdaj. Republika Slovenija sodeluje s parkom kolikor pač sodeluje, več kot toliko ne more. Niti sofinancirati, ker niso naš ustanovitelj in Zakon o ohranjanju narave govori o tem, da država financira samo zavarovana območja, ki jih je ustanovila sama država. Preko evropskih projektov smo pridobili kar nekaj evropskih sredstev. Enkrat nosilec projekta Life, enkrat partner projekta Life, pri teh projektih pa se gre za akcijo ohranjanja narave (samo investicije na področju ohranjanja narave). Imamo pa še en stalen vir, to so kmetijske subvencije. V obeh projektih Life smo odkupili 450 ha zemljišč na Cerkniškem jezeru in prek teh dobivamo tudi kmetijske subvencije.«

»Odločitve sprejema direktor. Mi lahko samo predlagamo. Lokalna skupnost je v parku samo toliko, kolikor je predstavnikov v svetu parka. Direktor je tisti, ki lahko odločitve predlaga svetu parka, drugače pa on sprejema take odločitve, ki jih po statutu lahko sprejema. Drugače ne more bit, en mora biti odgovoren.«

»Nikoli ne bo možno, da bi bilo za vse prav. Deležnik je tisti, ki naj bi soodločal pri upravljanju tega območja. Imaš občino kot politični organ, ki prek svojih dokumentov, odlokov, planov sprejema neke odločitve, ki se jih potem implementira v prostoru. Imamo potem še druge odločevalce v prostoru, ki so Zavod za varstvo narave, Zavod za varstvo kulture, ARSO, Zavod za gozdove ...«

»Za vse investicije ne bo nikoli dovolj denarja. Za tiste, ki so sprejete in potrjene na svetu zavoda, je nekako zagotovljen denar v letnih proračunih. Vmes so lahko pridobljena še

neka evropska sredstva, ki zadostujejo za tisto, kar si v projektu napisal, da boš naredil. Mislim pa, da bo treba na področju ohranjanja narave in drugih raziskovalnih dejavnosti v prostoru zagotavljati stalen vir dohodka. Ne moreš ves čas računati na neka projektna financiranja, zagotovljen moraš imeti denar, da lahko delaš tiste osnovne raziskovalne naravovarstvene naloge, ki so potrebne po Zakonu o ohranjanju narave. Potrebovali bi nek stalen vir za raziskovalne dejavnosti, za naravovarstvene dejavnosti in za trajno ohranjanje narave. To bi moralo biti zagotovljeno iz državnega nivoja. Občina je lahko samo financer, nikakor ne more biti celotni financer, zato ker ohranjanje narave je le nek projekt države, kako se bo obnašalo v prostoru. Tega pa na žalost nima v Sloveniji nobeno zavarovano območje (nekatera imajo zagotovljen denar za tisto osnovno dejavnost – plače, ne pa za ostale raziskovalne dejavnosti).

V infrastrukturo naj javni zavodi ne bi vlagali, oziroma zelo malo. Javni zavod je tisti, ki bi lahko skupaj z lokalno skupnostjo ali državo, peljal akcije, ki bi se dogajale v prostoru. Nikakor pa javni zavod ne more biti firma, ki bi dajala denar v turistično infrastrukturo, razen v promocije, informacije ali kot pomoč turističnim ponudnikom. Sredstva so namenjena predvsem za raziskovalne dejavnosti, za dejavnosti v prostoru, za nakup zemljišč, ki so namenjena trajnemu ohranjanju narave, ne moremo pa mi graditi turistično informacijskega centra, ker naj javni zavodi, glede na zakon, ne bi imeli svoje lastnine.«

»Glavni stroški so vedno bili in vedno bodo plače. Vse drugo se dela preko drugih vlaganj (občinska in državna vlaganja v infrastrukturo). Financiramo se preko občine, občinskih subvencij.«

»Ja. Zato, ker imamo normalno poštimate ideje za nadaljnjih 5 ali 10 let. Je pa seveda nevarno, da drugačna zakonodaja za deležnike, ki so v prostoru (gozdarje, kmete) vse to podre.«

»Plača.«

»Mogoče z dejavnostmi, ki se razvijajo v prostoru. Vse preveč se planira na nekemu državnemu nivoju. Na primer v gozdarstvu, imamo podjetje, ki ima sedež v Kočevju, v kmetijstvu imamo podjetja, ki imajo sedež v Ljubljani in je to vse preveč odtujeno od lokalnega okolja. Restavracije in ostali turistični ponudniki pa imajo lahko koristi v večjem obisku.«

»Park ni trgovina. V okviru parka deluje še turistično informacijski center, informacijski del parka povezan s turizmom. Vse drugo, kar se dogaja na območju turizma, pa je vezano na privatne ponudnike. Mi lahko samo del sredstev vložimo v to, da je zavarovano območje bolj prepoznavno, da na to območje pride več ljudi, ne pa preveč. Ponudba parka so dejavnosti, ki jih ima okoliško prebivalstvo. Mi ponujamo samo strokovne ekskurzije, za tiste, ki potrebujejo neko bolj strokovno vodstvo po Cerknškem jezeru (osnovne šole). Največ obiska je v spomladanskih mesecih – maj, junij.«

»Za kulturno dediščino so zadolžene druge institucije (Zavod za varstvo narave in muzeji), ki skrbijo za premično in nepremično dediščino na tem območju. Sam zavod nima sredstev, da bi lahko kaj obnavljal. Za obnovo kulturnih spomenikov državnega pomena, ki so tudi zavarovani, naj bi skrbela država. Za kulturne spomenike lokalnega pomena, pa naj bi skrbela občina s pomočjo države. Tega inštrumenta v Sloveniji, da bi dobro funkcioniral, na žalost ne bo nikoli. Etnološka kulturna dediščina izginja, v času mojega življenja je praktično pol stvari izginilo iz tega območja. Za to skrbi muzej v Postojni, za arheologijo skrbi muzej v Postojni, za strokovni nadzor nad arheološko dediščino pa skrbi Zavod za varstvo kulturne dediščine.«

»Lokalno prebivalstvo je pri kulturi vključeno samo toliko, kolikor je vključeno pri raznih javnih razpravah, pri občinskih prostorskih dokumentih. Drugje ni. Za smernice skrbijo muzej in Zavod za kulturno dediščino, za to dediščino pa naj bi skrbela država oziroma občina.«

»Mi se poskušamo s temi deležniki nekako dogovarjati in biti v stikih. Nekateri so lahko dobri in korektni, nekateri pa lahko imajo zle namene v prostoru. Vsi ne pridejo v prostor samo s tem, da bi temu prostoru dali nekaj več, ampak predvsem, da bi s prostorom zaslužili. Večinoma pa so z lovci, ribiči, gozdarji, kmeti dobri odnosi. Komunikacija je vzpostavljena z medsebojnimi pogovori, ustno in preko medijev.«

»Strukture gostov se niti ne spremlja, razen tistih, ki pridejo v TIC ali na informacijsko točko. Približno 1/3 je tujcev, raznoraznih starosti. Predvsem je veliko tistih, ki so naravovarstveno usmerjeni, ki želijo videti največje presihajoče jezero, ki želijo spoznati malo biologije in botanike na tem območju, ogromno je tudi jamarskih obiskovalcev, ki obiščejo Križno jamo ter naključnih obiskovalcev.«

»Ponudba hrane je tako domača kot tudi taka, da je vseč obiskovalcem.«

»Turističnih objektov ne bo nikoli zadosti. Prenoičitvenih objektov je trenutno toliko, da ponudniki dobro zaslužijo. Če bo ponudba teh prenočitvenih kapacitet prevelika, potem bo tudi bolj kvalitetna in bodo slabši enostavno umrli. Turistična ponudba se nekako prilagaja obiskovalcem. Spalnih kapacitet je v turističnih kmetijah zadosti, gostinske ponudbe je na tem območju tudi kar nekaj, ne moremo pa sprejeti dveh, treh avtobusov nenajavljenih gostov.«

»Tematski vodeni izleti po okolici Cerkniškega jezera, ki so fokusirani na vodo, biologijo, metulje in raziskovanje, vodeni izleti za šolske skupine, ki spoznavajo bolj učni načrt s Krasom in biologijo na Krasu, imamo tudi vodene izlete za srednje šole in fakultete. Razvito imamo mrežo ponudnikov, ki se ukvarjajo z vodenjem v sami naravi. Za zdravje in dobro počutje je na voljo celotna narava, če jo le cenijo in se znajo do nje obnašati. Veliko obiskovalcev pride raziskovat in preverit kaj je tukaj.«

»Obiskovalci so po navadi zadovoljni z naravo in če najdejo dobrega ponudnika, potem so zadovoljni. Večina je zadovoljnih, vsako leto pa se najdejo tudi izjeme.«

»Vse uporabljamo, od kmetijske mehanizacije do luči, vse kar se da. Iz segmenta pridobivanja finančnih sredstev kmetijskih subvencij, moramo 270 do 400 ha pokosit, posušit, zbalirat in odpeljat. Za promocijo uporabljamo spletno stran, Facebook stran in Twitter. Sam nisem pristaš sprehajanja po naravi preko mobitela, za to naj se najame vodič.«

»Ali je ohranjanje narave inovacija? Mislim, da je tu neka tehnologija, ki jo bo potrebno zelo resno jemati. Kako in kdaj kositi, kaj in kdaj delati v gozdu, saj te dejavnosti v prostoru niso čista ekonomija, čisto računanje dobička. Tu je še marsikaj drugega kar je več vredno od tone sena ali kubika drv. Iz vsega tega izvoza naravnih dobrin izven parka je potrebno vlagati tudi nazaj v prostor.«

»Mediji (lokalni in državni), internet, Twitter, info center. So dostopne.«

»Muzej jezera, lokalna turistična ponudba ... Objekt je pri nas narava, pri nas ni objekt hotel. Križna jama, Rakov Škocjan, naravovarstvena učna pot.«

»Za komunalno in prometno infrastrukturo sta zadolženi občina in država. Ali so vsi ti objekti pravilno umeščeni v prostor? Ali je prijazna naravi? Ali je prijazna prehodu medveda, prehodu jelenjadi, prehodu srnjadi? Mislim, da ne. Saj so pri izgradnji avtoceste prisotni samo strokovnjaki za izgradnjo avtoceste. Ne upoštevajo kaj bi bilo idealno za ta prostor. Avtoceste in železnice, ki gredo skozi ta prostor, bi potrebovale še dodatne objekte, kot so prehodi za divjad.«

»Strategija razvoja parka je ohranjanje narave in razvoj narave tako, da bi ljudje na tem območju vedeli kaj in kako naj delajo, da te narave ne uničujejo. Vprašanje je ali ti kodeksi spadajo v naravo ali v domačo knjižnico? Seveda so opozorilne table, se pa sam ne strinjam s tablami v parku. V park pridi toliko izobražen, da se znaš v prostoru obnašati.«

»Prepovedi praktično ni nobenih, takih ki bi prepovedovale neko dejavnost v prostoru. Nekaj je omejitev, kot je vožnja v naravnem okolju in obnašanje. Te omejitve so vezane predvsem na vse tiste planske dokumente, ki so na območju gozdarstva, na območju kmetijstva, na območju naravne dediščine, drugače pa so te napisane v odloku. Regulirane dejavnosti so košnja (kdaj se kosi), gnojenje (ali se sme in koliko se sme), gozdarstvo (kdaj se seka).«

»V parku mislim da ni ekoloških oznak.«

»Tam kjer so nevarna območja, so ograje in opozorila. Za pravni red parka skrbijo naravovarstveni nadzorniki in zaposleni. Sami domačini se niti ne obnašajo kontra naravi.«

»Kaznivih dejanj je zelo malo, prekrški kot je vožnja po naravnem okolju pa se pojavljajo. Konfliktne situacije se rešujejo s policijo, za kazni in sankcije pa mi niti ne izvemo, to je stvar policije. Ne dobivamo povratnih informacij.«

»Predvsem s tem, da vemo kje so naravni viri in da vemo, kje je najboljša biotska pestrost. Kot edini v Sloveniji imamo narejen komplet orhidej, na zemljevidu parka vsaka pika pomeni neko orhidejo in število, koliko jih na tem koncu raste. Dobro bi bilo, da bi se obdelovanje teh kmetijskih površin temu prilagodilo. Zemljišča z vročimi točkam, kjer je največje število orhidej, je dobro dolgoročno tudi odkupit. Vsa zavarovana območja, ki normalno funkcionirajo, bi morala imeti vsaj 10 % zemljišč, ki so v lasti tistega, ki s tem opravlja, in ne nekoga drugega, ne države.«

»Tehnologij obnovljivih virov ne uporabljamo, dobili bomo avto na elektriko, drugega pa skoraj ne moremo.«

»Grejemo se na elektriko, lahko bi se na brikete. Koncesijo za vodo podeljuje država, Ministrstvo za okolje. Občina je tista, ki skrbi za odpadno vodo. Z naravnimi viri, kot zavarovano območje, nimamo nič. Nam nobena zakonodaja tega ne omogoča.«

»Materiale za večkratno uporabo uporabljamo kjer se to možno.«

»Probamo vse tako ločit, da je vsaj kot odpadki tam kjer mora biti. Samih nekih strašanskih odpadkov in recikliranja skoraj ne moremo imeti, ker nimamo nič takega. V zadnjih 10 letih se onesnaženje okolja zmanjšuje. Odlaganja s strani lokalnega prebivalstva ni. Na tisto, kar od drugod pripeljejo in kar od drugod prileti po zraku je nemogoče vplivat, lahko samo opozarjaš. Smetnjaki naj bodo v urbanih središčih in vsak obiskovalec naj svoje smeti odnese s sabo nazaj.«

»Nadzor je urejen s temi ljudmi, ki jih imamo (2 naravovarstvena nadzornika in ostali zaposleni).«

»Ekološka izobraževanja malokrat, naravovarstvena pa dostikrat. Ekologija je malo drugače kot narava. Ekologija je kaj na primer priteče iz tovarne. Predavanja so vsak mesec. O naravi in naravnih procesih ali rastlinskih vrstah na tem območju. Dosti tega, kar se dogaja, probamo spraviti tudi na internetno stran.«

»Za spoznavanje narave in okolja, na primer, da lahko opaziš vse vrste metulja, potrebuješ določeno znanje. Na voljo je kar dosti literature oziroma vodnikov po tem območju, o metuljih, o rastlinah. Če se oborožiš s tem znanjem, je tu zakladnica, ki jo vidiš in znaš tudi ceniti.«

»Ali so klimatske spremembe? Časovno so padavine razporejene nekoliko drugače, drugačna količina kot pred leti. Cerkniško jezero tudi usiha nekoliko drugače oziroma večkrat, tako zaradi posega ljudi kot tudi zaradi količine padavin. Zime so nekoliko manj

snežene, temperature so višje. Ali so klimatske spremembe globalne ali časovne? Ali na te spremembe vpliva človek ali sama narava? Verjetno oboje.«

Regijski park Škocjanske jame – Zaposlen, 10. 1. 2018

»Glede lokalne skupnosti, me včasih moti enostransko sodelovanje. Mi občini večkrat priskočimo na pomoč z raznimi zadevami, obratno pa je premalokrat za moj okus. Država nas sigurno podpira, saj je ustanovitelj javnega zavoda, ampak je pa včasih malo toga. Z EU pa, kar se tiče sofinanciranja naših projektov, smo ogromno pridobili.«

»Imamo svet zavoda, strokovni svet in direktorja. Meni se zdi transparentno in primerno, morda pa bi včasih lahko prej, v kakšnih zgodnejših fazah priprave, recimo kakšnih aktivnostih ali projektih, sodelovali še drugi deležniki.«

»Je primeren.«

»Cenovno politiko kroji svet zavoda, mi pa dobimo izhodišča iz Ministrstva za okolje in prostor, kjer je jasno navedeno, kako se mora denar porabiti. Cca. 60 % varstvenih ukrepov, okoli 30 % teh ukrepov gre za ozaveščanja, izobraževanja, nadzor nad kulturno dediščino ... In manjši delež infrastrukturi. Prejšnja leta smo imeli malo večji delež v infrastrukturi, zdaj pa težimo k temu, da gre večji delež za naravovarstvene ukrepe.«

»Glavni odhodki so stroški dela, materialni stroški in investicije. Največ dobimo iz dejavnega vira, to je prodaja kart. Manjši delež za stroške dela, dobimo iz državnega proračuna in kar nekaj dobimo tudi iz projektnih sredstev, se pravi iz EU.«

»Da, ker imamo zadosten lasten vir.«

»Služba in da grem v jamo. Reden prihodek in druge ugodnosti, kot so strokovne ekskurzije, izobraževanja.«

»Park se trudi v tej smeri. Vsako leto izbiramo študente in honorarne delavce za vodenje in nadzor. Vseeno pa mi gledamo na domačine malo širše, ker v samem parku je zelo malo ljudi (okoli 70), večina starejših. Morda bi bilo lepo, ampak trenutno ni na vidiku, imeti kakšen kader zaposlen v strokovnih službah, ne samo za upravljanje in vodenje.«

»Najbolj pomemben je seveda obisk jame. Ponujamo pa tudi številne izobraževalne programe, v obliki predavanj, ekskurzij, delavnic. Sodelujemo pri izvedbi poletne muzejske noči, pri izvedbi jamskega praznika skupaj z domačini, veliko delamo na izobraževanju, ponujamo številne vsebine. V parku imamo učno pot in muzejske zbirke. Glede sezonskosti se trudimo, da bi zamaknili nekatere skupine v spomladanski ali jesenski čas, saj je največ obiska v poletnem času. V zimskem času pa z varstvenimi ukrepi skrbimo, da vodimo po spodnji poti, ker se na stropu nad zgornjo potjo zadržujejo netopirji. Izven zavarovanega območja smo kupili parcelo za parkiranje, tako da viški gostov v visoki sezoni parkirajo izven parka in se potem pripeljejo s shutlom. Odzvali pa

smo se tudi z reorganizacijo obiska. Zaradi povišanega obiska imamo na pol ure obiske jame, da se znebimo takih ogromnih kolon, ki čakajo.«

»Mi skrbimo za nadzor nad kulturno dediščino, organiziramo raziskave kulturne dediščine, skrbimo za njeno promocijo in interpretacijo (v muzejskih zbirkah, s predavanji, z delavnicami), skrbimo za obnovo kulturne dediščine (z lastnimi sredstvi ali sredstvi EU), obnavljamo kulturne spomenike (državnega in lokalnega pomena v parku), skrbimo tudi za dodatne vpise v registracijo novih enot kulturne dediščine, financiramo pa tudi osebo, ki ima strokovni izpit kustos ter skrbimo za arheološki nadzor.«

»Ne vem, mislim, da ne kaj dosti.«

»Odnosi so zelo različni. Tako, kot v nekem razredu. Se pravi, imaš učence, ki so pripravljeni sodelovati, dvigujejo roko, se odzivajo. Imaš take, ki jih ne briga nič in sedijo v kotu in klepetajo. In imaš tudi tiste, ki delajo zgago v razredu, ropotajo, vpijejo, dražijo. Prebivalci so večinoma starejši, imamo tudi obrtnike, enega kmeta ... Tisti, ki so odprti za to, imajo pri nas odprta vrata in vse možnosti za nek normalen dialog, lahko obrodi sadove. Če pa se zapira in vidi samo nek problem, potem pa so problemi. Komunikacija poteka prek telefona, e-maila ali ustno.«

»75 % tujci (Italijani, Avstrijci, Nemci, Poljaki, Čehi, Francozi, Angleži, Američani, Azijci ...), 25 % domači. Ciljne skupine so visoko izobraženi gostje, šolske skupine, skupine, ki pridejo k nam preko agencij, tranzitni turisti. Glavni motivi so izjemen ponorni del in podzemni kanjon s fantastično zgodovino raziskovanja jame ter UNESCO lokaliteta. Park ponuja ogled jame, muzejske zbirke, učno pot Škocjan, delavnice, razstave...«

»Hrana je prilagojena tako hitremu obisku s hitro pripravljeno hrano kot počasnemu razvijanju z lokalnimi dobrotami, tudi vegetarijanska.«

»Za potrebe turistov je dovolj obstoječih turističnih objektov, manjka še otroško igrišče, predvideno v 2018.«

»Ponudba vodenih ogledov je več variant obiska jame (Skozi podzemni kanjon, Ob Reki v podzemlje, Jamski praznik – Belajtna, Poletna muzejska noč, delavnice na različne teme (izdelava ptičjih krmilnic, netopirnic, pletenih košaric ...), predavanja ... Ponudbe za zdravje in dobro počutje so sprehodi po naravi in kolesarjenje.«

»Obiskovalci so v glavnem zadovoljni (na podlagi ocen TripAdvisorja – ocena 4,5 zadnja štiri leta), moti jih prepoved fotografiranja v jami, nekateri pogrešajo ogled Hankejevega kanala, ki je trenutno zaprt za obisk.«

»Uporabljamo očala za virtualni ogled jame, dokumentarni filmi, ki se vrtijo na sprejemnem centru in v muzejskih zbirkah, projekcije v muzejskih zbirkah, spletno komunikacijo, mobilne aplikacije. Z njimi si pri urejanju prometa še ne pomagamo toliko,

je pa predvideno, pri oglaševanju ne vem, novih gostov načeloma ne vabimo drugače, kot na sejmi in borzah, preko oglasov v medijih in preko promocije naših dejavnosti na sploh. Vodenje preko mobitelov je že možno, se pa v veliki meri še ne izvaja, ker bo to korenito spremenilo logistiko našega vodenja, za kar se sicer že pripravljamo, vendar je to dolgotrajnejši proces.«

»Da, park vlaga v razvoj inovacij. Preko projekta Mobitour se s sosednjimi turističnimi destinacijami povezujemo z električnimi vozili, potem so tu inovacije glede osvetljave jame, želeli bi vzpostaviti pametno parkirišče, monitoring po jami, beleženje obiskovalcev...«

»Sprejemni center, muzejske zbirke, učno pot, publikacije, spletno stran. Informacije so dostopne vsem obiskovalcem, lahko si jih preberejo na tablah, na naši spletni strani ...«

»Muzejske zbirke, sprejemni center, učna pot. Ponujajo Wi-fi, cestni dostop, pešpoti, sprejemni center tudi dvigalo za gibalno ovirane.«

»Spodbujamo sodobno, okolju prijazno infrastrukturo. Glavne investicije so: ureditev zbiranja in čiščenja odpadnih voda za naselja v parku, razširit omrežje optičnih kablov, wi-fi, novega krožišča pod sprejemnim centrom, dokončanje parkirišča ob sprejemnem centru ter ureditev novega izven zavarovanega območja.«

»Poslanstvo parka je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne vrednote in prispevati k varstvu kulturne dediščine tega mednarodno pomembnega območja na Krasu ter širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. Da, se odraža.«

»Prepovedi in omejitve so navedene v Zakonu o regijskem parku Škocjanske jame. Regulirane dejavnosti pa so: gradnja, zemeljska dela.«

»Da, znotraj parka obstajajo ekološke oznake. Prepoved kampiranja, prepoved odlaganja smeti, prepoved kurjenja ognja, prepoved vožnje z motornimi vozili, prepoved trganja rož, prepoved dostopa ...«

»Vse poti za množičen obisk so primerno varovane (ograje, zaščitne mreže), obiskovalci so z nakupom vstopnice zavarovani, poti po jami so prevlečene s proti drsno zaščito, omejitve hitrosti skozi naselje Matavun, ograje tudi drugod po parku na izpostavljenih mestih. Da spoštujejo red parka se preverja z naravovarstvenim nadzorom, z opozorili prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov in domačinov.«

»Kazniva dejanja niso zelo pogosta in se najprej skušajo reševati z opozarjanjem, šele nato s kaznovanjem. Kazni so denarne.«

»Ekološki smo z ločenim zbiranjem odpadkov, postopnim uveljavljanjem zelenega naročanja, zamenjavo fosilnih goriv za toplotne črpalke. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti pa je bil pravkar začet velik projekt PUN, s katerim se na različne načine

skuša izboljšati stanje nekaterih kvalifikacijskih vrst iz seznama Nature 2000 (netopirji, nekatere ptice, hroščki, dvoživke) ter habitatnih tipov (predvsem suha kraška travišča ter ostenja in melišča udornic). Poleg tega se z rednimi aktivnostmi spodbuja tradicionalen način rabe (spodbujanje košnje, paše ...) s katerim se ohranjajo vrste.«

»Mislim, da ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost skrbimo z opozarjanjem in ozaveščanjem.«

»Ne uporabljamo materialov za večkratno uporabo.«

»Odpadke ločeno zbiramo, redno odvažajo, organiziramo redne čistilne akcije, opozarjamo na pomen varovanja narave s predavanji, letaki in drugimi publikacijami, s projektnimi aktivnostmi, s konkretnimi prizadevanji za čiščenje divjih odlagališč, Globovnika (staro odlagališče Tovarne organskih kislin), sofinanciranjem vsakoletne čistilne akcije Spust za čisto Reko v organizaciji lokalnega rafting kluba Mrzla uada iz Ilirske Bistrice. V parku je na voljo dovolj smetnjakov.«

»Nadzor je urejen preko naravovarstvene nadzorne službe.«

»Nekajkrat na leto za prostovoljne naravovarstvene nadzornike, domačine, otroke tako v zavarovanem območju, kot na vplivnem območju. Preko projektov znotraj mreže šol in mreže univerz, preko mednarodnih projektov v kater so vključeni različni deležniki (inštituti, druga zavarovana območja, gimnazije, univerze ...).«

»Možnosti za spoznavanje narave in okolja pa so učna pot, vodeni ogledi, številne tematske publikacije, obveščanje in informiranje preko medijev, učni listi, delo s šolami, projektne aktivnosti...«

»Vse več ekstremnih dogodkov (dolge suše, številnejše poplave), ki se jim sproti prilagajamo.«

Regijski park Škocjanske jame – Zaposlen, 10. 1. 2018

»Z občino je trenutno boljše kot je bilo. Je pa bilo zelo hudo. Z državo mislim, da so še zelo neusklajeni med seboj, ker mene konkretno, kot naravovarstvenika, motijo še vedno neki državni prostorski načrti za vetrne elektrarne, ki nekako ne pašejo v park. Naš park je sicer zelo majhen, ampak vplivno območje pa zelo veliko. In so stvari, ki ne pašejo v park. EU nas podpira, saj smo svetovna dediščina in mislim, da oni to bolj razumejo kot naši.«

»Je urejena tako, kot mora biti. Mi imamo svet zavoda, strokovni svet, direktorja in službe. To deluje. Ja, mogoče, če malo primerjamo z drugimi parki, drugod imajo tudi strokovnega vodjo, ki ga pri nas v Sloveniji pač ni. In mogoče je tisti strokovni vodja kdaj prav za konkretno reševanje problemov dosti bolj primeren kot strokovni svet, ki se pri nas sestane

kolikokrat pač se. Ne govorim, da je strokovni svet manj primeren, ampak mogoče kdaj vmes pa zmanjka.«

»Kritikov imamo vedno povsod dovolj, kar pa ne pomeni, da je kaj narobe. Gre se samo za to, da bi se dalo izboljšat kakšne stvari. Menim, da je več kot primeren.«

»Parkovno cenovno politiko kroji svet zavoda in ne mi sami. Kolikor jaz vem, je primerna, ker imamo hkrati tudi sofinanciranje države. Je pa res, da ta sredstva lahko potem tudi kasneje vlagamo oziroma sofinanciramo še evropske projekte, kar nam pride zelo prav. Tako da ja, trenutno je primerna in trenutno, kolikor je meni znano, zmoremo vse to pokriti. Do sedaj so bila najbolj pogosta vlaganja v infrastrukturo (v jamo in čiste infrastrukturne stvari), sedaj pa tudi v naravovarstvene oziroma okoljske programe, kjer se bo posvečalo Natura 2000 vrstam.«

»Imamo ogromno stroškov, ki so vezani na upravljanje z jamo, z našimi objekt, ki jih imamo. Velik strošek je tudi strošek dela, nekaj gre pa tudi za projekte. Financira se vse z lastno dejavnostjo oziroma nejavnim virom javnega financiranja, se pravi, da nam država ne da nič.«

»Kot vse kaže, da. Ker se nam povečuje tudi obisk, tudi zaradi tega, ker vlagamo in trenutno nam kaže dobro.«

»Služba.«

»Park se trudi v tej smeri. Vsako leto organiziramo tečaj in vsako leto potem tudi izbiramo, ne samo študente, ampak tudi honorarce, ki nam pomagajo pri izvedbi vodenja v jami oziroma pri naravovarstvenem nadzoru, skratka pri tem, da izpeljemo sezono skozi. Trudimo se, da bi bili čim bolj prisotni domačini, se pravi bodisi s teh vasi ali pa vsaj iz bližnje okolice, ker je to prav, ker so tudi oni tisti, ki omogočajo vse to, ker že sami po sebi vedo nekaj več o samem parku. In ker so konec koncev tudi cenejši, v smislu potnih stroškov.«

»Park ponuja več različnih storitev. Ena najbolj glasna je seveda jama. Potem imamo še učno pot oziroma naravoslovne ekskurzije za učence, muzejske zbirke, ki so trenutno vse zastonj za vse obiskovalce, ne glede na to, ali plačajo karto ali ne. Obiskovalci se lahko po učni poti zastonj sprehajajo. Po parku potekajo kolesarske poti. Kar pa se sezonskosti tiče, pa vemo, da je največ obiska poleti, s tem da park vsekakor poskuša z vsemi najrazličnejšimi oblikami to desezonalizirati, kjer se seveda to da, z zamikom določenih skupin, ki bi lahko prišle kdaj drugič, oziroma se jih prestavlja v pomladanski in jesenski čas, predvsem šolske skupine, upokojenke in ostale, ki lahko svoj obisk zamaknejo. Tudi zato, da ni take gneče in da lažje in bolj uživajo v naravi.«

»Prvi način je ta, da imamo zaposleno kolegico, ki skrbi za kulturno dediščino. Drugi način pa je sodelovanje z Zavodom za varstvo kulturne dediščine. Skupaj z določenimi

finančnimi sredstvi, ki jih imamo na razpolago za domačine, se sofinancira tudi objekte kulturne dediščine (popravlja, obnavlja, ohranja kulturno dediščino). Druga stvar so določene akcije, kot je suho zidna gradnja, kjer sodeluje Zavod za varstvo kulturne dediščine in pospešujemo zavest o tem, kaj suhi zidovi sploh pomenijo in kako jih ohranjati, katere tehnike so prave. Narejene so bile tudi določene študije o naselbinskih spomenikih, kaj paše in kaj ne paše, oziroma poskušamo poenotiti elemente infrastrukture, ki bi bili usklajeni s kulturno dediščino. Samih aktov o ohranjanju dediščine ne sprejemo mi, mi lahko samo izvajamo oziroma sodelujemo skupaj z zavodom.«

»Koliko so vključeni domačini ne vem, mislim, da ne kaj dosti, se jih pa morajo držati.«

»Z občino sodelujemo, kolikor se le da, tako, da odnosi so dobri. Z domačini imamo večkrat na leto sestanke, delavnice, izobraževanja, pogovore na katerih skušamo rešit nesoglasja. S tem, da imajo domačini svojega predstavnika v svetu zavoda. Gospodarstvo se vključuje tako ali drugače, nam je v pomoč in po večini dobro sodelujemo. Na širšem območju imamo različne skupine deležnikov, ki so bile osnovane glede na želje in potrebe ljudi, ki v njih sodelujejo (odbor za naravo, odbor za kulturo, odbor za podjetništvo, odbor za trajnostni turizem) in skozi te odbore lahko vsakdo, ki pripada različnim skupinam sodeluje v tem, da se skupaj naredi neka stvar. Komunikacija poteka ustno, prek telefona in prek interneta.«

»Večina naših gostov je visoko izobraženih, vedo kam pridejo. Delamo tudi na tem, da bi bila naša ponudba kvalitetna, da so gostje zadovoljni, da občutijo park, da se nekaj naučijo v parku in da nekaj odnesejo od tega. Struktura gostov je 75 % ali več tujcev. Tujci tudi malenkost bolj cenijo oziroma vedo kaj pomeni vse to. Glavni motivi so to, da imamo glavne blagovne znamke (svetovna dediščina, območje Človek in biosfera, Ramsarsko območje). Imamo obiskovalce, ki hodijo samo po lokacijah svetovne dediščine in se seveda ustavijo tudi pri nas. Glavni razlogi so torej narava, strokovnost, prijaznost, odličnost.«

»Hrana je dobra. V parku imamo turistično kmetijo, ki jo pohvalijo, imamo pa tudi gostinski objekt, ki ponuja različno hrano. Oboji se trudijo ponuditi tako lokalno kot tudi hitro hrano. Sicer pa je v bližnji okolici veliko turističnih kmetij, kot tudi gostiln. Tega je več kot dovolj in mislim, da je hrana dobra.«

»V parku so tudi ponudniki, ki nudijo sobe in apartmaje, turistične kmetije, gostinski objekti ... Glede na lansko sezono je premalo objektov, saj je bilo vse polno.«

»Drugi dogodki so bodisi taki 1x na leto (pohod ob reki, poletni festival, festival kraške gmajne). Za zdravje je možnost sprehoda po naravi in kolesarjenje.«

»Anket za zadovoljstvo obiskovalcev ne delamo, ampak glede na Trip Advisor so zadovoljni.«

»Internet, aplikacije, 3D virtualni ogled sprehoda skozi jamo za invalide, ki v jamo zaradi stopnic ne morejo.«

»Da, park vlaga v razvoj inovacij.«

»Kot javni zavod smo dolžni vse informacije posredovati. Dostopne so vsem; na spletu, ustno, v info centru.«

»Da, muzej, informacije, parkirišče, gostinski obrati. Ponujajo toaletne prostore.«

»Pri prometni infrastrukturi smo skupaj z občino Divača. Drugače pa smo sami financirali kar nekaj v pločnike po vasi in v obnovitev trga v vasi. Pogovarjamo se, da bi posodobili ceste oziroma jo ponovno preplastili. Medtem, ko smo za parkirišče kupili parcelo izven parka, da se park ne obremenjuje več kot ga je potrebno. Pri komunalni infrastrukturi pa smo, kot park, sedaj naredili čistilno napravo za vse tri vasi.«

»Ja, strategija je širša, veliko je napisano na tablah. Imamo veliko tabel, na katerih so s piktogrami označeni varstveni režimi oziroma kodeksi obnašanja. Predvsem na učni poti na vsaki tabli poudarjamo, kar nekatere mori. Jaz mislim, da je koristno (če je že tabla, piktogram nič ne škodi). Sicer je pa sama strategija določena s strani Ministrstva in vse skupaj je zapisano v programu varstvenega razvoja oziroma v upravljavskem načrtu, ki ga sprejemamo vsakih 5 let. In ta načrt se usklajuje med vsemi deležniki in vsemi občinami na vplivnem območju in ga potrdi sam parlament. Po njemu moramo delati.«

»Omejitve so navedene v zakonu. Glavne so: določene ceste so zaprte, prepovedano kampirat, prepovedano nabiranje organizmov, v jami prepovedana hoja izven poti, dotikanje kapnikov, fotografiranje, nabiranje rastlin in živali ... Regulirana dejavnost pa je hrup.«

»Ekološke oznake v parku so: ne meči smeti, ne trgaj rož ...«

»Imamo poti, ograje, skratka vso infrastrukturo narejeno tako, da je to varno za obiskovalce. Infrastruktura, ki omogoča varno obiskovanje naravnih in kulturnih vrednot, mreže proti kamnom, ograje pred brezni. Za varstvo narave pa imamo naravovarstvene nadzornike, ki skrbijo za to, da se vsi režimi, ki so v parku, spoštujejo. Poleg profesionalnih naravovarstvenikov imamo tudi prostovoljne naravovarstvenike, ki ne morejo kaznovati, ampak informirajo in povejo kaj je prav in kaj ne, da ne bi prišlo do kakšnih hujših prekrškov.«

»V letu 2017 je bilo 15 prekrškov, kar se kaznivih dejanj tiče, pa ne vem če je bil kakšen. Kaznuje policija. S policijo sodelujemo precej dobro.«

»Ekološki smo z vsemi možnimi ukrepi: nadzor, razsvetljava, kanalizacija, ločevanje smeti, čistilne akcije, kupili smo tudi 2 električna avtomobila.«

»Tehnologij obnovljivih virov zaenkrat še ne uporabljamo.«

»Za učinkovito rabo vode zaenkrat nimamo kakšnih posebnih ukrepov, kar pa se energetske učinkovitosti tiče, pa se pri prenovi stavb upošteva vse za čim večjo učinkovitost (izolacija, okna, ogrevanje).«

»Če je možno.«

»Vsako leto organiziramo vsaj eno čistilno akcijo na območju parka in tudi izven njega, da se očisti reka. Sodelujemo s komunalno Bistrica pri raznoraznih ekstremnih dogodkih, ko se pojavljajo določena onesnaženja katerih izvora ne vemo. Kar se tiče onesnaženja s plastiko, ki jo prinese reka, je bistveno boljše, večja se zavest ljudi in odnos do odpadkov se izboljšuje. Smetnjakov je preveč, včasih je bolje, če ga nimaš, tako pa je veliko smeti tudi okoli njega. Kjer je velika koncentracija ljudi, so kante za smeti, sredi narave pa smetnjakov ne rabimo.«

»Z naravovarstveniki.«

»Ponujamo raznorazna izobraževanja. Vsaka šola, ki pride, ne bo šla brez tega, brez teh informacij domov. Številna izobraževanja so tudi za prebivalce, vabljeni pa so tudi zaposleni.«

»Za spoznavanje narave je učna pot ter muzeji, muzejske zbirke«

»Tujerodne vrste, ki prihajajo zaradi tega k nam, skušamo omejevat, če že ne iztrebit.«

3. SKLOP: Lokalni ponudniki v parku

- Kako oziroma na kakšen način zaznavate podporo parku s strani lokalne oblasti, vlade RS oz. Evropske unije? Kako se podpora kaže v praksi (ekološke dajatve, subvencije ...)?
- Kako je urejena politika sprejemanja odločitev v parku?
- Menite, da je obstoječi sistem vzdržen za vse deležnike?
- Ali je cenovna politika parka primerna in omogoča nadaljnja vlaganja v razvoj? Katera so najbolj pogosta vlaganja (infrastruktura, raziskave, ozaveščanje, preventiva)?
- Kateri so po vašem mnenju glavni stroški parka in na kakšen način se le ta financira?
- Menite, da finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok? Naštejte nekaj razlogov zakaj je/ni temu tako?
- Na kakšen način imate vi koristi (družbene in ekonomske) s strani parka?
- Ali menite, da park pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva? Katere so te zaposlitve?
- Kakšna je ponudba storitev znotraj parka in kako se park odziva glede na sezonskost?
- Kakšni so načini za ohranjanje kulturne dediščine v parku?

- Menite, da je lokalno prebivalstvo v zadostni meri vključeno pri sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine in drugih odločitvah?
- Kakšni so odnosi med posameznimi deležniki (lokalna skupnost, uprava parka, lokalno prebivalstvo, gospodarstvo, obiskovalci ...)? Na kakšen način je vzpostavljena vzajemna komunikacija med akterji?
- Kakšna je struktura gostov in katere so ciljne skupine gostov? Kateri so glavni motivi za obisk parka in katere aktivnosti park ponuja obiskovalcem?
- Kakšna je ponudba hrane v parku (lokalna, dietna, vegetarijanska ...)?
- Je za potrebe turistov dovolj obstoječih turističnih objektov?
- Kakšna je ponudba vodenih ogledov in drugih dogodkov v parku? Katere ponudbe in programe imajo obiskovalci na voljo za zdravje in dobro počutje?
- V času digitalizacije se pojavljajo nove in nove tehnologije. Katere tehnologije uporabljate? Si z njimi pomagata tudi pri urejanju prometa, pri oglaševanju, privabljanju novih gostov, promocije, vodenje ogledov preko mobilnih ...?
- Ali park vlaga v razvoj inovacij (v katere)?
- Katere informacijske zmogljivosti ima park? So informacije lahko dostopne vsem obiskovalcem? Katere možnosti do dostopa informacij so na voljo?
- Se v parku nahajajo turistični objekti namenjeni izključno obiskovalcem? Katere infrastrukture ponujajo ti objekti (komunalno, prometno, IT)?
- Park kot zaščiteno območje ima tudi posebno vlogo pri izgradnji komunalne in prometne infrastrukture. Kakšna je politika parka na tem področju? Katere so glavne investicije na tem področju?
- Kakšna je strategija razvoja parka? Se le ta odraža tudi v opozorilnih tablah in kodeksu obnašanja v samem parku?
- Katere so obstoječe prepovedi in omejitve z namenom ohranjanja naravne in kulturne dediščine? Katere so regulirane dejavnosti znotraj parka?
- Ali znotraj parka obstajajo ekološke oznake? Če da, katere so to in kaj pomenijo?
- Na kakšen način je poskrbljeno za varnost v parku in njegovi okolici? Kako se preverja, da obiskovalci in prebivalci spoštujejo pravni red parka?
- Kako pogosta so kazniva dejanja in prekrški ter kako se rešujejo konfliktna situacija?
- Na kakšen način ste ekološki in kako pripomorete pri varovanju naravnih virov ter biotske raznovrstnosti?
- Ali uporabljate katere od tehnologij obnovljivih virov (sončno, hidro, vetrno)?
- Na kakšen način skrbite za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost?
- Uporabljate materiale za večkratno uporabo?
- Kako ravirate z odpadki in kako se soočate z onesnaženjem okolja? Je v samem parku na voljo dovolj smetnjakov?
- Kako je urejen nadzor nad parkom?
- Kako pogosto (in za koga) park ponuja ekološka izobraževanja in skrbi za bolj ekološko odgovornost in zavest obiskovalcev?
- Katere možnosti za spoznavanje narave in okolja ponuja park?

Kozjanski regijski park – Lokalni ponudnik, 8. 9. 2017

»Vse tri institucije pomagajo nam in njim. Prijave na razpise, svetovalne službe.. Odvisno koliko si velik (sami imamo 2ha zemlje, nismo ne veliki ne mali).«

»Ne morem reči, sami nimamo besede.«

»Mislim da je.«

»Upam da je. Ves čas se vlaga, izobražuje, se nekaj dogaja.«

»Za stroške ne vem. Park pa se financira s proračunskih sredstev.«

»Mislim da. Posodablajo infrastrukturo, razvoj turizma, prepoznavnost kraja, izobraževanje, tabori, obnova gradu, vzdrževanje, lepo zrihtano.«

»Obdelovanje, spečemo pecivo (imamo mini pekarno), protiusluge (pripeljejo turiste na ogled kmetije).«

»Da, zaposleni so lokalci (tudi invalid). Vabili so tudi mene, samo sem bil že na kmetiji.«

»Pestra ponudba. Na sezonskost se dobro odzivajo.«

»Ohranjanje kulturne dediščine je prvobitna dejavnost parka. Velik poudarek je zdaj tudi na naravi. Vzdržujejo te stare stavbe (grad, pešpoti).«

»Lokalno prebivalstvo po mojem mnenju ni vključeno pri sprejemanju aktov.«

»Dokaj dobri ampak bi lahko bili boljši. Dihamo skupaj (internet, mail, telefon, ustno).«

»Različno, vse starosti (od dijakov do starejših). Glavna motiva za obisk parka sta grad in trg Podsreda. Aktivnosti: kolesarjenje, kampiranje...«

»Hrana je dobra je pa premalo ponudnikov - 2 gostilni in kmečki turizmi, kjer pa se ne prodaja domača hrana.«

»Za turiste ni dovolj obstoječih objektov (premalo prenočitvenih in prehranjevalnih objektov).«

»Vodeni ogledi so dobri, vodiči so šolani ljudje na nivoju. Programi so zelo pestri: sprehodi, športni park, kolesarjenje...«

»Uporabljamo običajno tehnologijo, kot je internet.«

»Mislim da park vlaga v razvoj inovacij.«

»Informacijski center. Informacije so dostopne; lokalni časopis, info center, za oglaševanje tudi radio.«

»Da, dva apartmaja in grad Podsreda. Ponujajo vso infrastrukturo.«

»Ne vem, ali ima park kakšen vpliv pri izgradnji infrastrukture. Lahko pa svetujejo. Glavne investicije so pešpoti, njihova prioriteta.«

»Strategija je enaka kot vedno, ohranjanje kulturne in naravne dediščine, promocija. Se odraža v tablah, lahko pa bi bilo več.«

»Kar je z zakonom prepovedano. Pri objektih so prepovedani večji posegi.«

»Premalo ekoloških oznak.«

»Ograje in opozorila. Policija, redarstvo, naravovarstveni nadzorniki, kamere. Premalo nadzora.

»Se pojavljajo kazniva dejanja kot je onesnaževanje narave, odpadki, kurjenje odpadnega materiala... Vendar se slabo rešujejo, jih ne kaznujejo.«

»Imamo srečo, da smo dobili zemljo od staršev, ki so pazili na okolje. Kmetujemo brez kemije, narava ti lahko da veliko več.«

»Ne, za sončno imamo premalo sončnih ur, smo na osojni strani, tudi vode imamo zelo malo, v planu pa imamo ogrevanje sanitarne vode.«

»Trudimo se po najboljših močeh. Varčujemo z vodo, v parku imamo biološko čistilno napravo...«

»Če se le da, uporabljamo materiale za večkratno uporabo (les in embalažo, ki se reciklira).«

»Odpadke ločujemo, ter jih probamo proizvest čim manj. Smetnjake ima vsaka hiša individualne, v samem parku pa bi jih bilo lahko več. Nikoli jih ni preveč. Lahko bi bili ob cesti. Ljudje, ki vozijo mimo, vržejo odpadke v naravo.«

»Nadzor je slab.«

»Park pogosto ponuja izobraževanja. Posojajo tudi prostore za predavanje za kmete. Izobraževanja so za kmete, lokalno prebivalstvo ter tudi vse ostale. Na splošno so za vse, potrebovali pa bi jih še več.«

»Ponujajo ogromno možnosti. Narava je, znanje je. Tabor v naravi, ogledi, sprehodi, ptiči... Možno vse spoznat.«

Notranjski regijski park – Lokalni ponudnik, 7. 12. 2017

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Ne vem.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Posredno in neposredno je to zagotovo del promocije celega parka in posredno tudi naše jame, da gostje še bolj zahajajo v naše konce. Ekonomskih učinkov na naše delovanje društva nima.«

»Delno. S pridobitvijo novih razpisov so zaposlili kar nekaj novih ljudi, vendar jih je veliko tudi izven lokalnega okolja (torej se od drugje vozijo v Cerknico).«

»Imajo tematske dneve (vikendi), kar se je dobro prijelo.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Lokalno prebivalstvo ni nič vključeno pri sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine in drugih odločitvah. Vse glavne odločitve parku v veliki meri narekuje ustanoviteljica parka, občina Cerknica.«

»Dobro sodelujemo, kar se tiče delne promocije in pošiljanja obiskovalcev. Kar se ostalega tiče slabo. Praktično smo eno redkih društev, ki se v celoti financira samo in nima podpore države, občine ali parka. Pogrešamo pomoč pri označbah, še večji skupni promociji in boljših cestnih povezavah.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Imamo svojo spletno stran (eno boljših med turističnimi jamami v Sloveniji), svojo FB stran, v ustanovitvi je Instagram profil, prisotni smo na TripAdvisorju, več objav na znanih blogih (Adele in Slovenija ...), objave v znanih revijah (National Geographic) in tako dalje. Za vso promocijo in ostalo poskrbimo sami, torej brez pomoči parka.«

»Ne vem.«

»Park ima spletno stran, dobro deluje tudi TIC, imajo tudi FB profil in razne brošure. Najbrž še kaj, vendar se ne spomnim. Informacije so dostopne vsem, če le vedo kaj iščejo in kje iščejo.«

»Postavljenih je nekaj info tabel (Rakov Škocjan, Cerkniško jezero). Gradi se nov info center na Cerkniške jezeru. Trenutna lokacija TIC-a in parka pa je v Cerknici. Ostalih objektov nimajo, oziroma vprašajte njih katere imajo.«

»Kolikor poznamo situacijo slaba, oziroma je ni, saj ima glede tega vse niti v rokah občina Cerknica. Do jame si že dlje časa prizadevamo za razširitev ceste (cca 1km) in prometno signalizacijo, vendar žal ni posluha. Enako opažamo na pomanjkljivosti pri izgradnji čistilnih naprav, saj vse ne delujejo pravilno in so velikokrat postavljena na napačnih mestih ter tako onesnažujejo naravo pod in nad površjem.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Kakšnih večjih regulacij ni. Enako sankcij za kršitelje. Tudi sam nadzor je slab, oziroma ga ni.«

»To je vprašanje za Notranjski regijski park.«

»Križna jama je četrta na svetu po biološki raznovrstnosti jamskih živali na svetu. Je edina naravna turistična jama v Sloveniji-na svetu (brez betona, elektrike) in ena najbolj, če ne najbolj varovana turistična jama na svetu. Je del Nature 2000, kmalu tudi v Unesco.«

»Ne.«

»Ne uporabljamo nobene energije, ker je v jami ne potrebujemo.«

»Ne.«

»Ločujemo odpadke. V parku bi lahko bilo več smetnjakov na določenih točkah (kateri bi bili tudi vizualno lahko lepši, namesto trenutne barvne plastike).«

»Slabo.«

»Sem ter tja je organizirana kakšna delavnica ali predavanje na to temo. Tudi za lokalno prebivalstvo.«

»Ponuja delavnice in vodenja v naravi po predhodnem dogovoru. Najbrž še kaj, vprašajte njih.«

Notranjski regijski park – Lokalni ponudnik, 25. 1. 2018

»Park je občinski. Kupil je parcele, zemlja je kmetijska, ampak se da vse zmenit. Država podpira park, priskrbi subvencije za košnjo. Podpora EU parku se kaže tudi z različnimi subvencijami. Z Naturo 2000 se je vzpostavil red. Za tiste, ki mislimo malo drugače, je to dobro. Ne smeš kosit pred koscem, potrebnih je več dovoljenj za gradnjo ...«

»Jaz mislim, da se da dobro dogovarjat. Direktor in občina sprejemata odločitve. Če daš pobudo, ti stojijo ob strani.«

»Ja, park ne škodi nikomur. Ni negativnega.«

»Mislim, da je primerna. Trenutno vlagajo v nov projekt, ustvariti nove struge. Ostala vlaganja so delavnice, kjer tudi mi sodelujemo in nova info točka.«

»Velik vložek je enoletna prireditev Dan parka. Eden izmed glavnih stroškov je tudi delovna sila (zaposleni in kosci) ter urejanje peš poti, obnova starih hiš, parkirišča. Financira se preko projektov in občine (subvencije).«

»Ja, če bodo pridni s projekti, komunikacijo ...«

»Kot turistični ponudnik (celodnevni izleti, vožnja z lojtrnikom, vodenje po jami, zaključene družbe, rojstnodnevne zabave), konference, sestanki, pridejo vprašat tudi za mnenje – zdravo sodelovanje.«

»Da, za sečnjo, košnjo, lovstvo, ribištvo, vodiči ...«

»Vožnja z lojtrnikom, info točka, peš pot, izleti (Slivnica, Rakov Škocjan, Planinska jama ...), grad Snežnik, Cerknica, cerkev sv. Petra z znamenitim kasetnim stropom, maketa jezera. Največ turistov je maja in junija, najmanj pa januarja. Poleti je premalo prenočitvenih objektov.«

»Zdaj, ko so kupili zemljo je bolje, obstajajo določena pravila in omejitve. Park ne pusti zidat v jezeru. Ohranjanje narodne noše, knjiga Kultura oblačenja, knjiga O ribolovu, drevak ...«

»Možnosti za sodelovanje imajo vsi, ampak jih nekateri ne izkoristijo.«

»Odnosi so kar vredni, ni komplikacij. Komunikacija poteka preko telefona, maila, osebno.«

»Gostje so izobraženi. 10 let smo sodelovali z Unesco šolami, 4 leta z Univezo Koper, Tehnično šolo Ljubljana, šolo za tretje življenjsko obdobje, vse od vrtca naprej. Veliko je

tudi tujcev, ciljna skupina pa so gostje povezani z naravo. Glavni motivi za obisk so Cerkniško jezero, Rakov Škocjan, Slivnica in drevak.«

»Hrana v parku je lokalna, tipična, zelo raznolika, tudi dietna.«

»Gostinskih objektov je dovolj, prenočitvenih pa ne. Manjka kakšna pokrita igralnica za otroke.«

»Vodeni ogledi so po dogovoru, ostali dogodki pa v sodelovanju z občino. Za zdravje in dobro počutje so kolesarska pot, peš pot, učna pot, čebelarska pot.«

»Mobiteli, računalniki, televizija, radio ... Za promocijo uporabljamo računalnik.«

»Da, park vlaga v razvoj inovacij – sodelovanje z Zelenim Krasom.«

»Informacije so dostopne vsem. Info center, internet, mobiteli, letaki ...«

»Muzej, Hiša Frana Gerbiča (stara glasbena šola).«

»Nova kanalizacija, obnova cest. Za vse investicije poskrbi občina.«

»Strategija parka je razvoj turizma v Cerknici ter varstvo narave in kulture. Se odraža v tablah.«

»Prepovedi so vožnja po jezeru, hrup, kurjenje, smetenje, motorni čolni ... Regulirane dejavnosti pa so košnja ter gradnja.«

»Ekološke oznake so (smeti, zvončka).«

»Na prireditvah so prisotni varnostniki, potapljači in gasilci. Na nevarnih mestih so ograje, vrata in opozorilne table. Za pravni red parka pa bi lahko bilo bolje poskrbljeno. Potrebni so redarji, večji nadzor na vstopni točki, več usmerjanja in navodil.«

»Kazniva dejanja so pogosta, poleti vsak vikend (smetenj, kurjenje). Ni reda, morda bo lažje, ko bo nova info točka.«

»Ne uporabljamo nobenega gnojila, ločujemo odpadke, kurimo samo les, greznico odvažamo ...«

»Ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Za učinkovito rabo vode skrbimo z varčevanjem vode, pazljivo porabo.«

»Kolikor se le da, uporabljamo materiale za večkratno uporabo, kot so lesene gajbice, papir, izogibamo se plastiki.«

»Smeti ločujemo in pobiramo (tudi na sprehodih z otroki). Smetnjakov je dovolj, samo ne uporabljajo jih.«

»Bolj slabo.«

»Pogosto. Za kmetije, šolarje, prebivalce. So zelo aktivni.«

»Za spoznavanje narave in okolja so v parku učna pot in različne delavnice.«

Regijski park Škocjanske jame – Lokalni ponudnik, 7. 9. 2017

»Ne vem točno, mislim da ima park v lokalnem prostoru vso podporo, država na njegov račun imenitno služi, pridobiva pa verjetno tudi sredstva na raznih razpisih.«

»To vprašanje je za upravo parka, mislim da so odločitve avtonomne oziroma na osnovi planov, ki jih potrjuje nadzorni organ.«

»Narobe je že sam zakon, ki v veliki meri določa, da se park ukvarja sam s sabo in premalo sodeluje v sistemu promocije in trženja celotnega (ožjega in širšega) okolja v katerem leži.«

»Vstopnina v jame je visoka, obiskovalcev je veliko (več kot 120000 letno), če bi denar ostal v Parku lahko počnejo kar želijo. Ne vem, verjetno v ozaveščanje, preventivo..., mislim da bi se morala politika na najvišjem nivoju najbolj ozavestiti.«

»Verjetno stroški kadra in materialni stroški, financira pa se vse na osnovi proračuna Parka, ki ga sprejme vlada, ostali denar pa v proračun države, ki je tako vedno premajhen.«

»Ste že kdaj slišali, da riba trpi žejo? Že pred ustanovitvijo Parka je vse teklo in to ne slabo.«

»Najbolj zaradi dejstva, da jame obstajajo, da se jih da obiskati in da na račun tega prihajajo ljudje v to okolje.«

»Bore malo, največ zaposlenih v Parku je iz Ljubljane in izven občine Divača. Verjetno je zaradi parka še nekaj zaposlitev na področju turizma, ki pa ni vezan samo na jame, kajti vsa pokrajina tu je fantastična.«

»Ogled jam, muzej..., ostalo je oddano zasebnikom, ker je država sama slab gospodar.«

»Ti naravovarstveni krogi so tako poglavje zase. Najprej bi morali nekaj časa živeti v realnem svetu brez državne plače, pa bi drugače razmišljali. Seveda sem tudi sam za ohranitev naravne in kulturne dediščine.«

»Skoraj nič ni vključeno, vse se sprejme v Ljubljani, v krogih, ki živijo daleč od realnosti.«

»Komunikacija ni slaba, ampak nobene večje koristi ni od tega. V parku tako praktično nič ni v njihovi pristojnosti, njihov zakon pa jih še omejuje. Največja skrb so netopirji, razne žuželke.... Pa saj Kobilarna Lipica je podoben primer, ko država ne uspe tržiti bisera in ga venomer financira. Sama politika, prepiri, boj za stolčke...«

»Skoraj 100 % gostov je enodnevnih, kar je zaskrbljujoče, vsaj 5–10 % bi jih morali zadržati za več dni. Motiv je seveda obisk jam.«

»Kulinarika, če sprašujete potem še niste poskusila.«

»Ne.«

»Sploh ne obstaja neka veriga turistične ponudbe, kot jo imajo sosednje države, mislim predvsem Avstrijo in Italijo. Nekaj spontano nastaja, vendar motor vsega, kar bi Park moral biti ne deluje.«

»Ravno tu šepa, pa ne zaradi tehnologije ki je vsem dostopna, ampak zaradi sistema, ki ni zgrajen in nosilec strategije in promocije kar bi Park skupaj z občino in državo moral biti.«

»Ne.«

»Na samem mestu je informacij verjetno že dovolj, manjka pa pristop, da ljudje vidijo Park z okolico kot ciljno destinacijo za nekaj dni.«

»Komu pa bodo namenjeni objekti sicer, ja zaposleni v Parku imajo kar razkošne prostore zase.«

»Nič drugače se ne vlaga v to, saj moramo varovati vse okolje ne samo parka.«

»Kot sem že povedal je Zakon o parku ŠJ slab in omogoča delovanje Parka, kot države v državi.«

»Omejitve so, veliko neumnih, od njih bo morali imeti prebivalci koristi, pogledjmo si kako živijo parki v Italiji, Švici, Avstriji. Že po miselnosti smo 20 let zadaj.«

»Ne.«

»Varnost ni ogrožena, redarji pa preganjajo poredne otroke, ki se vozijo z motorji in pišejo kazni za nedovoljeno parkiranje.«

»Niso pogosta.«

»Načel varovanja okolja se moramo držati vsi in povsod.«

»Kaj pa pripomore k varstvu narave v parku, če se nekdo ogreva na sonce ali na kurilno olje? Največ onesnaženja pride po zraku iz Italije. A vetrnice bi vi uporabljali v parku? V celi Sloveniji sta samo dve in še te bi Slovenci podrli.«

»Z varčevanjem.«

»Nič takega.«

»Ločujemo.«

»Slabo.«

»Glede tega pa res ni več potrebe, mislim da je to stvar splošne izobrazbe.«

»Nič kaj več kot drugod po Sloveniji, ki je cela lepa in ohranjena.«

Regijski park Škocjanske jame – Lokalni ponudnik, 11. 10. 2017

»Park ŠJ sodeluje z občino in razvojnim centrom pri predstavitvah na sejnih, različnih izobraževanjih, delavnicah..., prijavlja se na razpise in pripravlja projekte, ki jih delno financira država oz. EU.«

»Park se po mojem mnenju odloča za projekte na podlagi predlogov, mnenj lokalnih prebivalcev in potreb, ki se v parku pojavijo.«

»Sistem je vzdržen za večino deležnikov.«

»Cenovna politika parka je primerna, park posodablja infrastrukturo, ozavešča deležnike in obiskovalce, deluje preventivno in opravlja raziskave, bi pa težko opredelila, katera so najpogostejša vlaganja.«

»Po mojem mnenju so najvišji stroški vzdrževanja infrastrukture, ki jih delno krije država, delno pa park.«

»Finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost v tem smislu, da se s povečanjem števila obiskovalcev ohranja naravna, zgodovinska in kulturna dediščina.«

»Domačija Vrbin sodeluje s PŠJ predvsem pri predstavitvah naše dejavnosti, pogostitvah, v projektih (priprava brošure o starih lokalnih jedeh BOK in PR),v odboru za trajnostni turizem, udeležujemo pa se tudi različnih delavnic, predavanj, ki so organizirana v parku.«

»Da, park pripomore k večji zaposljivosti, saj je večji del zaposlenih iz okoliških krajev, med sezono pa v parku dobi zaposlitev tudi veliko turističnih vodnikov.«

»Park prilagaja ponudbo glede na povpraševanje, v zadnji letih pa se je povečala tudi gostinska ponudba in nočitvene kapacitete v parku in vplivnem območju parka.«

»Park dobro skrbi za ohranjanje kulturne dediščine v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom.«

»Da.«

»Odnosi so korektni, obiskovalce je včasih potrebno opozoriti, kako naj se v parku obnašajo.

Največkrat se srečamo osebno in se pogovorimo.«

»Struktura gostov je zelo pisana, od posameznikov do skupin, družin, starejših obiskovalcev... Glavni motiv je ogled jame in okolice.«

»Ponudba hrane v parku je lokalna.«

»Mislim da.«

»Glede na sezono (poletni meseci) se poveča število vodenih ogledov in dogodkov v parku, jeseni in spomladi pa so organizirane različne delavnice za spoznavanje okolja...«

»Uporabljam predvsem računalnik oz. internet za oglaševanje, rezervacije...«

»Park vlaga v oglaševanje, digitalne predstavitve...«

»Informacije so dostopne obiskovalcem preko internetnega oglaševanja, zgibank in neposredno v parku preko TIC-a.«

»Infrastruktura v parku je urejena (parkirišča, sanitarije, pohodne poti, označevalne table, muzej, TIC...).«

»Park pri izgradnji infrastrukture upošteva predvsem ohranjanje naravne, zgodovinske in kulturne dediščine. Trenutno je v pripravi projekt za razširitev ceste od Matavunskega križišča do parka.«

»Na ta vprašanja bi težko odgovorila.«

»Skrbimo za urejenost in čistočo domačije in okolice.«

»Uporabljamo sončno energijo, pelete za kurjavo, ločevanje odpadkov.«

»Varčujemo.«

»Tudi.«

»Ločujemo. Smetnjakov je več kot dovolj.«

»Dobro, z naravovarstvenimi nadzorniki.«

»Park ponuja izobraževanja za zaposlene in okoliško prebivalstvo, opozarja pa tudi obiskovalce. »

»Park ponuja spoznavanje naravne, zgodovinske in kulturne dediščine Krasa, Brkinov in porečja Reke.«

4. SKLOP: Lokalno prebivalstvo parka

- Kako oziroma na kakšen način zaznavate podporo parku s strani lokalne oblasti, vlade RS oz. Evropske unije? Kako se podpora kaže v praksi (ekološke dajatve, subvencije ...)?
- Kako je urejena politika sprejemanja odločitev v parku?
- Menite, da je obstoječi sistem vzdržan za vse deležnike?
- Ali je cenovna politika parka primerna in omogoča nadaljnja vlaganja v razvoj? Katera so najbolj pogosta vlaganja (infrastruktura, raziskave, ozaveščanje, preventiva)?
- Kateri so po vašem mnenju glavni stroški parka in na kakšen način se le ta financira?
- Menite, da finančni vložki omogočajo ekonomsko uspešnost na dolgi rok? Naštejte nekaj razlogov zakaj je/ni temu tako?
- Na kakšen način imate vi koristi (družbene in ekonomske) s strani parka?
- Ali menite, da park pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva? Katere so te zaposlitve?
- Kakšna je ponudba storitev znotraj parka in kako se park odziva glede na sezonskost?
- Kakšni so načini za ohranjanje kulturne dediščine v parku?
- Menite, da je lokalno prebivalstvo v zadostni meri vključeno pri sprejemanju aktov o ohranjanju kulturne dediščine in drugih odločitvah?
- Kakšni so odnosi med posameznimi deležniki (lokalna skupnost, uprava parka, lokalno prebivalstvo, gospodarstvo, obiskovalci ...)? Na kakšen način je vzpostavljena vzajemna komunikacija med akterji?
- Kakšna je ponudba hrane v parku (lokalna, dietna, vegetarijanska...)?
- Je za potrebe turistov dovolj obstoječih turističnih objektov?
- Kakšna je ponudba vodenih ogledov in drugih dogodkov v parku?
- V času digitalizacije se pojavljajo nove in nove tehnologije. Katere tehnologije so v uporabi v vašem parku?
- Katere informacijske zmogljivosti ima park? So informacije lahko dostopne vsem obiskovalcem? Morebiti veste, katere so te možnosti do dostopa informacij?
- Se v parku nahajajo turistični objekti namenjeni izključno obiskovalcem? Katero infrastrukturo ponujajo ti objekti (komunalno, prometno, IT)?
- Park kot zaščiteno območje ima tudi posebno vlogo pri izgradnji komunalne in prometne infrastrukture. Katere so glavne investicije na tem področju?
- Ste seznanjeni s strategijo parka, kakšna je? Se le ta odraža tudi v opozorilnih tablah in kodeksu obnašanja v samem parku?

- Katere so obstoječe prepovedi in omejitve z namenom ohranjanja naravne in kulturne dediščine? Katere so regulirane dejavnosti znotraj parka?
- Ali znotraj parka obstajajo ekološke oznake? Če da, katere so to in kaj pomenijo?
- Na kakšen način je poskrbljeno za varnost v parku in njegovi okolici? Kako se preverja, da obiskovalci in prebivalci spoštujejo pravni red parka?
- Kako pogosta so kazniva dejanja in prekrški ter kako se rešujejo konfliktne situacije?
- Na kakšen način ste vi, kot posameznik, ekološki in kako pripomorete pri varovanju naravnih virov ter biotske raznovrstnosti?
- Ali uporabljate katere od tehnologij obnovljivih virov (sončno, hidro, vetrno)?
- Na kakšen način skrbite za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost?
- Uporabljate materiale za večkratno uporabo?
- Kako ravnate z odpadki in kako se soočate z onesnaženjem okolja? Je v samem parku na voljo dovolj smetnjakov?
- Kako je urejen nadzor nad parkom?
- Kako pogosto vam upravljalci parka ponujajo ekološka izobraževanja? Se jih udeležujete?
- Katere možnosti za spoznavanje narave in okolja ponuja park?

Kozjanski regijski park – prebivalec, 6. 9. 2017

»Subvencije.«

»Interno.«

»V večji meri da.«

»Vzdrževanje objektov v lasti, promocije, razvoj kmetijstva.«

»Glavni stroški so plače in investicijsko vzdrževanje. Financiranje iz proračuna.«

»Ne, nezadostno financiranje gospodarstva.«

»Nadzor nad ekosistemom (ohranjanje, razvoj).«

»Da, delo v parku, trženje lokalne pridelave in predelave hrane.«

»Organiziranje sejmov, turistične aktivnosti. Zadovoljivo preko visoke sezone.«

»Strokovno.«

»Lokalno prebivalstvo je malo vključeno.«

»Solidni. V smeri park do ostalih.«

»Hrana je nekje v povprečju.«

- »Objektov je dovolj.«
- »Ponudba ogledov je zadovoljiva, možnosti so dobre.«
- »Internet v večji meri.«
- »Spletna stran in informacijski center.«
- »Da.«
- »Čistilne naprave, prometna infrastruktura (poti po parku).«
- »Sem seznanjen. Se kaže v opozorilnih tablah.«
- »Prepovedi so določene z zakonom.«
- »V parku so opozorilne in informacijske table, označbe poti ...«
- »Varovanje poti. Preverjanje je pomanjkljivo.«
- »Ni kaznivih dejanj. Z dogovorom.«
- »Ločevanje odpadkov. Odvoz nevarnih odpadkov v zbirni center. Uporaba lesa za ogrevanje.«
- »Ne.«
- »Uporaba deževnice, les za ogrevanje.«
- »Da.«
- »Ločevanje odpadkov in odvoz nevarnih odpadkov v zbirni center. Smetnjakov je dovolj.«
- »Nadzor je slab.«
- »Izobraževanja potekajo predvsem za mlade.«
- »Ogled znamenitosti, dostopnost gradiv na sedežu uprave parka.«

Kozjanski regijski park – prebivalka, 9. 10. 2017

- »Subvencije.«
- »Notranje.«
- »Ne.«
- »Komunalna ureditev.«

»Strošek administracija. Financiranje finančna sredstva EU.«

»Ne.«

»Čisto okolje.«

»Zelo malo.«

»Veliko ekološko pridelane hrane.«

»Ne vem.«

»Ne.«

»Ne vem.«

»Hrana je v redu.«

»Ne.«

»Dogodkov in tudi promocije je premalo.«

»Internet.«

»Da.«

»Ne vem.«

»Cestne povezave, čistilne naprave.«

»Nisem seznanjena.«

»Tiste po zakonu.«

»Premalo.«

»Sploh se ne preverja.«

»Se dogajajo.«

»Uporaba deževnice, ločevanje odpadkov.«

»Ne.«

»Uporaba deževnice.«

»Da.«

»Ločevanje odpadkov.«

»Slabo.«

»Se ne udeležujem.«

»Ogled raznih znamenitosti.«

Kozjanski regijski park – prebivalec, 5. 8. 2017

»Zelo dobro sodelujemo. Imajo podporo, subvencije, gradijo za turiste, grad je odprt in obnovljen. Sodelovanja z lokalno skupnostjo so odlična. Pri Domu krajanov so naredili priključke za avtodome, dogajajo se raznorazne prireditve, največja je v mesecu oktobru, Praznik kozjanskega jabolka.«

»Mislim, da so zaenkrat usklajeni. Park organizira veliko stvari, tudi, ko so raznorazne prireditve, je park vedno zraven. Njihovega notranjega poslovanja pa ne poznam.«

»Je.«

»Je. Je pa park trenutno omejen glede proračunskih sredstev. Včasih je bilo tega več in se je marsikatera stvar dala lažje izpeljati kot sedaj. Je veliko prireditev, ampak včasih jih je bilo več. Če bi bilo več prireditev, bi posledično prišlo več turistov. Imamo Praznik kozjanskega jabolka, Ekološki festival, razne koncerte in prireditve na gradu ... Se trudijo.

Vlaganja – vse to delajo. Grad je bil nekaj let nazaj, z Evropskimi in lastnimi sredstvi, popolnoma obnovljen. Dobrih 10 let nazaj je bil obnovljen tudi glavni trg v Podsredi, kateri je bil izbran kot najlepši trg v Sloveniji.«

»Po mojem mnenju so glavni stroški vzdrževalna dela in košnja. Park se financira iz državnih sredstev, ustvarjajo pa si tudi svoj dobiček in ne črpajo sredstev samo od države. Veliko dobička si je ustvaril z drevesnico, s sadikami starih sort jabolk.«

»Ja, trudijo se, gledajo, da je vse lepo urejeno, da je vse ekološko narejeno, ni nobenih umetnih špricov, vse kar naredijo, okopljejo na roke. Ker če gledaš, ekonomsko in ekološko gresta z roko v roki. Raje kupiš ekološko, pa čeprav je nekaj evrov več.«

»Mi osebno nimamo nekih koristi, za kraj pa je pridobitev. Naredili so čistilno napravo, trg se je uredil, tlakovci, komunala, kraj se razvija, turizem se razvija, k nam pridejo turisti ... če je več turizma je posledično več prometa v gostinskih obratih in na turističnih kmetijah. Velik obisk je tudi na gradu.«

»Lahko bi, vendar je $\frac{3}{4}$ visoko usposobljenih kadrov, ostalo pa soti delavci (eni so sezonski, drugi redni) in študentje za košnjo in razna ročna dela. Drugače pa je to delo za strokovnjake. Omejeni so tudi na tista sredstva, ki jih dobijo. Imajo pa posledično več dela turistične kmetije in gostinski obrati.«

»Ponudba je, reklame so dobre (internet, radio, TV). Prireditve na gradu, posneli so dober posnetek za Praznik kozjanskega jabolka. Od spomladi do oktobra je večji obisk, pozimi pa je manj tako obiska kot tudi prireditve.«

»Držijo se predpisov. Tudi mi, če želimo kaj graditi ali obnavljati, moramo dati vlogo Zavodu za kulturno dediščino. Mi, ki živimo v rdeči coni parka, imamo bolj poostrena pravila. Na primer streha mora biti v barvi zemlje (rdeča ali rjava), vse po predpisih.«

»Prebivalstvo ni vključeno, nas se glede tega kaj veliko ne sprašuje. Kolikor smo obveščeni, smo preko medijev (internet, lokalni časopis). Odločajo se sami, ampak bi rekel, da vse, kar se odločijo, je na pozitivni strani, ker gledajo, da je vse eko. Držijo se tega, da bi bilo vse na naravni strani.«

»Odnosi so v redu. Recimo, mi se razumemo, vse se da uredit, vse se da zmenit. Če si ti človek do njih, so oni ljudje do tebe. Če kaj rabiš, greš do njih in ti povejo, na koga se lahko obrneš. Problem je edino, ko želiš kaj gradit. Komunikacija poteka ustno, pismeno, po mailu, Facebooku ...«

»Imamo gostilne in motel, največ je pa kmečkih turizmov. Ponujajo vse (lokalno, vegetarijansko ...). Posebna lokalna specialiteta je kopun, oskubljen petelin.«

»Turističnih objektov bi moralo biti, glede na povpraševanje, več.«

»Ponudbo imajo kar dobro, tudi ogled nasada jablan, ogled Levstikovega mlina, katerega je park obnovil in ga sam trži. Za spoznavanje narave so na voljo številne znamenitosti in nasadi.«

»Uporabljajo tudi sodobno tehnologijo, na gradu na primer letni kino in elektronski vodič.«

»Info točka in internet. Informacije so lahko dostopne, vse informacije so na njihovi spletni strani.«

»Tudi, bavarska hiša in grad. Dom krajanov pri gasilskem domu ima priklop za avtodome.«

»Za Podsredo je bila velika pridobitev kanalizacija. Obnavljajo se tudi ceste, večina v sklopu občine.«

»To se da vse prebrati na njihovi strani. Ni tako, da bi nas poklicali na nek zbor in nam osebno povedali.«

»Gradnja in obnova mora biti v predpisanem stilu (starinskem), ni dovoljena neka težka industrija, ki bi škodovala okolju.«

»Ekološke oznake so, označene so tudi vse ekološke kmetije. Označene so tudi vse prepovedi.«

»Sprehajalne poti so na nevarnih predelih zavarovane z ograjo. Mislim, da se preverja kar v redu.«

»Mi se držimo reda. Sam živim tu že 23 let in nisem nikoli slišal za kakšno veliko kršitev. Mislim, da jih skoraj ni. Pač se prilagajamo tem predpisom. Tudi glede turistov mislim, da ni sankcij.«

»Držimo se predpisov, ki za nas veljajo. V nasprotnem primeru so sankcije.«

»Mi, konkretno doma, ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Rekel bi, da posamezniki bolj slabo skrbimo za učinkovito rabo vode in energetske učinkovitost. Park vem da ima gretje na lesne sekance in svojo ekološko čistilno napravo. Vse je odvisno od financ.«

»Uporabljamo, kolikor se le da.«

»Za odpadke pa je zelo dobro poskrbljeno. OKP redno odvaža odpadke, mi imamo tri kante za sortiranje smeti. V Kozjem imamo tudi čistilno napravo in občinsko deponijo, tako da se odpadki ne mečejo več po gozdovih in rekah. Če greste pogledat, v gozdovih teh odpadkov skorajda več ni. Smetnjakov je dovolj.«

»Nadzor je urejen v redu.«

»Na izobraževanja hodijo bolj tisti, ki imajo ekološke kmetije. Lokalni kmetje ne hodimo na ta izobraževanja, vem pa, da jih imajo čez leto kar dosti.«

»Letaki, izobraževanja.«

Notranjski regijski park – prebivalca, 17. 8. 2017

»V samem kraju deluje turistično informacijski center, kjer se lahko pozanimate o razmerah v parku (višina in obseg jezera, možnosti kolesarjenja (najem koles), ribolov v razmerah, kot jih dovoljuje kraški svet, jame in razmere v njih ipd.) Turistični center se nahaja tudi pri vstopu v sam park (začetek jezera) in čez vikend ponuja razne informacije, ki so koristne za turiste in naključne popotnike. V občini Cerknica je del proračuna namenjen prav za tovrstne potrebe, velik pa je predvsem poudarek na čimboljši ohranitvi naravnih razmer v parku. Občinski svet Občine Cerknica je Notranjski regijski park ustanovila z namenom, da se ohranijo naravne in kulturne vrednote tega predela Slovenije – ukrep KOPOP.«

»Odločitve se sprejemajo na občinski ravni v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom, predvsem z ljudmi, ki živijo s parkom in jim tovrstna dejavnost pomeni tudi preživetje (npr. družina Kebe, ki je postavila tudi muzejsko maketo jezera in pokrajine ob njem).«

»Glede vzdržnosti sistema je vedno tako, da se glede na trenutne razmere vedno lahko kaj izboljša.«

»Cenovna politika parka je v veliki meri odvisna tudi od vlaganj s strani Evropske unije. Pravkar se gradi manjši center, ki bo nudil prenočišča in informacije o dogodkih v samem parku. Projekt je financiran v veliki meri s strani Evropske unije in bo prilagojen potrebam turistov in popotnikom. Ker pa je namen vseh vlaganj v park ohranitev čimbolj naravnega okolja, so vlaganja v večje infrastrukturne objekte redka in omejena. Tudi vožnja z avtomobilom po parku ni dovoljena oz. je omejena na lastnike in prebivalce parcel. Kot rečeno izvedba večjih projektov presega finančne zmožnosti lokalnega okolja, zato se redno prijavljajo na projekte, financirane s strani Evropske unije npr. program LIFE – program za izboljšanje okoljske in podnebne politike EU, program Natura 2000. Notranjski regijski park je nosilec LIFE projekta Presihajoče Cerknisko jezero.«

»Glavni stroški parka so prav gotovo ohranitev naravnega okolja, vlaganja v ohranitev pokrajine v vsej naravni danosti, ustrezno gospodarjenje z vodami, spodbujanje in ohranitev kmetijstva (košnja okoli jezera), ohranitev habitatov ptic, ohranitev vodnega prebivalstva, rib in ohranitev gozdnih površin ter njihovo vzdrževanje. Park je vključen v program razvoja podeželja.«

»Finančni vložki so trenutno zadostni, vendar pa bi glede na razmere bilo potrebno daljše financiranje mogoče tudi bolj s strani same države Slovenije.«

»Notranjski regijski park omogoča preživetje kar nekaj družinam, ki so se pripravljene ukvarjati z aktivnostmi v samem parku. Park je biser narave in kot tak vedno bolj privlačen za turiste, ki jih zanima neokrnjena narava in lepota pokrajine kraškega sveta. Zanimiv je tudi za raziskovalce jam. Omogoča pa tudi nadaljnji razvoj za lokalno prebivalstvo v smislu nadaljnjih turističnih aktivnosti.«

»Park prav gotovo pripomore k večji zaposljivosti lokalnega prebivalstva v smislu gostinstva, nudenja prenočitvenih zmogljivosti, dodatni zaslužki z nudenjem najema čolnov, voženj z lojtnikom, prodaja in nudenje ribolovnih možnosti, nudenje voženj za opazovanje bogatega živalskega sveta (medvedi, volkovi, risi, ptice ipd.).«

»Največ obiska zabeležijo v poletnih in spomladanskih mesecih. Ponudba storitev je zelo pestra in obsega kolesarjenje, čolnarjenje, panoramske vožnje s konjsko vprego, raziskovanje podzemnih jam in opazovanje divjih živali, ribolov in pozimi tudi urejeno drsanje.«

»V samem mestu Cerknica se nahaja nekdanji sokolski dom, ki je danes sodobni kulturni dom, kjer se izvajajo gledališke, kulturne in druge prireditve. Muzej Jezerski hram je živa maketa Cerkniskega jezera, tukaj si lahko ogledate tudi fotografije in posnetke Cerkniskega jezera. Hiša izročila je izobraževalni center, ki se ukvarja z ohranjanjem

izročila obrti in dejavnosti na Notranjskem. Veliko je tudi število idiličnih cerkvic in kapelic, kozolcev, sušilnic, mlinov in žag.«

»Prebivalstvo je dobro vključeno v ohranitev kulturne dediščine, na kar so zelo ponosni.«

»Odnosi so dobri, informacije so dostopne v turističnem centru, na sedežu Regijskega parka v Cerknici, na občini in pri izvajalcih turističnih storitev. Izhaja tudi vestnik z obvestili z dogajanjem v parku in potrebami po novih zaposlitvah in seznantitvah del, ki se odvijajo v samem parku. Lepo urejena pa je tudi internetna stran parka.«

»Dobra, lokalna.«

»Večjih turističnih objektov na tem področju ni, se pa tukaj nahajajo zelo lepe turistične kmetije, restavracije z dobro hrano in prenočišča. Objektov bi mogoče lahko bilo kaj več, saj je v samem vrhuncu sezone zelo težko dobiti prenočišče. Mogoče bi bilo potrebno zgraditi kakšen manjši butični hotel, ki bi nudil storitve vse večjemu številu obiskovalcem.«

»Obstajajo vodeni ogledi za opazovanje divjih živali, opazovanje ptic, obiskovanje podzemnih jam, vožnje z lojtrniki (kmečkimi vozovi), kolesarjenje, ribolov. S temi dejavnosti se ukvarja kar nekaj lokalnega prebivalstva kot dopolnilni zaslužek.«

»V parku se želi ohraniti naravno okolje in živalstvo, zato je vstop z avtomobili prepovedan. Vse informacije so obiskovalcem na voljo pri vstopu v sam park, kjer se nahaja tudi manjša okrepčevalnica, ki pa je popolnoma prilagojena razmeram v parku in ne posega v samo naravno okolje.«

»Pri vstopu v park se nahaja manjši lojtrnik (prilagojen naravnemu okolju), kjer so dostopne vse informacije, ki se nanašajo na sam obisk v parku. Lahko tudi najamete kolo, prav tako so informacije dostopne po internetni strani.«

»V parku ni turističnih objektov, so pa pri vstopu v park. Tukaj stoji okrepčevalnica, gradi se objekt, ki bo nudil prenočišča in ostale informacije o parku, pri vstopu je tudi kar veliko parkirišče za avtomobile, kak kilometer pred parkom pa se nahaja tudi muzej z maketo Cerkniškega jezera z multivizijo in fotografijami.«

»Trenutno je največja investicija izgradnja objekta za nudenje prenočišč obiskovalcem pri vstopu v sam park. Gradnja cest in asfaltiranje ni dovoljeno zaradi ohranitve naravnega okolja. Kot rečeno, se ekipa parka redno vključuje in prijavlja v projekte, ki jih financira Evropska unija.«

»Osnovna strategija parka je ohranitev prvobitne narave, jezera, jam, okolja tako živalskega kot tudi rastlinskega sveta. Na več mestih so opozorilne table, ki opozarjajo na varstvo okolja in narave.«

»Ob obisku parka je treba spoštovati navade in način življenja domačinov. Prav tako je treba spoštovati njihovo zasebno lastnino in varovati gozdove. Vse odpadke je potrebno odnesti s seboj. V park je prepovedano peljati avtomobile, treba jih je pustiti na parkirnem mestu, ki je urejen pred vstopom v park. Tudi taborjenje in kampiranje je dovoljeno na zelo omejenih mestih, kjer je to omogočeno, so opozorilne table. V parku ni dovoljeno vznemirjati živali, glavni namen je čimbolj umirjeno in nemoteče opazovanje pod vodstvom vodičev. Na tem predelu živi veliko ptic, ki so zaščitene. Park ima označene poti, kjer se je dovoljeno gibati. Pred obiskom parka se je najbolje pozanimati o razmerah zlasti na jezeru na tamkajšnjem informacijskem centru.«

»Ne vem.«

»Največ obiskovalcev pride z namenom, da se umiri in odpočije od vsakdanjega stresnega življenja. V parku pričakujejo mir in sožitje z naravo in živalmi, ki živijo v njem. V bližini je informacijski center, kjer zaposleni redno preverjajo stanje v parku. V bližini so tudi lokalni prebivalci, ki poskrbijo za red in mir v okolici svojega doma.«

»Konfliktne situacije in kazniva dejanja v samem parku so redka.«

»Park je po mojem mnenju čist in urejen, saj ga obiskujejo predvsem ljudje, ki jim narava in živali predstavljata mir in počitek. V večini je tak tudi njihov odnos do okolja, saj nisem opazila večje onesnaženosti tako vode v jezeru kot okolja. Na vseh nivojih se spodbuja naraven način in sožitje z naravo. Ker gre za specifične obiskovalce, ki si želijo miru in počitka, je tudi park čist in urejen.«

»Ne.«

»Z varčevanjem.«

»Tudi, če je le mogoče.«

»Večjih količin odpadkov v samem parku ni, dovolj je tudi košev za smeti. Tamkajšnja komunalna služba dobro skrbi za čistočo parka, največ pa je seveda odvisno od obiskovalcev parka, ki so kar osveščeni glede javne higiene, saj se zavedajo pomena čistega okolja za naravo.«

»Nadzor v parku je urejen na več področjih, od ribičev, ki skrbijo za čisto vodo in počistijo ribe in živali, ko jezero presahne do zaposlenih v samem parku, prav tako pa tudi lokalno prebivalstvo, ki živi v bližini parka.«

»Ekološka izobraževanja so sestavni del obveščanja prebivalcev, največkrat potekajo v pisni obliki v časopisnih glasilih in na internetni strani, lahko se tudi naročite na lokalne novice iz Notranjskega parka. Organizirajo tudi predavanja v kulturnem domu v Cerknici, prav tako lahko ob obisku muzeja Cerkniškega jezera poslušate predavanje o ekološkem pomenu jezera in življenja ob njem.«

»Možnosti za spoznavanje narave je več. Največ je pohodništva, kolesarjenja, opazovanja ptic, možen je ogled svetovno znane Križne jame pod vodstvom vodiča. Zelo razvito je tudi ribarjenje, veliko je predelov, kjer je mogoče organizirati piknike v naravi. Noč je mogoče preživeti v zavetju Javorniških gozdov, ki so zelo lepo ohranjeni in prvobitni. Možno je tudi opazovanje medvedov pod vodstvom vodičev. Najem čolna je vedno pravo doživetje, saj se jezero nenehno spreminja tako po obliki kot globini. Okoli jezera se je mogoče zapeljati s tradicionalno konjsko vprego, saj je tukaj tudi Krpanova dežela in na vsakem koraku opaziš veliko konj, ki se marsikje prosto gibljejo v naravi. Pozimi jezero zamrzne in je omogočeno drsanje in sposoja drsalk. Poleti pa se je mogoče kopati v jezeru.«

Notranjski regijski park – prebivalec, 27. 2. 2018

»S strani lokalnega oblasti ne opažam posebne podpore parku, celo nasprotno, vtis je, da polovica občinske uprave in svetnikov parka ne podpira. Vlada nima nobenega odnosa do parka, ker je občinski park. EU park podpira posredno preko projektov, neposredno pa ne vem če kdo v EU sploh ve (kdo, koliko odločujočih oseb, institucij), da park obstaja?«

»Kot vem, deluje strokovni svet, ki naj bi zastopal različne deležnike v parku. Ne opazim pa, da bi bilo njegovo delovanje, sklepi kdaj vidno v medijih, oziroma posredovano v splošno javnost. Največ debate je v javnosti v okviru sprejemanja občinskega proračuna, ko je boj za to, koliko denarja in za katere aktivnosti parka bi občina dala ali pa ne. Neposredni izvrševalec odločitev je direktor, ki ima verjetno tudi kaj pooblastil glede sprejemanja odločitev (kadrovske...)?«

»Da.«

»Če mislite s tem na storitve, ki jih park ponuja, so le te v skladu s trenutno podcenjenimi cenami javnih storitev. Ne poznam pa natančno katere storitve poleg lokalnega vodenja in upravljanja s Kulturnim domom še nudi Park? Najbolj pogosta vlaganja so ozaveščanje in raziskave.«

»Plače zaposlenih. Iz občinskega proračuna. Ko je kak projekt odobren, pa gre določen del sredstev za plače iz projektov.«

»Ne, vsaj ne brez dodatnega subvencioniranja s strani občine ali projektov. Zato, ker je to lokalni in ne regijski ali nacionalni park in ima zaradi tega statusa manj virov financiranja iz splošnega davkoplačevalskega denarja. Ekonomsko uspešnost parka je delno nerealno pričakovati, ker je (vsaj še 10 let bo tako, če bo zelo dobro delal) klub vsemu to javni zavod in ne popolnoma tržna oblika firme.«

»Kot lokalni vodnik imam nekajkrat letno možnost zaslužiti nekaj 10,00 EUR.«

»Ne.«

»Če govorimo o ponudbah, ki jih park kot inštitucija ponuja je poudarek na poletni sezoni. Podobno je tudi, če govorimo o ponudbah znotraj območja parka. Le da je teh seveda veliko več. Sam park kot inštitucija ponuja malo storitev. Večino storitev ponujajo lokalna društva, gostišča, ponudniki prenočišč, zasebniki... Park ponuja nekaj počitniških programov in delavnic za otroke, predavanj in tematskih vodenj za širšo javnost.«

»Podobno kot zgoraj. Če govorimo o parku kot inštituciji ne vidim posebne aktivnosti na tem področju. Na območju parka pa delujejo društva, zavodi in posamezniki preko svojih članov, prirediteljev, ohranjanja dediščine. Določen pomen za ohranjanje dediščine imajo tudi osnovne šole na področju parka.«

»Lokalno prebivalstvo je vključeno pri sprejemanju aktov izključno preko občinske uprave in občinskega sveta.«

»Trenutno ne vidim kakšnega posebnega odnosa med deležniki. Mogoče park meni, da lahko komunicira in vzpostavlja odnose preko publikacij (lastnih, lokalnega glasila) in objav v medijih. Nisem zasledil veliko javnih tribun, razprav... debat s posameznimi deležniki na terenu in seveda tudi sklepov, ki bi se potem uresničevali.«

»Ponudba je slaba. V Cerknici ni »poštene gostilne«. Med sezono se zgodi, da je hkrati na iste datume zaprtih večina gostiln, tako da gostje hodijo jest izven parka.«

»Za trenutne potrebe turistov (število turistov) je je dovolj.«

»Lokalna vodenja pod okriljem parka, lokalna vodenja posameznikov in društev. Največ vodenj še vedno opravijo tuje in domače agencije, ki nenadzorovano in neevidentirano vstopajo na območje parka. Poleg tega je še vedno visok delež obiskovalcev iz osnovnih in srednjih šol iz Slovenije, ki se še vedno večinoma gibljejo po parku brez lokalnega vodenja, ob vodenju svojih učiteljev.«

»Spletne informacije, FB.«

»Še vedno je TIC na Taboru v času sezone premalo časa odprto. Spletne informacije na strani parka so »ekskluzivno« vezane na občino Cerknica – območje parka – s čimer park izgublja na strokovnosti in vključenosti v širše okolje (Notranjsko).«

»Vstopna točka v Križno jamo (parkirišče, toaleta) – večino leta. Gostinski objekti in bari na območju občine (parkirišča, toaleta, IT).«

»Jih ne poznam.«

»Nisem seznanjen s strategijo. Nisem jih še opazil.«

»Kolikor vem so vse v skladu z državno zakonodajo (ZON, Zakon o gozdovih, Zakon o divjadi in lovu, Zakon o varstvu podzemnih jam, Zakon o vodah...) in ni kaj posebnega.

Razen novi »Pravilnik o čolnarjenju« in »predkupna pravica Parka do parcel na Cerkniškem jezeru«. Tudi za regulirane dejavnosti ne vem, če je kaj posebnega glede na državno zakonodajo.«

»Mislim, da obstajajo različne cone varstva. Posebna območja, ki naj bi se jih še bolj varovalo, kot ostala. Nisem pa še opazil oznak za ta območja na terenu.«

»Ne opažam, da je kaj posebej urejeno. Nisem še slišal ali videl nikogar, ki bi preverjal spoštovanje reda v parku.«

»Nisem še slišal za prekrške na območju parka.«

»Tako da sem čim bolj je mogoče samooskrben (lasten vrt, greda, sadovnjak), da kompostiram biološke odpadke.«

»Ne uporabljam teh virov, ker za to ni ustreznega podpornega okolja.«

»Za pitje uporabljam živo vodo iz lokalnega izvira in ne vode iz vodovoda, ki ima dolgo pot do uporabnika in je čedalje slabše kakovosti. Ogrevam se na biomaso, kar je po moje nujno za naše okolje s prevladujočim gozdom.«

»Da. Ne uporabljam plastičnih vrečk ampak papirnate in platnene.«

»Odpadke ločujem, kar je lesa skurim za ogrevanje, podobno papir. Proizvedem zelo malo odpadkov. Smetnjakov je dovolj.«

»Nadzor nad poslovanjem parka ima njegov nadzorni organ. Nadzor nad dejavnostmi v parku naj bi imele inšpekcijske službe (lokalne in državne). Ta je zelo slab in po mojih izkušnjah so rezultati analiz, kontrol večino časa ponarejeni ali prirejeni tako da ustrezajo lokalni politiki in gospodarstvu, ne pa da bi varovali lokalno prebivalstvo in okolje.«

»Če s pojmom ekologija mislite na vedo ekologija, potem pogosto, pogosto večkrat mesečno preko predavanj, delavnic, tematskih pohodov. Če pa o ekologiji, kot neki kvazi vedi o odpadkih, potem tega ne organizira.«

»Tematske nedelje. Specialna vodenja. Splošna lokalna vodenja. Vodenja na črno.«

Notranjski regijski park – prebivalec, 25. 1. 2018

»Notranjski regijski park je eden redkih parkov, ki ga je ustanovila občina. Ustanovila ga je leta 2002, brez da bi ljudje vedeli. Ščitijo in podpirajo sami sebe. Park financira občina, prijavljajo se na projekte. Država jih podpira, vendar nima nič s parkom. Za EU pa ne bi vedel. Imajo veze in dobivajo za projekte (naprimer prekopavanje strug).«

»Odločitve sprejemajo župan in svet – občina.«

»Ne. Sosed ne more kupiti gozda, z vozili se vozijo vsepo vprek, ni prisotnosti policajev ampak samo table ...«

»Ne, ker sem mislil, da bo park nosilec razvoja in projektov, da bo vključeval deležnike. Ne vem katera so najbolj pogosta vlaganja, zaenkrat je slabo, premalo vlaganj.«

»Glavni stroški so zaposleni – plače. Financira se iz občinskega proračuna.«

»Ne, ne verjamem. Ker se ne lotijo pravih stvari. Vsak poseg v jezero je neumnost.«

»Jih nimam, smo si sami utrli pot – muzej.«

»Ne.«

»Tematski dnevi, vodenje do jezera, vožnja z lojtrnikom do Gorice in nazaj, muzej, gostinska ponudba, kmečki turizem. Največ gostov v parku je aprila, maja, junija, septembra in oktobra.«

»Park se s tem ne okvarja, samo posamezniki. Ribolov, čolni (delavnica za čolne), drsanje (izdelava drsalk), lojtrnik ... Muzej ozavešča, ohranja.«

»Mislim, da se prebivalci premalo zanimajo za kulturo.«

»Zaenkrat ni niti sestanka, ni pobudnika. Tisti, ki poslujemo poslovno, imamo odlične odnose. Odnosi s parkom so bolj apatični. Komunikacija poteka preko telefona, maila.«

»V parku so kmečki turizmi in gostilne, lokalna hrana je edino na kmečkih turizmih.«

»Turistov je zelo malo. Mislim da je objektov dovolj.«

»Ne vem, če se naroči, so vodeni ogledi, vožnja z drvakom ...«

»Mobiteli, računalniki.«

»Internet, ust do ust, info center. So dostopne.«

»Muzej, sprehodi po jezeru. Ponujajo vso infrastrukturo – klopce, parkirišče, smetnjaki, wc.«

»Park nič ne investira v samo infrastrukturo in občina zelo malo. Ni peš poti, ni kolesarske poti, ni reda – avtomobili se vozijo vsepo vprek. Investicij zaenkrat ni. V Cerknici bi morala biti še ena ulica vzporedno z regionalno.«

»Ne vem, park je mislil, da bo odkupil celotno jezero. Z njihovimi potezami ne vidim, da bi bil njihov namen ohranjanje narave in kulture.«

»Ne vem katere so obstoječe prepovedi. Verjetno so na papirju, ampak jih ne opazim. Regulirana dejavnost je košnja, dobiš več subvencij če kosiš po določenem datumu.«

»Mislim, da ekološke oznake v parku ne obstajajo.«

»Za varnost je slabo poskrbljeno. Ne vem, če pravni red parka sploh obstaja.«

»Kazniva dejanja niso pogosta, nihče ne sankcionira. Potrebno bi bilo kontrolirati, uvesti redarstvo.«

»Mi vse ločujemo, vozimo na komunalo. Ko imamo velike skupine, se vse smeti pustijo v muzeju. Med predavanjem ozaveščam obiskovalce.«

»Zaenkrat ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov, imamo pa toplotno črpalko.«

»Za učinkovito rabo skrbimo z varčevanjem, v planu pa so koletorji in ledice.«

»Materiale za večkratno uporabo uporabljamo čim več (vrečke za večkratno uporabo).«

»Odpadke ločujemo. V parku, pri jezeru, je premalo smetnjakov.«

»Za nadzor ni poskrbljeno.«

»Park ne ponuja izobraževanj. Ponujajo jih kmetijska zadruga. Sam se jih ne udeležujem, udeležuje se jih žena.«

»Za spoznavanje narave in okolja so čebelarska in učna pot.«

Notranjski regijski park – prebivalka, 13. 3. 2018

»Podpora je dobra.«

»Težko komentiram. Lahko bi najbrž bila bolj odprta, inkluzivna.«

»Težko komentiram.«

»Ozaveščanje.«

»Stroški dela, iz javnih sredstev.«

»Ne morem komentirati.«

»Živimo v bolj čistem okolju, ki nam omogoča bolj kvalitetno življenje, pristočasne dejavnosti. Spodbuja se trajnostni razvoj in dviguje nivo storitev. Zaradi zaščite območja se privabi več obiskovalcev in s tem omogoča zaslužek ponudnikom... vse to je seveda teoretično.«

»Da, v turizmu.«

»Ponudba se izboljšuje. Ne vidim kašnih posebnih akcij za premostitev mrtvih sezon. Takrat se bolj dela v lokalnim prebivalstvu.«

»Pri nas se najbrž izogibajo javnim razpravam. Ni moderiranih srečanj. S kulturo se ukvarjajo posamezniki, ki jim je to način življenja. Ni systemskega pristopa.«

»Mislim, da ne.«

»Preko medijev in najbrž interesnih srečanj, kot na primer organizirajo sestance za vodnike. Težko kaj več komentiram.«

»Tu je veliko možnosti za razvoj in izboljšave. Večinoma strežejo hrano podpovprečne vrednosti v primerjavi s pričakovanji in standardi.«

»Mislim, da ne.«

»Težko komentiram.«

»Ne vem.«

»Poleg interneta ne vem, kaj bi še bilo na voljo.«

»Ne vem.«

»Ne vem.«

»Ne poznam strategije.«

»Prometni režim na jezeru je edino, kar o tem vem.«

»Ni ekoloških oznak.«

»So redarji, ki kontrolirajo dogajanje na jezeru.«

»Mislim, da niso prav pogosta.«

»Po svojih močeh se trudim varčevati z viri, ločujem zelo strogo odpadke in uporabljam ekološka čistila.«

»Ne uporabljamo.«

»Varčujemo z viri.«

»Da. Izogibamo se plastiki.«

»Strogo ločujemo odpadke in se jih trudimo čim manj pridelati.«

»Ne vem.«

»Ne zasledim nič takega.«

»Delavnice, vodenja, predavanja.«

Notranjski regijski park – prebivalca, 13. 3. 2018

»Ne vem, je pa vsekakor vidno, da se na tem področju stvari urejajo (dodane table, urejene poti za sprehajalce...).«

»Ne vem.«

»Menim, da volja domačinov ni vselej upoštevana, mnogokrat pa bi bilo prav, če bi se tudi domačini obnašali do svojega okolja bolj odgovorno.«

»Cenovna politika ni primerna. Tujci bi morali za svojo »svinjarijo«, ki jo pustijo v parku odšteti kakšen sold. Katera so najbolj pogosta vlaganja, ne vem, zagotovo pa se vlaga v vsa našeta področja.«

»Upam, da glavni strošek parka niso plače zaposlenih. Ne vem na kakšen način se financira – EU, občina, občani?«

»Da, če bomo ravnali po kmečki pameti, bi se dalo verjetno tudi kaj iztržiti. Tujci za take bisere zaračunajo mastne denarce.«

»Da je park v dobri kondiciji in bo verjetno vsaj tak ostal za naše potomce. Ekonomskih koristi nimam.«

»Da, vodiči, nadzorniki, urejevalci, raziskovalci, lokalni prebivalci z oskrbo lokalov s hrano domačega izvora...«

»Občasne prireditve v vseh letnih časih, množični obisk, zelo pozitivno.«

»Ne vem dovolj, da bi ne dajala krivičnih komentarjev.«

»Ne vem.«

»Ne vem dovolj.«

»Prevladuje lokalna hrana, na voljo je tudi dietna in nekaj vegetarijanske.«

»Objektov za turiste je načeloma dovolj, ob večjih prireditvah pa verjetno ne.«

»Ponudba vodenih ogledov je verjetno dobra ob predhodni najavi.«

»Ne vem.«

»Informacijske table na parkirišču pri Dolenjem jezeru, informacijske table na čebelarški učni poti na Goričici.«

»Da. WC, veliko parkirišč, informacijske table.«

»Navoz gramoza na makadamsko pot. Tudi državna cesta Zelše – Rakov Škocjan je še vedno makadamska zaradi prizadevanj zelenih, pa se sprašujem kaj je bolje: asfalt ali noro veliko prahu v sušnem času v času prometa in ogromno prahu na rastlinah ob cesti ves čas, ko niso rastline več zelene pač pa sive in težko čakajo dežja, vse pogosteje zelo dolgo.«

»Delno sem seznanjena, se odraža v tablah in kodeksu.«

»Obstoječe prepovedi so vožnja ob sobotah in nedeljah po cesti čez jezero. Regulirane dejavnosti so režim košnje na privatnih parcelah v jezeru (pozna košnja).«

»Ne vem, če obstajajo.«

»Policisti pogosto kaznujejo domačine, ki vozijo po poteh, ki so sedaj za promet zaprte, tujcem pa pustijo prespati v avtomobilih ali šotorih na teh istih poteh (oboje občutila na lastni koži). Domačini so zelo pogosto sankcionirani, tujci pa spregledani (polijski avto se je peljal mimo! Mogoče je problem znanje tujih jezikov!).«

»Ne vem kako pogosta so, se pa dogajajo.«

»Varčujem, ločujem, ozaveščam.«

»Delno vetrno, ostalega ne.«

»Z vodo ravnamo pametno, z elektriko varčujemo ter uporabljamo varčne žarnice.«

»Uporabljamo materiale za večkratno uporabo.«

»Odpadke ločujem in minimaliziram, recikliram, ponovno uporabim. Smetnjakov je dovolj. Če bi bili obiskovalci dovolj kulturni in bi s seboj odnesli odpadke v nahrbtniku, košev zagotovo ni treba toliko kot jih je. sama se pogosto gibljam v bolj odročnih predelih parka, kjer ni košev za smeti.«

»Težko komentiram, verjetno bi lahko bilo bolje.«

»Ponujena so mi gradiva v lokalnem časopisu in posebne brezplačne izdaje gradiva, ki jih dobim na dom, predavanj pa se zaradi svojega urnika ne udeležujem.«

»Možnosti za spoznavanje narave in okolja so neskončne in tujci to zelo dobro vedo in najdejo najlepše koticke kar s kemperji, ki jih ponoči pogosto skrijejo v gozd ob osamljenih kmetijah. Kdor želi, lahko izkoristi veliko raznovrstnih možnosti. Publikacije, spletna stran, predavanja, vodeni ogledi....«

Regijski park Škocjanske jame - prebivalec, 7. 10. 2017

»Park je javni zavod, ustanovila ga je vlada. Pripada Ministrstvu za okolje in hkrati tudi nacionalni komisiji za UNESCO. S strani vlade so vse plače in dodatki ter manjši zneski za kakšno investicijo in finančno pomoč pri participaciji mednarodnih finančnih kandidatur. Vse kar je vzdrževanja in investicij je stvar parka, ki zaenkrat obdrži vstopnine (160.000 obiskovalcev, povprečna vstopnina 13-14 eur). Podpora Evropske unije pa se kaže v Interreg projektih in programih za razvoj zavarovanih območij. Nekaj denarja z MAB projekti (program Človek in biosfera). Od občin park ne dobi nič. Podpora gre na račun 5 letnega programa in pomoč pri Evropskih kandidaturah.«

»Po zakonu o regijskem parku Škocjanske jame je ustanovljen svet v katerem so ustanovitelji (vlada, ministrstva, občina, predstavnik domačinov in delavcev). 5 letni plan potrdi parlament, vodstvo parka pa letno daje predloge, potrditve, s tem, da določene zadeve obravnava strokovni svet. Park ima denar.«

»Večinoma ja. Deležniki sodelujejo preko raznih organizacij, posebno preko MAB programa (drugi največji program UNESCA).«

»Zaenkrat ja. Ceno, na predlog parka, sprejme svet javnega zavoda. Park sodeluje z raznimi javnimi institucijami (šole), ustanovljena je tudi mreža šol (na 13 hektarih). Najbolj pogosta vlaganja so razne raziskave, izobraževanja, sodelovanja na kongresih...«

»Glavni stroški parka so vzdrževanje, investicije, propaganda (plače so državne). Financira se z vstopninami in manjši del z najemninami (lokali).«

»Da, vse kar se planira je prav, da se planira na dolgi rok. Pomembno je vzdrževanje jam ter vlaganje v izobraževanje ljudi (tako zaposlenih kot tudi domačinov).«

»Služba (penzija).«

»Praviloma ja. Park kot zahtevna struktura rabi posebno izobražene zaposlene – znanje jezikov, zato prakticirajo zaposlovanje domačinov, če je le to mogoče. Sezonski delavci se prijavijo po javnem razpisu in imajo poseben program – izobraževanje, pomen zavarovanih območij, prva pomoč, določena znanja o jamah (speleologija) ter flori in favni. Domačini so vključeni v fizična dela (košnja, obnova zidov) ter pri prenočitvenih kapacitetah. Nekajkrat na leto se organizira prodaja kmečkih proizvodov.«

»Park ima specifično turistično ponudbo; jame – naravna dediščina, določene muzejske zbirke in tudi ponudbo izobraževanja v samem parku preko učnih poti, šolskih programov za šolsko mladino in za odrasle. Sezona je od maja do oktobra, izven sezone se opravljajo vzdrževalna dela.«

»Način za ohranjanje kulturne dediščine je predviden z zakonom o regijskih parkih, ki se hkrati izvaja s smernicami Ministrstva za kulturo.«

»Domačini so seznanjeni, tudi preko predstavnikov v svetu.«

»Komunikacija poteka preko skupin (turistična dejavnost, gostinska dejavnost, obrt), katere se nekajkrat na leto povabi, da se vključujejo v novosti. Posebej je sedaj ustanovljena skupina ambasadorjev v parku in izven njega (simpatizerjev, sodelavcev in strokovnjakov, kateri širijo spoznanje o parku in komunikacije preko tega stečejo naprej). Komunikacija pa poteka tudi preko letakov in določenih prireditev.«

»Park ima 2 gostinska obrata in sledijo bolj doma pridelani hrani. Trudijo se brez hitre prehrane.«

»Za potrebe turistov je dovolj turističnih objektov, še posebej zadnje čase, ko je obnovljen info center (informacijski center, toalete, garderobe in velik parkirni prostor). Prenočitvenih kapacitet je za približno en avtobus pri zasebnikih.«

»Vodeni ogledi so po parku obvezni, turisti ne hodijo sami zaradi varovanja UNESCOVE dediščine in tudi lastne varnosti. Posamezna skupina ima najmanj enega vodnika, ukinjene pa so tudi slušalke.«

»Video sistem, ki daje osnovne podatke o parku, elektronsko vodenje (kart, statistike), kamere (posebej zaradi varnosti) ter digitalizirana vzpenjača, ki pomaga obiskovalcem premagat težak vzpon po stopnicah.«

»Informacije so dostopne na internetu, spletnih straneh in preko različnih publikacij (info center). Informacije so brezplačne in v različnih jezikih.«

»Park ima pet različnih muzejskih zbirk v obnovljenih stavbah, kjer so ogledi vodeni (arheološka, speleološka, flora, favna ter etnološka). Dostop je prost in varen, osvetljen, z določenimi podnapisi ali z vodičem.«

»Komunalna infrastruktura je vezana na občinski del in regijo (Divača-Ilirska Bistrica, ki se bo obnavljala). Notranje ceste po vasi so domena občine in parka, s tem da park sodeluje tudi pri obnavljanju že obstoječe infrastrukture (telefonija, optični kabli, voda), predvideva pa se, da bo park tudi nosilec manjših bioloških čistilnih naprav.«

»Strategija razvoja parka je zapisana v zakonu o Regijskem parku Škocjanske jame, konvenciji UNESCO in drugih predpisih varovanja. V samem info centru so posebna navodila (tudi slikovna), kaj je dovoljeno in kaj ne. Park ima volontersko (tudi domačini) in profesionalno službo varovanja, ki občasno obnavljajo znanje na izobraževanjih.«

»Vse obstoječe prepovedi in omejitve so predvidene v zakonu, kar pa izhaja tudi iz konvencije UNESCO.«

»V parku so table z eko oznakam o prepovedih. Škocjanske jame so ranljive, še posebej preko vode (spustu nevarnih snovi), zato so organizirani načini preprečevanja onesnaženja,

kot so prepoved določenih dejavnosti ob reki Reki, ukinitve tovarne organskih kislin v Ilirski Bistrici, izgradnja dveh vodnih akumulacij za preprečitev poplav ter za zagotovitev biološkega minimuma v reki Reki v času suhih obdobij.«

»Preverja se s službami naravovarstvenikov, pri čemer kvalitetno sodelujejo tudi domačini. Za predel jam se uporablja tudi kamere.«

»Konfliktne situacije se rešuje s sodelovanjem s policijo, gasilci in civilno zaščito. Pojavljajo se tudi primeri, ko se nekateri ne držijo pravil in jih je potrebni prijaviti, je pa tega vedno manj.«

»Vodstvo parka posveča pozornost ekološki ozaveščenosti in izobraževanju (preko izobraževanj ozaveščajo šole in prebivalstvo).«

»Zaenkrat ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Za učinkovito rabo vode v parku kontroliramo kvaliteto vode, predvsem zaradi preprečitve negativnih posledic kontaminirane vode, ki gre v Škocjanske jame.«

»Park ima ekološke, razgradljive vrečke.«

»V vaseh so zgradili nekaj ekoloških otokov, komunalno podjetje skrbi za odvoz ločenih odpadkov. Večkrat na leto se opravijo čistilne akcije, vodniška služba pa redno prazni smetnjake, ki jih je v parku in okolici dovolj. Vsi ti odpadki se predajo skupaj z ločenimi odpadki komunalnemu podjetju. Smetnjakov je dovolj, še posebej v turistični sezoni.«

»Večje število turistov pomeni večjo količino različnih odpadkov, zato je v tem času povečan nadzor s strani osebja v info centru.«

»Izobraževanja so ob raznih srečanjih skupin in na občasnih srečanjih z domačini. Udeležujejo se jih zainteresirani deležniki (občasno tudi domačini).«

»Spoznavanje narave poteka preko učnih poti, plakatov, usmerjevalnih tabel, brošure za šole in za turiste v različnih jezikih. Park ponuja vizualno – direktno, z obhodom v jamah in na površju ter s posebnim programom (na displeju se stalno vrtijo različne slike flore in favne, ki so prisotne v parku in v podzemlju).«

Regijski park Škocjanske jame – prebivalec, 11. 11. 2017

»Od lokalnih oblasti in Evropske unije zaznavam bolj malo podpore. Verjetno bodo dobili od Evropske unije nekaj denarja za čistilno napravo. Park Škocjanske jame pa spada pod državo. Od parka imamo domačini same dobre lastnosti. Park za gospodinjstva nameni vsako leto okoli 20.000 €, tako da pride na posamezno gospodinjstvo približno 1.000 €. Od kar je tukaj park, se je dosti izboljšalo v smislu obnove. Z obnovljenimi hišami in popravljenimi fasadami so olepšali kraj.«

»Sami nimamo veliko moči pri odločanju. Pri obnovi moramo upoštevati njihove predpise. Barve fasad so določene, hiše (vključno z okni in vrati) morajo biti take kot včasih, starinske.«

»Je.«

»Ja, zelo skrbijo za obnovo. Najbolj pogosta vlaganja po mojem mnenju so prenove, raziskave in obveščanja.«

»Glavni strošek je izboljšanje videza. Financirajo se z vstopninami od jam (letos rekord 146.000 obiskovalcev). Za čistilno napravo jim bo finančno pomagala tudi Evropska unija.«

»Da. Lansko leto in letos so dajali po 20.000 € za popravilo zidov, fasad. Lani pa so dajali še dodatnih 20.000 € za odprtje delovnih mest.«

»Denar in oddaja apartmajev.«

»Da, v parku so v administraciji zaposlene 3 ženske iz okolice. Na delavnicah tudi promovirajo lokalne prenočitvene objekte.«

»Glavna ponudba je ogled jame in okolice, učna pot. Glavna sezona je poleti, pozimi manj obiskovalcev.«

»Spomeniško varstvo. Moramo se držati vseh pravil (popravit tako, kot je bilo včasih).«

»Mislim, da smo dovolj vključeni.«

»Odnosi so dobri. Komunikacija je dobra. Če ima park kaj v namenu popravil nas obveščajo. Poslušajo tudi glas prebivalstva.«

»Ponudba hrane v restavraciji v centru je bolj moderna. V Betanji (kmečki turizem) pa ponujajo bolj domačo hrano.«

»Ponudbe in turističnih objektov je zaenkrat dovolj.«

»Ponujajo ogled jame in okolice, ogled cerkve v Škocjanu in pokopališča. V sodelovanju s TD vsako leto organizirajo pohod ob ponoru reke Reke. Park organizira učenje nemščine, tečaje za naravovarstvena dela, delavnice za šole.«

»Lani so naredili nov optični kabel, v centru imajo projektor.«

»Za informacijske zmogljivosti ne vem, so pa informacije dostopne vsem (internet).«

»Jame.«

»Glavna investicija bo čistilna naprava. V planu je dokončanje pločnika in novi parkirni prostori.«

»Sem, skličejo sestanek, da nas seznani s planom. Strategija se odraža tudi v tablah in kodeksu obnašanja.«

»Prepovedi so: prepoved sekanja, vožnja motornih vozil po parku, preletavanje z letali (zaradi živali). Regulirana dejavnost je popravilo hiš.«

»V parku so ekološke oznake (prepoved kurjenja, onesnaževanja..)«

»Stavbe, ki so v lasti parka, varuje varnostna služba. Park nadzorujejo naravovarstveni nadzorniki in uslužbenci parka.«

»Kazniva dejanja niso tako pogosta, če se kaj zgodi, pride policija, rešilci..«

»Upoštevamo predpise parka.«

»Tehnologij obnovljivih virov ne uporabljamo.«

»Ogrevamo se na pelete. Imamo 2 vodnjaka in vodovod, varčujemo z vodo.«

»Uporabljamo vrečke za večkratno uporabo.«

»Za odpadke imamo ekološke otoke, odpadke sortiramo. Smetnjakov v parku je dovolj.«

»Nadzirajo naravovarstveniki in uslužbenci.«

»Izobraževanja ponujajo preko delavnic in tečajev. Glede na zanimanje, približno 3x, 4x na mesec. Če imam časa, se udeležujem.«

»Za spoznavanje narave in okolja je učna pot, ki prikazuje kraške pojave in sestavo tal.«

Regijski park Škocjanske jame – prebivalka, 11. 11. 2017

»Čutim finančno podporo s strani parka. Park je v državni lasti. Opazila sem, da ima sosednji kmečki turizem tablo, da je prejel pomoč Evropske unije. Slednja pomaga tudi pri obnovi hiš.«

»Odločitve sprejema svet zavoda. Vaški zastopnik zastopa lokalno prebivalstvo, komunicira s parkom v imenu ljudi. Problem je, ker zastopnik krajanov ne živi več na območju parka.«

»Je. Poskuša uredit kar se da. Če je prostor zaščiten se ve, da več kot toliko ne moreš posegat v okolje.«

»Mislim da ja. Trije prebivalci so dobili več finančnih sredstev, glede na to, kaj nameravajo delat. Najbolj pogosta vlaganja so v krajino, kot so obnavljanja, popravljanja (zaščitne ograje, poti, notranjost jam, en del jame so obnovili, da je zdaj dostopen).«

»Mislim da je glavni strošek vzdrževanje (vključno z njihovimi objekti). Imajo razmeroma nove objekte. Financirajo se z vstopninami in s pomočjo države. Zaposleni so državni uslužbenci.«

»Ne vem, mislim da ja. Število obiskovalcev se zelo povečuje. Za ta majhen prostor ne bi bilo pametno, da bi bil ta obisk še bolj množičen.«

»Enkrat letna donacija ter sam ugled kraja, ki je zaradi parka urejen in čist.«

»Ne pretirano. Park ima posebne zahteve. Med lokalnim prebivalstvom ni veliko ljudi, ki bi odgovarjali teh zahtevam. Na splošno je zelo malo prebivalcev. Mogoče je nekaj zaposlenih kot vodičev ali vzdrževalcev.«

»Ogled jame, učna pot, predavanja, delavnice, predstavitve, povezava s šolami... Park ima poleti veliko več obiska kot pozimi. Imajo nekaj stalno zaposlenih ter dodatne sezonske delavce v glavni sezoni. Le ti morajo pred tem obiskovat tečaje za vodiče in opraviti določene izpite.«

»Za vsako dejavnost je potreben predstavnik za zaščito in varstvo kulturne dediščino. Nadzirajo tudi pri izkopavanju. Tudi ko odobrijo sredstva, je potrebno dokazati, da so bila sredstva namensko porabljena.«

»Mislim, da nismo dovolj vključeni pri sprejemanju odločitev. Po vsaki seji bi morali biti ljudje seznanjeni.«

»V redu, imamo lepe odnose. Zaposleni v parku so vedno pripravljeni pomagati. Komunikacija poteka po pošti. Če je potrebno, obvestijo in organizirajo srečanje, sestanek...«

»Odlična ponudba v kmečkem turizmu v Betanji. Ena restavracija je tudi v centru. Tja sicer ne hodim, slišim pa pritožbe, da prezgodaj zaprejo in da ponudba ni primerna.«

»Mislim, da je dovolj obstoječih turističnih objektov.«

»Ponudba je urejena, ponujajo vodene ogleda, poroke, obisk Dedka Mraza...«

»Ne vem.«

»Imajo info center, internet, veliko literature, prospekte, lahko pokličeš po telefonu...«

»Objekti za ogleda izkopanin, prenočišča. Namen je, da bodo hiše preuredili tako, da bodo imeli prostor za šotor za tabor.«

»Imamo elektriko pod zemljo, kabelsko. Načrtujejo čistilno napravo.«

»Delno smo seznanjeni, gradnja parkirnega prostora, sofinanciranje pri čistilni napravi. Table so, veljajo za vse obiskovalce, ne samo krajane. Strategija se odraža v tablah.«

»Sekati se ne sme na tem prostoru, parkirat naj ne bi smeli izven označenih poti, čeprav se dogajajo kršitve, saj ni prostora za avtodome.«

»Glede ekoloških oznak nisem prepričana, potrebne pa bi bile table ob klopah, da je prepovedano onesnaževati.«

»Za varnost je dobro poskrbljeno. Na nevarnih mestih so postavljene ograje, opozorilne table... Za pravni red parka skrbijo nadzorniki in naravovarstveniki. Preverjajo tudi do reke Reke, kjer je prepovedano parkirati.«

»Kazniva dejanja niso preveč pogosta, pojavljajo se predvsem ob Reki. Rešujejo jih naravovarstveniki tako, da napišejo kazen.«

»Kolikor se le da. Spoštujemo predpise.«

»Zaenkrat ne uporabljamo tehnologij obnovljivih virov.«

»Prebivalci Krasa smo navajeni z varčevanjem vode. Če je bila suša, tudi vode ni bilo. Navade so ostale. Ko pereš solato, to vodo uporabiš še za zalivanje. Po nepotrebnem ne prižigamo luči, varčujemo kolikor se le da.«

»Vrečke zelo malo uporabljamo, v trgovino grem s košaro in torbo.«

»Odpadke ločujemo, ljudje se tega držijo. Turisti občasno ne pazijo na ločevanje. Imamo svoje kontejnerje za ločene odpadke, ne odmetavamo. Načeloma ni onesnaženo, včasih kaj smeti prinese burja. Naravovarstveniki preverjajo in pospravljajo. Mislim, da je dovolj smetnjakov, mogoče še kakšen dodaten pri klopah.«

»Za nadzor nad parkom skrbijo zaposleni, v jami in na sedežu parka je tudi videonadzor.«

»Izobraževanja ponujajo, lahko bi jih bilo še več. Jaz sem vedno hodila, zdaj pa situacija ne dopušča več.«

»Za spoznavanje narave in okolja je urejena učna pot, galerija, kolesarska pot, predavanja (dobimo obvestila).«